

Dózsá

Czinka Panna

297670

CZINKA PANNA

REGÉNY.

IRTA: DÓZSA ENDRE.

KIADJA: AZ ERDÉLYI IRODALMI TÁRSASÁG.

I. KÖTET.

Regény

KOLOZSVÁR,
MARTINOVITS ANDOR „ELLENZÉK”-KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
1913.

297670

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
B	Növedéknapló
1954 év	231 sz.

ELŐSZÓ.

A pusztuló nemesi kuriák füstölgő kéményeinek kiveszése után a jegyzők házaiban, a jegyzők kuriáiban, a jegyzők palotáiban kell azokat megtalálni. Magamnak is több ízben volt alkalmam tapasztalni, mint főszolgabírónak, mint országgyűlési képviselőnek, mint alispánnak, hogy a jegyzőné „tekintetes asszony“-nak muskátlis ablaka, vendéglátó ajtaja, mindenki részére tárva, fehér asztala mindenki részére terítve van. Végig az egész mezőségen, de végig egész Erdélyországon a jegyzőné tekintetes asszonynál lehet megtalálni a kihalóban levő igazi magyar vendéglátást. Ennek az asszonyfajtának tüneményes ügyessége oly sok mindent tudott megteremteni, hogy azok, kik ilyen kincs birtokában vannak, elégedetlenek nem lehetnek, nem lehetnek elégedetlenek, mert lelki nyugalmaikat, életük derűjét odahaza mindig megtalálják.“ — A kolozsvári körjegyző kongresszus alkalmával, épen a ragyogó karzati közönség akaratlan szuggessiója nyomán jöttek ajkaimra ezen szavak. A meggyőződés erejével kimonddott közismert igazság azóta szálló igévé vált és „A jegyzőné tekintetes asszony muskátlis ablaka“ ország-szerte még inkább népszerűvé tette azokat, kik a magyar nemzeti középosztály falusi társadalmának ősi zamatját fentartani és a modern életviszonyok közé átörökíteni a súlyos anyagi gondok mindig megújuló diadalmas leküzdésével képesek voltak. A társadalmi

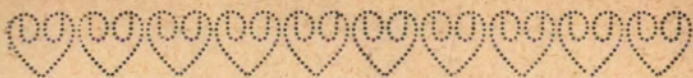
helyzet megtartásának nehéz gondjaival küszködő „tű-
neményes ügyességű asszonyfajtának“

VALAMENNYI
KÖZSÉGI ÉS KÖRJEGYZŐNÉ „TEKINTETES
ASSZONYNAK“

ajánlom „CZINKA PANNA“ című regényemet; há-
ladatossággal a gyakran tapasztalt szíves vendéglátásért
és hódolattal a magyar asszonyok e nemzetfentartó
typusának.

Kolozsvárt, 1913.

DÓZSA ENDRE.

SZENT BERTALAN KIGYÓJA.

A török spahík patkóinak nyomát már befújta a szél. Budavár ostrománál, Zentánál segélyül jött német csapatok rohamaival felvert por rég elszállott a levegőben . . . A magyar nemzetnek feldarabolt, vonagló véres testét magára hagyta ellenség és barát egyaránt. Senki sem sietett bekötözgetni a szeretet gondoskodásának balzsamával. Sorsára hagyták, de sorsa felett urrá lenni nem engedték, szították a pártoskodást, élesztgették a meghasonlást, hogy örök harcban önmagával sorvassza el, eméssze fel életerejét. Ki volt mondván a halálos ítélet: lassu elvérzés, elszivárgással végenyészet a beto'duló idegen nemzetiségek homoktengerében.

Egyszer aztán beszivárgott a kiontott magyar vér szívéig az anyaföldnek. A szív megdobbant és messzevilágító lángoszlopban tört fel a magyar nemzeti érzés!

Jöttek a költők, a diplomata, a hadvezérek. Élűkön Rákóczival, a költővel, diplomatával és hadvezérrel. Felzendültek a kuruc nóták hegedűkön, tárogatókon, azt sirta a szellő, azt zúgta az erdő . . . magára ismert újból a magyar. A szétmarcangolt test a nemzeti érzésben megkapva balzsamát, összeforrott. Felkelt dermedtségéből, oda kiállt a világtörténelemnek, hogy él még és élni akar!

Szép, fiatal fejedelmi sarj, milliók ura, kinek a sors pazar kezével mindent adott, amit halandónak adhatott. Nemzetünk vezető fénysugara! A te lelked szét-hullott sziporkái nyomán lett e földön magyar az érzés, magyar a gondolat, kiolthatatlanul, eltíporhatatlanul magyar! Szép fejedelmi sarj, milliók ura, ki eldobáltad ékességedet, gazdagságodat, boldogságodat, lettél idegenben száműzetet földönfutó, de mint Martyrja a magyar nemzeti érzéseknek, megadtad ezeknek az örök élet erejét. Csak a te lelked egy csilláma lehetett, hogy mikor a nagyok, az elsők a sorban, csalódások között megtört reményekkel mindent elveszettnek hittek, — egyik névtelen a tömeg millióiból, egy nyomorult földönfutó cigányleány, kinek síró hegedűjén kívül nem volt soha sehol semmije és senkije, — megtalálta gazdagságát, boldogságát mert ábrándos lelke azon a síró hegedűn megszólalt magyarul! . . .

Ennek történetét beszélem el.

*
* *

A kassai Rákóczi várkastély hármaskedve, két kerek bástyájának harang alaku tornya egymásután emelkedtek ki, amint az alkony fénye át meg áttört a kora tavasz ködén. A várkastély felé vezető uton egy fiatal hölgy és egy hasonlókorú ifjú lovag haladtak, egyáltalában nem ügyelve paripáik szeszélyes járására. A paripák érezni látszottak a megeresztett kantárszárakról, hogy lovasaik nem törődnek velük, hol táncolva, toporzékolva lépkedtek, hol megriadva valamitől, rohantak előre.

A két lovagló alak mindenben teljes ellentét volt. Bolstein Adél grófnő hirtelen lobbanó, olajbarna arcával, göndör fekete hajával, melynek kékes fénye szinte

világítani látszott, élénk, szinte szípkázó fekete szemével, melyek mintha mindig kerestek volna valamit a levegőben, keskeny piros ajakával, rendetlen, de vakítóan fehér fogsoraival, hajlékony, a hanyag testtartásnál némileg meggörbültnek látszó természetével, e természetnek minden hajlásnál valami titokzatos bájjal, mely egyszerre megragadja az érzékeket: az ellentétek megtestesült összhangja volt.

Gróf Csáthy Károly, szép szőke arc, kifogástalan római arcéllel, ábrándos kék szemekkel. Erőtéljes természetén megfeszült a németes ruházat, fekete barettje alól dúsz szőke haja fürtökben omlott alá. Testtartása egyenes, anélkül, hogy katonás volna. Mozdulatai kímérték, némi bágyadsággal. E bágyadság vagyis bizonyos erélytelenség különben mintegy előmlött az egész férfin. Finomul összealkotott szerkezetnek látszott, melyből éppen a mozgató erő hiányzik.

A kísérő két csatlós jó messze elmaradt. A fiataloknak, ha titkolni valójuk volt, kedvükre beszélhettek. Az út egy szálás erdőbe kanyarodott. Az alkony és a százados fák dískrét csöndje könnyen beszédessé tette az ajkakat. Csáthy grófra hatott is az alkony, az erdő bizalmas csöndje; lassította lovát s Bolstein grófnő lovát is visszatartva, suttogni kezdett.

A grófnő csak pár pillanatig figyelt rá. Szeme megkapta az alkony egy röpke sugarát, amint az erdő nyílásán át messze valahol el tévedni látszott a fellegeken. Gondolatai utánna táncoltak a röpke sugárnak és míg Csáthy gróf lelkéből egyre forróbban buzgott ajkára a szenvedélyes szerelemnek forrása, a hölgy harsányan felkacagott.

Valami kihívó kegyetlenség volt e percben e kacagásban. Csáthy halotthalvány lett, megállította lovát. A

grófnő ajkán még ott a mosoly, Csáthy gróf arcán kimondhatatlan keserűség.

Mégis tekintetével körülölelte Csáthy gróf az imádott alakot, bevésni látszott lelkében minden apró vonást. Ám e tekintetben nem volt harag, csak keserű érzete a busongásnak, a lemondásnak.

A hölgy újra felkacagott . . .

— Rosszul ismertem önt — suttogott szomorúan Csáthy — rossz szíve van, rossz, érzéketlen és kegyetlen.

— Nem ismert engemet . . . Nem is ismerhet meg soha! Az, ami magát utánnam hajszoja, nem érzés, nem szenvedély, csak a him ösztöne. Ösztön, semmi egyéb. A hűség egy képzelt érzelemhez, a maga kiszínezett vágyaihoz. Nem első, nem utolsó, ki engem megcsalni akarva, önmagát csalja meg. Hűtelen lenne, mihelyt teljesednének vágyai.

— Oldala mellett nem lett volna semmi vágyam s így nem lehetnék hűtelen.

— Olyan élő lény, melynek csak hűsége van, de vágyai nincsenek, csak egy van . . . a kutya!

A férfi kardjára ütött, de a lány szeméből egy sugár lopózkodott szívébe és elzsibbadt a kar. Áthajolt a hölgy felé, gyöngéden átkarolta és suttogott fülébe. A hölgy nem ellenkezett.

— Kutyája is leszek, hűséggel a sírig, de ismerni akarom! . . . Egyszer már ismerni akarom! . . .

A hölgy megsarkantyuzta lovát s szorosan megrántotta a kantárszárat. A paripa ágaskodott pillanatig, majd toporzékolva megindult. Csáthy gróf szintén megindította lovát.

Ismerni akar engem? — szólalt meg a leány — hát az a három hónap, mióta mindig nyomom hajtja, nem volt elég? A vidám bécsi bálók, a nagy udvari

estélyek, a színházak, hangversenyek, nem volt megannyi alkalom? Nem hallott-e hirt eleget rólam? Cseled, túszt és főúri pletykát egyaránt?

— Ismerni akarom! . . . — suttogta a férfi — mert kimondhatatlanul szeretem.

— Ismerni akar! . . . jöjjön hát oda arra a mohos köré, ott a patak partján. Adjuk át lovainkat a csatlósoknak, aztán hallgasson meg.

Mindketten leszálltak a lóról, az elősietett csatlósok átvették a lovakat, lecsaptak az út melletti gyepre.

A grófnő megállott a patak parton egy nagy bemozosodott kö mellett. Oldalán egy himzett tarsoly volt, melyben valami kemény tárgy lehetett. Ez a tarsoly akadályozta a leülésben, mégis nem hagyta vissza csatlósának; féltő aggodalommal bánt vele, mint valami nagyon becses emléktárggyal.

Lovagló vesszőjére támaszkodva, bal lábát feltette a köré és úgy várta be, míg a gróf is melléje került. E várakozásban a lovaglóstort előre-hátra csuiztatta a kövön, mintegy leplezni igyekezett idegességét.

Egyszer a lovaglóstor valamibe megakadt. A grófnő oda tekintett. Pillanatra arcán a csodálkozás, majd az öröm kifejezése volt látható. A kövön három mély lyuk volt vágva, a lyukakon túl egy nyíl, hegyével bele irányítva az erdő sűrűjének. A gróf csak annyit vett észre, hogy valami belső felindulástól még a megszokottnál is fényesebbek szemei. Mintha az alkony köde ráborult volna az egész fénylő alakra, olyan titokzatosnak látszott.

Szeliden, szinte suttogva beszélt:

— Jöjjön ide Csáthy, egészen közel . . . Ugy . . . most fogja meg a kezem . . . Érti, milyen forró . . . Ilyen lázas, forró az én vérem mindig . . . Nézzen a

szemembe jól . . . Ugye mindig mosolyognak szemeim . . . Nézze meg ajkaimat . . . Ugy-e látta mosolyogni, nevetni eleget? Nézze meg hajlékony leányos termetemet . . . karolja át . . . Érezze a büszkének mondott Bolstein grófnő rég titkolt sóhajtásait és azután tudja meg, hogy mind mind hazugság . . .

Hazugság a szemem mosolygása, az ajkam nevetése, hazugság a vérem forrósága, hazugság az én leányos termetem, hazugság a Bolstein grófnő büszkesége, minden, minden hazugság . . . Én a Bertalan kígyója vagyok. Tudja a regét a Bertalan kígyójáról?

Csáthy nemet intett. Bolstein grófnő folytatta :

— A kánikula szent Bertalan napjával, augusztus 24-én végződik. Ezen a napon bevonulnak a kígyók a földalatti üregeikbe.

De csak azok, melyek a nyár folyamán senkit meg nem martak. A melyik azonban valakit halálra sebzett, azt az anyaföld nem fogadja vissza többet soha. Az ilyen kígyó kénytelen a föld porában tovább vándorolni, keresni a keresztutakat, vásártereket, hol emberek, állatok sűrűn járnak-kelnek. Azért, hogy adja tovább mérgét. Vagy tapossák el, vagy taposson el mindent, mi útjában áll, vagy eléje kerül. Hát ilyen kígyó vagyok én. Mit nekem a csendes, édes otthon, a boldog családi élet, amit a maga érzeményes lelke a szívárvány ékes színeivel felruház. Mit nekem az a költött világ, amit két szerelmes szív egymás kicserélődött érzelmére művészi gonddal építeni tud. Mit nekem az aranyozott alkony, az aranyozott virradat, ha egyhanguak, szürkék, unalmasak a nappalok és az éjszakák?! Ha én is, mint a többi . . . mint mindenki, ki asszonyoknak született, önmagam és mások ámitásával mindennapi apró érzések, túszerűs fájdalmak közt

kihuztam volna az életnek tavaszát és nyarát, most elmennék abba a földalatti üregbe, amit maga olyan lelkesedve ajánl... De nekem nem voltak apró érzéseim, fájdalmaim, nem voltak túszerások. Az én véremben az én rakoncátlan, szíljaj fajomnak tüze ég. E tűz felgyújt mindent maga körül. Az a kigyó vagyok, mely már harapott és ismét harapni fog. Ne akarjon megismerni engem. Meneküljön tőlem! . . .

Az ifju most átkarolta a felhevült fiatal hölgyet, szívéhez szoritotta. Azután szelíden esdekelt.

— Az én szívemnek még sok a kérdezni valója, csak úgy feleljen, ha szívével felel.

A hölgy elnézett a messzeségbe. Egy ideig csönd volt. Azután halkán folytatta :

— Abdínak, az utolsó budai pasának volt egy hárem hölgye, egy gyönyörű cigány asszony. A Duna jobbparti hegyek között üldögélt sátora előtt, ringatva kis porontyát, altatgatva énekkel, hegedűszóval, ahogy lehetett. Arra járt a pasa fényes kíséretével, feltűnt neki a szép cigány asszony, meg a síró hegedű. A sátor cövekéhez vetette a porontyot. Rongyos leány gyermek volt, nyomorult cigány leány, ki törődött volna vele ! Az asszonyt elvitte, kincsekkel halmozta el, de rabnak tartotta magánál. Mikor a németek bevették Budavárát, menekült a hárem. A szép cigány asszonyt egy vértess altiszt fogta fel. Bécsbe került. Híres művésznő lett. Később az altiszt tartotta szerencséjének, hogy elvehette. Fényes összeköttetései voltak, fel a legmagasabbakig. Az alsóausztriai altiszt Bolsteintől tiszt, törzstiszt és tábornok lett, végre grófi címet kapott.

Ennek a leánya vagyok én. Hanem anyám cigány-asszony maradt. Megtanított engem minden cigány

népszokásra, varázslásra, kártyavetésre. Lelkembe oltotta a kóbor élet iránti hajlamot. Szeretetét a korlátlan szabadságnak. Annak a szabadságnak, amit nem nyűgöz társadalmi illem, nem megszokás, nem semmi erkölcsi vagy vallásos felfogás. Csak egy iránytűje van, a mély szenvedély. Ez készítetett engem szökésre a neuhauseni zárdából. Egy szép barna, erőszakos vértés tiszttel, ki egy öreg prior barátsága révén többször beszökött a zárdába, Rákóczi fejedelemasszony szolgálatára kirendelt kuruc vitéznek adta ki magát, ki csak mint kém, csalja a németet.

E titokzatos ember utánna vetette magát, figyelemmel, gyöngédséggel elhalmozott, míg bizalmam lett iránta. Társnőim mind rajongtak utánna, ez tette tán, hogy engem is elszédített. Mikor a szenvedély mind inkább összehozott, megíjedtem önmagamtól. Kitiltottam, elűztem. Nem sokáig tartott. Valami cigány-zenekarral ablakom alá lopódzott. Ő maga tárogatóval vezette a zenekart. A holdas éj, a szép dallamok, a gyermekleány ösztönszerű vágyódása a szerelemre . . . Mit tudom mi . . . Az ablakhoz csalt.

Ő felkuszott az ablakpárkányon ablakomig. Letépte a laza vasrácsot. És kinyitottam az ablakot . . .

Forró szenvedélyes jelenet következett. Mintha egész világ ránk szakadt volna . . . Én féltem tőle . . . Sirni kezdtem. Ekkor bevallotta, hogy ő csak egy szegény cigánylegény Panuel-törzséből, hogy szíve a fényes vértés ruha alatt is a vándor kóborló cigány szív maradt. Ha én őt megérteném, itt hagynók ezt a fényes környezetet, hol rabjai vagyunk az emberi hiúságoknak és élénk igénytelenül, szabadon, de boldogan a sátrak alatt . . .

Bolstein Adél grófnő egy ideig elmerengett, azután folytatá :

— Megszöktünk. Én a zárdát, ő a vérteskaszárnyát úgy hagytuk el hátunk megett, hogy mire másnap beesteledett, Magyarországon voltunk. Egy nagyon díszes kis kápolnában, hol az ismert öreg prior esketett össze, nem Wallerstädter vértés-főhadnagygyal, hanem Benczédi Ferkó cigánylegénynyel. Azután éltünk cigány módon a cigányok között Panuel-törzsében, kiket én nem ismertem az előtt, de kiknek környezete emlékembe hozta azt az egész tündérvilágot, melyről anyám olyan sokszor és olyan szépen regélt.

Tán még boldog is voltam . . . Nem tartott sokáig . . . Az uram, vagy szeretöm el-el hagyogatott. Elcsatangolt erre, arra . . . Ezekről az utairól számot adni nem tudott.

Éreznem kellett, hogy lelkét valami újabb vágy fogta el. Mikor hegedülgettem neki a sátor előtt, már nem gyönyörködtette. Sokszor egy-egy nótával jött elő, melyet hiában tanultam meg, a nóta nem úgy volt, nem az volt, amit ő akart.

Más volt már a lelkében akkor, más alak, más hang, más szenvedély.

Egyszer egy vezna cigány leány ment el jó távol sátrunktól a Hernád partján. A leány szinte csak magának elmélázva hegedült.

Az én páromnak szeme kigyuladt, arca felragyogott és rohant a leány után.

Én pedig szégyenemben, bánatomban, megaláztatásban tüzes üszköt vetettem a sátorba, a mi fészünkbe és szaladtam el a bizonytalanba.

Egy erdő magaslatáról még mint káprázatot láttam miként pattannak fel sátrunk belsejéből kék, vörös, zöld tüzgolyók, miként lepi el a tüzeső a többi cigány sátrakat. Még hallottam az ordítást, a jajveszékelést

odalen és még láttam őtet, amint a Hernádban azzal a másikkal küzködött. Láttam, hogy az menekülni akar előle, láttam, hogy nem szereti, utálja, gyűlöli s ez lelkemnek igazán jól esett.

Aztán futottam tovább, míg valami német őrző elfogott.

Ez volt a végzetem, anyám megtudta, hol vagyok és visszavitt. Vissza a zárdába. Onnan vissza abba a fényes társaságba, melyben ő maga, mint átültetett virág, hamar elhervadt. Férje is követte őt. Katona-sorban kereste a halált és megtalálta. Rám nem maradt más, mint egy kis amulett, melynek másik felét anyám nagyobbik leányának nyakába akasztotta, mikor született és édes anyám síró lelke, ez a hegedű.

A grófnő elővette tarsolyából a hegedűt, leült a köre és rázendített valami szomorú cigány dalra. Szeme megtelt könnyel. Valami fájó érzés oldódott fel lelkében, a könnyeket halk zokogás váltotta fel. Majd hirtelen összeszedte minden erejét, zokogása elállott. Idegesen tette vissza tarsolyába a hegedűt és felsóhajtott. Azután, mint ki kéjeleg a kínos emlékezettel, suttopta:

— Soha senki, sehol úgy hegedülni nem tudott, mint az a másik. Minden hangja a lelket rázta meg. Mintha a vér minden cseppje külön-külön hallaná, átérezné és mámorba fulna tőle. Az a vad, erőszakos szép legény, kinek felesége voltam, mint alvajáró rohant a hang után és hogy elérte a leányt — habár az ellenkezett — csókok özönével halmozta el. Ismerte-e az előtt? Nem tudom. A lány -- egy halovány vézna alak — sokáig küzködött vele, míg a Hernád vizéhez, a zsílip mellé érkezett. Mikor a vad szenvedély erőt vett a férfin, egy heves, egy erős mozdulattal kibontakozott a leány és beugrott a zsílip alatt a Hernád zajló

árjába. A férfi utánna. Fel-fel dobták a habok, hol egyiket, hol másikat. Én ott a magasban lestem, vártam mi lesz? Találkoznak-e a halálban? Az esti szürkületben még láttam, hogy a cigány legény megakadt a gáton, a leányt pedig elsodorta a víz a gát alá. Akkor elfutottam onnan.

Jó idő kellett míg öntudatom visszatért és ismét gondolkodni kezdettem. A rémes jelenet dacára lelkemben pillanatra szinte örvendtettem. Talán azon, hogy a leánnyal az a csodálatos hegedűszó is örökre elveszett? Vagy talán azon, hogy azt a vad, erőszakos cigány-legényt, kit szivemből kiteptem már, megbüntette a sors maga? Ki tudná megmondani?

De mikor rám szakadt az emlékezés, napokig, hónapokig fájt a szívem. Vissza-vissza csengett a szomorú, törékeny társnőm gyönyörű hegedűszója. És békületlen voltam mindennel, mindenkivel. És vigasztalhatatlan voltam mindenütt, mindig. Szenvedtem, sorvadtam, mint pislogó mécses, melynek olaja kifo-gyott. És elpusztultam volna bizonynyal, ha nincs ez az amulettem!

Bolstein grófnő a cigány leány áhítatos babonájával vette ki kebléről a mindig rejtegetett amulettet, keresztet vetett és megcsókolta.

A persiai amulett volt. Sindel cigány király leszármazóinak amulettje. Egy durván faragott szív alakú kő; de a durván faragott kő közepén szípkázó fél csillag volt briliántból, e fél csillag a szívárvány összes színeit játszva fénylett, világított, mintha hirtelen tűz gyult volna ki a félhomályból.

Mégis Csáthy gróf úgy érezte, hogy a kőnek fénye, varázsa, csillogása attól a pár könnycsepptől van, amit a leány reá hullatott.

Elbűvölve, elzsibbadva az ellentétes érzések hatása alatt, sokáig hallgattak mind a ketten. Csáthy grófnak nem volt szava, mert lelke minden gondolatát lekötötte a leány lelkéből feltóduló vallomás. A lánynak nem volt szava, mert lelke a felidézett, zaklatott múlt történelméi között imbolyogva haladt tovább.

Egyszer csak a leány felkacagott:

— Látja, hogy Bertalan kigyója vagyok, miért állt a keresztutba, megharaptam ugye?

— Meg — szólt komoran Csáthy, — azt hiszem, hogy a kigyó marás mérge lelkemig hatott.

— Rossz szívem van, érzéktelen, kegyetlen ugye — folytatta a leány. — Van rá elég okom! Ha meg vert volna, durván, a két öklével vagy bottal, mikor ábrándozását kikacagtam, ha szenvedélyében illetlen lett volna velem, ha meg tudta volna éreztetni, hogy férfi, hogy rakoncátlan, erőszakos vad szenvedélye van, ami módot ad a küzdelemre szívéért, szenvedélyéért, akkor . . . akkor nem ismert volna meg. De ön angyal, önnek nincs szenvedélye, csak magasztos eszményi érzelmei, önnek nem egy szenvedélyes, egy élni szomjas cigány leány, önnek egy Madonna kell . . . Gyóntam . . . Ismer-e hát?

— Gyónásnak veszem — szólt szomoruan Csáthy. — Legyen igaza, hogy nekem egy Madonna kell. Szerzetes leszek . . . Megörzöm örökre gyónását, nem fogja megtudni soha senki! . . .

A komor elhatározásra a grófnőnek dévaj fény csillant át szemein.

— Hát ha mindaz, amit elbeszéltem, ártatlan dajkamese, rémüldözni tudó kis gyermekek számára?

— Kolostorba megyek akkor is, lerázni magamról ezt az ígézetet.

A grófnő harapdálni kezdte ajkát és hallgatott. A fiatal gróf merengve nézett a sűrűn át felemelkedő hold sápadt arcára és mintha csak önmagát akarná elhatározásában megerősíteni, halkán ismételte:

— Igen, kolostorba megyek, ott talán elfelejtem magát, akár grófnő, akár cigány leány.

— Nem fog elfelejteni! — suttogetta a grófnő. Nem fogja lezárni az ígézetet. Legyen szerzetes kérem! Legyen szerzetes! Nem sokáig marad az. Az ön komolyságával és makacs kitartásával apát és püspök is lesz önből. Akkor érdemes lesz küzdeni önnel és önért. Lehuzni róla szentelt palástot, elcsábítani az oltár elől, hogy ne találja meg lelkének nyugodalmát, szívének üdvösségét, hogy a csodatevő szűz anya égi arca helyett mindig mindenütt egy földi asszonyállat szemeit lássa, hogy azoknak csillogásától ne legyen se éjjele, se nappala, hogy érezze a féltékenység démonát, a megcsalt szerelem égető kinjait és ne legyen tőle mentődése soha. Ne legyen mentődése a templomban, kolostorban, ne a püspöki rezidenciában. Hogy mikor elveszített lelki egyensulllyal valahol összeesik, kiálthassam oda a maga legmagasabb patronusának, mindnyájunk atyjának: Te megteremtetted, de én megöltem!

A leány mindinkább nekitüzesedett a beszédnek. Forró arcával odamosolygott az ifjura, közelebb hajolt hozzá, úgy, hogy lehellelte szinte perzselte az ifju arcát.

Az ifju egyszerre halványabb lett. Keresztet vetett és valami ima félét mormolt. A lány gúnyosan felkacagott, ráütött az ifju összekulcsolt kezére, leugrott a köről és intett a csatlósoknak, hogy hozzák a lovakat.

Pár pillanat alatt már nyeregben volt, megsarkantyuzta lovát. A ló nem fordult le az országra, hanem berohant az erdő sűrűjébe.

Csáthy látta hogy ez eszeveszett rohamban hogy tépdeshet meg ruháját a lánynak a kiálló ágak, hogy karcolják meg karját, vállát, arcát. Látta mint hajladozott hol alá, hol oldalt, hogy a sebes menésben utját álló ágak le ne sodorják lováról. Azt kellett hinnie, hogy a ló megbokrosodva, elragadta a grófnőt. Ő maga is lovára ugrott és törtetett a frissen vert csapáson utána.

Igy rohantak jó ideig be az erdő sűrűjébe. Itt-ott a grófnő egy-egy fatörzsnél pillanatra megállt, mintha keresne valamit, aztán ismét rohant tovább.

Egyszer egy tisztásra értek. A tisztáson Csáthy utolérte a grófnőt, megragadta a lova kantárát és szelíden szólt:

— Elragadta a lova grófnő? Vissza fordítsam Kassa felé? Nagyon setétedik.

— Menjen misézni. Engem meg hagyjon utamra. Nem megyek ma Kassára, nem viszek senkinek semmi üzenetet. Ma a magamé akarok lenni. Mulatni, dorbézolni akarok, vagy legalább látni egy mulatságot. — Azzal kiszakította lova kantárszárát és rohant újra tovább. Csáthy nem értette. De lehetett-e egyáltalán érteni valaha e különös teremtetést? Visszautasítását azonban nem vette számba. Nyomába haladt azután is, egyre bennebb a rengetegbe.

A grófnő amint tovább haladtak, egyre kevésbé figyelt kísérőjére. Talán nem is tudta, hogy Csáthy nyomában van. A vadcsapásokon, a vízomlásokon, sebes patakokon azt hitte rég elmaradt. A jelek, a három mély lyuk és a kifeszített nyíl, melyek a grófnőt eddig vezették, egyre sűrűbben jöttek elő. Egy-egy fatörzsen, egy-egy magában álló szíkladara-

bon, néhol a síma gyepen vágva, máshelyt a vízben átvezető pallóba vésve, mindenütt ugyanazon jel.

Némelyik ilyen jelnél a nyílra virágból vagy zöld levélből apró koszorúcskák voltak rátéve, másutt megint színes madártollakból szeszélyes alakzatok. Egy helyt egy kis patak mellett, rekettye bokor alatt sok ibolya között valami fényleni látszott. A grófnő odatáncoltatta paripáját. A fű le volt taposva, mint a valami leverte volna. Ott, hol a heverő alaknak feje lehetett, szürke kavicsból szív alak volt kirakva.

A szív közepén csiszolt kavicsból csillag. A grófnőnek nagyott dobbant a szíve, leugrott lováról, elvette a csiszolt fényes követ, begázolt a patakba, keresett egy feketét, azt megcsiszolta s vissza tette a helyébe. Azután ismét lovára ült. Csáthy grófnak mindez oly különösnek tűnt fel, hogy önkénytelenül mindig viszsza maradt, mikor már elérhette volna.

A grófnő is teljesen elfelejtkezett róla. Nem látott semmit, csak az egyre sűrűbben feltűnedező jeleket, az ő titkos vezetőit. Egyszer amint egy hegyszakadékba ért, a halvány csillagok közé egy vörös csillag vegyült. Előbb csak egy, azután egyre több. E vörös tűzcsillagok rendre egész kört alakítottak a látóhatáron. Amint közeledtek, úgy szállottak egyre alább, le az égboltról a fenyvesekre, a fenyvesekről a tölgyes erdőbe, a tölgyes erdőből egy tisztásra, ahol ezüst szalag gyanánt futott a Hernád vize.

Most már az egész csillagrendszer látszott. A grófnő megállott. Csáthy gróf utólérte.

— Ne menjünk tovább grófnő — szólt — nem tudhatjuk mi van ott alatt. Kuruc örtüzek, vagy

labanc tábor. Térjünk vissza a csapáson, míg észre nem vesznek.

— Minek az Csáthy? Maga sem nem kuruc, sem nem labanc, én pedig hol kuruc, hol labanc vagyok. A farkasok nem vadásznak sem vakondra, sem chameleonra.

— Vakond? chameleon? — ismételte keserűen Csáthy — köszönöm!

— Hát nem vakond az, ki a föld alá rejtőzik, mikor a föld színén minden rög megmozdul és nem chameleon az, ki mindig azon rögnék színét veszi fel, amelyik felül került. Ne áltassuk legalább egymást, ha mást mindenkít áztatunk. Maga elbujik, ha kell, az oltár mellé, mert irtózik a vértől, én pedig szeretem a vért, mert abban van az élet, a szenvedély. Ezért ezer, meg ezer alakban odabujok mindenüvé, hogy a vércseppekből forrás, a forrásból patak legyen. Gyöngék vagyunk mind a ketten a mostani erős időkben. De az én gyöngeségem erő a hatalmasak kezében, a maga gyöngesége pedig még a mindeneknél hatalmasabb szolgálatban is gyöngeség marad.

Mig az eszeveszett futással a sűrű erdőben Csáthy gróf és Bolsteini Adél grófnő utat vesztek, a csatlósok meg sem kísérelték utánuk menni, hanyag ügetéssel mentek a kassai vár felé.

A magukra maradt fiatalok előtt már közvetlen közelben látszott a tűzcsíllag öv. Adél grófnő meglesztotta a lovát. Azután halkán beszélt társához.

— Látja itt ezen a fán azt a három mély lyukat a kifeszített ij előtt! — Ez vezetett engem ide.

— Ezitt egy vajda népe András cigány herceg csapataból. Közöttük kell hogy legyen a vajda. Az apró koszorucskák nyíló virágok az egész vonalon a bevéssett

íjak felett, tanusítják, hogy egy fiatal ember szajbidsó tisztet nyer a mai napon. Ez a szajbidsó a törzsnek a vezetője, közvetlen a vajda utáni hatalom.

A megválasztandó nagyravágyó és különös ember lehet, mert jelvényül a színes madártollakat választja. Idegen országokban járt, mert meleg égövi madarak tollait is használja az utirány jelzésénél. Az a tűzkör ott túl a patakon, nagy ünnepélyt jelent. Talán Selenio Giorgio Zöld György ünnepe.

Most látni fog egy vad, egy fanatisztikus örjön-géssel határos mulatságot. A vérnek, a vad természet-nek lángolását. A korlátlan, indulataiban semmivel nem feszélyezett emberi lény vivódását, hányódását, emelkedését, sülyedését, fellobbanását, kialvasát. Az érzékiségnek lángtengerét, kiolthatatlan, kielégíthetetlen emberi és állati vágyakat. Forrongását a kárhozat-nak és az üdvösségnek. Mikor engem ebbe az égő láva folyamba belerohanni lát, ne tartson vissza, hanem *térdeljen le és imádkozzék.*

*

A patakon túl tisztás következett. Ezen a tisztáson volt körbe felütve legalább 100 sátor. A sátrak mindenike előtt lobogó fáklyák bevilágítottak a sátrak belsejébe, hol díszesen felöltözködött férfi és női alakok rakosgatták ki hevenyészett állványokra a cigány családok kincseit, arany kelyheket, poharakat, díszes fegyvereket. Itt-ott ékszerekkel kirakott skófiummal kivert díszes ruházatokat.

Azután kivonultak a leányok fantasztikus öltözetekben, keleti gyöngyökből, arany pénzekből füzérekkel nyakukon. Mire a kör közepére értek, megzendült az erdő. Busongó, siró cigány nótákat énekeltek. Ideges járásukkal ritmikusán kísérték a hangokat. Azután

ött a férfi népség. Ezeknek fe harsanó erőteljes éneke is a lányok énekével összefolyt. Így tartott ez egy ideig. A kör közepén csapra ütött boros és pálinkás hordók és felhalmozott ételek mind sűrűbb fogyasztása szemmel láthatólag mindinkább fokozta a hangulatot. Egy díszesebb sátor, a vajda sátra előtt ülve tanácskoztak a vének.

Tanácskozásuk tárgyát a szajbidsó választás képezte. Nehéz és hosszas tusakodás után tudtak határozatra jutni. Az országban dúló kuruc-labanc háború, a törvények uralmának teljes felbomlása, a cigányság kebelében mindinkább lábrakapott idegen erkölcsök és szokások, mindezekhez a vajda öreg volta, a választást felette nehézzé tették.

Egy lefordított üst állott előttük, két ágas fára keresztül kötve. Amint a vajda egyenkint sorolta fel a jelöltek neveit, minden név után, minden jelenlevő egy adott jelre a jobb oldalon reá ütött az üstre a kalapácsával, a bal oldalon ugyanazon percben a felhívott jelölt ütött; ha az üst nyomban az ütések után helyéből kimozdulva balra fordult, a jelölt a szajbidsóságtól elesett. Így próbálkozott 10—12 cigány legény egymásután. A kísérlet nem vezetett eredményre, a jelöltségtől mindnyájan elestek.

— Nincs erő már a fiatalokban és nincs ügyesség — dörmögött a vajda. — Mikor én szajbidsó lettem, alább ütöttem mint az ellenoldalon a vének s nem mozdult az üst, csak csengett, sirt, hívta a Nívasít (tündér) segítségül. Mert vér volt ereimben, nemcsak az égetett folyadék.

— Hiszen most is van egy legényünk, aki idegenből szakadt ide — mondta egy öreg cigány, — van egy legény, ki egy csapásra leüti a lovat pusztá ököllel,

csakhogyz ez fiatal is még, aztán meg semmit sem szeret, csak valami furcsa fuvó szerszámot, a tárogatót.

— Nekem is beszélt — mondotta egy másik — hogy valami kuruc csatában volt. A tárogatós kurucot mellette lötték el. Ő vette át a tárogatót. Abban van a kuruc vitéz lelke. Ő azóta egyre fujja, zokog is a tárogató. Gyakran egy-egy olyan hangot ad, mintha csakugyan megszólalna benne a kuruc vitéz lelke. Azután a hang elmosódik és ő keresi, keresi mindhiába. Nem találja. Aztán iszik, egyre iszik s mikor sokat ivott, örvöngő módon táncol. Táncol, míg a lélek kiszakad belőle. Ilyenkor féktelen. Megöl maga körül asszonyt, embert, akárkit, aki indulatának rohamát bármily ellenkezéssel feltartóztatni akarja, vad erejével fákat szaggat ki, sziklákat tördel, amíg véresre rontja magát és a vérvesztéstől végkép elalél.

— Valami nagy bánata is van, -- mondja a harmadik. -- Zárkózott. Csak magának beszél. De bánatát talán magának sem vallja be. A nagy, erőteljes férfi olykor a patak partján órákat elsírdogál, kirakja a Sindel király leányainak jelét. Szürke kövekből a szívet, a szív közepén csiszolt kavicsból a csillagot. Azután egyenkint csókolja meg és öntözi könnyeivel a szürke kavicsokat, megélezi a csiszolt csillagot és bevágja karjába, míg az vértől ázik át. Aztán szétrugja a köveket s felszededgetve parittyából eldobálja mindeniket messze kelet felé. Mikor mind eldobálta már, maga is mint kilőtt nyíl szalad utánuk, míg lélekezete elfogy és valahol az erdön összerogy.

— Ismerem — szól a vajda, — az egy délvidéki oláh cigány. Titokzatos a múltja. Most Benczédi Ferkó-

nak hívják, de volt már Marínovics Jaso, Kalános Rupa, Abd el Kadí feriz, Wallerstädten Heinrich és még ki tudja ki. Volt török spáhi, wallon katona, talán kuruc is volt.

Szenvedélyeiben cigányos, de a vére idegen, nem ezen a földön termett, nem érzi lelkét ennek a földnek. A fa, az erdő, a vízcsepp, a patak, a völgyek, a hegyek neki mind idegenek. Nem, az nem lenne jó szájbidsónak. Ha szájbidsó lenne ma, holnap vajda lenne, eladná népét, hogy ur legyen, ha ur lenne, főur akarna lenni és ha főur volna és ha király volna és ha Isten volna, még több akarna lenni akkor is!....

Nem, az nem lenne jó. Gyanusak a vele jött társai is. El-eltűnnek asszonyaiktól hetekig-hónapokig. Hoznak magukkal kincseket érő ékszereket, de be nem vallják senkinek, hol jártak. Ám ha már nincs szájbidsónak való a fiatal házások között, határozzuk el, hogy próbát teszünk azzal, kit a legények a mai napon Selenio Georgionak választanak. Azt eresztjük az üsthöz és ha csak megáll az üst, legyen az szájbidsó.

— De akkor annak még ma meg kell házasodnia — kiabálták a vének — választhat szabadon, van itt leány elég, Selenio Georgionak a választásban ugyanis teljes szabadsága van és jaj a leánynak, ha visszautasítaná.

A vének ezen határozatukkal meglegedve lévén, elcsendesedtek. A vajda megkongatva az üstöt, felhívta az ifjúságot, hogy az erdőkbe vonuljanak. A baloldal felé a férfiak, a jobboldali erdőkbe a leányok. Utasította a férfiakat, hogy a Selenio Georgiot magok közül megválasszák. Mikor a férfiak elvonultak, a

leányoknak hagyta meg, hogy magok közül a választandó menyasszonyt Selenio részére kijelöljék.

Ezután a vajda a legidősebb legénynek átadott egy lezárt ládát és a leányok közül a legerőteljesebbnek egy szintén lezárt kosarat, a megfelelő kulcsokkal. Szigorúan meghagyta, hogy a kulcsokat a megválasztott Selenionak, illetve kijelölt menyasszonyának adják át.

Azután a meghatározott irányban, a férfi és a női ifjuság elszéledt a már teljesen elsetétedett erdőben.

*

Bolstein Adél grófnő leszállott lováról, felkötötte a nyeregbe a kantárszárakat, rávagdosott a lóra a lovagló ostorával. A megdühösített állat hanyat-homlok rohant vissza a csapáson, melyen eddig jöttek.

— Az Istenért grófné, mit akar? — suttozta Csáthy.

A grófnő felkacagott. — Magam akarok lenni szökött s azzal egy kimondhatatlanul kihívó kacér mozdulattal Csáthy lova mellett termett, azt is megcsapkodta.

A nemes állat a szokatlan érzéstől szügyébe vágta fejét s mint a kilőtt nyíl, rohant szintén vissza a már ismert csapáson társa után. Csáthy rángatta a zablát, de a megvadult rakoncátlan állatot összes erejével sem bírta azonnal megfékezni. — Erős munkát adott már az is, hogy nyeregben maradhasson. Bolstein grófnő éles, sugárzó tekintete egy ideig még kísérte a rohanó lovast a sötétlő erdőben, míg aztán elnyelte a sötétség.

Mikor már a Csáthy lova patkójától nem zörgött az avar, mikor a cigány legény és cigány leány csoport zaja is már messze elvonult, előjött Bolstein grófnő eddigi rejtett helyéről s keresni látszott a patak men-

tén valamit. Hol a bokrok legázolva voltak az épen ott áthaladt cigány legény csoport lépteit alatt, közvetlen a patak mellett egy széles tölgyfa állott, ezen tölgyfa alatt a nedves fűbe cigányos módon, ölbe rakott lábakkal, letelepedett.

* * *

A cigány legények a tölgyes erdőben amennyire a sötétség engedte, összeválogatták a legszebb zöld galjakat, koszorukat fontak kalapjaikra. A legidősebb legény felbontotta a vajda által átadott ládat s kivette belőle a Selenio Georgio hagyományos díszét, az arany skófiummal kivarrott zöld mentét, dolmányt és nadrágot. Most azon vitatkoztak, hogy kire talál a ruha. Biz ahoz hatalmas ember kellett. Az ott jelenlevők közül egyikre sem talált. Végre egyik azzal állott elő, hogy bizzák a választást a kockára: aki legtöbbet vet, azt válasszák Selenio Georgionak. A kockavetést el is kezdték azonnal.

Mig a kockavetés folyt, a sűrű tölgyesből baltával a vállán jött lefelé egy hatalmas alak. Barnapiros arccal, göndör gesztenyeszín hajzattal, erős sötétkék szemekkel, barna, pörge bajusszal. Ez volt Benczédi Ferkó, az idegen cigány legény. Amint a kockajátékos körbe ért, megállott. Mogorva arccal nézett végig a társaságon.

— Gyere közénk — hívták azok — Selenio Georgiot választunk. A kockára bizzuk, hogy ki legyen az. Nem tartasz velünk? ..

— Aztán mi hasznom lenne belőle — kérdezte a jövevény, — ha nyerni találnék?

— A Selenio Georgio Szent-György éjszakán az egész cigányság vendége és az egész cigányság az ő vendége is. Otthon van minden sátorban és amit szeme,

szája, szíve, lelke megkíván, azon az egy éjjelen minden az övé. Kár hogy ez a gyöngyélet csak egy éjszakát tart.

— Hát akinek nincsen se szíve, se lelke, se kívánni valója?

— Annak szívét, lelkét, kívánságát meg hozza a bor, a lány, a tánc és a cigány zene.

A legény leül a játékosok közé. Egy pár fáklyát gyújtottak és folyt a kockavetés.

A harmadik fordulónál, mikor már a kockavetés számaránya dönteni volt hívatott, az ideges izgatottság rohamosan emelkedett, egy-egy balul dobott kockavetés nyomán erős veszekedések lobbantak fel. E veszekedésbe olykor-olykor Benczédi is belevegyült, hatalmas ordítással rendre intve a veszekedőket. A feltörő zaj minden ilyen ordításra egyszerre lecsillapult, hogy aztán a kockavetés egy újabb fordulatanál teljes erővel kitörjön újra meg újra.

Ezen idő alatt a leányok az erdőség másik oldalán szintén kibontották a vajda kosarát. Kivették belőle a zöld selyem ruhát. Ki volt az varrva végig zöld selyem falevelekkel és minden ilyen zöld levelen egy-egy odaerősített safir rezgett. Zöld csipkekötény, zöld gyöngyökből, zöldre zománcolt arany pénzekből pártá és a zöld színnek huszféle változatát mutató pántlikacsoport egészítette ki az öltözetet. A kosár fenekén nyakék és karperec, szintén zöldre zománcozott, arany ékszer zöldre átfestett keleti gyöngyökkel gazdagon kirakva.

Bizony ebbe a ruhába beleszédülhetett bármilyen Éva leánya. Az még Panuel herceg feleségének hagyatéka volt. Azt csak egyszer lehetett egy évben viselni és csak annak, akit a leányok közvéleménye Selinio Georgio menyasszonyának szánt.

A leányok a menyasszony kijelölésével nem állapodtak meg olyan könnyen, mint a férfiak. Vakszerencsére bízni nem akarták. Mikor meghallották az erős visszhangot, mely Benczédi Ferkó hangját adta tovább, még érdekesebbnek ígérkezett a zöld köntös felvétele. Hátha éppen Benczédi lesz a Selenio Georgio. Ez idegen, félig ismeretlen, érdekes alak csaknem mindenik lelkében több-kevesebb nyomot hagyott.

Volt egy halovány, olajbarna színű, de rózsaszínre lobbanó törékeny cigányleány, kinek világos kék szeme mindig vagy az eget, vagy a földet kereste, kít az egész dolog nem érdekelt. Nem is igen vallott közösséget leánytársaival. Tudták róla mindnyájan, hogy mint teljesen árvagyermeket fogta fel a vajda. Véres fejjel, félholtan feküdt egy üresen hagyott sátor mellett. A sátor vezérfája is véres volt, szinte látni lehetett, hogy az erőtlen kis gyermeket valaki a sátorfához csapta s hogy behasadt fejével el nem vérzett, csak a vajda könyörületos szívének és a sebek gyógykezelésében jártasságának volt köszönhető. Aztán ott nőtt fel a vajda sátra körül. Együtt a kis malacokkal a hulladékokon. Amint jártányi ereje volt, már kitűnt munkabíráásban, szorgalomban. Mikor cseperedni kezdett, kezébe adta a vajda a véres sátorból vele együtt megmentett egyetlen örökségét, egy régi hegedűt. A lány, mikor cselédsorban lévő munkáját elvégezte, elbarangolt a hegedűvel, ahol senki sem látta, senki sem hallotta és muzsikált magának, a szellőnek a futófellegeknek. A lelke együtt fejlődött a hegedű lelkével. Dalait nem tanulta soha senkitől. Bebarangolta a felvidék völgyeit, halmait, csucsait, havasait, érezte erejét a havasi forrásoknak, csörgő patakoknak, elleste az erdő zugását, a madarak énekét. Lelkében a ter-

mészet ezer váltakozó színe, hullámzó hangulata, mind-mind nyomot hagyott és e színek, e hangulatok mint gyöngyszemek csillogtak fel, ha hegedűje megszólalt.

A törékeny test, mely ezt a különös lelket hordozta, lány társaiban csak szánakozást keltett. A szépség, az erő, az életrevalóság erős versenyében egy igen szép leánynak, a vajda lányának az az ötlete támadt, hogy Selenio Georgio menyasszonyának ezt a törékeny, jelentéktelen leányt jelöljék. A cigány népszokás ugyan is megengedte Selenio Georgionak, hogy ha a kiválasztott menyasszony nem tetszenék, azzal egyetértve, nyomban másikat választhat. A leányoknak tetszett a tréfa, hogy így a menyasszonyválasztás mégis Selenio Georgionak jut. Mindenik reménykedett, ki félhetett volna ettől a vézna, komor, fiatal leánytól? Kijelölték tehát. A lány azonban a patak mellől, hova letelepedtek, nem akart mozdulni. Odavitték a díszes zöldruhát, a lány meg sem nézte.

— Hagyjatok békét, ne gunyoljatok — mondta — nem kell nekem fényes ruha, nem kell nekem vőlegény. Vegye fel a vajda leánya a ruhát, szebb is, gazdagabb is. Ha valakit, őt illeti meg.

— Azt majd mi mondjuk meg, — valamennyien együtt zajongtak a lányok — a ruha a miénk mindnyájunké, mi szabadon választhatunk, itt nincs vajda leánya, egyformák, egyenlők vagyunk mindnyájan! Azzal körül állották és leszedve ruháit erőszakolták, hogy a fényes zöld ruhát vegye fel. A gyenge leány kénytelen volt engedni az erőszaknak. Mikor azután a fényes ruha rajta volt, szomoruan lecsüggesztett fejjel, könnyező szemekkel megindult a patak parton lefelé. A fáklyafénynél, mellyel lánytársai utána

világítottak, nézte, nézte a felcsillanó és továbbtűnő habokat. Egyszer csak akaratlanul teljesen önfeledten elővette oldaláról a tokból hegedűjét, állá alá szoritotta. A hegedű zengett valami csodálatos, sohasem hallott hangokat. A visszhang visszazengte. A daltól a patak, az erdő, mintha megelevenedtek volna. A cigány leányok mind növekedő elragadtatással hallgatták. Majd hangjuk, mint eolhárfa kíséret simult a hegedű vezető hangjai után. Még lépteik is mintha megkönnyebbültek volna. Mintha egy elvarázsolt tündérsereg vonulna halk zenével, mint a gomolygó felleg odább-odább.

Csaknem Bolstein grófné őrhelyéig jutottak. A grófnő előbb idegesen, majd növekedő gyönyörrel, végül elragadtatással hallgatta a csodálatos zenét. Többször érezte, hogy elő kell vennie hegedűjét neki is, de karja mindannyiszor elalélt. Azután ismét lelke egész figyelmével a zöld ruhás vezéralakra, annak síró, zengő hegedűjére tapadt.

A tavaszi éjszakának a csodálatos zenével kiszínezett élő költészetébe egyszerre egy ordítás, azután valami farecsegés hallszott. A cigányférfiak között vérbenforgó szemekkel, a már túlélvezett szeszes italoktól mámorosan, felrugva a kocka alá huzott szőnyeget serlegestől, mindenestől — ott állott Benczédi Ferkó.

— Hallottátok azt a hegedűt? Az ott Czinka Panna! Egyszer már a vízbe ugrottam utána, most a tűzbe is elmegyek. Senki soha úgy nem hegedült. Senkinek soha oly ígésző kék szeme nem volt, még annak sem, kivel egyszer... Eh mit tudtok ti arról. Adjátok a Selenio Georgio ruháit, hadd vegyem fel, aztán kiválasztom 10.000 közül is, aztán elviszem élve, vagy

halva azt a Czinka Pannát! Ezzel ment a ruhás láda felé.

Egy pár merészebb legény elébe állt.

— Hohó koma! nem úgy van. A kockába megalkudtunk, nem lehet, hol így, hol úgy.

— Mit nem lehet? — ordított Benczédi Ferkó — s óriás erejével kicsavart egy fiatal tölgyfát, megforgatta feje felett, rázuditotta az előtte állókra. Azok ijedten rebbentek szerte.

Azután ellenkezés nélkül magára ölthette a Selenio Georgio ruhát. Gyönyörűen állott. Hatalmas termetét kidomborította a testhez álló ruha. Göndör gesztenyeszín haja, élénk arcszíne, csillogószeme fényt kapott a sok drága ékszertől, mely a ruhán csillogott. És a sok ékszer is a göndör dús hajzattól, élénk arcszintől, csillogó szemtől mintegy megelevenedni látszott.

Az így magát felerőszakolt Selenio Georgiot a többi legény kénytelen-kelletlen feldiszipette a zöld ágacskák-ból, falevelekből összefont vállszalaggal; kalpagjára is ráillesztették a zöld koszorút és megindult a menet. Benczédi Ferkó felkapva a baltáját, most már mint Selenio Georgio a menet élén törtetett, kísérői alig érhettek nyomába.

Az erdőtől a tisztásra a patak mellett jöttek le, hogy azonban a vajda elé jussanak, a patakon átgázolni kellett. Az új Selenio Georgio azonban a széles patakot könnyen átugrotta s még mielőtt társai átgázoltak volna, a vajda előtt termett.

Az ugrásban azonban oldaláról leoldódott és a patakba hullott valami. A patak görgette alább-alább. Az elveszett tárgyat Bolstein grófnő pillantotta meg, amint a víz feléje sodorta. Behajolt a patakba és ki emelte. Cseresznyefa tokba rejtett hangszer volt, egy

tárogató. Kiborította a tokból, megtörülgette gondosan, azután lehelletével szárítgatta, ajakához emelte, de újra meg újra szárítgatni kellett.

Selenio Georgio, Benczédi Ferkó ott állott a vajda előtt.

— Te vagy a választott Selenio Georgio? — kérdezte a vajda.

— Nem választottak, magam tettem azzá magamat. Agyonveréssel fenyegettem és agyon is vertem volna azt, aki utamba áll.

— Akkor függeni fogsz, ha csak nem végezte úgy az isten vagy a devla (ördög), hogy szájbidsó legyél. Fogd azt a kalapácsot, üssél az üstre, ti pedig tartsátok keményen, ha ellene fordul az üst, akkor fel kell huzni a legelső tára, ha kedvez neki, akkor elhivatása van, legyen szájbidsó és tisztelet neki.

Ezalatt a leánysereg kiért a tisztásra, már csaknem ott voltak a vajda előtt.

— Látlak még Czinka Panna! — kiáltott fel Benczédi Ferkó. — Eh mit álltok utamba?! — Ezzel felhuzta fejszójét és teljes erővel rácsapott az üstre. De ugyanazon pillanatban vagy tíz erős cigány kalapácsa csattant az üst oldalán. Nagyot csendült az üst és a Benczédi Ferkó felőli oldalán szilánkokba törött, a szilánkok egy része megsebezte a szembeállókat.

Benczédi átugrott a széttört üstön és rohant a lányok felé....

A vajda letérdelt az üst elé és zokogástól elfuló hangon mondotta:

— Ezen ismeretlen, idegen törzsbeli legény a gondviselés akaratából szájbidsó lett; de vérben, de erőszakban, de gyászban, de keserűségben, mint szilánkok fog a vezetésére bizott törzsünk szerte omlani.

Benczédi nem hallotta. Ott állott a halovány törékeny cigány leány, Czinka Panna előtt.

Ennek még sirt a hegedű a kezében, a lányok még énekeltek.

— Te vagy hát a Selenio Georgio menyasszonya? Ismersz-e még Czinka Panna? Én ma Selenio Georgio vagyok.

A leány fáradtan tekintett fel a magos, deli legényre, amint arcát meglátta, idegesen megrázkódott.

— Igen, ismerlek, bár nem tudom ki vagy. Mikor lidércek háborgatják álmaimat, vezetőjük te vagy! Igen, ismerlek, mikor kiszáradt, leégett lápokon járok, a mindent elemésztő tűz, mely előttem jár, te vagy! Igen, ismerlek, mikor lelkem mint a pacsirta az ég felé száll fel, a karvaly, mely elfogja és szétmarcangolja, te vagy! Igen, ismerlek, megismertelek, az a fenevad voltál, — most is csak az lehetsz — mely egyszer szétszaggatni akart, mely elől én futva, kétségbe esve menekültem a folyam hideg kebelébe, oda is követtél. Akkor is nálad ez a székerce volt, még a vízben is kezédben tartottad. Kétszer felém ütöttél vele, talán találtál is, talán véreztem is, de hűtlenül elhagyott asszonyod megfujta a tárogatót, karod elzsibbadt és megmenekültem.

— Most azonban nem menekülsz. Selenio Georgio vagyok, kinek bármely lányhoz kizárólag joga van és e pillanatban szájbidsód is vagyok, ki törzsében a vajdával élet-halál ura. Mégis könyörgök, szorítsd partok közé az én lázongó, fékevesztett véretem, szelíd bárány leszek, csak önként légy enyém.

— Te nem vagy Selenio Georgio, mert bizonynal kierőszakoltad azt. Én nem vagyok Zöld György menyasszonya, mert engem beleerőszakoltak az engem

meg nem illető díszbe. Talán szajbidsó sem vagy, talán cigány sem vagy. Nekem más a vőlegényem. E hegyek, e halmok, a csergő patakok, a kék ég, bárány fellegek, a sötétlő erdők, a sokat szenvedett, áztatott föld és annak száz sebből vérző örök ifju leventéje, a magyar szabadság!

— Te örjögő bolond! Jöjj ragadjalak szívemre. Majd ha megérzed az én lángoló vérem forróságát, az én csókjaim delejét, izmaimnak, karjaimnak, férfi voltomnak követelő akarátát, akkor megérted elhívásodat és szerettetve lázasan, forrón, egész lényed mindenségével szeretni fogsz. — Azzal megragadta a leányt. Mielőtt azonban szívéhez szoríthatta volna, a leány teljes erejével arcába csapta a hegedüt.

Benczédinek szemét elfutotta a vér. A düh, a megaláztatás minden vérét arcába tódította. — Te akartad, hogy elpusztulj — szólt rekedt hangon s felragadta magasra fejszójét, megcsavarta feje fölött, a slányok síkoltva szaladtak szét. A lesujtás pillanatában megszólalt a tárogató. Benczédi keze, mintha szélütés érte volna, erőtllenül hullatta le a szekercét. Az mégis behatolt a holthalovány Czinka Panna vállába s könnyű sebet ütve, földre hullott. Czinka Panna a kiállott izgalomtól és a feltörő vértől elalélva össze-rogyott.

A révedező, összevissza futkosó csoportozat közé egy fényes főurinő, Bolstein Adél grófnő törtetett elő, kezében a tárogatóval.

Ledobta a kezéből a tárogatót. — Én is megismermertelek -- kiáltotta Benczédi felé -- Wallerstädten Heinrich, számadásom van veled. Azzal felemelte a földről a szekercét és teljes erővel vágott Benczédi felé. Az futni kezdett . . . Bolstein grófnő mint egy

furiává vált elbűvölt királyné rohant a baltával utána, bele a sötét erdőbe, a sötét éjszakába.

Az erdőben a patak felől lódobogás hallatszott, a cigányság a Rákóczi hajduktól, vagy vértess labancoktól való féltében szerteszét szaladt az erdőben.

A tisztásra kiérkező Csáthy gróf még látta megvillanni Bolstein grófnő gyémántos ékszereit az éjszakában, de lova az ott hagyott Czinka Pannánál horkolva megállott. Csáthy gróf leszállott lováról, felvette a díszesen öltözött cigány leányt a karjára, amint látta, hogy vállából foly a vér, a patakhoz vitte. Majd lovát kipányvázva, visszatért a leányhoz és a patak friss vizéből mosni kezdte sebeit.

II.

A DUDVÁGI MOLNÁR.

Az elalélt Czinka Panna hosszasan nem tért magához. Csáthy grófnak alkalma volt próbára tenni türelmét és emberszeretetét. A friss patakvíz nem bizonyult elég erős gyógyszernek a leány sebére. A folytonos vérzéstől a leány aléltága egyre súlyosbodni látszott. Körül az erdőben mindenfelől némaság. Segítséget remélni sehonnan nem lehetett. A setéség is reánehezedett az erdőre és az erdő teljes setéségével reánehezedett Csáthy gróf amugy is borongó lelkére. E setéségben csak az örök erő, a víz setétkék csillogása vetett olykor pillanatra világot. Hanem a feketén egymásra torlódó habok Csáthy grófnak lelkét nem vitték a már virágos patak felé. A nyomor gyermeke, kit a sors e magános órában melléje vetett komoly szenvedő arcával, lecsukott szemeivel, mindinkább elhaló lélekzetével, szintén csak a sötéten kéklő habokhoz hasonlított, melyből egyetlen fény, a lélek, tovasiklani készül. Minek akkor a

virágos környezet? e habozó selyem ruha? a mesterkelt fényű ékszerek? mindez minek?

Nem is tudta összefüggésbe hozni emlékezetében a történeteket. Emlékezett, hogy Bolstein Adél grófné az az ő lovát megcsapkodta és neki törtetni kellett árkon-bokron át jó ideig Kassa felé. Emlékezett, hogy ismét visszaerőszakolva lovát arra a jelenetre érkezett, mikor Bolstein Adél grófnő felemelt szekercével egy díszesen öltözött férfialakot üldözött az erdőben. Emlékezett, hogy lova majdnem megbotlott egy fényesen öltözött nőalakban, kinek vállából folyt a vér. Hallotta, amint a cigányság összeszedve lovaít, kincseit sátorfástól, mindenestől eltűnt az erdők sűrűjében. Hallott egy felsíró tárogató hangot és annak kapcsán felzúgó ordítást; hallotta a rémületnek egyre váltakozó zagyva hangjait, látta a bizonytalannal bűnös cselekedet eredményét. De az eseményekben az összefüggést nem látta sehol.

Mégis úgy érezte, hogy a pokoli zajból kialakult síri csend, a fáklyák, magos máglyák örtüzek rohamos elhamvadásával támadt setétség és a titokzatos lény, kit oltalma alá rendelt végzete, lelkébe bizonyos harmóniát hozott.

Ölébe vette a lány fejét. Talán, hogy könnyebben öntözhesse a lábuk alatt zuhogó patakból az egyre vérző bal vállát a lánynak; vagy talán, hogy arca kifejezéséből elleshesse és követhesse azt az utolsó gondolatot, mellyel a halódó lélek foglalkozott.

Az arcvonások azonban a setétben nem voltak kivethetők. A pihegő mell mind lassabb lélekzetvételt jelzett. Egyszer épen elhalni látszott. Ijedten tapasztotta Csáthy gróf kezét a lány keblére, úgy érezte, hogy a lélekzetvétel teljesen elállott.

Gyorsan kapcsolta ki a magyaros vállfűzőt s a paták friss vizével dörzsölni kezdte a szívtájékát. A szívverés megindult, a lélekzetvétel lassan némi megkönnyebbülést mutatott. Csáthy gróf kivonta kezét, valami ráakadt kezére. Tüzet csíholt ki, hogy láthassa mi az? kis arany láncon durván faragott szív alakú kő volt, de a durván faragott kő közepén szípkázó félcsillag, e félcsillag a szívárvány összes színeit játszva fénylett, világított, mintha hirtelen tűz gyúlt volna ki az éjszakában.

Most már Csáthy grófnak állott el pillanatra a szívverése. Alig pár órája, alig pár lépésre kigyúlt arccal, égő szemmel valami veszedelmes, nagy szenvedélytől űzve, hajtva, fényes bárdal kezében itt látta Bolstein Adél grófnőt. Le nem vette, le nem tudta venni szemét róla, míg az üldözött és üldöző két fényes árny az erdő sűrűjében el nem vezett és most újra látja ugyanazon talizmánt, melyet mint Szent Bertalan kigyója neki csak pár órával előbb Bolstein Adél grófnő mutatott. Most már lázas segítséggel újra tüzet gerjesztett, rá irányozta a fényt az ölében nyugvó női fejre. Majdnem felkiáltott, az arc ugyanaz volt. Igen, ugyanaz, csak az elszállott utolsó gondolat kifejezése hagyott rajta valami idegenszerűt, valami rendkívül szomorut.

* * *

Bolstein Adél grófnő vadcsapáson, vízómláson át hajszolta, űzte Benczédi Ferkót. A kemény legény olykor pillanatra megállott, összeszedni látszott bátorságát, hogy szembe álljon üldözőjével, de mikor a hölgy oly közel jött, hogy a baltával csaknem elérte, a férfi újra futni kezdett.

Igy érkeztek ki a setét erdőből egy tisztásra, ahol

a Hernád egy nagy kanyarodással törtetett elő egy még nagyobb rengetegből. Itt a helyzet megváltozott. Benczédi Ferkó látta, hogy túl a Hernádon a cigánysereg megérkezett és épen megtelepedni készül. A felcsillanó fáklyák, a körben felgyúló sátor tüzek és a zagyva beszéd, melyet a szél el-elkapva áthozott a Hernádon — semmi kétséget nem hagytak.

— Állj meg — kiáltott — a grófnőre. Az ott Sindel király népe, ameddig a szem ellát az uralom a mienk. Szokásaink uralkodnak, törvényeink parancsolnak élők és holtak felett. E szokások, e törvények végrehajtója én magam vagyok e törzs választott szájbídsója!

A hölgy felkacagott . . . Te? Szájbídsó? Te, aki csak értem lettél és csak velem voltál cigány? Te Wallerstädten Henrich a kurassier főhadnagy? Vagy kitudja ki? Ami még az előtt voltál! A devla vagy te, ezer alakban, ezer változatban! A Nivasi, melynek száz fejét levágják és kinő a százegyedik. Akit elpusztítani csak a saját fegyverével lehet.

Felemelte a szekercét s teljes erővel sujtott a férfira. A szekerce vágás nyomán nagyot csörrent valami. A férfi megtántorodott. Majd teljes erejével a hölgyre vetette magát. Kicsavarta kezéből a szekercét. A hölgy beleharapott a férfi karjába, azután fuldokolva mondta: Tehát páncélinget viselsz most is? A Selenio Georgia ruha alatt is? Tehát vakmerőségedet most is felülmulja gyávaságod?

A dulakodás közben a Hernád partjára értek, a Hernád partján egy korhadtt fűzfa állott ágával a vízbe hajolva.

— Ne küzködj hiába — szólt most a férfi — nem azért futottam előled, mert futnom kellett. Ezt, amit

most tettem, előbb is tehettem volna. Gyöngé vagy te nekem minden erős izmaid dacára, de akartam, hogy kerülj bíruid elé, akik engem töled örökre felmentenek, akik neked az életutadra mást rendelnek, akiknek végzése örök, megmásíthatatlan. -- Érts meg! . . . Én leszakítom a virágot s ha elteltem illatával, eldobom. Vannak, kik felszedik. Téged eldobtalak! . . .

— Engem nem dobhatsz el, míg el nem választod a tűzben a fényt a forróságtól, a természet örök rendjében a rombolást az alkotástól, az izzó szenvedélyben a szerelmet a gyűlölettől! A Szent Bertalan kigyója vagyok én, az, akit megharapnom kell, éppen te vagy! Ítéletet várok én is . . . szólott a grófnő, felkarjával hirtelen átkarolta a fa törzsét, bal vállával nekítámaszkodott. Ekkor felső testét hirtelen aláhúzta, karja és jobb térdé teljes erejével villámgyorsan meglökte a férfit. A lökés oly váratlanul jött és annyira erős volt, hogy a férfi megtántorodott, a magas part pázsitja beszakadt alatta és hanyatt bezuhant a Hernádba.

A fővényben a grófnő előtt ott csillogott a szekerce, melyet a férfi estében kezéből kiejtett. A hölgy felragadta, a parttól pár lépésre visszaugrott, felemelt szekercével várta, míg a férfi a vízből újra felbukkan.

Pár pillanat alatt a férfi feje, válla kiemelkedett a vízből. A grófnő célzott. A szekerce a jól irányzott dobással repült az uszó alak felé. Amint lecsapott, a férfi felordított.

— Így! — kiáltott örömujjongva a grófnő — most már én is eldobtalak. Ítéletet várok én is, talán istenítéletet!

Az uszó alak küzködése a Hernád hullámzásával

mind inkább erőtlenedett. De a felordítás zajára a letelepülni készülő cigányok figyelmessé lettek. Benczédi már-már fuldokolni kezdett. Utolsó összeszedett erejével kiáltotta: Radó! Molo! Bámbó! Perje! segítetek!

Négy alak törtetett elő a sötétben villámgyorsan a hang felé. Mire a partra értek, már csak rekedt, zagyva hangok jelezték, merre kell menniök.

— Ez a kapitány volt — suttogtak egymásnak azután.

Habozás nélkül ugráltak a Hernádba. Bámbó találta meg. Odahívta társait. Együtt kihúzták a partra. Egyik fáklyáért szaladt vissza, míg a többi élesztgette.

A fáklya világánál látták meg, hogy jobb válla vérzik. Hirtelen lehúzták ruháját. A vágás a páncéling vállcsattján túl a jobb kar legfelső részén érte. A vastag izomzatba behatolt ugyan s így erős sebet ütött, de veszélyes egyáltalán nem volt. Megmosták a sebet, azután ügyesen bekötözték.

Ezalatt Benczédi magához tért.

— Mi történt veled? — faggatták — megint valami asszonyféle? . . .

— Csak ti vagytok itt? Senki idegen? A törzsből közel senki? — kérdezte Benczédi.

— Csak mi négyen kapitány, beszélj!

— A tulparton van még Bolstein Adél grófnő, tudjátok, Kalános Éva. Felismert, mint Wallerstädten Henriket. Idáig üldöztettem magam vele, gondolva, hogy a törzs közé becsalva, majd ítéletileg valamelyitekhez hozzákötöm. Ez a rakoncátlan Szent Bertalan kigyója maga mondja, hogy okvetlen harapni akar és pedig épen engem. Szedjétek ki harapós fogait, gyönyörű fehér fogsor! . . . Hívjátok a barátokat! . . .

— A barátokat — kérdezték amazok — Bolstein Adél grófnőhöz? nem fogjuk ezt valaha drágán megfizetni? Az atyjának Heister vezér jó embere.

— Majd megvéd Ocskay, vagy az Istenez Bercsényi . . .

A legvitézebb egér ellen, ott van a macska, a macska ellen mindig akad kutya, a kutya ellen farkas, a farkas ellen . . . verem.

— Te lásd! Tehát viszontlátásra, mire feljön az éjszaka! . . .

A négy legény átuszott a Hernádon, Benczédi a cigánytörzs felé tartott.

Nem sokáig kellett keresniök Bolstein Adél grófnőt. Ott állott a parton még mindig figyelve a tulsó partra. A férfiak körülvették. A hajnal haloványan pirkadni kezdett. Előbb csak valami gomolygó derengés szűrődött át az erdön, majd a vízen csillant fel vízfénye a még bujdokló fénysugárnak. Később mint valamely szépen himzett csipkekendőt aranyozta meg a fellegek szegélyét az előtörő napsugár.

Azután, mintha egy egész verőfény prisma reázuhanat volna, körülfogta, körülragyogta bíborban játszó rózsaszínnel, a hajnal Bolstein Adél grófnő különben is gyönyörű alakját. A négy férfi elbűvölten állott, tétovázott. . . .

— Mit akartok? — kiáltott rájuk Adél grófnő. Azok felocsudtak a pillanat kábultsága alól.

— Téged és csak téged! — Kiáltotta az előlálló s megölelni akarta a hölgyet.

— Én is őt akarom Radó! kiáltott a másik. Én is, én is! és rohantak valamennyien a grófnő elé. A grófnő kivette övéből lovagostorát, szembevágta Radót.

Radó arcát elborította a vér. — Most már enyém leszel! — ordított — s teljes erejével rávetette magát. A hölgy viaskodott, míg lovagostora összetörött. A férfiak lefogták.... A hölgy segélyért kiáltott. — Tömjétek be a száját — ordított ismét Radó!.... A földre teperték.... Radó reáborult és eszeveszetten csókolni kezdte. Egyszerre felordított: — leharapta az orromat ez a tündérképű boszorkány! — most már igazán nincs számára irgalom — fogjátok le hadd végezzek vele! A tulpartról éles füttyszó hallszott. A fütty nyomán Benczédi hangja sívított a légben: „Hívjátok a barátokat!“.... A férfiak félre lökték Radót. Radó duzzogva mormogta — Ugyan minek?.... Elvettem volna én osztályrészembe akár két libertással, akár két császárral szemben.

— Hahó koma! mondták a többiek, az osztozásnál magunk is ott leszünk.

— Hívjuk hát a barátokat! A kapitány parancsa szerint — te meg Radó gyógyítsd az orrodát s ne üsd oda, hová nem szabad. A feleselgetésbe most belevegyült alakot hajlékony termete, idegenszerű kiejtése, meglepően csinos arca élesen megkülönböztették társaiktól. Bolstein Adél grófnővel azonban ő is csak úgy volt, mint társai. Mióta meglátta, pillanatra le nem vette sóvár, vágó tekintetét cédrus alakjáról, hullámozó kebeléről.

Radó félre ment s a folyó vizével mosni kezdette orrát. Örömmel állapította meg, hogy habár alaposan megharapták, mégis az orra a helyén maradt. Csak a grófnő fényes fehér foga helyét jelezte egy pár többé-kevésbé mély seb, az orrcímpa mindkét felén.

Az elalélt grófnét a három cimbora összekötözni kezdte. Előbb karjait, azután lábait. Ide a fiatal idegen

legény került. Teljes felsőtestével átfeküdt a grófné vállain és a kötözést a legdiszkrétebb módon végezte el. Azután a grófné felsőtestéhez hajolt s míg társai a grófnő dulakodó karjaival foglalkoztak, francia nyelven suttopta:

— Nagy veszélyben van, tegye magát ájulttá. Ne védekezzék, hagyjon mindent történni magával, ne rémüljön meg semmitől, én oltalmazója leszek. Ne feledje Molót!

A grófné felvetette szemét. A fiatal csinos arc ott mosolygott közvetlen felette. A mohó fekete szempár jelezte, hogy kér, remél és várni tud. A grófné éles kék szemei nem fejeztek ki bizodalmat. Előbb pillanatra felcsillant bennök az életösztön egy átfutó reménye, azután becsukódtak és beállani látszott az eseményekkel szemben teljesen tehetetlen közömbösség. Lehunyt szemmel, minden ellentállás nélkül hagyta magát megkötöztetni. Már segítségért kiáltani sem próbált. Szótlanul és az ellentállás legkisebb jele nélkül tűrie, hogy megkötözetten a folyamparti odvas fűfához viszik, hogy ott felállítják és pányvakkal óvatosan a fához kötik.

A kötözéstől a földön állva maradhatott ugyan, de mozdulni egyáltalán nem tudott. Még hallotta, midőn a megharapott orru rendelkezésére száraz ágakat gyűjtöttek össze, egy pár tuskót hasogattak fel. Hallotta, még hogy túl a folyón össze-vissza hangzott zagyva beszéd után a cigánytörzs valahova megindulni készül. . . Pillanatra felnyitotta szemeit. Látta, hogy üldözői az összehasogatott tuskókból közvetlenül pár lépésre tőle máglyát raknak; látta, amint a máglyarakás alatt meggyújtják a száraz avart, ettől lángrakap a rőzseköteg, viszont ez a száraz ágakat gyújtja fel míg a feltörő láng nyaldosni kezdi a tuskóhasábokat. A szür-

külő hajnal derengésével a sziporkázó máglyarakást ezer meg ezer rőzse szikrája versenyre kél. Azután ismét lehunyta szemeit. Ám a lehunyt szemek nem mentették meg, hogy az iszonyat teljes erejével ne lássa maga előtt az égő máglyát, körülötte a marcona három alakot. Nem keresi, nem kérdi, hol a negyedik, az a fiatal, mosolygó, biztató szempár. A lehunyt szemek nem mentik meg, hogy lelke ne érezze a rohamosan közeledő tűzhalál összes borzalmaít. E rémületes helyzetben kérni nem tud, kérdezni nem akar. Lelke, mint az ijedt galamb, repked a menekülés, vagy a keresztényi megnyugvás után. Menekülni nem tud, megnyugodni ifjan, ártatlanul egy ilyen véletlenben nem lehet. De érzi egyre, hogy a mint a tűzre dobált fahasáb nő, a füst, a láng egyre közeledik feléje. Egyszer — úgy véli — hangokat hall, rekedtes, mély férfi-hangot, egyidejűleg mellén durva érintést érez: — kár ezekért az ördög adományaiért! Szép hölgy, gondold meg, a tűz feléd jöhet, tűzzápor reád indulhat, akaratumk ellenére oda éghetsz. Jobb lesz, ha leharapott orromért a szívedre megalkuszol... Heves ölelést érzelt a grófnő és újra csókokat. — Undor fogta el, teste meg-megrázkódott...

— Végezz hamar Radó! — kiáltották a tűzrakók. A következő osztályrészed mienk! Ügyelj, mert a máglya igen közel nyomult. — Radó a hölgy összekötözött lábait oldotta ki, alsó testét szabaddá tette, felsőtestén újra meg újra áthuzta az alsó testről leoldott kötelekeket. Ekkor, mint egy szenvedélytől égő fáklya, odatapadt a hölgy elé. E helyzetből Radót egy hatalmas lökés tántorította el. Moló volt, ki eddig tétlenül nézte mi történik s csak e percben rohant elő a bokrok közül.

— Aljas gazember! — ordított a fiatal alak — ezért tetted ilyen közel a máglyát? — Azzal minden tétovázás nélkül a máglya tetejére dobott uj farakásra ugrott.

— Mit csinálsz eszeveszett? — kiáltották összevissza Radó és társai is

— A kapitány parancsát, hívom a barátokat!

Azzal három kék golyót bedobott a tűzbe.

— Örült? — ilyen közel hozzánk és a grófnőhöz! — kiabáltak a szövetségesek, azza! belevetették magukat a folyóba és teljes erővel törtettek a tulpart felé. Az ifju maga is a máglyáról visszaugrott, de közvetlen a fűzfa alatt a hölgygel szemben megállott, megkapaszkodott a fűz gyökereibe.

Az égen egy sötét felleg elfödte a hajnal már megindult pirkadását. Egymásután három robbanás hallatszott. Mind a háromnál a máglya messzevilágító kék tűzzé alakult át, egy-egy kék csillagot dobva fel magasra a levegőbe. A kék csillagok magasán fent pattantak szét, tejut-szerű fénnel jelezve az irányt, honnan felszállottak. Azután a máglyáról magasra vetett izzó széndarabok, félig égett üszkők recsegések, ropogások között, záporosó módjára hullottak alá, a folyamra, a korhadt fűzfára, a közel levő zöldülő erdőre, pázsitra mindenüvé. A máglya maga is ezen folytonos kigyuladás alatt kék lángban állott. Helyel-közzel magasra fel egy-egy fehér tűzsugár lövelt. E tűzzáporban Bolstein grófnő pillanatokra hűsítő víz-sugárt érzett. A tűz, a víz, mintegy ő rajta küzködött élet-halálharcot. E küzdelem e két uralkodó elem között végtelennek látszott. Végre úgy érezte, a tűz kerül felül, mintha a reáhulló zsarátnok ruhájába be-be kapott volna....

Moló, aki eddig a folyóból teljes erejével locsolta a vizet a grófnőre, látta, hogy a lehullott zsarátnok zápor ellen így megvédelmezni nem lehet. Partra ugrott s vizes ruhájával a grófnőt teljesen elborította, lekapkodta, lefojtotta, a grófnő ruháin izzó pár zsarátnokot. Azután saját ruháival s ezekben testével fedezte a grófnőt a zsarátnok zápor ellen. Az izzó hőségben azonban ez sem tartott sokat. Moló ruhái előbb "gőzölgönni, azután gyorsan száradni kezdtek, míg a tűz iránt fogékonnyá váltak. Most már alig volt mentség. A grófnő kötelékeit feloldani már nem volt idő, a korhadt fűzfát a folyóba dönteni nem volt sem eszköz, sem megfelelő erő, a tüzet eloltani egy embernek szintén lehetetlen volt.

Moló fiatal lelke teljes erejével csüngött a szép hölgy megmentésén. Érezte, hogy nála nélkül menekülni szégyenteljes gyávaság lenne. Végig gondolta eddigi hányatott élete összes epizódjait. A bűnt és az erényt, melyek között fiatal lelke, mint kormányos nélküli, valahonnan erőszakkal elszakított csónak, eddig hánykódott. Ugy érezte, hogyha a gondolat, melyet ez idegen tüneményesen szép úri hölgy iránt először érzett, bűn volt, úgy a kitartás az ő védelmében, esetleg vele együtt a tűzhalál mindenesetre erény leend. A leszámolással készen volt. Az, amit még remélt, avagy óhajtott, talán az az egyetlen pillanat lehetett, melyben az a bűvös kék szempár egy elismerő sugárral utavalót ad az örök életre. Ez is megtörtént. A hölgy pillanatra föleszmélt, finom érzékű lelke azonnal felfogta a helyzetet. -- Köszönöm — suttogta — de már mindennek hamar vége. — Jutalmazza az ég, hol nemsokára együtt leszünk!

— De még élünk — szólt az ifju — lelkemben még nem jelzi semmi az utolsó óra kongatását. Én jutalmamat, nem: — megváltásomat öntől várom, szomju-zom egyetlen csókra, talán arra, mit a megváltó a keresztfán a halálban társainak, a gonoszoknak adott s akkor kész vagyok a nagy utra önnel, az örökkévalóság felé.

A hölgy a kérésre talán tudva, talán öntudatlanul, amennyire a kötelek engedték, előhajolt, az ifju elértette vagy félreértette: de boldogan, de lázasan a halódónak felcsillanó összes életerejével odatapadt ajakával a hölgy ajkaira és csókolta hosszan, önfeledten. . .

A hulló zsarátnok belekapott ruhájába. A rongyos öltözék itt is, ott is tüzet fogatt. Meggyuladt a hölgy ruhája is. Moló hirtelen felvagdalta a köteleket, a hölgy azonban elzsibbadt karjaival már védekezni sem bírt, aléltan hullott a férfire. A tüzeső már-már mindkettőjüket eltemette. E végzetes pillanatban irtózatos robaj hallatszott. Mint mikor egy tűzhányó hegy kitor, vagy egy városrész dől romba. Irtózatos nagy áradattal hatalmas víztömeg görgött a Hernád völgyén alá, tajtékzó hullámaival óriás fákat, köveket görgetve maga előtt, hegylábtól hegylábig töltötte meg harsogó, zajló áradattal a völgynyílast. Az áradat, hegyről leszábadult zuhatag gyorsaságával egyre emelkedett, ijesztő sebességében, félelmes erejével mindent eltemetni látszott.

A korhadt, százados fűzfát tövéből törte ki s mint könnyű pelyhet kapta vállaira és görgette alább-alább.

Egy hatalmas hullám átcsapott az egymásba fonódott emberpáron, a máglyát, a tűzszikrákat pillanat alatt elfojtotta.

Az előbb még diadalmasan terjedő, életet fojtó, halált követelő eleven erő, a tűz süstörögve, pőfékelve

védekezett pillanatokig, majd gőzölögve semmisült meg, tűnt el a még hatalmasabb erő, a víz előtt.

Ez Istenitéletszerű vízkórán felett valahol messze érces bariton hangon hallatszott az egyházi ének:

„Te benned biztunk eleitől fogva....“

Ez Istenitéletszerű vízkórán felett a kitört odvas fűzfa irányába karcsu, acélozott pántokkal erősített csónak törtetett a zajló vízen át. Négy fehércsuhás feszítette kemény karokkal az evezőket.

— Halló! — kiáltott egyik — él-e itt még valaki?

— Moló kiáltott vissza, de már csak értelmetlen hangokat. Már alig birt úszni az elalélt Bolstein grófnővel. Minden erejét össze kellett szednie, hogy közvetlen a csónak mellett alá ne merüljenek.

A grófnőt kiemelték a vízből. Moló is végső erejével felhuzta magát a csónakba, azután kimerülten, szinte összerogyva feküdt végig a csónakfenéken. Bolstein Adél grófnőt is odafektették, gondosan betakargatva előbb a magukkal hozott takarókkal.

— Sietnünk kell, hogy visszaérjünk idejében — beszélgettek a barátok a csolnakon. — Az az Istenfélő ének s ez a vízáradás aligha nem a dudvági molnár.

— A dudvági molnár! Az az eszelős bolond! — Azt is egyszer már horogra kell keritenünk! Magas horogra! Mindig akkor üti és oda az orrát, amikor és ahol legnagyobb bajt csinálhat! Leütném az evező lapáttal! Én leütném pusztá ököllel! — folyt az összeviszsa zagyva beszéd; hanem azért a csónakkal nem mentek szembe a mindig közeledő hangnak.

Visszavágtak át a folyón át az áradaton az erdők alatt messzire setétlő kőszikla vagy kőrakás irányában.

Mentení valójuk volt vagy ők maguk akartak me-

nekülni valami elől?

* * *

Benczédi Ferkó nem törődött sebével. Edzett, erős testén nem első és nem utolsó volt ez. Könnyű vérrrel vette azt is, hogy Bolstein Adél grófnővel mi történik tovább . . .

Hanem az már bosszantotta, hogy a cigány törzs a félben hagyott Zöld György ünnepély után oly hamar letelepedett. Erőszakos természete nem tudta tűrni a megaláztatást, hogy Czinka Panna hegedűjét arcába csapta, hogy bosszulatlanul kisíklott kezeiből. A szenvedélyes vágy e törékeny, különleges rejtett virág iránt most, hogy ereiben újra lobot vetett, üzte, hajtotta. Haragosan és gúnyosan állott meg a vajda előtt. Követelőleg, érces hangon kiabált reá:

— Tannel herceg népe! A ti Selenio Georgio ünnepetek, ez ősi hagyományotok sárba tiporva, megszenteltségtelenítve? Én a Zöld György ruhában, mint a törzs kiválasztottja, a jövő nemzedék kijelölt tagja . . . Én az ősi szokások szerint kiválasztott szájbídsó, egyik lánytól e törzs sorából meggyalázza, elhagyva egy másiktól, ki úri voltával hívalkodík, de szintén a mi vérünk zaklatva, üzetve, megsebesítve! . . . Lehet-e ez helyrehozhatlanul. Lehet-e ez megtorlatlanul?

Ha így tartjátok és így tartatjátok meg törvényeiteket, ha így szentelitek meg ősi szokásaitokat, bosszuló Nivasíra esküszöm, a föld kigyóival szívatom ki véreteket, undok varangyokkal lepetem el testeteket, érző idegeiteket beoltom a fába, hogy mozdulatlanok legyenek, élő hangotokat beoltom a döglött halakba, hogy fel ne támadhasson soha, lelketeknek megakasztom vándorlását a pokol tüzével! . . .

— Ah, mit fecsegsz, — türelmetlenkedett a vajda.
— A lányt, akit választottál, magad vágtad le, magad hagytad ott, futva egy másikkal erdön vizen által. Eddig az a szegény Czinka Panna talán ki is szenvedett. Ki rendelheti melléd, akit magad szakítottál el s ki kötheti össze a fonalat, melyet Isten keze vágott széjjel?

— Selenio Georgionak, a törzs bármely lányához joga van. E jog gyakorlása adja meg erejét, szaporodását az új nemzedéknek. Átok lesz az eljövendő nemzedéken, ha Czinka Pannát nem bírhatom. Fel kell keresnetek, át kell hogy adjátok nekem élve avagy halva! Törvényeink ebben nem tesznek különbséget. Sátrat vernetek, megpihennetek nem lehet addig, míg befejezve nincs a megkezdett Zöld György ünnepe.

— Válassz mást magadnak, fejezd be azzal az ünnepélyt.

— Hol a hagyományos ruhája Zöld György menyasszonyának? Meggondoltad-e, hogy törvényt akarsz szabni a mi szabadságunk legszabadabb isteni jogának, a szerelemnek? A menyasszonyi ruhát el nem veheti tőle senki, csak én magam. Én pedig megátkozlak előbb mindnyájatokat, azután önmagam, végül őt a legnagyobb átokkal, kihülésével a forró agyban az agyvelőnek, jéggefagyásával a szívből a forró vérnek és így kínos, vergődő étellel három emberöltőn át, de a menyasszonyi ruhát tőle csak akkor veszem el, ha nászágyban vagy koporsóban örökre eggyé leszünk . . .

— Mit átkozódsz? Célt ugysem érsz vele . . . A bűvös szerek kulcsa nálam van. A földi hatalom e törzs felett s ameddig szemünk ellát, ma még az enyém!

— Hát hívom az alvilági hatalmat, — kiáltott Benczédi s a vajda sátra előtti őrtűzbe bedobott egy kék golyót. A láng egy erős robbanással magasra csapott fel, fényes kékes tűzsugár szökött ki a lángból és szállott a magasba, ott szétpattant, fehér lepel-szerű fénnel jelezve az irányt, honnan kiindult. Az előbb csak pislogó tűz kékes lángot lövelt, alatta is mindenfelé pattogva, sustorogva szórta szét a tüzes szikrákat, a sátorra, a vajda arcába, míg annak ősz szakállra tüzet fogott. Ekkor Benczédi rávetette magát a vajdára és testével elfojtotta a tüzet, azután ráhúzta a sátor ponyváját a sziporkázó őrtűzre. Parancsolta a hűledező, sápadózó cigányságnak, hogy gyorsan hányjanak földet a ponyvára. Pár pillanat alatt uralmat vettek a tűz felett. Az általános ijedtség azonban sűrű jajveszékelésben tört ki.

— A Devla, a Devla! — ordították, tépdese hajukat, szaggatva ruháikat.

Benczédi alig tudott lelket verni beléjük.

— Kimélni akartam ősz szakálladat, — mondotta a vajdának — ám a kihívott alvilági Isten nem kimélte. Csodálom, hogy András herceg törzsében nem tudjátok, amit Pannel törzsében mindenki tud. Hogyha a vajda nem tartja be a törvényeket, az alvilági hatalmat hívni mindenkinek joga van a szájbidsó útján. De ha valaki ok nélkül hívta fel, szeme világát veszti. Ám ha a felhívás jogos volt, az uralkodó vajda vállalja kárát. Itt ez az eset. Akarod-e, vajda, népeddel megkerestetni s nekem átadatni Czinka Pannát, avagy mint szájbidsó az alvilágiaktól kérjek újabb ítéletet?

— Nem, nem akarom! — tiltakozott a vajda — rángatózó, reszkető kézzel keresgetve megperzselődött

szakállát, tapogatva arcán a perzselés sajtó nyomait.

— Menjetek, — rendelé — keressétek meg ennek az eszeveszettnek Czinka Pannát élve vagy halva, ahogy tudjátok, adjátok át neki.

A cigányság gyanus szemmel tekintetve még mindig Benczédire, csoportokra oszlott. Megbeszélték a jeleket, melyekkel utjokat jelzik és melyekkel egymással az érintkezést fenntartják. Azután különböző irányban elszéledtek az erdőségben.

Benczédi mint szájbidó maga mellé szólított néhány erősebb legényt és néhány ügyesebb leányt, ezeknek három napi élelmet feltarisznyáltatott és megindult a folyam irányában.

Ez az út felette szeszélyes volt. Sokszor bozót, szűrés tövis, sokszor gúlákba hányt, sokszor tördelt kövek között, sziklák alatt haladt. Olykor egy-egy darabon pázsitos rét, azután süppedékes láp váltakoztak. Ehez az uthoz a már átázott, megint átszáradt fényes, de feszes Zöld György ruha épen nem volt alkalmas. Ám ezt a ruhát mással cserélni fel Benczédinek ideje sem volt, alkalma sem lehetett. Még a kard is ott csörgött oldalán. Ezen is csak annyit segített, hogy törökösen visszafelé fordítva handzsár gyanánt kötözte fel. Ugy érezte, vagy már úgy szokta meg, hogy így a haladásban kevésbé gátolja.

A nyugtalanság, vagy a lelkében ismét lángra lobbant vágy üzte Benczédit. Társai alig értek nyomába. Hol ez, hol az elmaradozott. Egyik a lápba süllyedt el s míg egy pár társa kihuzta — mert hosszasan kellett vesződniök — messzire elmaradtak. Másik a szikla utról zuhant a Hernádba s míg cí-

gányszokás szerint nagy lármával kihalászták, megint elmaradt egy néhány. Így lett a kíséret mind kevesebb.

A felhőkbe burkolt hajnal derengése a sötét erdőkben fatönkökből, zúgó bokrokból, szikladarabokból mindegyre emberi alakokat színezett Benczédi amugy is hevüλέkeny képzeletére. Így látni vélt szerelmesen egymásra hajló alakokat, nőt férfival. Körben táncoló, majd a víz tükreben fürdőző leányokat. Erőltette a látását, erőltette a hallását és eközben észre sem vette, miként rohan társaiktól egyre nagyobb távolságban egyedül, végsőig hajszolva egész szervezetét.

Egyszer úgy érezte, nem bírja tovább. Valami nagy testi és lelki zsibbadtság egyszerre vett erőt rajta. Szinte csak leroskadott a folyó partján egy mohós köre. A hűvös vízzel mosni kezdte fejét. Ez némileg magához térítette. Körülnézett. Sehogyse tudta megmagyarázni, hogy kísérői hol maradtak el. Négy ujját a szájába téve, háromszor egymásután éles füttyel jelt adott. A jelre nem válaszolt senki.

Egyszer úgy rémlett, szaggatott sóhajtozást, vagy suttogást hall. Összeszedte minden erejét, hogy figyelmét összepontosítani tudja. A folyó ellenében jövő szellő meghozta, amit várt. Valami félig sírás, félig sóhajlás hallzott:

— Anyám, édes anyám! . . . Hanem ez a hang szívébe csapott. Felugrott helyéről s nem törődve semmivel, rohant alább a hang irányában.

A hajnal bíbor-színe átütött a felleget, végig csillogott a folyón. Az egész természet ébredni, élénkülni kezdett. Mintha egy nagy zsolozsma volna körül a mindenség. Mintha a természet e csendes összhangja gyönyörködni akarna önmagában.

E gyönyörű összhangot átérezni, megérteni látszott gróf Csáthy lelke is, mikor a kitartó ápolás rendén Czinka Panna mély kék szemei felnyíltak, háládatosságról, bizalomról tanúságot tettek. Mikor Czinka Panna először sóhajtott fel: „Anyám, édes anyám!”

A felbomlott ruha alatt az üde tiszta vízzel újra éleszeni akarta Csáthy gróf Czinka Panna szívverését. Ám Benczédi a szenvedélytől, a dühtől égő tűz-oszlopként egyszerre rácsapott.

— Nyomorult kéjenc! Nagy úri hóhér! Aranyba foglalt salak! Ki sáros lábbal tiprod az én égő vágyamat! Pusztá ökölrel tördelnélek szét, de szégyenlem e lány magasan járó lelkétől az ilyen elégtételt!

Csáthy gróf felállott, hidegen, minden megindulás, aggodalom, félelem nélkül huzta ki kardját.

— Bárki vagy, — szólt Benczédihez — helyt kell állanod durva sértéseidért ép úgy, mint durva lelkedből jövő illetlen gyanúsításodért.

Benczédi is kihuzta kardját. Azután hevesen támadott. Idegesen gyors vágásait közbe-közbe szúrásokkal váltotta fel.

Csáthy hidegen, de gondosan védekezett. A vívás-módról, a szúrásokról olasznak vélte ellenfelét. A heves és nagy körben forgatott vágásokról viszont török katonát sejtett benne. Akárki legyen, látta, hogy gyakorlott bajvivó, kinek nem ma van először a kard a kezében. Hanem a gyönyörű smaragd ékszeret, a gazdagon díszített arany skófiumos díszruhát, a zöld-színnek ezt a pazar és mégis összhangzatos összeállítását, sehogysem tudta összeilleszteni az itt-ott rátapadott íszappal, vízi moszattal, bojtorjánnal, tövissel.

Nem gondolhatott sokat ezzel. Ballábát nehezedn érezte, odatekintett . . . Védencét látta ott, ki tér-

dét karolta át, szemeiben a félelem, az irtózat kifejezésével szakadozottan esdekelt:

— Oh nagy jó uram! ha eddig védte . . . szánj nekem . . . egy erős kardcsapást . . . ments meg örökre ettől az örök üldözömtől . . . s magad is menckülj gyorsan, azonnal . . . Ez Selenio Georgio, a legerősebb, a legvadabb, a legfélelmesebb cigánykalandor . . . Pannel herceg törzsében . . .

Csáthy grófnak e pillanatban tűnt fel védencének ellenfeléhez teljesen hasonló kiállítású ruházata. A gyönyörű smaragd ékszerek, a skófiumos kivarrás, a díszes vállfűző, a zöld-szinnek valamennyi árnyalatában rendkívül sikerült összeállítása. Ezt sem lehetett megérteni, honnan kerül e főúri pompájú női ruházat erre az érdekes, de minden valószínűség szerint cigánysátorban született alakra?

Őszinte-e a leány irtózata? Vagy a két egymást felismert alak cselvetése csupán? Vajjon a leány nehezíteni akarja a védekezést? Nem volt ideje meghatározni. A leány láttára a férfi elvetette kardját, odarohant a lányhoz, letépte térdelő helyzetéből. Csáthy felemelt kardját, mielőtt a most már védtelen Benczédire csapott volna, félre rántotta, ott ruhított el a legény válla mellett. Benczédi nem törődött vele mi lesz tovább, már nem is látta Csáthyt, lelke minden gondolata, összes fizikai akarata abban összpontosult, hogy Czinka Pannát elragadhassa. Macskaügyességgel ugrott melléje és az ismét elalélt leányt ölébe ragadva, futni kezdett a víz folyása ellenében, fölfelé az erdőnek. . . .

Amíg Csáthy tájékozni tudta magát, felvette Benczédi ledobott kardját és utánuk rohant, addig Benczédi tért nyert, kiáltozva elmaradt címboráit, Csáthy bár nagy erőfeszítéssel, de tartotta a távolságot.

— Vedd kardodat — kiáltott Csáthy — fordulj vissza, végezzük számadásunkat, akárki vagy, igaz lovag módjára. Különben rablónak nézlek én s golyót küldök utánad.

Benczédi nem válaszolt. Csáthy kivette písztolját, megállott, utána lőtt. Nem talált. A lövés zaja azonban felverte az erdőt és szemben az üldözött és üldözővel, négy alak bontakozott ki a sűrüből.

Benczédi társai voltak. Ez futtában odaszólt: — Czinka Pannát megtaláltam. Itt viszem magammal, valami lovag féle üldöz, kemény legény, jó kardos, ügyeljenek! Fogjátok le, kötözzétek meg, aztán hívjátok Molót, Radót, Bambót vagy Perjét, a többi ezek tudni fogják. A négy erős cigány rárohant gróf Csáthyra. Csáthy kardjával végigvágott egyikén. Az felordított fájdalomában, de a más három kicsavarta kezéből a kardot, lerántották a földre. Ezalatt a negyedik, a sebesült is összeszedte magát s rárohant. Csáthy küzdött, ki-rántotta a písztolját, de hasznát venni nem tudta. Valami megaláztatás felét érzett, hogy a védelmébe vett nőt elszakítani engedte magától, valami diadalfélét irigylet a másiktól, ki kardját elvetve pusztá kézzel ragadta el a nőt tőle, holott a nő minden látszat szerint épen benne látta a szabadítót s amabban az üldözöt. Vádolta magát a nehéz körülmények között már gyakran tapasztalt határozatlansággal. E lelki gyávasággal. Szinte jól esett e vád, kemény alakokkal az egyenlőtlen küzdelem. A négy erős cigány nem birt Csáthyval. A kezében szorongatott mordály nyelvél irtózatoss csapásokat mért hol egyikre, hol másokra. Hova lecsapott, csont törött, vér ömlött s ő érezte, hogy előbb terhére rótt lelki gyávaságát testi ereje és személyes bátorsága egyensúlyozni képes.

— Nem bírunk vele — kiáltotta az egyik cigány — csavarjuk ki pisztolyát, aztán löjjük bele.

Mind a négyen rávetették magukat Csáthy jobb karjára. Ujjait letépték egyenkint a pisztoly agyáról, míg a pisztoly kiszabadult. Egyik cigány kezébe vette, felhuzta a sárkányt s odatartotta homlokára.

— Hadd, hogy imádkozzam — szólott Csáthy — valami lelki kényszernek engedve. A cigány pillanatra félre vette a pisztolyt, Nem magáért imádkozott Csáthy. Menekülésért könyörgött azon nő részére, kit megvédeni kellő időben, kellő lelki ereje nem volt. Ima közben valami erős zugást, majd dörgésszerű zajt hallott. Ezt recsegés, ropogás váltotta fel.

— Eh, nem vagy barát — ordított a cigány — végezz hamar, hogy én is végezhessek.... Csáthy újra homlokán érezte a csövet. Akkor már az ur imáját mondta: „Míndörökké!“.... Behunyta a szemét.... Egyszerre csak felugráltak róla. Ordítózva, jajgatva széledtek el. Szemei önként pattantak fel. Hömpölygő áradat jött feketén, vészterhesen, sodorva utjába fákat, köveket. Az áradat tetején messze fenn valahol felhangzott egy érces bariton hang:

-- „Te benned bíztunk elejétől fogva!“

A zajgó fekete víztömeg oly gyorsasággal növekedett, hogy menekülésre gondolni is alig lehetett. Pár pillanat alatt Csáthyt is felemelte. Usznia kellett. Uszott tehát a vízár szerint, az igaz ember megnyugvásával. Azt sem tudva meddig, azt sem tudva merre. Az áradat tehát már ide is érkezett. Az éneklő alak egy tutajon jött az áradat tetején. Erős és biztos kormányosnak látszott. Ugy magaslott ki szikár alakja panyokára vetett fekete mentéjével, hollófekete szakállába elvesző vastag bajuszával, élénk zöldeskék szeme-

vel, hosszú hajzatával, amint a szél mindezt elkapkodta, mint egy turul madár a vihar felett. Szinte mondaní látszott: Engem nem érhet a vihar, barátja vagyok, ura vagyok. A vihar magam vagyok.

Az önérzetes alak belerajzolódott a hajnal sugarával a zöldes erdőbe, a ki-ki bukkanó kékes fellegekre, a megvadult, kiszélesedett, kiáradt tomboló Hernád hullámzó tükrére, mintha újra meg újra ismételte volna az áhítatos egyházi ének érces hangjaival, hogy Istennel és Isten után mindezt én cselekedtem! Én, a dudvági molnár!....

Az egyre szélesebb vizek felett tovasíklott tekintete. A Hernád medréből kifelé törtetőben úszó alakot látott. Jobban szemügyre vette. Az úszó alak mindegyre megkettőződött. Arra fordította a tutajt.

Az úszó alak megriadva a tutaj megváltoztatott irányától, még nagyobb erővel látszott törtetni a vízzel ellepett erdő felé. Nem érte el az erdőt. A tutaj gyorsabb volt. Pár pillanat alatt mellette termett. A dudvági molnár most már tisztán látta a megkettőzött alakot, hogy erőteljes férfi magával egy elalélt nőt cipel. A hajnal fényénél felismerni vélte a férfit. Ez végső elhatározással megragadta az úszó tutajt, felakarta reá dobni az elalélt nőt. A dudvági molnár elvárta, míg a nőt a tutaj szélére feltolta, akkor a lapát élével nagyot csapott a férfi fejére.

Te vagy fehér barát, láttalak már párszor
Raboltál már leányt te is egyszer-másszor
Láttalak lovagnak, láttalak cigányiak
Láttalak nagyúrnak, láttalak zsiványnak
Most senki tudom ki vagy, de azt megtanultam
Hogyha karvaj mellett viszen el az utam
S ez galambot viszen akármerre felé

A fejét ütöm, hogy ne sántuljon belé!!

Az ütéstől megtántorodott a férfi. Benczédi Ferkó volt. Váratlan lélekjelenléttel még szédülő fejjel is ráugrott a tutaj szélére. A tutaj eleje a vízbe merült, a már megmenekülni látszó női alak Czinka Panna befordult ismét az áradatba.

De Benczédinek már nem volt ereje kifogni vagy elfogni Czinka Pannát, feje szédült, kábult, szeme világa mindegyre elveszett, érezte, hogy fejéből ömlik a vér. Eleresztette magát az áradat irányában.

Czinka Pannát elsodorta az áradat. Pillanatra magához tért. Úszni kezdett. Egyszer erejét fogytán érezte. Lelkét előbb az életösztön kétségbeesése, azután a változhatatlanban megnyugvás fogta el. E kétségek és ezekkel viaskodó fásult megnyugvás közben úgy rémlett, hogy valaki ismét megragadta ruháját. Kétségbeesve viaskodni akart, azon gondolatban, hogy megint üldözője hatalmába kerül, de ereje elhagyta. A segítség Csáthy volt. A véletlen visszaadta neki az alkalmat, hogy Czinka Pannának segélyére legyen. A mint a fáradt úszó alakot megpillantotta, feléje törtetett és csaknem az elmerülés pillanatában ragadta meg.

A dudvági molnár is nyomukban volt. A habokkal küzködő alakok felé fordította tutaját. Hamar elérte. Gyorsan huzta fel tutajára előbb a nőt, később a férfit. Nem kérdezett tőlük semmit, csak befektette mindkettőt a tutaj közepére. Kulacsából mindkettőre egy-egy húzást erőszakolt. Azután gyöngéden betakarta meleg pokrócaiba és énekelt tovább:

„Te benned bízunk elejétől fogva!”

A tutaj pedig haladt az áradat gyorsaságával lefeél.

* * *

Koncz Márton a dudvági molnár egyike azon különleges alakoknak, melyeket csak a forradalmi idők vethetnek fel a névtelen milliók közül. Lelkében fájnak a magyarságnak lángoló szeretete, szívében a legmesszebbmenő áldozatkészség.... Sorsa, foglalkozása, műveltsége szerint egy a köznép soraiból. De a biblia, a zsoltárok olvasásaival, a csillagok, a hold és a nap járásainak megfigyelésével, nyugtalan lelkének erős képzelődő erejével egyike azon suggestív lelkeknek, kik önmaguknak isten után és Isten akaratából emberfeletti erőt képzelnek. E képzelgésök fentartása végett emberfeletti munkát vállalni készek és olykor képesek is. Az így éjt, napot nem kimélve végbevitt emberfeletti munka eredményét jóslat gyanánt vagy isteni kijelentés gyanánt adják elő, felkeltve az emberek lelkében mindig éber fogékonyságot a természetfölötti dolgok, illetve csodák iránt. Megjelenésében, viseletében még testi alkatában is feltűnést keltő, mert különleges. Beszédmodora még növeli azt a suggestív hatást, melyet ha közönsége van, sokszor szándékosan fokoz, de olykor önkéntelenül még a teljesen művelt emberre is gyakorolni tud. Többnyire versben beszél. A versben beszéd különösen a köznépre mély benyomást gyakorol. Ilyen elbeszélő verseiben a képzelt dolgok a valóval összekeverve azt a benyomást teszik, mint mikor egy rakoncátlan hegyi patak medrében iszapot hajt és az iszapban itt-ott felcsillan egy-egy szemernyi arany.

Igló, Olaszi, Kronpch, Abos és a kisebb helyiségek közben egymásután maradoztak el. Két órai út után Koncz Márton uram tutaját megállította. Megvizsgálta védenceit. Csáthy már ébren volt, épen kibontakozni készült a ráterített pokrócok közül. Czinka Pannát

Koncz Márton gyöngéden költögette:
Szegény kis galambom, ránk virradt a hajnal,
Meg kell küzdenetek már ezzel a bajjal,
Közel vannak már itt a fehér barátok,
Ha tőlem elváltok könnyen rátaláltok.
Kassa felől gátak, záportartók vannak,
Elég lesz küzdeni ottan egymagamnak.
Nékem sietnem kell, kopott sólyom vagyok,
Melyre drága ékszer biztanak a nagyok....
Ha a sólyom bágyad, ha az ékszer elhull,
Holló sereg károg akkor a Dunán túl.
A holló seregnek nem lesz apadása,
Rákóczi népének nem lesz maradása,
Magyar szabadságnak nem, feltámadása!

Az alélt Czinka Panna feleszmélt. Koncz Mártonnak erős bariton hangja első pillanatban lekötötte figyelmét. A misztikus alak félig érthető, félig érthetetlen szaválásszerű beszéde a bariton hang színes és meleg dallamosságától átszőve, fonva, annyira lelkebe kapott, hogy felemelkedőben önkénytelenül ismételnie kellett:

Ha a sólyom bágyad, ha az ékszer elhull,
Holló sereg károg, ekkor a Dunán túl.
A holló seregnek nem lesz apadása,
Rákóczi népének nem lesz maradása,
Magyar szabadságnak nem, feltámadása.

Hanem, ahogy ezt az egyszerű verset Czinka Panna adta elő, nélyen átérezve a ki nem mondott szót, híven visszaadva az elrejtett gondolatot.... Amint ez az egyszerű vers a Czinka Panna gyönyörű szoprán hangján belecsendült az erdő némaságába, mint egy szentelt harang, amint tulcsengett az áradat egyhangu zugásán, Csáthy gróf is, Koncz Márton uram is érezték, hogy lelkükben annak a hangnak visszhangja kél.

Ez a hang, ez a visszhang rájuk zúditja mindazokat az érzéseket, melyek e sokat szenvedett magyar nemzet szívéből fakadnak, lelkéből fejlődnek s melyeket megérteni nem tudhat idegen.

Csáthy gróf tért magához legelőbb:

— Tudni akarom — mondta — kinek köszönjem megmentésünket s mi módon viszonzzam a velem tett szivességeket? Egyebekben tanácsodat elfogadom, ugyanis ígéretem köt s óhajtáson késztet, hogy zárdába menjek. De kérlek, ismeretlen védecemet vedd gondjaidba, meg van sebesítve, neki pihenés és orvos kell.

Most Koncz Mártonon volt a sor a bámulásra. Hogyan? E csinos szöke lovag és e fényesen öltözött szép barna hölgy nem egymáshoz tartoznak? Akkor hogy kerülnek így együvé? De nem volt ideje kérdezgetni. Inkább tehát felelt:

Ki vagyok, mi vagyok, sohse kérdezzétek,
Hisz, ha tudnátok is hasznát nem vennétek.
Egész valóm kicsiny, csak álmaim nagyok,
E megszentelt földnek egy göröngye vagyok!..

Ám minden göröngyben benne van az élet

S gondviselés rendén ha belé mag téved,

Enyhe zápor kell csak váltva verőfénnyel,

Kalászatokat hajt ki, piros magot érlel.

És ezt az életet újra-újra váltva,

Készít elmulandót örök valóságra!

Egy magvető vagyok, akinek munkája

Sokszor kallódik el kietlen sziklába,

Az ár elsodorja, a gonosz kitépi,

Csakis az anyaföld meleg szíve védi,

Lelkem még sem csügged, testem még sem fárad

Ha elvesztek egyet, vetek újra százat,

Igy terem a göröngy kalászt a mezőnek,

Igy munkáljuk meg a jelent a jövőnek.
Hogyha minden rögie ennek a hazának
A jó, igaz magot megkapná magának,
Ha egy nemzet könnye elég zápor volna,
Ha Rákóczi lelke mindnyájunknak szólna,
Ha ezt a verőfényt nem fogná az árnyék:
A magyar szabadság tán valóra válnék!

Czinka Panna lerogyott Koncz Márton lábaihoz,
átölelte térdét, lelkesülten ismételte:

„Hogyha minden rögie ennek a hazának
A jó, igaz magot megkapná magának,
Ha egy nemzet könnye elég zápor volna,
Ha Rákóczi lelke mindnyájunknak szólna,
Ha ezt a verőfényt nem fogná az árnyék:
A magyar szabadság tán valóra válnék?

Azután csókolni kezdte az öreg jós kezét s a meghatottságtól fuldokló zokogás közt mondta:

Lángoló lelkednek lehetek-e társa?
Ki a kopár szíklát körmével felássa,
Teljes lelkével megy szembe zugó árral,
Leveri a gonoszt Isten írgalmával!
Mert lelke telve a Rákóczi lelkével.

Magyar szóval, dallal és magyar zenével!...

Csáthy gróf elbűvölve állott a két lelkesültségtől égő alak között. Kik ezek? Mik ezek? Honnan ez az egyforma érzelemvilág, a gondolatoknak honnan ez az egy ugyanaz volta? A lelkesültségnek honnan ezen minden pillanatban találkozó iránya? Tehát a nemzet könnye volna az éltető zápor? Tehát Rákóczi lelke volna az életre keltő verőfény? Tehát a magyar szó, a magyar dal, a magyar zene volna Rákóczi lelkének beváltásra váró álma? És ezért egyiknek lelke nem csügged, teste nem fárad, másik a kopár szíklát kör-

mével felásni kész. . . . És ebben hite, bizodalma mindkettőnek erősebb és szentebb, mint bármely földi jóhoz ragaszkodásuk?

Hát hol van a hite neki magának? Hát hol van a bizodalma? Ős régi nemzetsége ennek a hazának. Elődei a nemzet nagyjainak első sorában. A kalásszal zúgó rónaságon, a felvidék bércei közt egy-egy jókora darab föld évszázados öröklés rendjén családjáé. Hát e föld minden egyes rögének lelke volna? Igaz magyar lelke? Hát ez a magyar rög, hogy nem súgta meg az alvó ősöknek, hogy nem dörghi oda a most élőknek és hogy nem mutatja meg az ezután elkövetkezendőknek, mindannak, ami porából lett és ismét porává lészen, azt a nagy bűnt, hogy nem tudtak lenni igazán magyarok? Nyelvben, érzésben, szívben, lélekben, gondolatban és tettekben magyarok. E két alak, kiknek egyikét sem látta soha a társadalomban, talán két felcsillanása annak a milliónyi rögnek, melyből a nemzet áll, két utmutatója a kötelesség utjának.

Töprengéséből Koncz Márton hangja zavarta meg :

Hagyj utamra lovag és védj e leánykát,
Köszönettel veszem, hogyha fogod pártját.
Azt a tüzet, amely e lélekben lángol,
Hiába keresnők, nem találunk máshol!
Légy te védő bokra zengő csalogánynak,
Majd, ha rád nehezül sulya a magánynak.
Ha lelke tele van Rákóczi lelkével,
Magyar szóval, dallal és magyar zenével,
Ez a lány lesz egykor, aki megvált téged
Tépelődő lelked visszadja néked . . .
Kisérd csak leánykám, áldás utaidra,

Homályos drágakő van lelkedre bízva,
Magyar szóval, dallal úgy csiszold ki lányom,
Csillogjon, ragyogjon, tüze szípkarkázzon! . . .
Hivatásod akkor már el nem téveszted,
Az egyik kösziklát úgy felásni kezded.

Czinka Panna felkelt térdelő helyzetéből, Csáthy gróf segítette fel.

-- Menjünk — szólt Csáthy gróf — leemelve a leányt a tutajról. — Önnel ismeretlen jóltevőm, — szólt Koncz felé — még keresem a találkozást. Talán engem is a végzet az ön útjába sodor valaha.

Koncz Márton nem válaszolt. Megindította a tutajt. Czinka Panna még mindig törülgette könnytől nedves szemeit, azután zsebkendőjével integetett, míg a tutaj leszaladt a látóhatárról. A leányt hosszas málázásából Csáthy zavarta fel.

— Elkísérem a fehér barátokhoz itt a közelben. Magam is közéjük akarok állani, ott bekötözzük sebeit. Nem megyek el addig onnan, míg önt is felgyógyultan haza nem kísérhetem.

— Menjünk -- szólt a leány — az Isten nevével. Isten szolgálai olta lábába. Adjon be engem gondozásukba, azután hagyjon el nemes főúri lovag, vigye magával hálás szívem köszönetét nemes védelméért. Hagyjon ott és ne törődjék velem. Az én társaságom önt csak lealázná. Ez a fényes ruha ne hozza csaldásba önt. Rabszolganő köntös ez, mellyel eladni akartak s talán el is adták testemet, lelkemet. Vészt hoz ez reám s mindenkire, ki hozzám szánalommal van. Ez a Selenio Giorgio menyasszonyának ruhája s én Czinka Panna, cigányleány vagyok! . . .

Csáthy megfogta a mellette haladó leány vállát s maga felé vonta.

— Támaszkodjék reám — szolt — léptei roskadoznak, ereje szemlátomást hagyja el.

A leány vonakodott. A férfi fél karjával magához ölelte, a nő elpirult, azután hirtelen sápadt lett, mint a halál . . . Csáthy gyöngéd lelke mindjárt átérezte, hogy a leány ezen mozdulatát félre értette.

— Ne féljen — hiszen talizmánja van — a fél csillag szíve felett . . . A leány még mélyebben elkomorodott, arcán a szégyen pirja égett. A férfi folytatta . . . és nekem is talizmánom van, nézze csak . . . kibontotta mellén ruháját; onnan a Megváltó képmásával kis aranykereszt csillogott elő. A fényes ruha ne hozza csalódásba, — folytatá — én a maga talizmánját már láttam egyszer egy más alakon, kihez lelkem minden szenvedélye ellenállhatatlanul ragadott. E kárhozatosán szép alakkal szemben egyetlen védelmem, egyetlen támaszom, egyetlen talizmánom volt és van. E kis keresztre fogadott szent fogadalmam, hogy szerzetes leszek. Csáthy Károly grófból Ferenc barát. Ferenc barát és semmi egyéb.

Czinka Panna kísérője tekintetéből csakugyan kiolvashatta a földi dolgokkal leszámolást a múlttól, annak minden emlékezetéről lemondást. Lelkében a bizalom, mint galambbúgban a galamb, megtelepedni kezdett.

Elfogadta a támogatást, melyre ugyancsak rászorulva volt.

Igy haladott mosolygó fényes ruhában a fiatalság üde zománcában külsőleg ragyogó két alak megtört, szárnyaszegett lélekkel a fehér barátok kolostora felé.

III.

RÁKÓCZI PAROLÁJA

Koncz Márton uram a megárasztott Hernádon Kassáig meg sem állott.

Kassán kikötött a tutajával. Valamí hajdúféle ember ott ténfergett, nézve a még növényben levő árada-
tot. Ennek lelkére bízta a tutajt, megkérte, hogy ke-
ressen számára egy könnyű lélekvesztőt, meg is
fizette jól. Azután, mint aki ismerős a kuruc világ
központján, a Rákóczi-kastély tornyát véve iránynak,
ment neki Kassa városának.

Hanem a Rákóczi-udvarba bejutni nehezebb volt.
A kapuban fegyveres várda, bennebb a díszes, több-
nyire francia palota-örség. Ezeknek a kopottas fekete
alak minden különlegessége mellett nem imponált.
Anélkül, hogy meghallgatták volna, innen is, onnan
is elkergették. — Leverten kerülgette a nagy négy-
szögletű épületet, hogy hol juthatna belé. Végre
visszakerült a Hernádhoz. A fejedelem lovaít épen
akkor hajtották oda a vízre. Egy darabig gyönyörrel
szemlélte a magas partról a szép állatokat. Egyszerre
az a gondolata támadt, hogyha a lehajtott harci lova-
kat valamivel megriasztja, azok visszatörtetnek, ahon-
nan jöttek, a Rákóczi-udvar istállóihoz. Hirtelen elha-
tározással a partról egy fekete mén hátára ugrott.
Az ugrással lábai nagyot loccsantottak a vízen. A
mén ijedten nyerített, tüszkölt, rohanva kapaszkodott
ki a parton. A vele szokott lovak is törtettek
utána. A lovász-legények ordítottak, csattogtattak az
ostorral. A lovak még jobban megvadulva rohantak
haza felé. Így érkezett meg Koncz Márton a lócsapat
élén a Rákóczi-udvarba. Leugrott a lóról. Az istálló-

kon túl a kis udvarban Rákóczi kedvenc francia tü-
zértisztjei laktak. Az udvaron 12 darab ágyu hűsölt,
sehol senki körülötte. Koncz Márton dörmögött vala-
mit. Benézett a földszinten egy pár szoba ablakán. —
Pompásan megvetett ágyakat látott, de valamennyit
érintetlenül. Figyelmesen vizsgálódni kezdett. Az ajtó-
kon még a tüzértisztek neve is gondosan fel volt
írva. Le is jegyezte szépen, hozzá jegyezve minde-
niknek a szoba számát. Így rendre végig járta az
egész udvart, helyel-közel benyitott az ajtókon, sorra
vette az ablakokat. Mindenütt ugyanazon kép. Duzza-
dozó hófehérre vetett ágyak, elkészített mosdóeszkö-
zök, gyertyatartókba gondosan elhelyezett gyertyák,
ezek mellett itt-ott ezüst koppantók, de sehol senki.
Se úr, se szolga . . . Senki . . .

Igy őrzik, így védik, így szolgálják Rákóczit, a
fejedelmet. Már reggel 8 óra és itt még el sem kezd-
ték a tegnap éjszakát. Ezek még tegnapelőtnél van-
nak. — Koncz Márton uram sóhajtvá ment tovább.
Áttörtetett a kis udvaron egy mellékfolyosón s a
palota főudvarába jutott. Itt sárga csizmás, vörös nad-
rágos palotások jártak keltek, nagyobb része még félig
öltözködve csak, egymással évődtek. Kapkodták ki
egymás kezéből a lengyel pálinkás butykosokat, ön-
tözgették egymást favedreikből, mosdóvízzel, lökdö-
södtek, taszigálódtak és folyt az élénk összevissza-
beszéd olaszul, franciául, olykor tótul. Ezek még ma
kora hajnalban vannak, körülbelül ott, mikor én már
eloldottam a Hernád dugását, amit télvíz idején rovo-
gattam, készítgettem, hogyha utam lesz rajta, igaz
szolgám legyen — gondolta Koncz Márton uram.

A hancozásnak hirtelen vége szakadt. A palotások
meglátták Koncz Márton uramat.

Hahó — kiabáltak egymásnak — micsoda Kálvinista barát! Pápista dervis! Lutheránus muezzin! Csókába oltott pulyka! Kákabelü nádibika! Egyik jobbat akart mondani, mint a másik.

Ez azonban csak pillanatig tartott, a másik pillanatban lekapták Koncz Márton uramat a tiz körméről. Azután ez is, az is fenyegetőzve, felemelt ököllel hadonázott az orra alatt, kérdezgettek tőle, parancsolgattak egymásnak. A zagyva beszédből csak annyit vett ki, hogy szídták a külső istálló őrseit, a kis udvar tüzéreit, mindenek felett szídták őt magát s abban állapodtak meg, hogy a várkapitányhoz viszik.

Nem is ellenkezett, hisz ő maga is ezt akarta. Hanem addig még sok rángatást, lökdösést, gúnyolódást, éretlen tréfát kellett kiállania. Hol alsó testét, nagy röhögés közt egyik-másik márványoszlophoz verték, hol fejét hirtelen elejtették, hogy a kockás lépcsőkön itt is, ott is horzsolást szenvedett. Így érkezett egy nagy terembe, hol már tisztességesebb elbánnást remélt. Itt talpra állították. Egyik altiszt rendbeszedve öltözkét, jelentést tett, hogy ezt a dúvadat az istálló-őrsegen, tüzérségen átlopózva a palotások udvarán fogták el. — Semmi kérdésekre nem válaszol. — Beszéltek vele franciául, olaszul, tótul, lengyelül, latinul is próbáltak, sehogy sem ért.

A várkapitány egy öreg csataló, kit gyomorhabja miatt már a hadban használni nem lehetett s így került ide lerázni gazdájáról az alkalmatlankodókat, rákiáltott:

— Mi nyavalya hozott ide, te szunyoglábu karvaly?

Koncz Márton szinte csodálkozott, hogy maradt még gúnynev, amit ő nem hallott már Rákóczi udvarában. Hanem a kérdés magyarul volt feltéve. Az

őszinte magyar arc, ott az íróasztal mellett elárulta, hogy az nem gúny, nem csufolkodás, hanem kötekedés egy első látásra méltónak ítélt ellenféllel.

Semmi kétség nem volt az iránt, hogy ez a vad magyar maga a várkapitány. Ügyet sem vetve a kötekedésre, Koncz Márton reá mordult:

Hallja kend! Menjen be a várkapitányhoz,

Azt üzenem neki, eresszen magához.

Eleget vesződtem buta cselédnéppel,

Akarok beszélni az öreg vitézzel.

Csak neki magának mondom el a bajom,

Azt nem hallgathatja minden szőrös majom!

— Beste kutya lelke! — kiáltott fel a várkapitány.

— Na én megkaptam, amit kerestem. Azután felállott helyéről, Koncz Márton elé ment.

— Azt a kutyafáját kigyelmednek — szólott — most már szinte szégyellem megmondani, hogy én vagyok a várkapitány. Mi járatban van kigyelmed?

Kend a várkapitány? Azt hittem szavárul,

Hogy egy hajdu beszél az ugorkafárul.

Már tartottam fejem, hogy kólintson rája,

A palotások közt ez a divat járja . . .

— Ne verseljen kigyelmed — szakította meg a várkapitány — mondja meg, hogy jött ide s mit akar itt?

A Hernádból jöttem, Rákóczi lovával,

A fekete ménnel s harmincad magával.

Láttam, hogy az örök mind széjjel szaladnak,

Hogy a tűzerek még tegnapelőtt vannak,

Hogy palotáséknál későn kél a hajnal,

Hogy ide hurcoltak szörnyű nagy robajjal . . .

Hogy kezeik között vissza-vissza estem,

Márvány-oszlop s kocka tördelte a testem.

— Ezt jött panaszolni? Beste kurafia, majd csinálók rendet köztük! — mondotta a várkapitány — de tudnom kell mégis, hogy igaz járatba van-e?

— Igaz járat uram! Én öreg Koncz Márton Lélekvesztőn jöttem tegnap fel a Vágon, Aztán átugrottam ott a kis hegyláncot, El oldozgattam a megdugott Hernádöt. E vízáradaton egy tutajjal jöttem, Kassa város alatt, amíg kikötöttem. Rákóczi urunkhoz jutni nem engedtek, Elölről hátulról mindig elkergettek, Amíg a Hernádon rákaptam a lóra! . . . Eh, de nem érek rá hosszú szíre-szóra! . . . A hadi szerencse áll most én mögöttem, Nem panaszolni, de követelni jöttem! . . . Bercsényi küldönce, a dudvági molnár, Mít magammal hoztam erősebb a szónál. Az van írva itt, e pecsétetes levélbe! Vezessetek rögtön Rákóczi elébe!

Azzal panyokára vetett zekéjéből ki vett egy pecsétetes levelet s oda dugta a várkapitány orra alá.

Csakugyan a Bercsényi írása volt. A várkapitány átvette s bizonyos kegyelettel forgatta ujjai között. Azután végig nézte a most már fénylő szemü, kipírult arcu alakot.

Alig ismerte meg. Ez lenne az a szunyoglábu karvaly, kit hahoták közt megroncsoltan hoztak elébe. Ahogy éles szemével a messzeségbe nézett ki az ablakon át a kéklő hegyekre, ahogy szikár termete ki egyenesedett s mintegy kitelni látszott valami nagy, erős elhatározástól, vagy valamely nagy cselekedet öntudatától — az öreg bajnok felismerte benne a pillanatok emberét. Arca még barázdás a véres karcolásotkól, ruhája még itt—ott meszes a vakolattól,

poros a földön hurcolástól s ő mégis akar és mer Rákóczi elé menni. Mintha már látná a fejedelem fényes alakját, mintha lelke már ott volna a fejedelem előtt és mintha már nem látna, nem akarna látni e jeleneten kívül semmit és senkit a világon.

Maga a várkapitány sem látta a véres karcolásokat, a szaggyal, bepíszkosodott ruházatot, csak egy szenvedély tüzében égő fanatikus alakot látott, ki e pillanatban valamely módon a Rákóczi-zászlók hadiszerencséjét tartja kezében.

Karongfogva vitte a folyosón által, be a nagy címeres fegyver-terembe. Félre lökdöste az utjukban álló szolgálattévő palotásokat, egyenesen reá rontott a főkomorník-mesterre, hogy Bercsényi küldöttjét azonnal vigyék Rákóczi elébe.

A főkomorník-mester elmosolyodott. Franciául magyarázta, hogy ilyen maszatos arccal, szakadozott ruhával nem lehet a fejedelem elé menni.

A várkapitány heveskedett, szidta a franciát magyarul, emlegette, hogy a fejedelem nem kényes semmiféle ruhára, hogy a hadban bárki, bármikor hozzá mehet . . .

A francia elejökbe állt. — A hadban, az más, magyarázta, — itt azonban béke van és oly környezet, amely tudja, mivel tartozik az alattvaló a fejedelemnek. Azt a nagy ürt, ami az uralkodó és a népe közt van, az udvari szertartások hidalják át, ma nincs kihallgatási nap. Ma a fejedelemhez jutni nem lehet. Talán holnap? Talán a jelentkezés rendén?

Koncz Márton megértette a francia ellenvetéseit, lelke megtelt keserőséggel, szíve feljajdult, ajkai beharsogtak a címer-terembe:

Holnap, ismét holnap! Ma nincs helyünk nálok,

Igy zaklatnak el a nagy és kis királyok.
 Nem elég volt e föld több százados búa,
 Melynek nagya elhullt s feltámadott újra,
 Feltámadott mindig vérben, fájdalomban
 S ha egy percben derült, sötétedett nyomban.
 Holnap, ismét holnap, hát mi van a „mával“?
 Rákóczi zászlókkal? Magyar szabadsággal?
 Nem elég volt a kin e nemes kagylónak,
 Árpád nemzetének, a honfoglalónak,
 Hogy az igazi gyöngy végre megteremjen,
 Annak fénye miukat egyaránt vezessen,
 Egyaránt vezessen, egyaránt szeressen,
 Egyaránt támasszon, egyaránt temessen!
 Bár kenyerét éled s taposod a lelkét
 Nem ismered lakáj Rákóczinak lelkét?
 Rákóczi nem tiéd, aki meg nem érted,
 Félre az utamból hiszen ötet sérted!
 Rákóczi a mienk, mi sem leszünk másé,
 Akik élünk-halunk magyar szabadságért.
 Nem békével járok, harcba megyek harcból,
 Bercsényitől jöttem . . . Félre az utamból! . . .

Koncz Márton uram dühtől szikrázó szemekkel az
 ajtóhoz rontott. Félrelökte az ellenkező főkomornyíkot.
 A várkapitány kérlelni kezdte, hogy ne erőszakoskod-
 jék. A főkomornyík kiáltott a testőrök után, Koncz
 Márton az ezüst fogantyus kilíncsre tette a kezét . . .

E percben az ajtó felnyílt, Rákóczi Ferenc állott a
 nyitott ajtónál. Koncz Márton szeme Rákóczi tekinte-
 tét találta meg. Lelke megtelt fényességgel, arcáról el-
 tűnt a harag kifejezése, a felmagasztosultság lepte el
 egész valóját. Most látta először Rákóczi Ferencet. . .

Pár pillanatja után a lelkében szinte viharzó, lelkesült
 örömnnek, lassan térdre roskadt. Belemélyedve teljes

lelkével Rákóczi kérdő, mosolygó tekintetébe, halkán,
mint az imádságot szokás mondani, kezdte:

Ifju fejedelem! Ne magyarázd félre,
Amíg porból lettünk s porrá leszünk ismét,
Ember s ember között nincsen ily különbség.
A te hivatásod előtt rogytam térdre!
A te hivatásod élve avagy halva,
Világverő harcban — alkotó békében,
A te korodban vagy késő nemzedéken,
Nemzeti uralmat hozni a magyarra! . . .
Nemzeti uralmat, magyar szívvvel, szóval,
Hogy ki itt lakik a négy folyam honába',
Magyar lelket vigyen édes otthonába,
Magyar bölcsővel és magyar koporsóval! . . .
Én — e szentelt földnek névtelen göröngye,
Érzem, hogy a lelked messzire világít,
Késő nemzedékek szedik majd virágít,
Egy nemzet könnyének, hogy te voltál gyöngye!
Szikla kell a sasnak, hogy magasba szálljon,
Egy porszeme vagyok ennek a sziklának,
De millió porszem jelentkezik nálad,
Hogy az ige egyszer mégis testté váljon! . . .
Egyik ékkövéből a törő ör sziklának,
Bercsényi vezértől e levelet hoztam . . .
Amit tőled kérek, meg van írva ottan,
Olvasd el, parancsolj, én térdelve várok. . .

Rákóczi határozottan kellemes benyomást tett a

különleges ember. Megtetszett neki a bátor magatartás,
a követelőző, határozott fellépés. Ugyanannyira, hogy
mikor a főkomornyík kiáltására előjött testőrök Koncz
Mártont megragadni akarták, úgy ezeket, mint a fő-
komornyíkot egy kézmozdulattal félreintette. Átvette a

levelet. Amint Bercsényi erőteljes vonásait olvasgatta, el-el mosolyodott.

A levél így szólt:

Nagyságos fejedelem!

Régen tudom én azt már, hogy mi nem hadakozunk, hanem vontatjuk a háborút: háborgatjuk ellenségünknek a szándékát, de nem ellenezzük. Seregünknek sokszor előbb fogy el a prófuntja, mintsem meg-eszi. Mégis Otskayval a fehér hegyek között Szomolyánnál Ritschán tábornok felett diadalt nyerénk. Magát-Ritschánt és 12 ágyuját is elfogók. A mecklenburgi lovasezredből csak egy zászlótartó szaladhatott el. Most már az ágyuk kihülének, mellettük sem munitió, sem tüzér. Áldázkodtam is, hogyha fenségednek valami kopott sólyom Kassára hírül vihetné, hogy Heisler serege átjött a Csallóközből, Bottyán és Ocskay két oldalról két lovas dandárral üzik, ha Pekry a derék-haddal hirtelen a Vághoz jöhetne, bizonynyal V. C. (vincit kuruc) lenne abból. Még nagyobb szükség lenne azokra a francia tüzérekre, akik most Kassán lopják a napot. Mellettem állott Koncz Márton uram, a dud-vági molnár, az én csillagjósom, kinek felséged előtt említém már nevét. Azt kérte, írjam meg fenségednek ő lesz az az a kopott sólyom (hisz elég kopott is), aki ezt a levelet 24 órán belül átadja a fejedelemnek. És ha a fejedelem meghallgatja a kérésemet, a másik 48 óra alatt elhozza a tüzéreket és a municiót. Nem tudom az öreg mit gondol, mert Nagyszombattól Kassáig menni 24 órán belül lehetetlen, onnan 48 óra alatt a tüzerekkel visszajönni még inkább lehetetlen, de már volt lehetetlenség, amit az öreg megcsinált. Ha tehát ezen levelemmel die 26. apríl jelentkezik, akkor kérem a tüzéreket, a municiót, mert a másik 48 órában előt-

tem bizonnyal jelentkezni fog. A derékhad utasítására nézve még két külön küldöncöt küldök, magam sem bízván teljesen ebben a kopott sólyomban.

Szolgálataim ajánlása mellett
Bertsényi.

Datum Nagyszombat 1708. Die 25. apr. este 9 óra.

A fejedelem megnézte a dátumot. Csakugyan 24 óra nem telt el. A megnyert ütközet feletti öröm, a szeretett vezérnek, Bercsényinek élénk szellemével a meghozott sorokban érintkezés, a különös küldöncnek emberfeletti dolgok keresztülvitelére vállalkozása és a vállalkozásnak első tagadhatatlan sikere, felköltötték a fejedelem érdeklődését. Lehajolt a küldönchöz, kezét nyújtotta neki, felsegíteni mintegy térdeplő helyzetéből, eközben így szólt hozzá :

— Kelj fel hű magyarom! Amit nekem hoztál, örvendetes és igen fontos. Jutalmát bizonnyal megkapod, ez iránt a várkapitány intézkedik, De mond meg, a szívárvány hozott vagy a kóbor felhő? . . .

— A víz hozott fenség s a kárpáti szellő! --

De ha állnom szabad, ne álljak sokáig,
Vissza kell hogy térjek s nagy az út odáig
Rendeletet kérek francia tüzérnek,
Hogy a tűzbe-vízbe engem követnének,
Harmadnapon belül, ha még akkor élek,
Együtt tisztelegünk Bercsényi vezérnek.

Rákóczi mosolyogva vonult be írószobájába, maga után intette Koncz Mártont. Koncz megállott az íróasztalnál, komoran, sötéten, mintha csak keresné külalakjával a nagy ellentétét annak a lelki fényességnek, mely egész valóját eltöltötte. E helyzetben a fényes környezetben csakugyan úgy nézett ki, mint egy kopott sólyom.

Kevés vártatva Rákóczi felállott íróasztalától. Átadott egy levelet Bercsényihez s egy rendeletet a francia tüzerek parancsnokához.

Eközben a főkomornýk mindenféle mimikával mutogatta a várkapitánynak, hogy ő az egész dolgot nem érti. Felhúzta a vállát, forgatta a kezefejét, összefogott öklét a szájához vitte, fejét rázta, megint felhúzta a vállát, később a homlokára tette a négy ujját, kétszer-háromszor megveregette azzal homlokát, azután levette kezét, rázogatta a levegőben, végül felfelé forgatva szemét, kétszer-háromszor megcsóválta fejét, azután lehorgasztotta pulykakakas módjára.

Ebből a várkapitány megértette, hogy a francia azon csodálkozik, hogy ez semmit sem hozott, már mint neki, mégis Rákóczi úgy fogadja, mint bármely nagy követet, amin ő nem csodálkoznék, ha Rákóczi be volna rugva, de soha sem szokott berugni, nyilván megzavarodott az esze szegénynek! . . .

Koncz Márton uram zekéjébe dugta a levelet, bal kezébe fogta a rendeletet, még egyszer szeme közé nézett Rákóczinak, szinte látszott rajta, hogy tekintetével az egész alakot lelkébe vésni igyekszik. Azután végigsimított nagy fekete szakállán, mélyen meghajtotta fejét és hátrált kifelé.

Rákóczi pár lépéssel kísért. A nyitott ajtón kiszólt a várkapitányhoz, utasítván őt, hogy kísérje Koncz Mártont a tüzerparancsnokhoz, ki tőle a rendelkezést átveszi s minden további kérdezősködés nélkül a rendelethez tartja magát. Azután míg a tüzerek utra felkészülnek kísérje a várkapitány a kincstartóhoz, aki a jó és pontos hírhozásért fizessen ki Koncz Márton uramnak 50 darab arany libertást.

Koncz Márton felemelte meghajtott fejét, szembe-

fordult a fejedelemmel, azután remordult:

Ami szíven van ki is mondom bátran,
Jutalmat nem kértem, jutalmat nem vártam.

Pénzzel jutalmazni nem lehet csak szolgát,

Én nem végeztem a fejedelem dolgát. . .

A nemzet dolga volt s hogyha segitettem,

Bőséges jutalmam immár el is vettem.

Szűz anyánk, Patronánk elhozta a percet,

Színről-színre láttam Rákóczi Ferencet! . . .

Azzal egy bucsupillantással indulni akart, de Rákóczi most már vállát ragadta meg!

— Nyujtsa a jobbját! — rendelé. Koncz Márton uram önkénytelenül engedelmeskedett. Rákóczi magyarosan megszorította. Az érdes tenyér a vérkeringéssel egy pillanatra odajuttatta magyar paraszt szívét a fejedelem szívéhez és a patyolat fejedelmi kéz az ő nagy szívének egy örökkön világító, örökkön melegítő fénysugarát beplántálta kiolthatatlanul a magyar paraszt szívébe.

A francia még jobban huzogatta vállát, még jobban kapkodott a feje felé. A várkapitány elővette zsebkenőjét tüsszögéssel leplezve azt a gyöngeségét, hogy deres bajszára egy pár hivatlan könny pergett alá.

*

Valahogy csak elválhatott Koncz Márton a fejedelemtől. Menten elővette szíve felől rég elrejtett selyem jegykendőjét. Hálás pillantást vetett az ég felé, megcsókolta a selyemkendőt s azután bekötözte vele jobb kezét, ott hol Rákóczi megszorította. Jusszon az örömből neked is rég elvesztett édes párom — gondolá és a rég eltemetett szerelmes, az akkor üde, fiatal dudvági molnárné valahol az angyalok között örömeiben megrázta a csengettyűjét. A csengettyű belecsilingelt

Koncz Márton uram lelkébe s eltöltötte a múlt boldogságának és a jelen büszkeségének érzetével.

Az öreg várkapitány nem akarta zavarni Koncz Márton uramat borongásában. Hagyta menni a díszes címertermen át, ki a folyosóra, hova most már a francia főkomornyik nyitott nekik készségesen utat. Így haladtak együtt a két öreg sas a várkapitány szobájáig. Csak itt tolultak Koncz Márton uramra a kellemetlen emlékezet apró szűnyogjai s költötték fel boldog borongásából.

Meg sem tudtak telepedni a várkapitánynál, hogy a továbbiakat megbeszéljék, már jött a főkomornyik négy apród kíséretében dúsan megterhelt ezüst tálcákon hozva fényes étkeket, pompás italokat a fejedelem azon ízenetével, hogy a várkapitány a fejedelem nevében az öreg Koncz Mártont hívja asztalához s becsülje meg a Rákócziak magyar vendégszeretetével.

Koncz Márton uram láthatóan elkomorodott, úgy érezte, hogy erre a kitüntetésre épen nem érdemes. Kételyei voltak, hogy Bercsényinek tett ígéretét beválthatja-e egyáltalán. Vajjon a tűzerek előkerültek-e? Vajjon a fejedelem parancsa talpra tudja-e állítani őket? Nem nagyon bízott ebben a zagyva népben s most lelkében a kétség egyszerre urrá lett. Mentegőtözve kérte a várkapitányt, hogy előbb mennének átadni a tűzereknek a Rákóczi parancsát, hogy legyen idejük felkészülni mihamarább. Az amugy is ki nem érdemelt vendégségre azután is ráérnek.

Alig tudott a várkapitány egy kis szíverősítő lengyel pálinkát belediktálni. Az öreg éhségét, szomjuságát nem érezte, pedig az idő a delet már jól meghaladta s ő még Nagyszombattól fogva nem élvezett semmit, semmiféle földi jóból.

A lemenetelnél apródonkint újra átélte a feljövétel keserőségeit lelkében. Itt csapták az oszlophoz. Itt ejtették le szándékosan fejét a kölépcsőre, itt lökdösték, itt fenyegették, itt szídalmazták. . . Szinte jól esett ez az árnyék a nagy fény közé, mely szívét betöltötte. Nem panaszkodott. De mikor a kis udvarba érkeztek s amár szolgálattevő palotások között a várkapitány nagy tiszteletadással kísérte át, egyik-másik pökhendi fickónak jól szemébe nézett, némelyik előtt pillanatra meg is állott, megvetőleg fordítva el tekintetét annak elsápadt arcáról. A várkapitánynak nem kellett magyarázat, szemei odavillantak a palotásra s mindenik ilyen kitüntettetett estére parancsra maga elé rendelte.

Amár ismertetett szűk folyosón a francia vezérek udvarába értek. Egy pár ágyu ott hűsölt, egy pár tiszti szolga mosogatta evő kondérját, de különben az udvaron, a szobákban, a folyosókon csend, Sem a parancsnok, sem a tisztek, sem a hozzájuk beosztott tűzmesterek, tisztjelöltek sehol. Mindössze annyi változás, hogy a felvetett ágyak vissza lettek takarva, a gyertyák a szekrények tetejére felrakva és a mosdó készletek kiürítve, kitörölve.

A várkapitány egyik szobából a másikba nyitott, mind növekvő ingerültséggel szídta a kutya-fáját a szedett-vedett bitang népségnek. Az utolsó szobáknál már tombolt és ordított, felpofozott minden elébe került tiszti szolgát, hogy teremtsék elő uraikat a föld fenekéből, vagy a pokolból, a hova valók, de mindenütt csak azt a választ nyerte, hogy a tiszt és altiszt urak tegnap este lefekvés előtt egyenkint vagy kisebb csoportokban kiszökdöstek, maguk nyergelték meg lova-

ikat s azokkal hátul az istállóknál a vízre járó résen valamerre elvágtattak.

Most már nem volt más hátra, mint vagy felverni az egész várost, minden lebújt, korcsmát s ahol egy francia tüzért találnak azt gúzsbakóttetve vezetni a fejedelem elé, vagy várni és ismét várni, amíg a szedett-vedett nép mint a kiéhezett kutya a csatangelésből ismét visszakerül. Így gondolkozott a várkapitány, de magát elhatározni egyikre sem tudta. Koncz Mártont kérdezte meg. Koncz Márton ott kezdte, hogy azon is kétkedik, hogy egyáltalán Kassán vannak. Mégis e felől bizonytságot kell szerezni. Ő vállalja a felső várost, várkapitány járja be az alsót, legalább megbízható lesz a híradás.

Míg Koncz Márton uram egyre fogyó reménységgel és egyre növekvő keserőséggel fogadóról- fogadóra, mulató helyről mulató helyre végig járta a felső várost, összevissza csak annyit tudott meg, hogy valami mesterlegények jó éjjél tájt lovas katonákat láttak átúszkálni a Hernádon. A várkapitány még ennyire sem ment. A merre ő járt mindenkit karóba húzatni, négy felé vágatni akart, ha elő nem adják a tüzér tiszteket. Bedöngtetett ismert és ismeretlen házak kapuján, megbotránkozással fenyegetett minden korcsmárost, rárontott egyik-másik tüzér tiszttel pletykába vett özvegy vagy férjes nő otthonára, szóval igyekezett egymaga több dörgést, villámlást csinálni Kassa városában, mint az összes francia tüzerek ágyúikkal együtt az ütközetekben.

Estére aztán halottra fáradva mindketten előkerültek. Jelentést tenni azonban Rákóczinak az esetről nem lehetett. A délutáni órákban Rákóczíhoz egymásután jöttek a Kassán és a Kassa körül táborozó kuruc főtisztek Pekry, Feierwille, Ilosvay, Deák

Ferenc, Sréter. Nagy tanácskozás folyt, minden jel arra mutatott, hogy az egész derékhad mozgósítása van küszöbön. Szolgálattevő tisztek száguldoztak keresztül kasul Kassa városán. Futárok futtattak Abaútvárról le Szerencsig az egész vonalon. Valami erős, érces parancsoló hang kihallszott a palotából „hívják fel Scharodí kapitányt“. A hang eljutott a két öreghez is, kik csaknem egymásba ütköztek a palota bejáratánál.

— Na hiszen ordíthattok Scharodíért, hisz ez is mindig együtt iszik a francia tűzérékkal, ezt is velök vitte el az ördög! — dűnnyögött a várkapitány.

Koncz Márton uram nem Scharodíra volt kíváncsi. Őt ez a felvert hangyabolyszerű mozgás érdekelte. Meg is szólított egy lelkes arcú fiatal tisztet, mi ez a lőtás-futás? A fiatal tiszt szemébe mosolygott, azután könnyelmű szeleburdisággal mondta:

— A fejedelem aranyos jó kedvvel beszél a többeknek, hogy egy igaz lelkű öreg sólyom Bercsényi táborából egy levelet hozott, annak a levélnek minden betűje aranyat ér s most már mi is megyünk neki a labancnak. Az isten áldja meg azt az öreg sólymot!

Koncz Márton uram illedelmesen megköszönte a felvilágosítást. Odafordult a várkapitányhoz:

Rákóczi ebédjét most már magam kérem.

Bár e pillanatban nincs semmi reményem,

Hogy én szívem szerint méltó legyek hozzá;

De hátha az éjjel ismét visszahozná,

Amit zagyva napunk végleg elszalasztott.

Nem maradtam addig, míg kelmed marasztott,

De már most maradok! Mert ki tudja, hátha

A jó Isten tartott még valamit hátra?!

Két igaz magyar szív ha összeemelegszik,

Az Isten áldása oda közel fekszik,
Hátha az áldásnak leszen foganatja
S világító mécsest kezeinkbe adja!

A két öreg magyar nekiült a vendégségnek. Koncz Márton uram keveset beszélt, inkább hallgatta a várkapitányt. A várkapitánynak már az egri megnyitotta ajkát; mire az érmellékihez értek, már úgy harsogott az öreg, mintha Thököly lovasait vezényelné. Vissza-visszakalandozott abba az időbe. Beszélt egyet-mást Rákóczi ifjúságából, a szép fejedelem-asszonyról. Koncz Márton uram, mint az ügyes sakjátékos, egyre szorította odább. Ő tudni akart minél többet Rákóczi közvetlen környezetéről, a külföldi cselédségről, palotásokról s különösen a francia tüzéséről. A tokajinál már benne volt az öreg. A házsártos öreg szolga hangján kritizálgatta a fejedelmet magát, hogy maga körül annyi idegen léhütöt tart. Hogy ezektől a léhütöktől olykor alig lehet a fejedelemhez jutni. Pedig ezeknek ahol jobb, ott van a hazájuk. Természetes, hogy mint a gyertyalángra az éjjeli lepke, tódul ide minden kalandor idegen. Jönnek sokszor igen kedves, igen ügyes emberek, akik, ha kell, vitézek is tudnak lenni. Egy darabig hűségesekek is. De mindenben hamar lankadnak, a dárídót kivéve. Ezeknek soh'sem elég a mulatság. Sokszor vérbe fagyba verve kerülnek elő portyázásból vagy ütközetből, még csak le sem mossák magukat, lakmároznak és ismét lakmároznak. Koncz Márton tudni akarta, hogy ismeri-e a fejedelem személy szerint mindeket?

— Dehogy is ismeri — harsogta az öreg — egyik másik a nagy dárídók közben fűbe harap itt, vagy amott, azt elkönyvelik az íródiákok, egyik másik

elszökik haza az ő országába, azt elkönnyveli még egy-ideig a saját zsebe javára az élelmező mester. Van olyan is, amelyik holdtólte szerint jár. Új holdnál itt, első negyedben ott, második, harmadik negyedben fene tudja hol! Ki tudná számon tartani ezt a sok mindenféle kosztosát az uristennek?

Koncz Márton szorította tovább:

Tán a tüzérek is, dogukat úgy osztják,

Hogy nemcsak a napot, a holdat is lopják?

— Hát hiszen azok épen fura legények — tört ki az öreg — egy részük egész Európából, sőt egész világból összeszedett, letört nagyúri népség. Akiknek a nagyuraságból csak az élni vágyás nagyúri hagyománya maradt meg. Van közöttük kastíliai mór herceg leszármazója, török szultán zabgyereke, egy van épen hazaáruló Falieri velencei dogának egyenes unokája. Ez a fickó egyike a legérdekesebb alakoknak, szép, mint egy arkangyal, olyan fekete göndör hajhoz olyan kék szemet nem láttam sehol, erős, mint az ördög maga, jól viv, még jobban lő . . . Szóval ilyenek a franciák.

Koncz Márton megjegyezte, hogy e szerint a franciák többnyire nem franciák. Hanem ez a doge unokája az ő csodálatos fekete hajával és kék szemével szeget ütött a fejébe. Tudakozódni kezdett, hogy miféle nyelven beszél.

— Mikor imádkozik — mert azt is teszi — úgy mondják olaszul, mikor káromkodik magam hallottam: magyarul, mikor dalol — nagyon jó énekes — franciául, szerbül, olaszul, tótul, cigányul, amilyen a nóta.

— Cigányul is — kérdezte mohón Koncz Márton uram.

— De milyen jól cigányul, úgy, hogy a füstösnek kezében megáll a vonó s tátva felejtí a száját . . . Különben vész meg mindenfelé élvezetért, a játékot feladja a lakomáért, a lakomát az ívásért, az ívást a dalolásért, a dalolást egy szép hegedűszóért és mindent, még a menybéli jussát is egy neki tetsző asszony-személyért. Épen ezért gyanus nekem. Maga beszélt el, hogy dédapja Falieri Marino a velencei Doge, egy fiatal hölgybe szeretett, a dogaressa kíséretéből. Egy patrícius ifju Steno Mihály, ki a lányt megkérte és visszautasítva lett, elárulta a titkot a doge nejének. Szégyenében és bánatában a lány megmérgezte magát. Falieri hazugnak bélyegezte a főnemest és a senatus elé állíttatá, követelvén, hogy fejeztésre ítéljék. A senatus azonban Stenot csak könnyű fogságra ítélt el. Ezért az általa úgyis gyűlölt velencei arisztokrátiát kiirtani akarta Falieri s összeseküvést szótt a köztársaság ellen. Célja volt megöletni a senatus minden tagját s átszolgáztatni Vencét a nápolyi királynak. Az összeesküvést elárulták s Falieri doget összeesküvő társaival együtt lefejezték. „A doge palotában a dogek egymásután következő arcképsorozata ahol megszakad s csak egy fekete lepel jelzi a hazaárulónak mondott ösöm emlékezetét — mondta gyakran — ott kezdődik a Falieri-vér gyűlölete minden társadalmi rend, állami szervezet, minden emberi felsőbbség, minden hatalom ellen. Onnan folytatódik a szabad élet, a korlátlan szenvedélyek lángoló szeretete, a vér minden cseppjében minűig benne forrongó ösztön, bírni mindazt és bírni bármily áron, ami felköltetni és fentartani tudja az emberi élet egyetlen igaz oltárát: a szenvedélyt“. Ha látta volna kigyelmed, hogy égett, villogott az a kék szeme

ennek az eleven ördögnek, mikor ilyeneket beszélt! Megjegyeztem minden szavát, mert a gonosznak lelkét láttam benne. Azután poenitentiát tartottam, hogy álmaimat ne zavarja sem ő, sem a dédapja története.

Koncz Márton uram csendesen simogatva szakállát, ingerkedve szólott:

— Hiszen szép mese ez öreg gyermekeknek,
De hinni nem tudom igaz történetnek.
Egy barátot sejtek épen ilyenformát,
Ki így össze-vissza hazudta a dolgát.
Ma még török spáhi, de láthatod holnap
Vértestisztnek s aztán cigány szájbidsónak.
Ma még egy szép grófnő lesz cigánnyá érte,
Holnap ő lesz cigány, odahajtja vére.
Magyar is, német is, török is, meg rác is,
Rabol is, áldoz is, lator is, barát is.
Magam se hinném, ha nem tartanám szemmel . . .
Rákóczi-tüzér is volna ez az ember?

— Az, az, a francia — kiáltott diadalmasan a várkapitány — kitélik abból minden. Időnkint innen hetekre eltávozik. Nem jelentik fel, mert mikor haza kerül, gyurja társait arannyal, ezüsttel. Van egy fiatal pajtása, hanem az már igazán francia. Szegről-végről valami Orleáns ivadék. Aranyos, kedves fiu, léha, mint Pierott. Ezzel csatangolnak legtöbbit. Ez vezeti többi társait is mulatságról-mulatságra. Pénze ennek is sok van. Az sem telhetik a líbertásból, sem a rég elpárolgott francia grófságból.

Koncz Márton uram minden célzat nélkül csak úgy véletlenül kérdezte, hogy most is együtt mentek el.

— Határozottan nem, — mondta a várkapitány. Annyira nem, hogy Falieri lova már egy heténél

több ideje, siránkozik gazdája után, át is szökött már a fejedelem lovai közé az istállós udvarra, reggelenkint azokkal nyargal a Hernádra. Gyönyörű fekete állat. Olyan okos, mint egy pataki deák, hanem az árával lehetne venni 30 pataki deákot. Kérdeztem Falierit, hogy és hol szerezte? Mosolyogva mondta, hogy markolatig döfte érte a kardot valami törökbe. Hát ilyen lova is csak töröknek lehet, ennek se tűz, se víz, se jégeső. Repül, mint a madár, csuszik, mint a kígyó, ugrik, mint a sáska, mikor ahogy kell. A kis franciát még tegnap este felé veszekedni hallottam a többi tüzérrel. Igaz, hogy az is a megelőző napokban nem volt sehol látható.

Koncz Márton uram mind mélyebben bonyolódott e sok beszéd hinárjába belé. Mi szüksége neki mind erre? Honnan vegyen ezekből egyetlen pislogó mécsest, mely további útjára világítson. A palotások jelentései folytonosan ismétlődtek, hogy a tüzerek még nem kerültek elő. Várjon még? De hisz az este már beállott s neki nagy útja van még Nagyszombatig. Induljon vissza a veszedelmes vízi úton eredmény nélkül egy maga? . . . Bercsényi gúnyolódó, kötekedő arcára gondolt . . . Eh! Inkább súlyedjen el alatta a föld, semhogy azt kelljen megérdemelnie. Fáradt is volt. Ugy érezte, hogy az erős borozás is nyomni kezdi fejét. Pajtása is mind szakadozottabban beszélt. Ugy látszik legyőzte a bor. Nem is figyelt már az öreg várkapitány mind zagyvább társalgására, rendre az is elfelejtkezett róla. Hanyatt dőlt a karszékre, félre esett pipája a szájából, elaludt . . .

Koncz Márton uram még tünődött egy ideig, de zsibbadt agyában nem szípkázott fel egyetlen gondolat, még az átélteket sem tudta újra összeadni, egybe-

foglalni, hol ezt, hol azt feledte el. Pillanatra látta azt az ismeretlen barátot, amint azt a fuldokló lányt az ő tutajára felveti, a röhögő palotásokat, az üresen hagyott ágyakat a tűzszobában. Pillanatra Rákóczit magát látta, érezte, hogy a forróságtól kiüt az izzadság homlokán. Azután elcsendesedett minden idege, nem hallott, nem látott semmit. Valamit leejtett, talán pipája volt? Nem volt ereje felvenni. Maradjon, ugysem tarthat ez soká. De soká tartott, legalább neki úgy jött, hogy nagyon soká. Látta a szárnyas időt, amint repül, mint a madár, csúszik, mint a kigyó és ugrik mint a sáska. Látta, hogy már két napot meghaladott, már a harmadikban gázol, szivszorongással érezte, hogy ő lemarad. Egyszerre teljes erejével megragadta a repülő idő szárnyait. Amint mellette volt, látta, hogy az egy pompás fekete mén, ugyanaz, amellyel berohant Rákóczi udvarára, még a csillag is ott volt a homlokán. Hátára vetette magát. A ló rohant vele valami vízen át, alig tudott kikapaszzkodni a partra, ott vergődni kezdett, két lábra állt, fejét lehúzta, oldalt dörzsölte őt a fákhoz s nem tudta sehogy levenni, kinosan nagyot nyerített, felkapta a fejét és orrba csapta őt. . . felébredett. Le volt esve arccal a terített asztalra, egy széttört pohár szilánkjától orrából ömlött a vér. A nyerítés újra egész tisztán hallatszott.

Megdörzsölte szemeit, most sem tudva, hogy ébren van, vagy álmodik. A csonkig égett gyertyák, az üres palackok, a karosszékekben kényelmesen horkoló várkapitány feltárták előtte a helyzetet.

A teremben levő nagy lábas óra meg volt állva. Két órát mutatott. Tehát túl vagyunk az éjfélen. Orrvérzése azonban erősödött. A palotások udvarán úgy

emlékezett, egy kutat látott, majd csak odatalál valahogy. Lebotorkált a lépcsőn. A lámpák már kiégtek, az örök vagy aludtak, vagy másfelé haladtak. Koncz Márton uram a kúthoz ért. Darabig mosogatta az orrát, majd fejére eresztette a vizet. Úgy érezte, hogy teljesen felfrissült. Az álom és a való képei mindinkább elkülönülni kezdettek. A csillagok járásáról megállapította, hogy az éjszaka utolsó óráiban van. Egyszerre ismét éles nyerítést hallott. Az elszabadult fekete ló törtetett be a fejedelmi istállós udvarról a palotások udvarára. Megragadta a kötőféket. A ló nem ellenkezett. A kúthoz támasztott kövőluból szürcsölni kezdte a vizet.

Koncz Márton uram áthúzta száján a kötőféket, megbogozta az áll alatt és így olyan a milyen kantárt hevenyészve a ló hátára vetette magát. A ló megriadtan nyargalt vissza az istállós udvarra. Az istállóba akart rohanni, de Koncz Márton elrángatta onnan. Csontos kezével hatalmas pofot adott az állatnak, egyidejűleg combjával szorítani kezdte előre. Az állat riadtan iramodott, mint a kilőtt nyíl, ki az istállóudvarról a vízre lejáraton neki a Hernádnak. Koncz Márton uram oda is beszorította. A fekete átuszott a folyón s a tulparton kikapaszkodott. Hanem a mint kiért, iszonyu toporzékolást kezdett, hol két lábra állt, hol lehúzta fejét, hátulját magasra hányta, neki vitte Koncz Márton uramat egy pár nagy fának, odahorzsolni akarva lábaszárát. Ilyenkor Koncz Márton uram felhúzta fél lábát és a ló össze-vissza szurdalta a fakéreggel oldalát. Végül épen amint álmodta, felcsapta fejét, de nem üthette orrba, mert ezuttal jobban ügyelt. Hogy ez sem sikerült, két lábra állott a ló s teljes erejével hanyatt vágta magát.

Koncz Márton uram idejében lecsúszott oldalt s még maga is segített a Bucefalusnak, hogy csak minél nagyobbat zuhanjon. A hirtelen felugrásnál aztán ismét hátán volt.

Ekkor a ló megjuhászodva fordította fejét hátrafelé, szagolgatott pár percig, aztán lassan megindult. Áttörtetett a cserjés között s egy jártabb erdei útba kapott.

Koncz Márton uram nyakába vetette a kötőféket rábízva magát. Az okos állat láthatólag ismerte már a járást ez uton valahová.

* * *

Harmadnap estéjén könnyű lélekvesztővel haladt lefelé a Vágon Koncz Márton uram. A Vág körül táborozó kuruc hadak felé erős bariton hangját el-elkapta a szellő. Ezuttal azonban nem a szokott zsoldárt énekelte, hanem valami eddig teljesen ismeretlen dallamot. A dal nyögött, sírt, sóhajtott, amint a szél ide-oda forgatta. Az érces bariton hang mind jobban töltötte be, ragadta magával környezetét. Mintha a Vág is zúgná, az erdő is sóhajtaná:

„A hollóseregnek nem lesz apadása

Rákóczi népének nem lesz maradása,

A magyar nemzetnek nem, feltámadása!“

Koncz Márton uram a kuruc örtüzek irányában kikötötte a lélekvesztőt. Bercsényi vezér után tudakozódott. A kuruc őrszemek már jól ismerték, kérdegettek egyet-mást, de ő nem válaszolt senkinek. Így adták kézről-kézre, amíg Bercsényi sátra elé érkezett. Odabent épen tanácskozás folyt. Azt sem várta be, míg az bevégeződik, követelőzött, hogy eresszék be. Követelőzésére választ sem várt. Mielőtt elutasíthatták volna, bent volt a sátorban. A vezéreket megzavarta

ez a váratlan betolakodás. Bercsényi szíkrázó szemekkel haragosan tordult feléje.

Koncz Márton uram kimért lépéssel a tanácskozó asztalig ment előre. Ott közvetlen Bercsényi elébe letett egy pecsétetes levelet. Azután semmi kérdést nem várva, három lépést viisszalépett és szólott:

Rákóczi Ferentől e levelet hoztam. . .

Csak azt bizonyítja, hogy előtte voltam

S hogy átadtam neki Bercsényi levelét. . .

A kuruc főtisztek kérdően néztek hol a szikár alakra, hol Bercsényire.

— Na és nem hozott kend levelemre választ? kérdezte most már mosolyogva Bercsényi.

Válasz az; vezérem, Feierville Pekry,

Mezei hadakat összeszedni kezdi.

S mire a hold kész lesz, teljes udvarával

Egyesülhettek a Rákóczi hadával.

Mint a fecskecsoport, amely fészket véd,

Ugy törtetnek erre Rákóczi vitézi.

Ki elhull, dicsőség, hír a szemfedője,

Mert maga Rákóczi a had vezetője! . . .

Válasz az, — vezérem; mire bíbor arccal

A Kárpátok felől ránk köszönt a hajnal,

Ugy megárad a Vág, mintha tenger volna;

Hullám hullámra hág, mindent elsodorva.

Mintha minden harag benne hömpölyögne,

Az elkárhozottak lelke zúgna, nyögne.

S miként Mózes egykor, a haragvó áron

Épen, sértetlenül jönnek háromszázon,

Rákóczi tüzéri csójtáros lovakkal,

Más derék vitézek ezüst sisakokkal,

Hadi rendben szépen, ki messziről nézi,

Azt hiszi a tejút és Csaba vitézi! . . .

Elöl egy barát jön, az arany kereszttel,
Míntha áldozatra Hadúr templomába. . .
Fényes főúri nő páncél vértezettél
S ütött-kopott fecske tódulnak nyomába.
Fekete alakok, mind fegyveres férfi.
S bár a kard forgatást nem mindenik érti,
A harci vágytól ég az egész egy lábig,
Mert miként a gránát szinte szípkázik. . .
Az öreg pillanatra elhallgatott.

Nincs több a meséből? — kérdezte kötekedve Ber-
csényi. Ha elhinném ezt a fura segédhadat — fordult
a főtisztek felé — részben Ocskayhoz, részben Ebeczky-
hez osztanám. Rákóczi villámához azokat a süstörgő
gránátokat az egyik asszonyszeméllivel, Ebeczkyhez
a tüzéreket a másikkal.

Koncz Márton fölmordult:

Rosszul tennéd vezér, ha úgy szórna'd szerte,
Annak a seregnek a barát a lelke.

Egy síró hegedű lelke a barátnak
S ez a kezében van az egyik leánynak.

Ha azt a hegedűt szertetördelnétek,
Lelkét a csapatnak akkor kivennétek,

Mert a másik leány ingovány szövetnek!

Eh! majd elbánnék akármelyikkel Ocskay, baráttal,
leánnyal, akármivel, mondta Bercsényi.

— Bíz csak reám, mert a mennyire félek a baráttól,
épen annyira nem félek a szép fehérnéptől, sem ébren,
sem álmomban, hova ez a sok locsogás bizvást inkább
talál — szólalt meg Ocskay.

— Jobb is lesz öreg — mondta Bercsényi, — ha
lehúzódom valamelyik medvebőrre s kiászod látásaidat.
Ha majd ezektől is józan leszel, kikérdezlek még egy-
ről-másról.

Koncz Márton nem akarta érteni az elutasítást.
 Láttam egyebet is, az ingovány lángját. . .
 Már szinte perzselte a barát kámzsáját,
 Hogy ne vigye szívét örök kárhozatra
 Forró fejét tette hideg padozatra
 S a hideg padozat parancsolt a vérnek. . .
 Van-e ily padozat Ocskay vezérnek?
 Ne kísértse meg e fél ördög, fél angyal,
 Mert a villámot is megfogják arannyal!
 -- Unalmas kezdesz lenni öreg — szólt Ocskay.
 — Hadd is abba — mondta Bercsényi. Kezdesz
 nagyon összehordani hetet-havat.

Az öreg rendíthetetlenül folytatá:

Mit összehordanak a szorgalmas méhek,
 Lehet abból méz és lehet abból méreg,
 Hogyha unalmas is, meg kell hallgassátok,
 A mézet a mérget ám ti válasszátok. . .

Csak az az egy szóm van nagy urak veletek:

Schárodi ezredest meg kell ügyelnetek

Ezt fogjátok látni első árulónak. . .

Más is követendí ha ma nem, hát holnap,

Majd a villámot is megfogják arannyal! . . .

A kuruc főtisztek idegesen mozgolódni kezdtek.

Koncz Márton ügyet sem vetve folytatá:

Azért ne váljatok tölem el haraggal,

Rákóczi csillaga ma még fénylik, ragyog,

S én nem viharomadár — a magvető vagyok.

IV.

CZINKA PANNA HEGEDÜJE.

Csáthy gróf védencével a fehér barátok klastro mához ért. Becsengetett. A fráter kikandikált a kapun levő apró nyíláson. A két fényesen öltözött alakot

minden hosszas kérdezősködés nélkül beeresztette. Csáthy gróf a prior után tudakozódott. Egy természetes pap elé vezették. Ennek megmondotta nevét s mindenek előtt segélyét kérte védence, számára, akiről különben maga sem tudja, hogy kicsoda. Czinka Panna annyíra bágyadt volt a vérvesztéstől és zaklatottságtól, hogy a főpap minden kérdezősködés nélkül a zárda körtermébe vitetni rendelte. Ott lefektették, csakhamar mélyen elaludott.

Csáthy gróf, amint Czinka Panna eltávozott, saját dolgát kívánta rendbehozni. Elbeszélte őszintén minden tartózkodás nélkül egész élettörténetét. A rideg főúri családot, hol a gyermekszobában csak megfizetett gondozást nyert, a jezsuita iskolát, hol csak eszét képezték, lelke hajlamával, gondolatvilágával senki nem törődött, az olasz egyetemet, hol felsőbb oktatását nyerte s hol ismét csak tudást tudásra halmoztattak vele. Azután megállapodatlan társadalmi helyzetét az osztrák főúri körök és a magyar nemesség között. Azt a hánykódását a kész helyzeteknek, melybe a nemzet és a királya közötti vízály az ő életmenetét mindegyre elsodorta. A meglévő fizikai ereje dacára lelki erejének teljes hiányát. A késlekedést és önmagában bizalmatlanságot a nagy elhatározások perceiben.

A hivatottság teljes hiányát bármely életpályára, irtózatát minden harctól, minden erősebb küzdelemtől és a mégis reázúdult harcban, küzdelemben a végletekig makacs kitartását. Olthatatlan vágyát valamely magasabb eszme szolgálata iránt anélkül, hogy ismerné az eszmét vagy célt, melyet szolgálni kívánna. Az örök kétkedést mindenben, örök töprengését minden felett. Vágy nélküli, remény nélküli véralkatát s ezzel szemben mégis akarata ellen fellángoló szenvedélyét.

makacs, kitartó hűségét egy igen szép asszony iránt, aki ezt a szenvedélyt nem mérte fel, ki azt a hűséget megérteni nem tudta. Egy asszony iránt, ki káprázatos szépségével, kifogyhatatlanul élénk észjárásával, a pillanatnyi elhatározások merész keresztülvitelével az ő egyénisége merő ellentétének látszik, különben is merő ellentétekből áll, mégis lelkét elsodorta. És a nagy elhatározást, hogy neki menekülnie kell e nő varázsától, mert életútján követni nem akarja, szeretni nem bírja.

A hosszas elbeszéléstől, vagy az ezzel ismét felvert gondolatoktól mintegy kifáradva, szünetet tartott. A prior az egész elbeszélés alatt le nem vette vizsgálódó szemeit róla. A lovagi ruha bogláros csattjai ép úgy érdekelték, mint a láthatólag felzaklatott lélek vonaglósszerű kitörései. Szeliden kérdezte:

— Penitenciáért jöttél, fiam? — Azután szaporán mondotta el: Mi az olasz fehér barátok — ő szentsége meghatalmazása rendén gyóntatunk, feloldozunk, házasságot kötünk örök érvénnyel, keresztelünk, temetünk, feladjuk a halotti szentségeket, betegeket ápolunk, közokmányokat szerkesztünk, megörzünk és tesszük mindazt, ami meg vagyon írva az evangéliumban az ezekre alapított pápai bullákban Isten hű szolgáinak földi kötelessége gyanánt.

E latin nyelven lepergetett mondókája a priornak mint hideg zuhany zuhogott Csáthyra. Valami diszszonanciát érzett saját gondolatmenete és e taposó málomforgásszerű bemutatkozás között. Alig tudta magát visszaélni előbbi hangulatába.

— Nem penitenciáért jöttem — mondta csendesen — de keresem lelkem nyugodalmát. Midőn elhatároztam a leszámolást a földi élet hűságaival, utamba

akadt egy védtelen nő, ki súlyos sebbel vérzett s kit a gondviselés talán lelki türelmem kipróbálása végett rendelt elém, ez vezetett ide. Hasonmása volt ez a nő annak a másiknak, kinek fogadalmat tettem, hogy szerzetes leszek és aki gúnyolódva, kötekedve üzött, zaklatott, kergetett engem ide. Kergetett az egyik, vezetett a másik, kergetett egész életem folyása és vezetett ismeretlen nagy célok szolgálatának ösztöne. Eh! majd töredelmesen meggyónok atyám, ha lelkem megtanulja az alázatosságot, ha szívemnek hidegebb vérútja lesz. De kérlek, végy fel szerzeteseid közé, jelentsd a káptalannak, a püspöknek vagy akinek jelentened kell, hogy le akarok mondani családi rangomról, címeremről, le akarok mondani vagyonomról, ezutáni örökségeimről, hogy szerzetes legyek.

A prior mindinkább tágra nyitott szemmel falta fel az egyre hevesebben beszélő lovagot.

— Tehát te le akarsz mondani címeidről, rangodról, vagyonodról, örökségedről, ezen utóbbiakról nyilván a szerzetes rend javára — le akarsz mondani, hogy lelked nyugalmaát visszanyerd. Tehát te tanultál a jezsuitáknál, az olasz egyetemen, hogy tudós lehess s ruhád mégis magasabb világi híúságra vall. Beszélsz vagyonról, örökségről, rangról, címről s a világ egyéb hiábavalóságairól. Hát ki vagy te és mi vagy te?

— Én Csáthy Károly gróf voltam, de lelkemben már erős elhatározással csak Ferenc barát vagyok. Nézd e címeres gyűrűt, vedd e felírásos kardot, ezek engem igazolnak.

A Csáthy gróf névre a prior alig észrevehetőleg meghajolt. Azután megnézte a gyűrűt. A Csáthy-család címere volt bevésve. Átvette a kardot, azon Csáthy Károly neve volt, ki még Hunyadi Jánossal

együtt vitézkedett. A prior tekintete, mint a gyík szaladt végig a kardon, felszaladt a még mindig megilletődve előtte álló erőteljes fiatal alak arcára. A hajnal akkor bontakozott ki teljes pompájában, a főpap ráncos, előregedett arcán, kigyózó szemeiben az olthatatlan élni vágyást, a fiatal sugárzó lovag tekintetében a bánatos lemondást, egyként összeviszsa háyní, mintegy kigúnyolni látszott. Azután szaladott tovább. Belopózkodott a barátcella köpadolatára, végig táncolt a szűk, homályos és hideg folyosókon és meg sem állott az udvarra beszögellő kápolnáig.

Hajnali misére harangoztak. A kápolna ajtaja megnyílt. A hajnalsugár diadalmasan nyargalt végig a márványoszlopokon, aranykeretű szentképeken, halottak sírfelíratain, oltárokon, angyalokon. A főoltáron levő isteni szemnek és mindennek, mit útjában ért, megadta az élet fényességét.

A prior kérte Csáthy gr. hogy követné őt a kápolnába.

A gyönyörűen ivezett, olasz mesterek kezére valló kis kápolnában, ellentétben a környezet szigorú egyszerűségével, feltűnő nagy pompa látszott. A szentségek, szentelt kelyhek, aranykapcsos, drágakövel kirakott szent könyvek, az oltárnak arany és ezüst gertyatartói, a szentképek ezüst és arany keretei mesés kincset képviseltek. Még e mesés kincs között is messze csillogott a főoltárnál a szentség felett egy szinaranyból vert, csaknem egy öl magas kereszt, hegyén dárdaalakra kivágva s kereszthajtásánál rubinból kirakott emberi alakkal ékesítve. E díszes környezetben hat egyszerűen öltözött fehér csuklyás barát állott az oltár előtt. Ezeken semmi ornátus. Lábaikon kopogó facípők, szíjjal csatolva fel, derekukon durva fehér kötél.

Az orgona felzúgott. Csáthy gróf odatekintett. Az orgonánál szintén két fehér barát alakja volt látható.

A prior intett Csáthynak, hogy térdeljen le az oltár feljázat-lépcsőzetére. Az orgona elhallgatott. Az egybegyűlt barátoknak a prior előadta, hogy az előttük megjelent és igazolt Csáthy Károly gróf lelke nyugalalmát megnyerendő, szerzetes rendjükbe felvétetni kívánja magát. E végett minden eddigi és ezután öröklendő javairól a szerzetes-rend javára lemond, azon kikötéssel, az olasz fehér barátok közé felvétessék és ott holtig tartó teljes ellátásban részesíttessék. Osztozván egyébként ezen szerzetesrend összes javaiban és terheiben.

Ezen nyilatkozatról azonnal közokmányt állítottak ki, Csáthyval aláíratták, címer pecsétgyűrűje lenyomatával megerősítették s egy példányban a bécsi császári levéltárba, egy példányban Rómába megküldeni határozták. Másolatban kiadatni rendelték mindazon vármegyéknek, melyekben Csáthy Károly grófnak birtokai voltak.

Csak ezután említette fel a prior, hogy Csáthy gróf állítása szerint az olasz egyetemeken tanult, a latinnyelvet teljesen bírja, az egyházi szertartások ismeretét még a jezsuita atyáknál elsajátította s így, tekintettel arra, hogy a kolostor területén háború foly, a kivételes esetekben reá ruházott hatalommal, mint testben, lélekben, tanultságban és szent életben alkalmasat, Csáthy Károly grófot a rend kötelékébe felveszi.

Ezután a térdeplő Csáthy gróf felé hajolva, megáldotta őt és kérte, hogy a szerzetesi fogadalom ájtatos letételére lovagi ruháját a szerzetesi ruhával cserélje fel. A fogadalom letételére a vecsernye idejét határozta meg.

Csáthy grófot a fráter a részére kijelölt cellába vezette. Azután pár percre eltávozott. Visszajövet egy egészen új szerzetesruhát hozott. Csáthy gróf magára öltötte a ruhát. Mikor lovagi ruháját levetette és különösen mikor kardját a fráternek átnyújtotta, ismételtén megrázkodott. Píllanatig habozást érzett újra lelkében, fájlalta talán főúri sorsát? Vagy csak gyermekszívvel a levetett fényes ruhától, a vitézi jelvény gyanánt viselt ősi kardtól elválás fájdalmát érezte át?

Ezt is leküzdötte s mire a barát ruhát felvette, ismét, nem mint remélte, a megnyugvás, de az az érzet költözött szívébe, mint mikor valaki töretlen uton neki vág egy végérhetetlen rengetegnek. A kiálolt viszontagságok után fáradtnak érezte magát, ledőlt a durva szerzetes-ágyra és mélyen elaludt. Öreg este volt, mire felébredt. Némi megdöbbenéssel gondolt vissza, hogy a prior, vecsernyére a kápolnába rendelte. Sietve szedte össze magát, ott hagyta a csuhájába hozott szerény ebédjét s a kápolnába tartott. A főoltáron az arany és ezüst gyertyatartókon égett a gyertya. A mellékoltárok és a templom hajója teljesen sötétek voltak. A kapcsos biblia kinyitva, a tömjéntartóban a tömjén égett, minden arra vallott, hogy valamely ceremóniához készültek elő, de a szerzetesek nem voltak láthatók.

Csáthy a főoltárhoz lépett s olvasni akarta a bibliát. A bibliában kis csokor, egészen friss ibolya volt, átkötve fehér szalaggal.

A szalagnak valami ismeretes erős illata volt. Félre tolt a csokrot, ájtatosan lehajtotta fejét a bibliára. Behunyta szemeit. Egyszerre csak képzelete megelevenedett, a csokorszalag illata vitte, ragadta magával abba a feslett világba, hol akkor éppen Ninon de

Zenelos aratta babérait. Igen, ez a Páris az ő bűvös és bűnös hangulatával s ez az illat az övé . . . Belekapaszkodott szőrcsuhájába, megfogta, megrándította derekán a kötelet, hogy térjen magához. Kinyitotta szemét . . felragadta a csokrot s dühödten, mint egy mérges kigyót dobta le az oltárról. A csokor az oltárlépcsőzet alján akadt meg. Ujra ráerőltette tekintetét Csáthy gróf a kinyitott bibliára és olvasott „Szép vagy óh, én mátkám, mint Písa városa“. Nem tudta tovább olvasni, elfordította. A biblia itt Jób szenvedéseiről szólt. Ebbe teljes figyelmével belemélyedt. Pillanatra párszor zürzavaros hangok röpködtek feléje, ezeket mint alkalmatlan darazsat hajszolta el. Míg valahogy az égő viaszgyertyák, a felszálló tömjénfüst és körüllette az alig áttört félhomály meghozták az ájtatosság hangulatát.

Ez sem tarthatott sokáig. Az oltár felől vidám kacajjal vegyült férfi hangok hallatszottak. Közben-közben valami könnyű olasz dal refrainjének dudolása, felváltva halk füttyüléssel. Ez a zaj mintha valahonnan a mélyből jönne és fokozatosan emelkednék. Ám az emelkedéssel nem erősödött, sőt sűrűn ismételt püsszegésektől csökkenni látszott. Míg a templom ajtón át egyszerre becsapó léghuzammal egyidejűleg mintha csak elvágták volna, elhalt.

Az oltár háttere megvilágosodott. Ujabb szentelt gyertyákkal a barátok jöttek. Elöl maga a prior. Most már aranyláncon csüngő kereszttel s a szörkötél helyett vékony violaszín övvel. Mikor ez a menet az oltárhoz ért, Csáthy gróf tiszteletteljesen helyet adott. A prior egy kézmozdulattal bennebb intette. Két barát közrefogta és az oltár lépcsőzetéhez vezették vissza. Ott letérdeltek. Csáthyt is letérdelni intet-

ték. Ekkor a prior megkezdte az ünnepélyes felszentelést. — Az ájtatos szertartás alatt Csáthynak feltűnt, hogy a főoltár mellett egy egészen fiatal barát az ájtatos hajlongások között kezében egy szentelt serleggel feléje köszöntött. Igen; kihívón viselkedő tekintettel, mosolygó arccal, egész határozottan azt a mozdulatot tette, mint mikor lovagi tivornyákon összeütődnek a boros serlegek. Csáthy gróf elfordította arcát. Az oltár másik oldalán egy testesebb, korosabb pap, kinek különben marcona arca inkább hadakban járatos ember benyomást keltette, szintén feléje köszöntött a szentelt bíllíkommal; szakasztott úgy, mint nagy dárídókban; még ki is hajtotta a bíllíkomot, meg is fordította, reátéve körmét, mintegy jelezve a körömpróbát.

A prior kenetteljes hangon adta meg az új szerzetesnek a saját maga által választott nevet: Franciscus . . . Az orgona felzúgott, az új Ferenc barát előlépett az oltár felé. Az oltárnál már a prior is mosolygó arccal fogadta és a mint magasra felemelte a kelyhet, felmutatni az áldozatot, egy frivol mozdulattal úgy jobbra, mint balra a két szolgálattevő barátoknak visszakoccintani látszott. Legalább Csáthynak úgy rémlett, hogy a prior mindkét szeme pillanatig szánakozásteljes kicsinyléssel, majd kérdőleg tapadt reá, azután gyorsan, alig pillanatnyi időközben, a koccintásszerű mozdulattal egyidejűleg arra mintegy válaszul dévaj kacsintást váltott elébb jobb szemével a bal felőli, aztán a bal szemével a jobb felőli áldozó baráttal.

Mindezt Csáthy önmagának sem akarta elhinni. Ráfogta a gyertyák lobogó fényénél megbizhatatlan voltára, a templom háttérének sötétségére, saját kép-

zelgésére. De láthatott azután még többet is. A prior, mikor a felszentelésnél megáldani akarta, az előhajlásnál majd keresztül esett rajta. A többi barát is úgy viselkedett, mintha ez az előírt egyházi szertartás kiválóan terhükre volna. Kezeikből a szentelt könyvet kiejtették, a csengettyűvel derűre-borura csengettek, helyeiket az oltárnál össze-vissza csereberélték. Szóval, mint a pajkos diákok, kik maguk között egymásnak mindent megengednek. Mikor azután a prior a felavatás után megölelte és megcsókolta, csak úgy omlott reá a bor göze és mikor társai is kézről-kézre adták a testvéri ölelés és csók elfogadása végett, inkább érezte magát részeg katonák között, mint Isten szolgálóinak körében. A fiatal pap, a kacsintgató, őszintébb volt a többinél, szemébe mosolygott Csáthynak és a csók után még megkérdezte suttogva:

— Ugy-e pajtás pompás lengyel pálinka lehetett? Ez alatt elhangzott az „ite missa est!”

Az orgona megzendült. Az ájtatos szent ének dalama betöltötte a kápolnát. Az ünnepélyes hangulat pillanatra visszaállani látszott. A barátok a kegyszereket rakták helyeikre, a szent könyveket helyezték vissza. Az egyházszolga a gyertyákat kezdte eloltoztatni, Csáthy, illetve Ferenc barát az oltárlépcső alján térdelve, összekulcsolt kezekkel imádkozott.

Az orgona egy remek futammal végezte a szent éneket, az elszálló hang meg zsongott-bongott a kápolnában, a komor ünnepélyes hangulat csöndje már beállani kezdett, mikor egyszerre valami vidám polka áriáját vágták ki az orgonasípok. Az előbbi hangulathoz úgy jött ez, mintha egy apáca lecsapva az imádságos könyvet, egyszerre kánkánt jární kezdene. A pajkos, a léha, az élvezetvágytól süstörgő

dallam beleütődött a komor oszlopcsarnokba, felrohant az ívezetes kupoláig, reá az oltárra, rá a pislogó gertyákra. Csáthy igazán nem tudta hallucinál-e, vagy ébren van. Ugy rémlett, hogy a frivol dal nyomán a távozó barátok léptei ütemszerűleg gyorsabbodni kezdenek. Ugy rémlett hogy az a fiatal barát elszakadt társaitól és keringve, polkázva, végül a frivol dalt énekelve, nem az oldalajtón, hanem közvetlen a főoltár mellett tűnik el. Ugy rémlett, hogy az eltűnés pillanatában erős léghuzam támad, az oltár hátsó részén kékes-vörös világítás tör elő, zűrzavaros hangok, pohárcsörgés, fegyverzörgés, férfi és női beszélgetés vegyüléke hallszik. Mindez azonban alig tart egy pillanatot, a léghuzam valami ablak- vagy ajtócsapás-szerű zajra megszűnik. A frivol dallam egy hamis fújtató hanggal mintegy derékban elszakad. . .

Ferenc barát levetette magát arccal az oltár lépcsőjéhez. Sokáig maradt így leborulva. Égő halántékát, forró homlokát a padmaly hideg kövezetéhez nyomta. Nem akart gondolni semmire. Teljes erejével azon volt, hogy imádkozni tudjon. Ám a csak most átélt órák visszás jelenetei, mindinkább felhá orították. Pillanatra úgy jött, hogy ragadja fel ledobott kardját és üssön szét e szentségével hívalkodó, de azt lépten-nyomon kigúnyoló, avagy megcsúfoló banda között. Másik pillanatban kétségek ragadták meg, hogy mindaz, amit látni vélt, felháborított lelkének képzelgése csupán. Indulatainak e küzdelmes hánykódása között ismét meg ismét felfedezte magában a hirtelen elhatározásokra képtelenségét, az öntudatos cselekvésre erőtlenségét. Szinte várta azt az erőteljesebb külső hatást, mely az elhatározásra akaratot, a cselekvésre erélyt adjon. A külső hatás nem jött. Bel-

sőjében kellett keresnie valamely erősebb emlékezetet. Előtte állott Bolstein Adél grófnő alakja. Gúnyos mosolyával rácsapkodott lovára . . . felemelte fejét, megrázta magát . . . Hiszen épen ez a kép, melynek forró volta ellen menekült a szerzetesi élet rideg környezetébe. Térdeplő helyzetét megtartva, tovább csúszott a lépcsőn oldalt a mellékoltár felé.

Ott ismét leborult. Alig fogott imádkozásba, az úr imádsága közepette gondolata átröppent a császári fővárosba. Bécsben volt, nagy, előkelő társaságban, hol a híres párisi művésznő, Ninon de Zenelos énekeli a provanci népdalokat, körülfogta az akkori illatár. Láttá, hogy ez illatos légkörben miként közeledik a művésznő felé Bolstein Adél grófnő, miként karolja át bizalmasan vállait, azután miként vegyül össze egy üde színpompába a két alak s miként foly össze hangjuk a provanci népdal édes ritmusában.

Ujra felrázta magát, kinyitotta szemét. A lépcsőzeten mellette hevert az ibolyacsokor a fehér szalaggal, felragadta ismét s teljes erővel jó messze dobta el, be a templom hajójába, valahol a padok közé.

Most már úgy érezte, hogy minden káprázat ellen egyetlen menedéke az imádkozás. Társai már rég elmentek. A templomszolga a főoltáron pár gyertyát égve hagyott, nyilván azért, hogy Ferenc barát imádkozását kívárni nem tudta, megszakítani nem akarta.

A lobogó fény mintha vontá volna Ferenc barátot. Felhaladt a főoltár lépcsőjén, annak zsámolyára letérdelt, fejét az oltár márványlapjának széléhez hajtotta le, összekulcsolta kezeit és akkor egyszerre újra erős szélrohamot érzett, amely elfújta az oltár égő gyertyáit, az oltár hátsó részén halvány kékes rózsaszín derengést vélt látni és e derengés felől a szélro-

ham tisztán hozott feléje valami messze csengő üde női kacagást. E hang egyszerre megragadta szívét. Ez a Bolstein Adél grőfnő kacagása. A kacagás közben felcsengett egy fiatal férfi hangja, melyet mintha csak nem rég hallott volna, de melyet mégis fölismerni nem tudott. Most lelkét egyszerre féltékenység ragadta meg, felugrott az oltártól, a szélroham azonban irányt változtatott, becsapódott a kápolna külső ajtaja, az oltár mellől a derengés eltűnt. Csáthy már hiába kereste a kékes rózsaszín fényt, a szentély örök mécsese píslogott csupán, hiába kereste a felcsengő kacagást, hiába akarta elnémitani a kacagáshoz simuló férfihangokat, a kápolna ünnepélyes, rideg csendjén kívül nem volt semmi sehol . . . Visszabotorkált az oltár lépcsőzetéhez, leomlott a kövezetre és most már hajszolta önmagát az imádkozásra, míg megragadta az úr imádságának szavait:

— „Ne vigy minket a kísértetbe!”

Hanem az imádkozásban nem lelt megnyugvást. Azok a forró képek, melyektől menekülni akart. követelőleg újra meg újra elébe tolultak. A csilingelő kacagás mindegyre felverte a kápolna csendjét. Érezte a vízbefúló kétségbeesett kapkodását a szalmaszálhoz. Oda nyomta fejét az oltár hideg kőlépcsőjéhez. A forró vér hánykodott a magára erőltetett hideg gondolatok és erőszakosan eltemetni akart érzések között. E nagy lelki viharban hitének, vallásosságának egyetlen mentő deszkája maradt, ehhez ragaszkodott, ezt ismételte, félve önmagától és féltve önmagát:

— „Ne vigy minket a kísértetbe!”

* * *

Czinka Panna a mély álomból jóval a déli órákon túl ébredett fel. Össze kellett szednie minden gon-

dolatát, széjjel zavarni az álom ábrándvilágát, hogy emlékezetébe vissza térjen az átélt izgalmas való. Minden egyes részletnél, mit lelkében felidézett, újra meg újra elfogta a félelem. Az alakok, amint kaleidoskopszerűleg váltakoztak a vajda, a cigánysereg, a megáradott Hernád fekete vizével, az éles fájdalom, mikor vállát ellepte a vér, a különös istenes ember tutaja, melyen menekülni látszott, ismét a hideg zajló folyam s mindezek között, mindezek felett az üldöző vad, erőszakos fekete alak, a Selenio Georgio és az a másik, fehér, kit lelke glóriával vont be, kiről nem tudta ki.

Ez alak emlékezetére félelemtől pihegő szíve mintha némileg megnyugodnék. Mintha elkezdené ismét szárnyalását. Igen! Amint az a szép keleti arcvonása, fekete szakállu ember, ki a habokat uralni látszott, mindig különösebb verses beszédét rábizta a folyóra, az erdőre, a mindenségre, egy-egy hang neki is lelkére csapott. Azokban a pillanatokban úgy jött neki, hogy e hang melegétől lelkében ezer színes apró üvegvirág nyílt. A színes apró üvegvirágok, amint a derengő hajnalt hozta szárnyain a hajnali szellő, - csílogtak, ragyogtak, egymáshoz ütődve csodás dallamokká szőtték-fonták annak a különös alaknak, amint ő magát mondta: az „öreg magvetőnek, a kopott sólyomnak“ csodálatos, soha nem hallott gondolatait. És ezek a gondolatok mintha mind az ő lelkéből volnának.

Mindeniknek él lelkében csirája, kristálytisztán felbugyogó forrása és mindenikre nézve ég lelkében a tovább építésnek vágya, akarata. Látja a forrást, amint erre dagad, az ért, mikor patak leend és a patakot, mikor már folyó. Vajjon érti-e ezt, érzi-e ezt még más valaki? Eszébe jut az idegen lovag tűnődő arca, az a

fátyolozott tekintet, mellyel a kopott sólyom gondolatvilágát kísérte. Azok a pillanatok, mikor a lovag élénkülő arcszíne, tüzesedő tekintete felfogni, megragadni látszott, ha nem is a gondolatot magát, de az annak keretét képező hangulatot. Amíg aztán ismét meg ismét elvesztette. Ám az ő lelkében égett az a szikra tovább és fájt és fáj, hogy védőjének lelkébe átültetni nem csak nem tudta, de még csak meg sem kísérelhette. Igen e névtelen, ez ismeretlen gondolatokat a sohasem tanult, sohasem hallott érzelmeket, azokat, az élénk álmokat, melyekből felébredni fájdalom, az ő lelke a hegedű szavával mondja el. . . E gondolatnál összereszt, tapogatni kezdte önmagát, ruházatát, ijedten kapkodott maga körül. Lelkét mély keserűség lepte el, az ő egyetlen igaz barátja, egyetlen öröksége, az ismert, a sokszor könnyével áztatott hegedűje nincs sehol. Erőtetnie kellett emlékező tehetségét, hogy rájöjjön, hol hagyta el.

Mikor a zöld ruhában, amit reáerőszakoltak, a patak mellett lefelé indult, akkor még nála volt. Valami dallamot húzott is rajta. A dallam akkor szakadt meg, mikor az a vad fekete cigány Benczédi Ferkó, utját elállotta. Mi volt akkor lelkében? félelem, vagy harag? Érezte, hogy türelemhez szokott, engedelmességre nevelt vére lázadoz. A reá hulló szenvedélyes követelő hang, az izzó forró kifejezések mint a kovából az acél, az ő szívéből is szikrákat vertek ki. E szikrák azonban nem melegíteni, gyújtani akartak. Elhamvasztani mindent maga körül és e mindenben önmagát. Egy ilyen felröppenő szikra rohant végig erein, mikor hegedűjét felragadva, teljes erővel vágta a teremtés ura, a követelőző férfi szeme közé. Hogy mi

történt azután, azt csak álmodta már. Mintha feljajdult volna a hegedű, lepattantak volna hurjai és lehullott volna. Legalább az a fényes csillag, mely elhomályosodó szemei előtt akkor az égről lefutott, úgy rémlett neki, mintha az ő hegedűje volna. Az ő hegedűje, mely után hiába kapkodott, elérni nem tudta már. Ám amint egyszer lelkében a hegedűje utáni vágy tüzet fogott, eloltani többet nem lehetett.

Nem tudott nyugodni az ágyban. Bár fáradtnak érezte magát, bár még sebe bizonyos sajgást okozott, mégis felkelt, felöltözködött. A cellája asztalán talált kenyér darabot magához vette és kiosont cellájából. A barátok épen az étkezéssel voltak elfoglalva. Így senkisésem akadt az útjába. Mégis nem ment a főkapu felé, egyrészt azért, mert a díszes menyasszonyi ruhát kimélni akarva, csak alsó ruhában volt, másrészt azért, nehogy feltartóztassák. A klastrom gyümölcsös kertjén az erdőnek tartott. Hosszasan keresgélte a kökerítésnek olyan részét, hol átmászhatna. Végre egy magas terebélyes fát látott. Ennek ágain felkapaszkodott s leugrott a kőfalra. A kőfalról lecsuszás az erdő felé már könnyebben ment. Az erdő pázsítjára lezuhant. Darabig a zökkenéstől húzta a lábát, de az is elmúlt, amint gyorsan neki vágott az erdőnek.

Az erdőben alig tudta tájékozni magát. Jó ideig lassu emelkedésű hegynek haladt. Egy tisztásról úgy a hegy derekából rés nyílt az erdők között. Valami erdei út féle lehetett. Az út kezdetével felcsillant a Hernád. Most már irányt változtatva arra felé tartott. A magas hegyről még egy pillantást vetett a klastrom felé. Onnan már a klastrom nyugati oldala látszott. A Hernád a klastromot egy kanyarodással, mintegy félkör-

ben folyta körül. E félkör hajlásánál kiszélesedett, megmélyülni látszott, úgy hogy közvetlen a klastrom falánál egy nagy álló tó képét mutatta. E nagy tükörsíma vízfelület visszaadta képét csaknem az egész mogorva épületnek. Az a kiszögellés mélyen bele-vágódva a vízöbölbe, nyilván a kápolna hátsó része. Amint Czinka Panna bennebb haladt, mintegy árnyékoltan az erdő és a kápolna falaitól a vizen lassan, egyenletesen himbálózó tárgyakat látott. Az erdei út más irányba vezetett. Am Czinka Panna ösztönszerűleg letért az útról. Az erdő sűrűjén törtetett át. Ez a nehéz, fáradságos út sokáig tartott. Mikor azonban a Hernád partjáig vergődött, bámulva látta, hogy a folyam mintegy mesterségesen visszafelé sodródik. Követve a folyam sodrának ezen irányát, újra beleveszett az erdő sűrűjébe. A víz azonban egyre gyorsabb eséssel látszott törtetni valahová. Némelykor elveszett s hosszasan pázsitos réten kellett haladni, míg újra felcsillant. Ez a bujkáló fel-felcsillógó víz folyton hívta, csalogatta. Érezte, hogy neki követnie kell. Rohant tehát, hol a pázsitos réten, hol a felbukkanó patak folyásával, míg egyszer utját egy széles kőfal zárta el.

A víz harsogva ment át a kőfalban látható boltozott üregen. Czinka Panna lassan sok keresgelés után a tördelt kövekbe kapaszkodva, felmászott a kőfalra. Ekkor megtalálta az úszó tárgyakat, melyeket már a hegyről homályosan szemügyre vett. A kőfalon belül egy nagy tó volt s azon különböző nagyságu csolnakok a kis egyes lélekvesztőn elkezdve fel a halászbárkáig mindenfélék. A meglepetéstől egyelőre még gondolkozni sem tudott. Majd óvatosan leereszkedett a kőfalon. Keskeny földréteg volt a fal mellett. E föld-

réteg sok helyt egészen elmosódott volt. Az elmosott helyeken azonban kiálló terméskövek nyúltak a víz fölé, folytatván a kőfal melletti keskeny földréteg-utat. Ez a vízparttól mintegy kiálló út, illetve ösvény vitt, ahol kápolna kiszögellése következett, helyel-közel pázsitos volt s a kápolna hátuljának tojásdad kanyarodásánál jókorára kiszélesedett. A pázsit azonban, nyilván a reggeli áradattól elszaggatva, igen sok helyt eliszapolva volt. Azon helyeken, ahol elszaggatva lett, tisztán kivehető volt, hogy a falazat alulról gondosan a folyam medre fölé húzódik. Czinka Panna éles figyelmét az sem kerülte el, hogy a gyepterületen ujonnan alkalmazott gyepetglákkal gondosan foltozva van. A kápolna hajójának így a bütőjét hol kúszva, hol felállva megkerülte Czinka Panna s a csolnakok kikötőjéhez ért. Itt tölgyfa-padra alvó volt oly szélességben, hogy ahhoz 30–40 csolnak kiköthetett. Mire való mindez? Minek a fehér barátoknak e jól elrejtett víztömeg? Minek a csolnakok? Ez önkénytelenül feltoluló kérdések sehogy sem találtak megfejtést. Czinka Panna elégedetlen lett önmagával. Miért kellett neki az erdei útról letérnie? Miféle ok nélküli kíváncsiság vezette őt ide? Az elvesztett hegedűt még csak reménysége sem lehet megtalálni. Feltéve, hogy a megáradt Hernád elért az erdő amugy is emelkedettebb részéig, hol ő Selenio Georgioval találkozott, — akkor is az áradat valamelyik bokorig görgethette. A bokor ágai között kulcsaival, avagy húrjaival okvetlenül fel kellett a hegedűnek akadnia. Neki tehát minden tétovázás nélkül azon emelkedettebb helyre kell visszajutnia, hol Selenio Georgioval találkozója volt. Hanem hogy az a hely merre esik innen, azt sehogy sem tudta magának

megállapítani. Az idő pedig gyorsan haladt. Az elvesztegetett 3—4 órát gyors elhatározással és kettőzött igyekezettel kellett — ha egyáltalában lehetett még — pótolnia. A tavaszi, még mindig rövid napokra hosszas időt igénylő cselekvést számítani nem lehetett, a hold világa pedig egyáltalán számításba sem jöhetett oly kis tárgy, mint egy hegedű megtalálására. Gyorsan határozott. Eloldott egy könnyű lélekvesztőt, abba beugrott, kezébe vette az evezőt s egy pár lökessel a tó közepére jutott. Ott már érezte a víz sodrását, keresztülvette ölébe a lapátot és reá bízta magát. A víz vitte a sajkát egyre gyorsabban vissza a kolostor falának, jó ideig mind csak nem a fal mellett sodorta erre-arra. Egyszer egy kőből faragott ívezett kapuszerű oszlopsor mellé került. Itt a vízáradat közvetlen az oszlopok alatt megtörött s mint valami szilárd gáton valamely mélyebb helyre alázuhogott. A sajkát a víz reádobta a gátra. Mielőtt Czinka Panna félrenyomhatta volna, egy nagy bolthajtású üregben volt. Ez üregben a fent már látott oszlopoknak talapzata kivehető volt. Amint a csolnak alábukott, Czinka Panna azzal együtt mintegy belefűrődött a gát alatt visszacsapó víz fodrozatába. Pillanatig átcsapott rajta a víz. E pillanat alatt úgy rémlett neki, hogy valahonnan a mélyből zene szól, pohárcsengés zaja, felcsendülő női kacagás hangzik, majd dudoló férfihangok zagyván össze-vissza, a másik pillanatban azonban a kis lélekvesztőt felvetette a víz s a hangzavar, mint káprázat tűnt el. Czinka Panna teljes erejéből locsolta ki a megtelt csolnakot. Amint megkönnyült a lélekvesztő, még mindig fokozódó gyorsasággal síklott tovább. A boltozott üreg, az oszlopok mind elmaradtak. A víz egy kis kanyarodással visszatért ismét a Hernád medrébe, ahonnan minden való-

színűség szerint mesterségesen volt a kolostor ezen rejtett háttéréhez elvezetve.

Czinka Panna amint visszatekintett csak a magas kökerítést látta, épen olyat, mint amelyet az elzárt területre bejövetelekör oly nehezen sikerült megmászni.

Most, hogy kis lélekvesztőjével bent volt a Hernádban, felejtette a kolostor különös udvarát. Teljes erejével nyomkodta az evezőlapáttal a vizet, hogy haladhasson az abosi erdőségek felé. De víz ellen a haladás, dacára, szerfelett fáradságos voltának, nagyon lassu volt. A reggeli nagy áradat ugyan már leszaladt a völgyenyíláson, de az ujonnan ide is, oda is halomba sodort kö-, fővény-, sokszor fa-zátonyok a medrét teljesen eltorzították. Ez eltorzított mederben itt is, ott is örvényekkel kavargott a víz. Minden ilyen örvény a sajkát felborítással, elmerüléssel fenyegette, Czinka Panna mégis küzködött. — Az abosi zúgónál azonban a reggeli áradat széttörte a záportartót. A keskeny malomárkon oly erővel jött a még mindig megdagadt víz, hogy annak forgatását Czinka Panna már elkerülni nem tudta, ha csak visszavelé, a folyam irányában eresztve a csolnakot, elveszíteni nem akarta a nagy küzdelemmel eddig megnyert útat. — Neki vágott a malomárok forgatagának. Ez menten elragadta. Hányta, vetette, forgatta a ladíkot. Egyre bennebb sodorta a záportartó kiálló cölöpfáihoz. Czinka Panna most már kibontakozni akart a víz uralma alól, de megfeszített erejével sem volt képes lélekvesztőjét e kavargásból bármerre kihajszolni. A víz játszott vele. Fodros habjai majd magasra hányták, majd mélyre süllyesztették a ladíkot, míg egyszer teljes erővel oda-csapták a záportartó cölöpjéhez. A ladik belemerült a

vízbe, Czinka Panna hogy el ne merüljön, belekapaszkodott a záportartó cölöpbe. Azon felkúszott. A záportartó cölöpöket összekötő felsőkeresztfa még tartotta magát. Ezen átvergődött a part melletti cölöpig, onnan egy magas ugrással átugrott a partra. A ladik ott bukdácsolott előtte egy darabig, azután utat kapott egy erősebb habtorlódással ki a forgatagból és sodródott lefelé a vizen. Czinka Panna még kísérte tekintetével, el a pázsit, el a bokros erdővel szegélyezett part mellett, míg a látóhatárról elhaladt. A záportartóról arra kellett következtetnie, hogy a malom alább valahol maradt el. Kétszer, háromszor belekiáltott a víz harsogásába, ha talán valaki a malomnál meghallja.

A kiáltásra semmi válasz sem jött. Nyilván a malombelieket is kiöntötte onnan a reggeli áradat. A maga erejére kellett tehát tovább is bíznia magát. Segítséget remélnie alig lehetett. A reggeli áradás visszahúzódása után a part még csaknem mindenütt iszapos volt. Ez iszapos talajt bizonyára mindenki elkerülte.

Hosszas ideig törte magát át Czinka Panna az iszapon, a partra hordott mindenféle törmelékeken, már a nap is alkonyodóra hajlott, mire elérte azt a helyet, honnan a leánysereggel a patak mentén előző napon elindult. Végighaladt a patak mellett. Ugy rémlett, hogy meglátná a legázolt fűben a csapást, hol leány társaival elhaladtak. Az eliszaposodott réten az egyre homályosodó alkony dacára meglátta a bokrot, ahol a leánysereg a vajda sátra felé fordult, itt már minden zeg-zugot kutatnia kellett. Mire odaért, hol Benczédi Ferkó átugorva a patakon, elébeállott, már beesteledett. Czinka Panna fázní, borzongani érezte magát e helyen. Mintha sebe ismét erősebben nyílalnék, mintha egész

valóját elfogná a félelem. Hanem ezen kellemetlen érzések dacára megerőltette összes lelki és testi erejét, hozzálátott hegedűje megkereséséhez.

Megtalálta a cigánysátrak levert cölöpjeit, a tegnapi örtüzek és tábortüzek hamuját, a táncoló, lakmározó csoportok kihült helyeit. Végigjárta a cigánytörzs által lefoglalva tartott teljes fél kört. Vissza-vissza tért azon helyre, hol Benczéditől a sebet kapta s hol hegedűjével Benczédit fejbe vágta — de a hegedűt nem találta meg sehol.

Azon helytől, hol Benczédivel találkozott, egy gyalogösvény vezetett a halom oldalán alá a Hernád felé. Teljesen reményt veszelve, ezen ösvényre lépett. Az ösvény mélyen be volt mosva talán a reggeli vízáradattól, vagy még korábbi csapadékoktól. Figyelmes szemlélettel látni lehetett, hogy az ösvénynek mintegy oldal-falai még síkosak a közöttük lefutott víztől, sőt az ösvényt szegélyező pázsitos oldal az elvonult víztömeg-től mintegy lesepertnek látszott.

Amint az ösvényen mind alább haladt, a fákba bevésvé találta a cigányjeleket, a három mély lyukat, a kifeszített nyílat, egyik-másik ilyen nyílon zöldlevél, vagy virágkoszorúcskákat. Már hallani kezdte ama kis patak csacsogását, mely e tájon a Hernádba igyekszik. Ráakadt a reketye bokorra is, hol a törzsnek letelepedése alatt meghúzódva volt. Elszorult szíve, mikor az akkori kis fészkének környezetét, az ibolyákat íszappal behajtva vagy lecsüggedve, megtördelve látta. Hanem a bokor alatt a pázsít teljesen tiszta volt. Visszaemlékezett, hogy négy napon át, míg a sátrak a vajda utasítása szerint elkészültek, ez volt az ő nyugvóhelye. Ide húzódott leánytársai kötekedése és gúnyja elől. Itt sirta ki az egyedüllét fájo érzését hegedűjén.

Szedte vissza lelkében a régi hagyományok emlékezetét. Miről egykor a nevelő apja, a vajda regélt, amit egyik-másik hadviselt rokonától hallott Tököliről, Rákócziáról. Itt töltötte meg lelkét, itt adott szárnyat gondolatának erős képzelgő ereje. Amint a szellő zúgásában, a patak morajában hallani vélte a kuruc-tárogatókat, amint a falombok között átszűrődő ragyogó napfényben látni vélte Rákóczit fényes vezérkarával, hegedűje hangjai át meg átölelték e fényes jelenségeket és a fénynek egy-egy parányi sugarát visszavitték az ő érzeményes szívére. Visszaemlékezett, hogy amint az ilyen fényes látományok után a hegedűszó elhalt, az ő lelke is visszaesett a sors által rendelt környezetbe és ebben a környezetben a lármás zsivaj között ő menyire egyedül érezte magát, semmiben és sehol vigasztalást lelni nem tudott. Sívárnak látta a jelent, reménytelennek a jövőt. Ilyenkor lelkét visszaröppenni készítette abba a multba, melyből számára csak a nyakán viselt perzsiái amulett maradt. Elképzelte Sindel cigány király népét ott a forró égöv alatt, amint kiverve fészükéből, feldúlt lakóhelyeiken, a könnyű szolgaság avagy világvándorlás koldusbotjával a szabadság között kellett választaniok és azután jöttek, jöttek, mint a fecskemadár, semmit sem hozva magukkal, mint egy-egy rég elhangzott dal fájo emlékezetét és a szabadságot.

De igen mégis. . . Egy pár ősi szokást, egy pár régi emléket. A szív. . . a közepében a fényes csillag ez az ő jelvényük a perzsiái amulett, amit Sindel cigány király leszármazói viselhetnek, illetve használhatnak csupán. Eszébe jutott, hogy ezen nyugvóhelyét patakkavicsból az amulett kirakásával jelölte meg. Kereste a kirakott szívet, a szív közepén a csiszolt

fehérkavicsból a csillagot. A szívre hamar rátalált, ám a fehér kavics helyett fényesre csiszolt fekete kavicsot látott. A gondos elhelyezéstől inkább, mint a felületes csiszolástól a fekete kő csillogott az alkony félhomályában. Czinka Panna szíve elfogult, szeme megtelt könnyel, leborult a kis fekete kő fölé, csókolgatta, könnyeivel öntözte.

A fehér kő Sindel király leszármazói közül az első született gyermek, a fekete kő a második született jele volt.

Amit neki soha senki nem mondott meg, amiről neki sejtelme sem lehetett, hogy neki valahol testvére van, a csiszolt fekete kő felfedezésével, itt állott előtte világosan. Hol lehet ez a testvér? Vajjon mi sorsa van? Vajjon tud-e valamit az édesanyáról, akit ő maga nem látott soha? Kiről csak a cigánysátrakban hallotta, hogy tüneményes szépsége miatt Abdi budai basa rabolta el. Azután összeszedte emlékezetében mindazon alakokat, kikkel az életben találkozott. Jelentéktelennek látszott valamennyi. Az ő szegényes életének szűk körforgása nem adott és nem hagyott rejtélyeket. Mégis, a legutóbbi nap egyszerre hozta össze azzal az erőszakos szép vad alakkal, ki lelkében, mint az irtózat képe első találkozásuk óta él azzal a ragyogó főúri nővel, ki a baltát felragadta s kinek égő tekintetétől még látta, mikor hatalmas üldözője mintegy megtántorodott.

Ugyanezen nap gondviselése rendelte melléje azt a nyájas, szeretetteltjes, komoly főúri alakot, kinek megmentését köszönhette és ugyanezen nap folytatása hozta útjába a komor, fekete sólymot, kinek fényes, fehér lelke az ő félénk, az ő szárnyát még alig próbálgató lelkét messze magával ragadta. Minél jobban

s minél többet foglalkozott ezen alakokkal, annál jobban érezte, hogy a testvérlélekre ezek közül valame-lyik multhatatlanul rávezet. Tán a „kopott sólyom“ vagy a barát főúr, vagy a ragyogó főúri nő, vagy — s itt szívverése is elakadt — a Selenio Georgio?

E gondolat épen úgy elrémitette, mint a mily örömmel kereste a másik három alakban a lelkéhez kapcsolódó szálakat, ki is akarta venni fejéből e megindokolatlan képzelődést. Ismét csak fájdalommal gondolt rá, hogy hegedűje nincs vele. Csendesen dudolni kezdett. Az elkezdett ének rendre magával ragadta, elfeledett mindent maga körül. Csak a csillagos ég, a fel-felcsillámló Hernád, a mellette csörgedező kis patak hangulata maradt meg lelkén. A dal, a csillagragyogás, a patak csörgedezés lelkében mind egybe folyt. Már-már nem is tudta, hogy ő vette át a patak dalát, vagy a patak tanulta el és folytatja az övét. Egy édes szender lepte, melyben a csillagok ragyogása és az ő lelke rajongása körülvették azt a kopott öreg sólymot, ennek lelke ragadta tovább . . . Még együtt érték el valami szürke környezetben a barát főurat. Lelkében felújult az intelem, hogy ez az egyik szikla, melyet neki kell felásni, hogy azután

„Csillogjon, ragyogjon, tüze szípkázzon“!!!

Ő ásta a sziklát fáradhatatlanul. Valami nagy boltíves teremben találta fel. Megszólítani nem merte. Elfogultan vette elő hegedűjét . . . a hegedű aztán beszélt neki. Addig beszélt, míg lelke tüzet fogott. A lemondás teljes barát átváltozott csillogó daliává, kezébe ragadta az oltár nagy aranykeresztjét . . . Akkor egyszerre szürke, alaktalan ködtömeg lepte el. E szürke, alaktalan ködtömegben azonban az aranykereszt csillogott, ragyogott és a barát főúr lényé szípkázott. E

szíporakák egyikén szállott az ő lelke mindig magasabban, míg egyszer ott állott Rákóczi előtt . . .

Rákóczi szólította :

„Ily késő éjszakán hol barangolsz lányom?”

Felnyitotta szemét. Fekete lovon, magas, szikár alak látszott közvetlenül előtte. Ez alakban a csillagfénynél csak nehezen ismerte fel Koncz Mártont, a „kopott sólymot.”

Tehát nem Rákóczi volt. Ám a pazarfényű álmot felváltó mécsvilág való is, lelkét bizalommal töltötte el. Felült fekvő helyén s gyorsan beszélte el miként szökött ki a klastromból, miként hanyódott-vetődött hegedűjét keresve; hol a vízen, hol az iszapos partokon, miként szakadt reá az éjszaka, mielőtt visszajuthatott volna, miként találta meg régi fekvőhelyét, hol most már bevárni akarta a hajnalt. Koncz Márton uram leszállott a lóról, átkötötte a kötőféket a bokron és a lány mellé telepedett. Akkor ismerte fel:

„Te vagy az leánykám? Hiszen akkor jól van,
Megsem kérdezem, hogy fényes ruhád hol van,
Szegényes külsődért én meg nem sajnállak,
Kopott ruha illik zengő csalogánynak,
Kopott ruhádban is gazdaggá teszlek én,
Én a másik kopott, én a másik szegény,
Itt van a hegedűd . . . Isten ugy akarta,
Hogy az ár kivesse ép az ösvény martra,
Hogy a fekete ló tőle megijedjen,
Hogy én ott azután szépen összeszedjem . . .
Hogyha van még hangja az örömbre-búra,
Neessen, zokogjon, szakadjon meg újra.”

Koncz Márton kivette zekéjéből az oda erősített hegedűt s Czinka Pannának nyújtotta át.

Czinka Panna szívéhez szoritotta, megcsókolgatta,

azután Koncz Márton kezét kapta el s arra is forró csókot nyomott. Koncz Márton csóváltatta a fejét s valami olyasmit mormogott, hogy ő se nem aszszonyszemély, se nem püspök. Ám a leány mosolygott is, sirt örömeiben. E mosolygó sírás és síró mosolygás közben hangolta hegedűjét, törülgette a nyírettyüt s mikor elkészült vele, rázendített. A hegedű elébb csak csendesen sóhajtozott, mint a tavaszi szellő, azután zúgni kezdett, mint a közelgő vihar, majd tombolt, mint a zajló tenger, végül sirt, zokogott, mint az élő fájdalom. Ebből a viharából a felvert képzeletnek előbb alig hallhatólag, majd egyre biztosabban, mint a magasba szálló tömjénfüst emelkedett ki egy gyönyörű dallam, Czinka Panna énekelt a régi nagyokról: Attiláról, párducos Árpádról, Csaba vitézről, a táltosokról, úgy amint azt a régi hegedűsök az igricek dalolhatták valaha.

Koncz Márton uram egyre nagyobb elfogultsággal hallgatta. A régi emlékeken borongó lelke a dal szárnyain a jelenbe csapott le s mély bariton hangjával belekapott az előtte teljesen ismeretlen dalba s énekelte, ahogy lelkéről ajkára jött:

Haj párducos Árpád! Haj Csaba vitézi!
 Könnyel telt szemetek de hiába nézi,
 Sulyos kelevészték, nehéz már a karnak,
 Verik a bilincset a szegény magyarnak. . .
 Verik a bilincset, az lesz húzva rája
 Nagy Magyarországon minden daliára.
 Aranyos pártáját leszedik a nőknek,
 Széttépik a fátyolt, talán szemfedőknek.
 Tárogatók fújják, a hegedűk sirják,
 Magyar dicsőségnek magyar ássa sírját.
 Régen volt, elszállott a mi dicsőségünk,

Elfordult mitőlünk Hadur Istenségünk.
Vaskó lett acélunk, kova a szíkrája,
Kifogyott a magyar szélvészparipája.
Forró vér a szívből, az erő a karból,
Kifogyott a magyar az igaz magyarból!
Egy nagy temetővé tettük már hazánkat.
Széttördelt kardunkat tüzzük le fejfánkknak.
Tárogatók fújják, a hegedük sirják:
Magyar dicsőségnek magyar ássa sírját.

Pár pillanatig elhallgatott. Azután térdét felhúzza,
arra rákönyökölt és belekapott a dalba:

Évszázadok óta temetés foly itten.
Idegen bálvánnyal küzködik az Isten!
Magyarok Istene! A magyar hazáért,
Magyar hazában a magyar szabadságért!
Szűz Máriás zászlót át áztatta vérünk,
Még sem a szabadság! szolgálás a bérünk . . .
Mert a bálványt egyik, ha a porba sujtja,
Másik nemzedék jön s feltámasztja újra! . . .
Tárogatók fújják, a hegedük sirják:
Magyar szabadságnak magyar ássa sírját!

Czinka Panna letette a hegedüt. Odaborult a Koncz Márton uram kopott köntösére. Az pedig félre simította a lány hullámos haját a homlokon és oda érintette ajkait. E szótalan, de beszédes jelenet alatt mindkettőnek könnyei megeredtek. Szabadon folyni hagyták mind a ketten és a csillogó könnyek beszéltek. Elmondták mindazt, amit előszóval, sőt élő hanggal is kifejezni nem lehetett. Sokáig voltak így egymásra borulva, lelkeikben a költészet fel-fel csillogó lángjával keresve is, folytatva is, olykor el is találva egymás gondolatát. Czinka Panna bontakozott ki előbb. Ujra kezébe ragadta a hegedüt. Egy pár

gyönyörű hangfutam után belecsendült hangja ismét az éjszakába. A hegedű, mint valamely gátat tört patak zúgott utána, előtte, körül folyva a dallamot, míg egyszer a dalba besodródott Koncz Márton uram érces baritonja :

Sok temetés lesz még, lesz még sok halálunk,

Míg a riadóra egyszer rá találunk,

Míg Rákóczi lelke megrázza a földet,

Feltámasztja a rég porló temetőket,

Ki minket eladott, ki minket elárult,

Kik miatt a sok sir felettünk bezárult,

Ki minket temetett, temető lesz annak

Felszakadt sírja a sok igaz magyarnak !

Mert Csaba vitézi újra földre szállnak

Régi hős regéink mind valóra válnak,

Történet évkönyvén krónikusok írják

Feltámadt a magyar ! más fekszi meg sírját ! . . .

Czinka Panna elkapta, utána dalolta az öreg sólyom szavait. Koncz Márton úgy érezte, hogy az a hang éget; hogy az ő egyszerű szavai megannyi tűz szor kává lesznek. Szinte sírni szeretett volna, hogy ezeket a forró hangokat nem hallják ezren meg ezren. Híszerek valóságos forradalmi dalok, mitől láng gyúl az erekre.

— Ki vagy te leány ? kiáltott fel még, a rigmusos beszédet is elfeledve. Ki tanított téged ezekre a dalokra.

— Ez a hegedű, suttogta a leány — ajkával érintve a hegedűt. A Czinka Panna hegedűje, az én hegedűm. — Tudja ezeket még valaki ? — Senki, csak ketten, én és a hegedű.

Az öreg kopott sólyom elmélázott. A csillagvilágnál nézegette a leány sötétkék szeméit, hajlékony,

szinte törékeny alakját, nézegette az ütött, kopott hegedűt, aztán felsóhajtott:

Czinka Panna! egykor évszázadok múlva,
Keresnének téged. Sírodra borulva
Meg is gyászolnának, meg is ismernének! . . .
Hol leszel te akkor? Angyalok karában . . .
Hogy ott se búsuljon Rákóczi magában.
Árva magyar földünk dalos csalogánya
Virrasszál felette, ha hosszú lesz álma,
Virrasszál felette míg a hajnal késik,
Virrasszál felette késő ébredésig . . .
De a mikor majdan betelik a végzet,
Nagynak és szabadnak láthatod e népet.
Húzzad a riadót, szakadjon fel lelked,
Verje fel hegedűd a mezőt és berket,
Verje fel az ország megszentelt virányit,
Hozd vissza Rákóczit s fényes daliáit.

-- Igen! vissza fogom hozni! — kiáltott vissza a fanatizmus lángjában égve Czinka Panna. — Vissza fogjuk hozni, hogy ha a milliók vágya, reménye nem is hozná vissza, hogy ha hűtlen lenne hozzá egész nemzete, vissza hozzuk mi ketten, én és a hegedűm. Össze hozzuk amíg élünk és visszahozzuk, a mikor már poraink is rég elvegyültek a mulandóságban . . . De most még itt él köztünk, a magyarok csillaga még ragyog, világít . . . Szerencsések mi, kik vele egy időben élhetünk. Kik az ő nagy és igazságos harcának tanúi, részesei lehetünk és boldogtalan én, miért nem születtem férfinak, hogy meghalhatnék mellette, érette a magyar szabadságért!

Koncz Márton mind nagyobb csodálkozással nézte a felhevült alakot.

— Mi köt téged Rákóczihoz? kérdezte.

— Mi köt Rákóczihoz? te kérdezted ezt? Mi köti a mező millió virágát a felkelő napsugárhoz? Mi köti a csillagok milliárdját a kéklő éghez? A mult sejtelve, az eljövendő reménye. Az, hogy egy szabad hazának, egy szabad nemzetnek egyazon porszeme vagyok. Az, hogy az ő lába dobbanásától látom, miként termékenyül meg a föld. Látom benned magadban is, miként termi a nagy emberi tulajdonságokat. Érzem, miként nő lelkem, ha e vezető csillagunkra gondolok. Érzem, miként éledek vagy sorvadok, amint fegyvereit kísérik a hadi szerencse esélyei. Látom homloka körül a nemzet közérzésének glóriáját. E fényben egy parányi sugár az én lelkem is . . .

Koncz Márton uram bontogatni kezdette jobb kezéről a féltve őrzött selyem kendőt.

— Láttad -e Rákóczit? kérdezé.

— Nem, nem láttam soha. Talán lelkem meg se bírná a találkozást.

— Azt gondoltam én is — de nem meghaltam, hanem újra születtem a találkozástól, lelkem ifju lett. Itt e kérges tenyérben éreztem meleg kézszorítását a fejedelemnek. Elhunyt feleségemnek selyem kendőjével rejtettem el, hogy átadjam majd egykor a boldogok hazájában neki. Most neked adom át lányom, ezzel szentellek fel Rákóczinak, a magyar szabadságnak! Az öreg magasra emelte jobb kezét, a lány térdére emelkedett. A kérges tenyér végig simította a lány homlokát. Czinka Panna, mintha villanyütés érte volna, majd égett, majd halványodott, végre megragadta a kezét és csókolta a kérges tenyérben Rákóczi paroláját.

— Nem tudod mit adtál nekem — egy ilyen kéz-

szorításért nem bánnám, ha szívemben szétpattanna az élet hurja.

E pillanatban Czinka Panna hegedűjén szét pattant a hur.

(Vége az I. kötetnek.)

CZINKA PANNA

REGÉNY.

IRTA: DÓZSA ENDRE.

KIADJA: AZ ERDÉLYI IRODALMI TÁRSASÁG.

II. KÖTET.

KOLOZSVÁR,
MARTINOVITS ANDOR „ELLENZÉK”-KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
1913.

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR

B

Növedéknapló

1957 év 231. sz.

AZ ARANYKERESZT CSATABÁRDDÁ VÁLTOZIK.

Pannel cigány herceg törzsében a legkijelöltebb sátorban, a vajda sátorában nagy szomorúság volt. Siránczó asszonyok állottak a sátor előtt, egyik-másik be is lopózott a sátor belsejébe. Bent a sátor közepén halovány pislogással fel-fel lobbant a tűz. A hamuval fedett zsarátnokban a javas asszonyok sütötték a menyét máját a láng felett, főzték az ezer jó fűvet. A sátor fülkéjében ziháló mellett, láztól égő arccal ott feküdt a vajda leánya. A nagy erőteljes barna lány a lefolyt éjszaka, attól a perctől fogva, hogy Benczédi Ferkó Czinka Pannát választotta menyasszonyának, kitörő jó kedvvel dalolt, táncolt mindenik legénnyel. Itta a legerősebb italokat, szívta a legerősebb török dohányt. A mint Bolstein Adél grófnő megjelenésétől szétriadtak, újra meg újra összeszedte az ifjúságot, messze elvonult velük az erdő sűrűjébe és mint vándormadarak huzódtak odább, odább, minden tisztáson megállította a menetet, huzatta a zenészekkel, sorba vette a cigánylegényeket, újra meg újra maga hívta táncra, szórta közöttük apja sátorából kilopott aranyait és mikor már teste lelke égett, lángolt, a tánc közben ledobálta kivarrott díszes ruházatát s beugrott a Hernád még hóolvadási vizébe. A mikor kifogták,

szilaj veszettséggel táncolt, dalolt újra. Majd nagy tüzet rakatott, azt táncolta körül, majd szétverte a tüzet, hogy a zsarátnokok ott röpködtek körülötte és mikor a fáradtságtól, a hőségtől facsaró víz volt, félretolta a vele táncoló legényeket, befutott a legsűrűbb erdőbe, fel a legmagasabb szirtre. Szaladtak utána, de eltűnt szem elől. Fent aztán a szírtén égő testével ráfeküdt a hűvös árnyékos helyen meghúzódott hó rétegre. Ott aztán leroskadt. Ott érte az éjféli. Mikor hajnaltájon átfagyott, könnyű ruhájával s felgyújtott sátor tüzek nyomán a sátor tábor felé vissza akart menni s leszállott a Hernád medréhez, akkor jött a dudvági molnár áradata. Ez megint elsodorta, küzködni kellett a vízzel sokáig. Végre kikapaszkodott valami redves törzsre. Azt is ellepte az iszap. Ez iszapban állott órákig, míg a hajnali hóharmat átfagyasztotta testét. Mig agyon hajszott, elcsigázott fiatal élet-erős teste is elvesztette minden erejét s le omlott a földre.

Az áradat ugyan elhúzódott, de az iszapos hideg talaj, hol a lány kimerülten leroskadt, folytatta a rombolás munkáját. Mikor a vajda népe megtalálta, alig volt már benne élet. Ugy kellett vonszolni a vajda sátoráig. Ott lefektették, dörzsölték erős szeszekkel, itatták erős borokkal, de csak alig adott életjelt magáról. Az öreg cigányvajda ott sírt fekhelye felett, korholni sem tudta. Attól a nagy ijedtségtől, hogy lányát egész éjjel hiába keresték, attól a sok aggasztó képzeletről, hogy mi történhetett vele, addig a pillanatig, míg újra megláthatta: a szülői szeretetnek egész kálváriáját járta meg. Most mikor maga előtt sátrában látta egyetlen gyermekét, folyton imádkozott, hálálkodva is, reménykedve is, aggódva is, amint hozták a

várakozásteljes pillanatok. A kiállott Zöld György napi dárídótól a cigány törzs nagyobb része nehéz álomba merülten nyugodott. A sátrak előtt a tüzek alig-alig pislogtak. A nehéz tavaszi virradatot megülte a szürke köd. A zajló Hernád harsogása volt az egyetlen, mely még az életről beszélt.

A virradat alig tudott utat törni magának a sűrű ködön. Mégis mikor a függönyök között egy megtörött sugár belopózkodott a vajda sátorába, az elalélt leány megmozdult. Vánkosai között feltápászkodott s lázasan beszélni kezdett:

— Ne, ne vigyenek oda! A víz mély és hideg! . . .

— Ne vegyék el a zöld ruhát, én tukmáltam Czinka Pannára, de a ruha enyém! Én vagyok a Selenio Georgio menyasszonya! Azután zokogni kezdett kétségbeesetten, görcsösen szorongatta, tépdelte takaróját, mindig csak azt hajtva -- ne vigyék el, ne vigyék el a zöld ruhámat! — A vajda abba hagyta az imádkozást, megsímogatta a leány lázas homlokát. Az érintéstől a lány visszahullott újra vánkosáira. Nem sokáig tudott pihenni, felsíkkoltott . . . — Ne öljétek meg! Nem igaz, hogy idegen, hogy török spahi volt . . . Nem igaz, hogy rabló lovag . . . hogy átöltözött barát! . . . Nem, nem igaz! . . . Óh Ben-czédi Ferkó! Gyere segíts, tisztázd magad . . . Miért nem szólasz? Miért dobtad el fegyvered? Miért veted le a Zöld György ruhát? Hisz rajtam a menyasszonyi ruha, letéptem Czinka Pannáról. Én . . . én vagyok a te menyasszonyod! . . . A leány elhallgatott. Csak görcsös zokogása árulta el, hogy álmai még telitvék látományokkal.

A vajda előtt most kezdett derengeni valami. Ben-czédi Ferkó tehát eljutott a lánya szívéig. E gondo-

latnál nem tudott megállni. A balsejtelem, mely a szájbídzó választásánál már lelkére nehezedett, veszedelmesebben látszott kibontakozni. Előtte állott Benczédi, mikor szilaj, csaknem durva fellépésével követelte Czinka Panna előkerítését. A titokteljes tűzgolyók, melyek most is borzalommal töltik el. A lázas sietség, mellyel Czinka Pannát kerestetni megindult. Mindezek felett a tüneményes szép főúri ruhás nő, ki meg Benczédit üldözte. A sok megbízhatatlan, ellenőrizhetetlen hír, mely ezt különös alakot körülvette. A szemével látott előnyös tulajdonságok, a hatalmas testi erő, a feltűnő szép testalkat és vonzó megjelenés. Mikor mindezeket lelkében meg hánytavetette, felsóhajtott: — Szegény kis madaram! Szegény kedves lányom!

Nem tudott menekülni ettől a gondolattól. Amint hidegebben fontolgatta meg, csakúgy tódult elébe a kérdés. Miért ne szerethetné lányom ezt az ismeretlen idegen legényt? Miért ne szerethetné ez meg a vajda lányát? De vajjon mi űzi, sarkalja őt a Czinka Panna nyomába? Mi összeköttetése, mi előzménye lehet azzal a főúri nővel? Így fűződtek gondolatai tovább-tovább, amíg odaért, hogy tulajdonképen mi is van Benczédi Ferkóval? Megtalálták-e Czinka Pannát, vagy még mindig keresik? Vajjon hol érte őket a Hernádon leszaladt szokatlan vizáradat? Itt aztán lerázni akarta magáról az egész gondolatmenetet. Mit törődik ő Benczédi Ferkóval? Hadd fussa a bolondját Czinka Panna, vagy bárki mással. Az ő szép, az ő jó, az ő egyetlen leánya majd csak jobb gondolatra tér. Az ilyen fellángoló szeszély jön mint a pillanat, tűnik mint az árnyék és ellobban, mint a szálmáláng . . . A beteg leány nyugodtan pihenni látszott. Így megnyugtatta némileg önmagát, a vajda is elszenderedett.

A vírradattal küzködő félhomály nem sokáig őrizte meg csendjét. A sátrakból innen-onnan szedelőzködtek fel a fiatalabb cigányok s széledni kezdetek rözsét szedni a szomszédos erdőkbe. Sokakat felköltött a vágy is, hogy a visszamaradt csekély vizekben az áradattal kisodort halakat összefogdossák. E tompa zsongás, amint a vajda sátorába beszürodött, még mintegy zsibbasztani látszott úgy a vajda, mint a lányának meghajszolt idegeit. Egyszerre a tompa zsongást élénk kiabálás váltotta fel. Valahol a Hernád partjától kiabáltak össze-vissza segítségért. A kiáltozás nyomán a sátrak felől futó lépések kopogása halatszott.

E zajra a beteg leány újra felsikoltott.

— Apám, édes apám! Ne hagyj, [hogy megöljék, hisz engem ölnek meg vele! . . . Reáborultam, testem fedí testét! . . . Vágjatok, üssetek! Azért sem fáj, azért sem fáj! Csak hozzá ne jussatok! Levetette Zöld György ruháját! Istentelenek! Hogy lehet valakit a menyasszonya ágyából hurcolni el?! . . . Nem éri a vágásokat. Az én testem védi ha ha ha! . . .

A felriadt vajdát leánya rémes kacagása szíven ragadta meg, mégis a külső zajra felébredt, kötelességérzettel kirohant a sátor elé. Itt visszanyerte parancsoláshoz szokott akaratát. Bele kiáltott a mindinkább nyüzsgőni kezdő hangyabolyba:

— Mi az? Mi történik itt?

Hát azt bizony senki sem tudta megmondani. Azok akik a segélykiáltásra a Hernádhoz futottak, még nem tértek vissza, akik pedig a sátrakból később riadtak fel, egymást rémitgették kuruc martalócokkal, labanc prédálókkal és minden elképzelhető rémmesével.

A vajda a sátorba ment, felkötötte övét, melyben pisztolyai voltak s azután újra kiállott sátra elé.

A vajda megjelenése és az ismeretlentől való aggodalom lefojtotta a zívajt. A helyreállott csendben a Hernád felől nehéz léptek dobbanása hallatszott. A ködben a közeledő alakok csak akkor voltak kivehetők, mikor már a sátrak világított köréből a tűz ittott feléjük csapott.

A vajda éles szeme hamar kivette az alakokat, hat fiatal cigány legény hozta a hetediket. Ez a hetedik a díszes Selenio Georgio ruhában Benczédi Ferkó volt. Homlokán még szivárgott a vér Koncz Márton uram vasas evező lapátja nyomán. A díszes zöld ruha ittott át volt áztatva vérrel. Benczédi maga halott halvány volt, mint akiben alig áll az élet. Felakarták állítani társai a vajda előtt, de az erős legénynek nem volt jártányi ereje. Összeroskadtt újra.

— Mi van a szájbidzsóval — kérdezte a vajda. Egyik bátrabb legény jelentette, hogy halászás közben a Hernád mellett az iszapon találták fel, körülötte az iszap át volt áztatva vérrel, nem kérdezhették, hogy került oda, mert mindez ideig nem tért magához.

A sátorból a beteg leány síkoltozása hallatszott. — Ne vigyétek el! . . . hozzátok ide! . . . tekintsetek le itt! . . . itt közelembbe! . . . Ne üssétek! A cigány legények parancsot nem várva, bevitték Benczédit a vajda sátorába.

A vajda kelletlenül cammogott utánuk. Benczédi habár akaratlanul, vendége volt. Vendég gyanánt, habár öntudatlanul, de saját lánya hívta meg. A vendégjogot kivált egy beteggel, avagy talán épen haldoklóval szemben megsérteni olyan bűn, mely kihívja a Nivasí (bosszuló tündér) haragját. Benczédit is lefek-

tették a sátorba. Rögtön ápolás alá vették. Kimosták fejsebét. Levetették csaknem reáfagyott ruházatát. Akkor tűnt ki, hogy vállán a seb, mit csak nemrég kötözgettek be, újra kibomlott. Onnan is öregbedhetett vérvesztése. Mindkét sebnél veszélyesebbnek látszott az elhanyagolt, illetve késői segély folytán már nagyon előhaladott sebláz.

A gondos kötözés, a meleg fekvőhely s a bele erőszkölt erős italok mégis láthatólag segítettek. Most már nyugalom kellett.

A vajda káparancsolt mindenkít a sátorból, ő maga is elvonult a sátor másik sarkába. Ott egy nagy ordas farkas bőre volt, erre leheveredett.

A nap felkelte után is a sátor félhomályban maradt. A sátor közepén a sátor felső fájához erősített zománcozott kis rézüstben égő borszesz kékes világa a beszűrődő sárgás napfénnel összefolyt. Az árnyék és a fény váltakoztak a két lázasan égő fiatal alakon.

A fiatal leány a hosszas küzködés után elpihent. Csak folyton ziháló melle s kitérő forró lehellete mutatta a nagy nehéz betegség folyamát.

A fekvőhelyek úgy voltak beosztva, hogy a férfi feje épen a lány fejéhez jutott. Amint a lány hanykolódott, a forró lehellet rácsapott a férfi arcára. A férfi feleszmélt, kinyitotta szemét. Nem tudta elképzelni, hova került. Dörzsölte homlokát, míg keze beleakadt sebe kötözésébe. A seb nagyot nyílallott.

— Átkozott szenteskedő gazember! — szidta a dudvági molnárt. — Aztán körültapogatta sebé, felfelszíszent a fájdalomtól — különben derék csapás volt! — mormolá. Ugy érezte, hogy iszonyu forrósága van, fekhelye mellé beállítva a homályban valami kancsófélet látott. Arra felé hajolt. Megragadta a

kancsó fülét. A nedvből magára öntött ugyan valamit, de sikerült ajakához emelni. Mohón szivta magába a folyadékot. Érezte ugyan, hogy nem víz, de hidegsége mégis jól esett. Kétszer-háromszor egymásután felhajtott belőle. A vajda némán tűrte, miként fogyasztja Benczédi a lányának fentartott legzamatosabb, legerősebb borát.

A bor hatása hamar volt észlelhető. A legény tagjai megelevenedtek. Egyszer kinyújtotta karját s az ráhullott a lány lángoló arcára, onnan alább csuszott a pihegő kebelre.

Mínta villanyszíkra érte volna mindkettőjüket. Pillanatra mindketten feltápáskodtak s tekintetökkel egymásba fonódva a lázas félálom, félébrenlét öntudatlanságával bámultak egymásra. A rezgő, imbolygó fény épen a lányra esett és amint végigsíklott félig takart izgató termetén, Benczédi mohón követte s az az egy gondolata volt, hogy soha ezt a lányt ilyen szépnek, ilyen ingerlőnek nem látta.

A lány azt hitte, hogy álmodik. Átnyújtotta kezét, bedugta a takaró alá, Benczédi kebelére. Benczédi odaszoritotta a forró gömbölyü asszonyi kart magához. Egy ideig így maradtak. Arcaik azonban mind közelebb értek egymáshoz, lehelletükkel mind jobban perzselték egymást. Míg a lány öntudatra jött. Ijedten húzódott vissza.

— Maga az, Benczédi? — kérdezte félve, gyanakodva. A férfi is kérdett: — Te vagy az, Rafila, hogy kerülsz ide?

— Hogy kerülök ide? Magával voltam a zsarátnok esőben, magával voltam a Hernád hideg, fagyos vizében, magával a Hollókőszirten a fagyos szélben a havon, magával fetrengtem az iszapban a békák és

varangyok között. Elértem, amit kerestem, meghaltunk mind a ketten s most, hogy találkoztunk, soha el nem válhatunk! . . . A lány áthajolt a legény felé s mindkét karjával átkarolta annak izmos nyakát, Bencédi feljajdult. A lány vigyázatlan mozdulata letépte válláról a tapaszt s a seb sajtója felújult. Most már menekülni akart a lánytól.

A lány azonban mind közelebb húzódott feléje, füléhez hajolt és suttogott lázasan, csak félig érthető szavakat.

— Látod, mióta láttalak, mindig téged szerettelek! . . . Csak téged, soha senki mást. Eltiltottak tőled, elszakítottak, mégis szerettelek . . . Ócsároltak, rágalmaztak, azt is mondták, hogy nem is vagy a mi fajtaínból, hogy barát vagy, török spahi vagy, kalandor nagy ur vagy . . . mégis szerettelek . . . Mikor Czinka Pannára vetted szemedet, elhatároztam, hogy őt megégetem, elpusztítom. Elve szem Zöld György menyasszony ruháját, mit ugyis csak gúnyból adattam neki, mert fel sem tettem, hogy szemed rajta megakadjon . . . A lány kifáradt a hosszas beszédben, karjai aláhullottak s visszahanyatlott fekhelyére.

Bencédi Ferkó sehogysem tudta, mit tevő legyen ezzel az előtte egészen új világgal. Egy fiatal gyermekleány, kit nem a szenvedély fűz hozzá. Egy bimbonyulás, melynek éltető napja ő. A lázas beszédből is ki vett annyit, hogy a vajda lánya miatta, érette gyötörte önmagát. Mindazok, kiket az élet eddig eléje hozott, az ő szenvedélyétől gyultak fel, lettek szenvedélyessé. Az ellesett perc, a gyakran ügyesen, mindig erőszakosan megteremtett alkalom hajtotta mind ezt feléje. Az érzélgés, a képzelet, a kiszínezett sze-

relmi mámor, mind hű szolgája volt mindenik kalandban s most ezt a szép lányt, e lázasan öntudatlant, nem meri úgy fogni fel, hogy egy önként kínálkozó újabb kaland. Pedig a forró lehellet korbácsolta vérét, a bizalmas közelség kerítette az alkalmat, a félhomály fedni látszott bármily bűnös gondolatot. Óh! ha Czinka Panna lenne így, ilyen közel, ilyen védtelenül. Az ő hidegen csillogó kék szemével, setét fekete hajával, az ő törékeny testével . . . Igen! Nem haboznék pillanatot sem . . . Keblére szorítaná és ha fel nem hevül és ha nem égne szenvedélyben, elégetné, felperzselné a saját izzó szenvedélye.

Az erős bortól, vagy a forró gondolatoktól kábulni érezte fejét. E kábultság mind fokozódott, kezdett össze-vissza beszélni mindent.

— Keresztül váglak címeres lovag . . . Add vissza Czinka Pannát. — Nekem csak muló percekre kell . . . Aztán viheted tovább . . . Bort a billi-komba . . . Leányt az ölembe . . . Harsogjon a nóta! . . . Zúgjon a cimbalom! . . . Táncolni, mulatni, kirugni akarok! Gyertek fehér barátok! Hoztatok-e lányt? . . . Melyik a legújabb? . . . Itt láttam a vajda lányát . . . Sajnáltam szegényt! De a virág arra való, hogy leszakasszák . . . Ne húzódj Rafila! Lehelleted forró . . . Eh, mit érzelegünk . . . Nyujtsd át a karodat . . . Ne teketóriázz . . .

A legény felkelt fekvőhelyéről, megtántorodott. Oldalt esett a leány fekvőhelyére. Amint a leány közellétét megérezte, vadul ölelte át derekát, szenvedélyesen kezdte csókolni össze-vissza. . . .

A vajda felemelkedett.

A leány felébredt. Magához szorította a legényt, félig öntudatlanul a láztól, mondogatta :

— Látod édes szülém, mondtam ugye, hogyha a zöld menyasszony ruhát megszerzed nekem, Selenio Georgio visszatér . . . Most már örökre engem szeret . . . Örökre enyém . . .

A vajda előrohant . . . Egy erős mozdulattal lerántotta Benczédit lánya fekvőhelyéről s visszalökte előbbi helyére. Akkor a legény fekvőhelyére ült, megragadta mellén, megrázta keményen.

— Józanodj ki bitang! Tudod, hogy mit tettél? Tudod, hogy mi következhetik erre?

Akkor kihúzta övéből két pisztolyát s odatartotta a legény homlokának. Azután tompa hangon, minden szót tagolva mondotta:

— Vagy megkéred és esküvel kötöd magadhoz lányomat, vagy mindkét golyó tied.

A legény pillanatra kijózanodott, mielőtt azonban szólhatott volna, a hangos beszédől felriadt lány felugrott fekvőhelyéről, odatérdelt atyja elé s összekulcsolt kezekkel kérte:

— Ne, ne bánts! Nem tudnék felesége lenni, ha csak összeerőszakolnál. A jó asszony megmondta, hogyha megszerzed nekem a zöld menyasszonyi ruhát, idő múlva el jön ő utánam s együtt leszünk örökkön örökké . . .

Benczédi Ferkónak felcsillant az arca, azután mintegy ösztönszerűleg mondta, talán nem is tudva mit beszél:

— Igen vajda! Szerezd meg neki a zöld menyasszonyi ruhát, idő múlva eljövök utána s együtt leszünk örökkön örökké.

— Esküdj meg az élő Istenre! A meghalt lelkek csendes nyugodalmára — sürgette a vajda.

— Esküdj meg te! Hogy addig nem nyugszol meg

s népedet nyugodni nem hagyod, míg a Zöld György menyasszonya ruháját vissza nem szerzed. Esküdj meg te, hogy Czinka Pannát legalább egy évre rabnőmnek rendeled. Akkor én is esküszöm, amire akarod . . .

A beteg leány csokolgatni kezűte atyja kezeit, fel-emelte reá bágyadt tekintetét.

— Esküdj meg édes szülém! Ha a zöld menyasszony ruhát megkaphatom, hozzám lesz fűzve örökre; esküdj meg édes szülém, ettől függ lányod boldogsága, élete! . . .

A vajda felemelkedett, feltartotta három ujját és esküdött:

— Én András vajda, András cigány herceg leszármazottja, atya, fiu és szentlélek Istenségre esküszöm, hogy minden hatalommal, a rendelkezésemre álló néptörzs minden erejével, a Zöld György menyasszonya ruhát Rafila lányom részére visszaszerzem. Czinka Panna cigányleányt egy éven át Benczédi Ferkó szájbidsónak rabnőül rendelem! Isten engem úgy segítjen!

A legény arcán egy futó mosoly vonult át, majd ő is felegyenesedett.

A lány meglátta a mosolyt. Térdelő helyzetében átkarolta a legény térdét. Teljes lelkével tekintetében odatapadt a férfi arcára.

— Ne esküdj! Áld ki az egyik golyót s lödd szívedbe egyidejűleg a másikat. Csak akkor esküdj, ha hiszsz az első szerelem örökkévalóságában, ha meg akarsz váltani egy csak érted, csak benned élő fényt az örök kárthozattól . . . Ha senkinek soha nem mondtál igazat, adj reményt az én életemnek, hogy én leszek az első, kinek igazat mondasz, nézd templomnak az én tiszta lelkemet, gyónj meg. Ugy

élj, ugy haljál meg, ugy légy boldog vagy ugy kár-
hosszál el!

Benczédi elgondolkozott. Kalandor lelkébe valami ismeretlen fényt vetett a pillanat. Homlokához tette kezét, meghajtotta fejét s csendes éneklő hangon esküdött:

— Én Falieri Andree, a velencei doge leszármazottja, esküszöm Mahomed koporsójára, hogy András leányának, Rafilának, hozzám való szívbéli vonzódását lelkembe vésem, meghálálom . . . Ugy segítsen az igaz hívők prófétája Mahomed! . . .

Mikor nevét kimondta, látta, hogy a vajda megtántorodott, Rafila lezuhanat mellette a padlóra.

Jó idő kellett, míg magukhoz tértek. Benczédinek még volt annyi ereje, hogy a lányt felemelje és vissza fektesse fekvőhelyére. Azután ő maga is a saját fekvőhelyére visszarogyott.

Az erős italoktól és talán a mindegyre kiújult sebláztól égni érezte agyát. Önkénytelenül, talán akarata ellen, olykor összefüggés nélkül is, de szakadozottan beszélt:

— Valami sugár vetődik a szívemre . . . Ne ijedjetelek meg . . . Mind igaz, amit mondtam . . . Sőt még több is igaz . . . Az is lehet, hogy ez a fejszob halálos s az előérzet tett ilyen szószátyárrá . . . Ámbár mégis úgy jön, hogy ilyen olcsón nem adom . . . nem . . . nem adhatom . . . Éltem és még élni akarok. Leélni mindent, ami öröm, mámor, kéj van a földön! Akár enyém, akár másé, megszerezni mindent, ami élvezet. Félrelökni a gyávat, letörni az erőset . . . Bemocskolni a tisztát. Ezer váltakozó alakban arra az egyre törni, hogy amit elérhetek, legyen egészen enyém . . . S amit el nem érhetek, ne legyen senkié . . .

Mire megesküdtél tartsd meg, vajda szerezd meg lányodnak a zöld ruhát. De ne add lányod erőszakkal nekem. Én nem az vagyok, kinek lennem kellene. Elhagytam őseim honát, őseim hitét, volt rá okom. Évszázadokon át megátkozott vér van erebben. Ennek a vérnek égő pokol kell, mindegyre váltakozó alakokkal. Összerombolt életek, összetört lelkek . . . Harc mindenért, harc mindennel és harc mindenki ellen . . . Ne dobd lányod e tűzszekér elé . . . Egyszer, ha majd vérem kihül, ha a harcban erőm megtörik, ha nem látok gyönyört más gyötrelmében, akkor . . . akkor újra felveszem a Zöld György ruhát, mit ma levetettem s visszatérek hozzád Rafilla. Visszatérek, ha szerelmed igazán örök . . .

De most keressétek fel a zöld menyasszony ruhában Czinka Pannát és adjátok nekem, hadd fojtsam el ezen pillanatok égő szenvedélyét . . . Talán keveset tart, talán untatni fog, mindegy! . . .

Megtalálod vajda minden bizonnyal, a fehér barátoknál, mert oda menekül, aki gyógyulni akar és oda kell jusson, kinek sorsa az, hogy elkárhozzék! . . .

Lázban beszélsz fiam! Sokat is ittál a borból — szólt a vajda — sokat jártál, sok mindent láttál és az a sok minden összezavarta agyadat. Neked édes édes kis lányom, amint esküvel fogadtam, visszahozom a zöld menyasszony ruhát. Addig ügyelj lovagodra, hiszen az is beteg.

A vajda eltávozott, a sátor elcsendesedett, a két fiatal zaklatott lélek elmerült az oly régen nélkülözöt üdítő álmok ringató karjaiba.

A vajda pedig összeszedte népét, kiadta a parancsot, hogy csak a fegyveres legények készülődjenek. Elővezettette fehér paripáját, felöltötte ezüst gombos mentéjét, kezébe vette ezüst veretű kígyós alakban ékkö-

vekkal kirakott kormánypálcáját. Hadi rendbe állította csapatát. A kürtösök fújták az indulót és a csapat, több mint 200 zord fekete alak, megindult a vajda után. Azt sem kérdeve mire, azt sem tudva merre!

Mikor már a cigánycsapat dobogása elhangzott, Benczédi Ferkó felneszelt. Megnézte, hogy a leány alszik-e?

A lány nyugodtnak látszott, csak nehéz lélekzetvétele árulta el, hogy súlyos beteg. A férfi óvatosan felkelt, körülnézett a sátorban. Láthatólag keresett valamit. Odalopódzott a sátor elkülönített fülkéjéhez. E részében a sáornak kis ébenfa triposon (háromlábú asztalka) két nagy arany ötágú gyergyatartó állott. Körülöttük apró arany és ezüst tárgyak, régi „moasik” s más indus bálványok. Ezeket gondosan leemelte. Nagy kapcsos biblia volt alattuk. Ezt felnyitotta, lapozgatta, végre a gyér világításnál tisztának látszó utolsó lapot leszakította.

A régi pergament lap csak nehezen engedett, a szakításnál recsegést hallatott. Némí ijedelemmel nézte Benczédi, nem ébresztette-e fel a leányt. A lány egyenletes lélekzetvétele megnyugtatta. Tovább keresgért. A tripos alján, hol a három láb egy ezüsből kovácsolt exotikus virággal összefogva volt, megtalálta amit keresett. Egy kis ezüst dobozban zöldeskék folyadékot, mellette a lúdtollat írásra elkészítve. Gyorsan bemártotta a tollat s izgatottan feltekingetve a leány felé, írni kezdett.

Mikor a pergamentből kifogyott, el is végezte az írást, kirázta a tollat, viszarakott mindent a helyére. Ágya mellett a nagy fehér farkas szőnyegből néhány szál hosszú szőrt kitépett, azzal átkötötte a pergament lapot. Azután teljesen felöltözött, a vajdának a sátorban hagyott viselő ruhájába. Dolmánya zsebébe

rejtette a pergament lapot s kiszökött a sátorból. Szinte futva osont ki a cigánysátrak között, kerülve bárkivel a találkozást. Mikor már elmosta a köd a sátrakat, lefelé a Hernád mentén elvergődött azon pusztá malomhoz, hol Czinka Panna segélyt keresett.

Az üres malomban a garatfelett galambbúg volt. E galambbúgba tűzszerszámaival bevilágított. Nagy kereséssel kiválasztott egy erős szürke galambot, ennek nyakára kötötte a pergament ívet. Elvitte az ablakig, ott két tenyere közé véve, beállította az állatot keletnek, azzal megriasztva kidobta az ablakon felfelé hajítva a magasba. Az állat lassan kóvályogva emelkedett felfelé. Benczédi háromszor is élesen füttyentett, míg a madár megkapta a kívánt irányt s erőteljes szárnycsapásokkal neki indult az ismert légi utnak.

Azután Benczédi visszalopódzott a csak ímént megtett uton, vissza a cigánysátrak közé, be a vajda sátorába. Itt levetette ruháját és kifáradtan dőlt vissza fekvőhelyére.

* * *

Amint Czinka Panna hegedűjének húrja leszakadt, Czinka Pannát és Koncz Márton uramat is valami baljóslatszerű elfogódás lepte meg. Ezen kimagyarázhatlan érzések nyomása alatt úgy érezték, mintha mindenre körülöttük mint átláthatlan köd nehezednék rá a némaság.

A fekete ló türelmetlenkedni kezdett. Első lábaival kaparta a földet. Rángatta fejével a kötőféket, mely fogva tartotta. Majd éles nyerítést hallatott.

Koncz Márton feloldotta kötőfékét. A ló felágaskodott, tüsszkölni, horkolni kezdett, majd elrohant azon irányban hol korábban a cigány törzs sátrai voltak.

Koncz Márton nem szaladt utána. S mikor Czinka

Panna felugrott, hogy utána szaladjon, őt is visszatartotta, biztatta, hogy majd visszajön magától. Azután elbeszélte Czinka Pannának, hogy ez az állat Rákóczi egyik tűzértisztjének a lova. Ennek vezetésére bízta magát. Látszik, hogy ezen utat ismeri. Valahol erre megszokott járása kell hogy legyen a lónak, ha visszatér, bizonyosan vezetni fogja valahova, ahol esetleg a gazdáját feltalálják. Neki pedig fel kell találni Rákóczi tűzéreit, mert megígérte Bercsényinek, hogy három nap alatt velük együtt visszatér. Röviden elbeszélte, hogy jött le a Hernádon, megemlítette, hogy a visszamenetelről a Vág feldugásával miként gondoskodott. Szólott egy pár szót Rákóczivali találkozásáról. Azután így végezte:

Egy kocka ez lányom, melyre mindent tettem,
Az élet vagy halál osztoznak felettem!

Czinka Panna a kevés szóból mindent megértett. A merész elhatározást, a fáradhatlan törekvést a kivételben, az előre számító leleményességet s a sikertelenség esetén feltétlenül levonandó következtetést. Végig gondolta az elmondottakat, aggodó szívvel keresett benők valamelyes szikrát, mely világosságot nyújtson a további teendőkre nézve. Nem talált sehol.

Az idő pedig a maga örök folyásában haladott előre. Már emelkedni kezdtek a párák a folyam mellől. Az erdő is mintha megmozdult volna. Szürke árnyak vonultak át meg át rajta. E szürke alaktalan árnyak felett úgy rémlett Czinka Pannának, hogy egy fekete vonal húzódik abban az irányban, hol ők állnak. A fekete vonal meg-megszakadozott. Amint közelebb jött, mindinkább felismerhető volt egy gyorsan repülő sólyom fenn a magasban.

Koncz Márton is meglátta sólymot. Arca felderült.

Majd két ujját szájába tette, éles ismételt füttyet hallatott. A sólyom fent a magasban meglassult, této-vázva szárnyalni kezdett egyazon helyben. Koncz Márton felkacagott. A kacagásra a sólyom nyílsebesen csapott le s Koncz Mártonnak bal vállán megállott. Szájában kis levelet tartott s azt szinte kínálgatni látszott. Koncz Márton megragadta az állatot. Akkor látta, hogy az állat képe véres, csőre körül is szivárog a vér. Elővette a zsebkendőjét, letörölte a megtépdesett madarat, elvette tőle a levelet, azután simogatni, becézgetni kezdette:

Édes kis madaram, ütközetben voltál?

Rablók cselédjétől levelet raboltál?

Galambbal postázott már megint a német

És a labanc galamb megvérezett téged?

Dudvági malomnál zörgettél hiába,

Öreg gazdád nem várt kedves madarára.

Kicsi katonája Rákóczi hadának,

Elhajszoltad magad, tested, lelked fáradt,

Repülj e leányhoz és pihenj meg nála,

Ő lesz a Rákóczi dalos csalogánya.

Az állat, mintha értette volna a beszédet, ide-oda csóváltgatta okos kis fejét. Majd átszállott Czinka Pannára. Ez is simogatta, becézgette egy darabig. A sólyom végig ugrált a karján, kifeszített tenyerében pillanatig megnyugodott. Ekkor Koncz Márton felkiáltott: Holla hó! Holla hó! . . . A madár felszállott a magasba s nyílegyenesen repült napkeletnek.

Koncz Márton megmagyarázta Czinka Pannának, hogy ez a sólyom be van tanítva. A dudvági malomtól 40—50 mértföldnyire bármely világtáj felé elindítható. Azon a vonalon kikémléli nem járnak-e postagalambok, avagy posta fecskék; ha ilyent lát, menten

megtámadja. Amit visz, azt elszedi s visszaviszi a dudvái malom ablakába, ahonnan kiindítva lett. Most is bizonyosan ilyen postagalambot vagy fecskét fogott el s azzal indult haza a dudvái malomba. Nagy az út még odáig. Ugy látszik, a sólyom megtette már egyszer s hogy nem adhatta át a levelet, újra visszatért vele, ahonnan a levelet elfogta. Mert néha ez is megesik vele.

De mit tartalmaz a levél. Czinka Panna kiütött a kovával, meggyújtotta a taplót. Ennél a halovány világításnál a levél csak alig volt olvasható. A papír valami régi könyvből kiszakított pergament lap volt, összegöngyölve és átkötve valami farkasszőrrel. Amint kibontotta Koncz Márton — Czinka Panna izgatottan kikapta a kezéből s kérte Koncz Mártont, hogy ő világítson rá az írásra.

A világításnál gondosan nézte meg a pergamentlapot, majd felkiáltott:

— Ez egy darabka az András vajda kapcsos biblíájából.

Most már valósággal izgatta mindkettőjüket, hogy mi van a pergament lapon.

A pergamentlapot Koncz Márton vette át. Gyorsan göngyölté ki. Czinka Panna az égő kanóccal rávilágított. A levél foltonként véres volt, talán a postagalamb vagy a sólyom véréből, a betűk zöldeskékek, elmosódottak. Koncz Márton csak tagolgatva, nehezen olvashatta. Az első szavakból kivette, hogy a szöveg olaszul van. Értette e nyelvet. Megkérdezte Czinka Pannát, érti-e? Czinka Panna nem értette. Koncz Márton mondatonként fordította magyarra:

A Nap királyra nem mehetek, tartsátok meg nálam nélkül. A prior adja ki az ezüst kulcsot. Különleges-

ségre vadásztam, de elszalasztottam. Most ez csinálhat nektek bajt. A fél bolond András cigány vajda az én szenvedélyes kérésemre s még inkább Rafila lányának, ki halálos beteg, megígérte, hogy Czinka Pannát Zöld György ruhástól megkeríti. Verjétek fel az erdőt egy nehányan, fogjátok el és vigyétek elébe Czinka Pannát, nehogy fegyveres népével rátok törjön. Hagyományos szerencsém nem hagy el. Súlyos sebbel fekszem a vajda sátorában, mellettem a vajda lánya, Rafila, ki szerelmes belém. Ha csak annyira bírom magam, kifacsarom szokásom szerint a citromot, aztán odaszóktetem hozzátok. Gyönyörű lány, kész kárpótlás lesz Czinka Pannáért. Ha a grófném odakerül, ép úgy, mint a többi aranyat, réz libertásra változtathatjátok.

A velencei éjjelt mindazokkal megtarthatjátok, kik összegyűltek, én nem tartok fenn senkit és semmit, csak Czinka Pannát. Ezt megismeritek zöld ruhájáról, hegedűjéről. Ha nem jutok hozzátok, Heisterhez mentem, egyelőre elég volt a libertásból. Ti szökjetek vissza R.-hoz, lesz még pár társzekér, mit elfogjon a német, csak tudassatok. Kassáról ne mozduljatok, mert nagyszombaton a skofíumos nadrágot kiporozza a német. Jövök Rafilával, amint lehet.

A levél mindkettőjüket gondolkozóba ejtette. Amit belőle kivenni tudtak, kevés volt arra, hogy megfejtteni tudják, de sok volt arra, hogy nyugodtan félre tegyék. Az a körülmény, hogy a vajda bibliájából kiszakított lapra volt írva, Czinka Pannát mély aggodalommal töltötte el. Ki juthatott és hogyan a vajda féltett bibliájához. E biblia mindig Pannel cigány hercegtől öröklött arany gyertyatartók alatt állott, ahhoz nyulni nem szabadott még leányának sem.

Elkérte újra a pergament lapot. Amint megfordította, rémülve látta, hogy épen az a lap, melyre a vajda lányának Rafilának születési ideje és neve van feljegyezve . . . Maga a levél tartalma is izgatta. Hogy jöhessen érette ellene a vajda! Eddig habár követelő, de mindig jó lelkű igazságos gazdája, pártfogója volt. Kinek kell, minek kell az ő zöld ruhája Kik azok, mik azok az aranyak, melyeket réz liber-tásra váltani akarnak? Kik csinálják és hol, mikor és hogy a velencei éjjelt? Egyszerre mintha agya megvilágosodott volna, maga előtt látta a fehér barátok kolostora mellett elhúzódó tavat, azon a csolnakokat . . . Ezekről minden látható összefüggés nélkül, mint terjedő láng kapott átképezelete Benczédi Ferkóra. Ki is akarná üldözni vagy üldöztetni őt? Igen csak ő lehet, az ő keze, az ő pokoli cselszövése mozog itt. E gondolatmenettől megirtózva közelebb húzódott Koncz Mártonhoz és szinte suttogva mondta :

— A fehér barátoknál, hol Csáthy grófot hagytam, a háttérben, magas kőfallal elkerítve, a Hernádból egy nagy tó van elvezetve ; e tavon olasz feliratokkal kisebb- nagyobb csolnakok. E tó egyik oldalfalánál valami átszűrődő világosság látszik és ahogy a víz sodra egyre lennebb, hullámzó lagúnákat alkot, egy boltíves bejáratnál, a víz alól vagy a kápolnából zene és ének hangzik ki — akkor nem tulajdonítok jelentőséget neki; most félek, irtózom, hogy mindaz, amit láttam s amit látni elmulasztottam, e levéllel összefügg.

Koncz Márton megragadta Czinka Panna karját s megrázta a leányt.

— Ébren vagy, vagy álmodol? Szólj igazat! Nem tudnám elviselni, hogy hazugságon kapjalak! . . .

Czinka Panna folytatta :

— A csolnakok közül egyet eloldottam és azzal jöttem ki a tóról a Hernád folyamba. Azzal törtettem jó darabig erre felé víz ellen, míg egy záportartóba belesodort az áradat és a csolnak felborult . . . Nem sülyedt el. Itt kell lenni alább a folyam partjánál valahol. Még láttam, hogy valami füzes gyökerek között megakadt . . .

— Képtelenég, képtelenség! — suttogta önmagának Koncz Márton. Ő, ki ezen vidéket részletesen ismeri, ne látta volna, hogy a barátkolostor mellett kőfallal kerített tó van és azon csolnakok? Vagy az ő maga csinálta áradat vette volna körül a zárdát s ezt látta Czinka Panna? De akkor honnan kerültek oda a csolnakok? Emlékezett a kőfalra, mely az erdő felől övezte a barátkolostort s mely a sűrű tövises bokrok miatt alig megközelíthető, de azon belül egy homokos udvart tudott, melyet csak egyik szegletében vágott át a Hernád kanyarulata.

Mégis Czinka Panna váratlanul, összefüggés nélkül jött felfedezése az ösztön erejével terelte figyelmét azon irányba, hogy a hírhozó sólyom által elfogott levél és a Czinka Panna által észlelt különös, rejtélyes tapasztalatok között csakugyan keresnie kell az összefüggést. Czinka Pannán a remegés mind inkább erőt vett, görcsösen ragadta meg kezét Koncz Mártonnak, felemelte reá könytől csillogó tekintetét. Kérte, únszolta, hogy menjenek lefelé a parton, keressék meg a csolnakot s kísérje őt vissza a barát-zárdába. Ugyis már hegedűjét visszakapta, neki még vissza kell jutnia ápolóihoz, sebe mind jobban fáj, ereje egyre fogy.

Hosszas kérlelésre is Koncz Márton nem tudta magát elhatározni. Sőt ő kérte Czinka Pannát, hogy

maradjon vele még, mert az emberi gondolat csapongó madár, melyet minden szellő irányítani tud, ám az állat ösztöne isteni adomány. Ő nyugodtan várja a fekete lovat. Az a ló Rákóczi egyik tűzértisztjéé, az vezette őt eddig, az kell, hogy gazdájának nyomára vezessen.

Czinka Panna hiába hivatkozott arra, hogy Istenakarát nyilvánult meg a sólyom ösztönében, mely épen erre vette útját s épen most hozta a levelet. Istenakarát kell, hogy legyen az is, hogy neki az eddig rájuk nézve jelentéktelennek látszó különös tapasztalatai lelkében egyszerre újra felmerültek s mintegy ajakára tolultak.

Istenakarát, hogy a csolnak nem borult fel, hanem a füzesekben fennakadt. Ő úgy érzi, hogy az ő igazságuk utban van, csak menni kell feléje.

Koncz Márton hajthatatlan maradt. Egyre azt hajtotta: az emberi elme csapongó madár, de az állat ösztöne isteni adomány. Az ember csalódhatik és csalhat, az állat ösztöne nem csalhat és nem csalódhatik.

E keleti fatalizmus kihozta sodrából Czinka Pannát. Egy ember, ki egész lényével szolgál egy magasztos gondolatnak, kinek feltett szándéka kivételére minden eltűnő perc egyre hatványozottabb veszteség. Egy ember, ki egy szinte képtelenségre adott szavának teljesíthetéséhez köti egész létét — irgalom nélkül, a jövő esélyeinek mérlegelése nélkül, rábízta magát egy állat ösztönére. Nem tervez, nem gondolkodik, nem kapkod ide oda, hanem vár és vár . . .

Czinka Pannának is várnia kellett. De vární nem tudott sokáig. Más alakban támadta meg az öreget.

Látod, kedves pártfogóm! Említettem, hogy az

a főúri ifju, kivel együtt fogtál ki a vízből tegnap, ma már ott van a fehér barátoknál. Talán már fel is vette a barátsuhát. Magad mondtad, hogy ez egy értékes kő, akit a Rákóczi-forradalomnak meg kell nyerni. Ha mi oda mennénk, ha te egy pár dalodat neki is szívére adnád, ki tudja, nem fordulna-e vissza arról a szűk, rideg utról, mely folyton csak mindig hidegebb magasságba vezet. S ha vissza fordulna, hátha nagy munkádban segítségedre lehetne.

Koncz Márton hallgatott . . . Czinka Panna egyre türelmetlenebb lett. Lelkében valami unszolta, készítette. Amint felidézte a barát-főúr emlékezetét, kiolt-hatatlan vágyat érzett, hogy hozzá rohanjon, hogy hegedője megzendüljön neki, hogy a templom ünnepélyes hangulatába belesírjanak együtt ketten. És mikor ezt átgondolta és mikor átérezte, nem tudott ezen gondolattól, ezen érzéstől megválni.

Lerogyott az öreg Koncz Márton térdéhez és fohász-kodott hozzá :

— Ha nem tudtalak megindítani mikor tenmagadért kértelek, magamért kérlek most: kíséj a fehér barátokhoz! Az új fehér barátnak kell, hogy az én hegedűm fülébe csendüljön, érzem, hogy még maí napon én is, ő is, talán te is, bele kell hogy sírjunk a templom ünnepélyes hangulatába. Nekem mennem kell, de erőtelen, gyenge, beteg vagyok. Ha nem segítesz, úgyis megyek magam egyedül, telve aggodalommal, félelemmel, de mégis megyek. Magad mondtad, hogy én leszek a Rákóczi dalos csalogánya, magam is érzem, hogy azoknak a nagy ideáloknak egy hírvivő kopott fecskéje vagyok, engem is az ösztön vezet, jösz-e velem? Jösz-e utánam?

E pillanatban lódobogás hallatszott. A fekete paripa

érkezett, tüszkölve, nyerítve s megállott Koncz Márton előtt.

Koncz Márton felvetette magát a ló hátára, nyakába dobta a kantár szarát. A ló lassan megindult a folyam mentének lefelé a víz mosta ösvényen.

— Most már veled megyek! — mondta Koncz Márton. A szűk és síkos ösvényen azonban nem tudott helyet adni Czinka Pannának és így Czinka Pannának kellett a lovat nyomon követnie.

A fekete ló céltudatosan látszott törtetni előre. A Hernád partján, a mint a víz mentén aláfelé tartott, kétszer-háromszor beakart ereszkedni a folyóba, talán az ismert gázlót keresve. Mindannyiszor hirtelen visszafordult, mintegy jelezve, hogy feltevésében tévedett. Egy helyt egy fűzfa berken törtetett át s habár a talaj a fűzfaberek körül ingoványos volt, nekivágott a víznek.

Czinka Panna e pillanatban meglátta a kis lélekvesztőt valamivel alább a fűzesben. Örömeben felkiáltott. Azután minden hosszas gondolkozás nélkül beállott az iszapos vízbe, kiemelte a lélekvesztőt és a sík vizen valahogy belevetette magát. Az evező le volt láncolva a ladík oldalához, azt rögtön kézbe fogta s úgy irányozta a ladíkot, hogy nyomuljon a fekete ló által vágott irányban.

A fekete ló nem vágta át azonnal a folyamot. Jó ideig ment a víz mentének irányában. Sokszor úsznia kellett, sokszor talpalta a folyam fenekét, de egyre nagyobb biztonsággal látszott haladni a kitűzött célja felé.

Koncz Márton úram egészen neki vidámodott. Még zekéjét is átdobta Czinka Panna csolnakába, hogy takarózzék be, nehogy a csipős tavaszi szél amugy is

átázatatott ruháját még jobban átfagylalja. Arra nem is gondolt, hogy ő maga az úszó lóval többnyire övig volt a fagyos vízben. Fel-felcsendült hangja, amint újra meg újra énekelt a Dávid király zsoltáraiból.

Jó fél óráig usztak így a vízen, fel sem vetve a kérdést, hogy Czinka Panna követi-e Koncz Mártont, avagy Koncz Márton Czinka Pannát. Mintha mind a ketten egy, az emberi megítélésnél hatalmasabb erő megnyilvánulását érezték volna, összes figyelmüket a fekete lóra fordították. Az okos állat küzködni látszott valamivel. Olykor-olykor szembefordult a víz áradatával, mintha kitörni akart volna valamerre. Egyszer valami zátony félére ért, arra rákapaszkodott. Így kiemelkedve a vízből, orrlyukai kitágultak, kétszer-háromszor megrázta magát, ugrásra kész állásból vissza-vissza hőkölt. Koncz Márton belevágta rozsdás sarkantyuját, az állat felnyerített a fájdalomtól, de a másik pillanatban beugrott a vízbe és a víz sodrával szemben óriási erőfeszítéssel átvágni kezdett a tulsó partra. A víz azonban itt még erősebb örvényt mutatott, forgatni kezdte a lovat. Koncz Márton mint gyakorlott lovas, látta a veszélyt az örvénylő folyam egyre növekvő erejében, összeszedte minden erejét. Le-csúszott a lóról. Annak kötőfékét derekára kötötte. Azután hosszú karjaival nekivágott az örvénynek. A szívós, de vékony hosszú test átjutott valahogy az örvényen. Karja valami kemény tárgyba akadt, azután egy másikba, harmadikba. Valami cölöpsorozat volt. Egyik ilyen erős cölöpbe belefogózkodva, leoldotta a kötőféket derekáról, áthúzta a cölöpön, teljes erejével megrántotta a kötelet, erőt adott a küzködő állatnak, hogy átvágjon az is az örvényen. Szinte hálálkodni átszott a fekete, mikor a csendesebb vízre került. A

cölöpsorozat egy darabon tulpartot érni látszott. Koncz Márton felkapaszkodott a partra, a fekete ló követte.

Darabka pázsitos nyulványon állottak. E nyulvány élesen beszögelt a Hernád folyóba. A pázsitos terület lankás emelkedése teljesen elfödte a vaspántokkal szegélyezett zsílipeket, melyek most magasra felhuzva utat nyitottak a víznek és a víz gyors esésével mesterségesen állandósították az örvényt. A zsílipek alatt zúgott az ár, megosztva két irányban a folyamot. Koncz Márton uram szakértően vizsgálgatta az alkotmányt. Megállapította, hogy a zsílipek a cölöpsorozatot pompásan zárhatják. Kísérletül egy zsílipet le is eresztett. A vízáradat arrább vetődött valamivel.

Itt jött rá, hogy a pázsitos terület alatt van a víznek elzárható és megnyitható utja. Most már érteni kezdette Czinka Panna elbeszélését. Az elzárt kolostor udvar csakis ezen vízárokkal lehetett tóvá változtatható. Ez a vízárak pedig a felébe épített és pázsittal is beállított lankás emelkedésü réttől nem volt látható. Most már határozni kellett. Visszatérjen-e a Hernád rendes folyásához, hol még Czinka Panna egyre küzdött a ladikkal a habokon, avagy e mesterséges réten haladjon odább, míg valahol a víz elnyomott tükre újra felbukkan.

Czinka Panna ezalatt az örvény széléhez ért. Csak pillanatok választottak el, hogy ladikját a habok elsodorják. Koncz Márton rákiáltott:

— Ne jöjj utánam lányom! Örvény van előtted, fordítsd ladikodat a folyam irányába. Menj vissza, a hol jöttél, én megyek ahova ez állat vezet, te is menj a hová menni szándékoztál!

Czinka Panna érezte aléltságát. — Látta már a

fekete lónak és Koncz Mártonnak küzködését az örvénnyel, látta, hogy olyan segélyre számíthatnia nem lehet, mellyel az örvényt átvágni sikerüljön, — megfordította a ladikot, elbocsátotta az evezőt s engedte magát vitetni a Hernád rendes medrén lefelé. Visszakiáltott Koncz Mártonnak:

— Megyek a fehér barátok klastromába, azon vízi úton, mely a Hernádba beszakad s melyet említettem. Ha keresni fogsz, a kápolnában megtalálasz. Ha Isten segítségével oda eljutok, Isten segítségéért imádkozom, hogy a te utad, a te reménységed, a te bizodalmaid útja legyen. Addig Isten veled!

A ladik tovasíklott, Czinka Panna elveszett a ködös hajnali szürkességben. A szellő még jó ideig csapkodta füléhez megszakgatottan Koncz Márton mély bariton hangját: „Erős várunk nekünk az Isten!”

Koncz Mártonra reá nehezedett a tanácstalan egyedüliség. A fekete ló kapálni, türelmetlenkedni kezdett. Tehát ketten vagyunk a nagy egyedüliségben, gondolta Koncz Márton s ismét felült a ló hátára, ismét rábízva magát.

Az állat ment az alatt folyton zajló víz folyása irányában a lankás emelkedésen. Fár száz lépésnyire ciheres erdő következett, egyre sűrűbb bozót. E bozótton át semmi törés vagy út nem látszott. Mégis az állat mint egy megszokott úton, úgy haladott előre. A bokrok megcsapkodták, a tüskék megvérezték. Ha olykor megállott, fel-felnyerített, gyakorlott lovasának egy-egy erős comb szorítására újabb erővel törtetett tovább.

A mint a bozótból kibukkantak, egy kis tisztás következett. E tisztást meredek régi mohós kőfal zárta el. E magas régi kőfalat gyakran látta már Koncz

Márton a közeli erdők magaslatairól. Tudta, hogy a fehér barátok klastromának háttérét képezi. Most már egész mulatságosnak találta, hogy mennek ők ketten vándorló társával neki a falnak. Amelyet megmászni alig ha tud valamelyik.

Am a fekete oldalt csapott. A köfal kör alakjának a Hernád felé húzódó részéhez. Itt egyszerre felbukkant Koncz Márton előtt a víz, amint a réten egy nagy szakadáson zuhogva rohant a köfalba vágott kapun át be a barátok hátsó udvarára.

Vajjon ez volna a bejárat, ahol a fekete járt valaha? Vajjon miféle ember lehet, ki ily nemes állatot ilyen munkára kényszerít? Vajjon mi lehet ott belől e szent emberek tanyáján, amit ennyi emberfeletti furfanggal kell leplezni, vagy védelmezni? Most már elhatározta, hogyha a ló nem vinné is, belekényszeríti a tajtékzó árokba. Át kell törtetnie a zajló vízzel a köfalon, látnia kell, mi van a falak között . . . Sarkantyuba kapta a lovat s beugrottak az árokba. Az árok mélyebb volt mint remélte. Alábuktak és elmerültek mind a ketten . . .

Mikor felvetette mindkettőjüket a víz, egy csendes hullámmzásu tóban voltak. Koncz Márton egy pár erős uszó- mozdulattal utól érte a lovat, annak sörényébe kapaszkodott. Így usztak a tavon át. E csendes uszás közben Koncz Márton uramnak ideje volt meglátni a klastrom-kápolna behajlásánál a vékony pázsít-martot, a kikötött csolnakokat. Reá ismert a helyre, melyről Czinka Panna beszélt. Még csodálkozni sem volt ideje, mert a mint a kápolna alapzatához közeledtek, a vízen át derengő világosságot látott. E világosság hol kék, hol rózsaszín, hol sárga, hol zöld fénnel felfeltört a felette vagy mellette kavargó víztömegben.

Píllanatra eleresztette lovát, lemerült a vízbe. Itt a váltakozó fény még erősebbnek látszott. Mintha maga a tó volna megvilágítva.

A mint az erdők felől a feltünő hajnali fény át szűrődött a víztömegén, valahol a vízparton, megtörve valamitől, a szivárvány összes színeiben ragyogott. E színpompától egészen elhalványodott a váltakozó kékes, zöldes, rózsaszínes és sárgás fény, mely csak pillanattal előbb figyelmét lekötötte. Szerette volna ha a lába gyökeret ver, hogy nézhesse a csodálatos fényváltozatokat, de a víz alatt sokáig maradni nem tudott, már érezte, hogy a lélegzetvételt nélkülözni nem tudja, mikor egyszerre valami megragadta s még lennebb nyomta a mély vízbe. E váratlan jelenségtől píllanatra elvesztette lélekjelenlétét, orrán, száján betódult a víz, már elveszettnek hitte magát . . . Egyszerre gyorsan emelkedni kezdett, pár píllanat alatt kint volt a szabad evegön. A fekete ló túszkölve vágta fel fejét egyre magasabbra, szájában tartva Koncz Márton uram félkarját, melyet megragadott, mikor Koncz Márton uramat a vízben elmerülni hitte.

Koncz Márton uram magához térve, igazán nem tudta, kinek vagy minek hálálkodjék. Ám a [tüneményes látmánytól píllanatra sem volt nyugta. Már a csolnakok felé közeledtek, hol a víz már annyira sekély volt, hogy lábolni lehetett. A ló ismerni látszott itt is a járást, mert az uszást félbehagyva, felállott s lassan kapaszkodni kezdett a csolnakok között a pázsít felé.

Koncz Márton végig került a pázsíton, ugyanott, hol már Czinka Panna járt, de köfalnál egyfelől és víznél másfelől nem talált egyebet sehol.

A mint türelmetlenül, szinte lázasan ide-oda járt a

keskeny pázsítszalagon, egy helyt leszakadt alatta. Az esés súlyával mélyen lemerült a víz alá.

Ugy érezte, hogy feje erős ütést szenvedett és eszméletét veszítette el. Mert az amit látott, csak káprázat lehetett.

A hajnalfény bíbor színe millió apró színes csillagokkal világított be egy nagy oszlopsoros terembe. Az oszlopok körül a terem magas boltíves mennyezetén kék, sárga, zöld és rózsaszínű lángnyelvek csapkodtak állandó tűzszikrákkal fel a magasba. E csodálatos ezer meg ezer színben váltakozó fényáradatban csillogó ezereket érő ékszerekkel megrakott tüneményesen szép hölgyek mulattak, nem: tivornyáztak fehérruhás barátokkal, Rákóczi tűzéireivel és más ismeretlen marcona alakokkal. Igen! Rákóczi tűzéireivel! Ott látta őket együtt, talán valamennyit. De az ezüst kupák, a habzó serlegek, a rézhangszerekkel felszerelt zenekar, a jövőmenő mosolygó, vagy búsongó alakok, mint megannyi ködfátyolkép elmosódók és némák voltak.

Neki ezt látnia kell és nincs kulcsa a rejtélynek, hogy kerüljön oda. Tehetetlen dühében rácsapott egy belopózkodott napsugárra, ott, ahol az ezer meg ezer sugárkévét ontani látszott. E vad, erős csapás valami sík, kemény tárgyra esett, úgy érezte, hogy az visszavágott, legalább karja erőtelenül hullott alá.

Mi történt vele azután, hogy kapaszkodott ki a csolnakok kikötőjéig, hogy eszmélt fel, mindezt nem tudta megfejtetni önmagának. A fekete ló ott állott mellette, mintegy gúnyolni látszott.

— Ördög! — ordított rá a lóra — te cínkostársa mindezeknek! . . . Elvesztetted ép eszemet . . . Most már megöllek, vagy te ölsz meg engem!

Azzal felugrott újra a lóra, belevágta újra a sarkantyut. A ló a vízbe ugrott . . . Koncz Márton ott is sarkantyuzta tovább . . . A fekete teljes erejével szelte a vizet az átellenes falig, ott megfordult.

Itt kettős volt a fal . . . A falban egy vas csavar látszott. Koncz Márton megfordította a csavart. Egy szűk nyílás tűnt fel a kettős fal között. Ujra sarkantyuzta a lovat. A ló bevágott e szűk nyíláson.

Ujabb meg újabb sarkantyuzásra egyre nagyobb igyekezettel kapaszkodott a síkos lépcsőzetbe, mely folyton emelkedni látszott. A szűk nyirkos folyosóban nagy időnek tetszett, míg az emelkedést az esés váltotta fel. Ugyanazon lépcsőzetes esés, amilyen a feljárat volt. Mikor már a ló újra a vízbe ért, egy kis futamu dobogó következett, valami leeresztett felvonó híd, míg végre egy gyönyörűen faragott, rézzel gazdagon kivert tölgyfaajtó előtt a fekete megállott . . . Megrázta magát . . . felnyerített . . . s első jobb lábával háromszor rávágott az ajtóra . . .

Koncz Márton uram először érezte, hogy szívverése pillanatra eláll . . .

* * *

Czinka Panna minden akadály nélkül jutott el azon pontig, hol órákkal előbb ladíkjával a barátot hátsó rejtett kertjéből a víz elsodorta. A kőfal alatt azonban a harsogó vízen áttörni nem lehetett. A partra ugrott tehát s kihuzva a zajló vízből csolnakát, megindult a klastromot megkerülni azon gondolatban, hogy azon terebélyes fát, melynek segélyével a gyümölcsösön át elhagyta a klastromot — valahogy megtalálja. Ott a kőfal alacsonyabb, azt talán sikerül megmászni és a faágain észrevétlenül visszakerül a gyümölcsös kertbe.

A hajnal már pirkadott s így nem volt nehéz a kiánt részét a köfalnak megtalálni. A terebélyes fa is megtette a szolgálatot, így Czinka Panna minden akadály nélkül jutott a gyümölcsös kertbe. A gyümölcsös-kertből már csak lopózkodva ment a konyha folyosóra, minden pillanatban félve, hogy valaki meglátja és megkérdezi, hol járt. Ám a folyosókon, a lépcsőzeten sehol senkit sem talált. A hajnalfény dacára, a mécsesek még mindenütt égtek, senkisémm látszott gondolni velük. Ugy jutott be cellájába, hogy sehol senkivel sem találkozott. Ágya is még épen úgy volt, mint ahogy kiszökésekor hagyta volt. A zöld menyasszonyi ruha hanyagul rávetve az ágyra, egy pár zöld szalag lehullva a földre. Itt nem járt senki. Ugy látszik megfeledkeztek róla és betegségről is. A gyógyszerek, kötésnek való tépések és vásznak, úgy amint az első segílyt adták neki, ott maradtak egy asztalon. Még étele is ott volt, amint még tegnap ott hagyta. Ezekhez az elhült, elromlott ételekhez most már nagy étvággyal látott hozzá. A bő táplálék után mégis megerősödöttnek érezte magát. Nehézkesen ugyan, nagy fáradsággal, de kímosta és újra kötözte sebet. Azután nedves ruháit csavargatta ki, hogy legalább némileg szárazabbak legyenek. Végre ledőlt pihenni.

A pihenés nem sokáig tartott. Valami újabb gondolattól üzetve, felöltözködött, magára vette a Zöld György menyasszony ruhát, hóna alá kapta a hegedűjét. Le az emeletről, át a kolostor világító udvarán megindult a kápolna felé.

Ezen irányban a zárda kapuja előtt kellett elhaladnia. Ott látta, hogy az őrt álló fráter félre billent fejjel aluszik egy padon, a pad alatt nagy boros kan-

csó van ledobva. Az erős horkolás, mit a fráter elkövetett, megtévesztette Czinka Pannát s nem figyelte meg a távoli lódobogást s a fegyveres nép tompa dobbanását. A szokatlan zaj nem volt oly erős, hogy gondolatát, mellyel már ott csüngött a templom várva-várt csendjében, maga felé terelni tudta volna.

Odalépett a kápolna falához, mint egy futó árny kúszott tovább-tovább. Be a templom bejáróba. A kis oldalajtót megnyitotta, azon besurrant. Mintha csak az a homályos sejtelem az álmok világából, melyet Koncz Márton csak pár órával előbb megszakított, újra lelkébe tódult volna. A kápolna nagy boltíves hajójában az oltár előtti lépcsőzetű leborulva, egy fehér barátot látott. E barátban Csáthy grófot ismerte fel. Ájtatosságát zavarni nem akarta, megszólítani nem merte. Elfogultan vette elő hegedűjét. A hegedű alig hallhatóan zendült meg. Azok a mélabús hangok odasimultak Ferenc barát ájtatosságához, míg egészen elfogták lelkét. Az elfogott lelket végig hordozták gyermekkori kálváriáján, ifju kora lehervadt virányain és azután vitték, ragadták valami eddig nem ismert érzések közé. Egy egészen új gondolatvilágba. Czinka Panna mind közelebb jött az oltárhoz. Feléje hajolt hegedűjével a térdeplő alaknak, azután előbb halkán, a hegedű hangjának mintegy kíséretül, később mind erősebben, mind forróbb, mind égetőbb, mind szilajabb hanggal énekelte:

Hej párducos Árpád, hej Csaba vitézi!
Könnyel telt szemetek de hiába nézi
Sulyos kelevésztek nehéz már a karnak
Verik a bilincset a szegény magyarnak

és tovább végig. Belesírta a bolthajtásos szentegyház csarnokába, hogy

Évszázadok óta temetés foly itten,

Idegen bálvánnyal küzködik az Isten!

És amint az oszlopos csarnok visszaverte, lázzasztó forradalmi dallá változott a törékeny lány előadásában a búsongó öreg kuruc kesergése.

Ferenc-barát felemelte fejét. Odafordult Czinka Panna felé. Ez ismerős arc, a csillogó kék szemek, az élénk barnapiros arcszín, mind együtt egy álomkép a múltból. De az arcon, a csillogó kék szemekben, az egész törékeny alakon a felmagasztosultság, a zenének, a hangnak s az egész törékeny alaknak csodálatos harmoniája ez már nem a múlt . . . A jövő volna talán?

Nem tudott, talán nem is akart menekülni a varázstól. Hanem amint a dal, a zene egyre szilajabban szaggatta fel lelkében a nemzeti büszkeség, hazafiánát eddig soha nem érzett érzéseit, amint ereiben felgyult a magyar daltól, magyar zenétől, ez előtte eddig teljesen ismeretlen világtól, a hétvezér valamelyikének leöröklött vére. Szeme felcsillogott, karjain az erek felduzzadtak. Egész testét át-meg átjárta a forró vér. Mint fiatal cédrus pattant fel a térdeplő helyzetéből. Megrázta magát. Szinte az oltár is megrázkódni látszott.

Czinka Panna az énekkel elhallgatott, de rácsapott hegedűjére. Valami édes-bús, sirva-vigadó régi dalt húzott. Régi dalt a régi dicsőségről. E könnyek között mosolygó dalba egyszerre belekacagott valahonnan az oltár alól egy ledér francia chansonette. A chansonetten át-meg áttört valami csilingelő kacagás, bílikomok csörömpölése s pohárcsengés.

Ugyanekkor tulnan, a bejáró templom-ajtó felől orditozás, fegyverek csattogása, egyre hangosabb dörömbölés, mintha valahol döngetnének nehéz vasazott kapukat.

Ferenc barát csak azt a csilingelő kacagást hallotta meg. Az a hang szívébe nyilallott . . . Haragtól, fájdalomtól kipirult arccal rohant az oltárhoz, irtózatos erővel megrázta azt. Az oltár megmozdult. A mellette rejtegetett csapóajtó felnyílt. — E résen világosság tört elő . . .

Egy fényes terem tele haragtól és iszonyattól égő férfi és női alakokkal. Talán fúriákkal, gonosz szellemekkel? . . . Közöttük a fehér barátok ittasan orditozva. Rákóczi-tüzérek tántorgó lábakkal, de hadonázásra kivont fegyverekkel. Mint egy felrugott hangyaboly, férfiak, nők, fegyveresek, fegyvertelenek egymáson keresztül-kasul, ríkácsolva, káromkodva, parancsolgatva, civakodva mindenféle nyelven, zagyván összevissza. Ez az egész hangyaboly, ez az egész chaos együtt és egyszerre támad reá egy magas, halvány, fekete alakra, ki a frívol, eszeveszett handabandázó tömeg között lelkében elszántan, összekulcsolt kezekkel éneklí a zsoltárt:

„Erős várunk nekünk az Isten!”

Czinka Panna felsíkolott a látománytól . . . Majd a pillanat szülte elhatározással rohant az oltár feletti nagy arany kereszthez. Eléje térdelt . . . Megcsókolta . . . Azután mint vízbefúló a szalmaszálat, ragadta meg. Feje a keresztre hanyatlott, keblét görcsös zokogás fogta el. E görcsös zokogás közt könnyörogni kezdett:

— Irgalmas Jézusom! Szentelt arany kereszt. Vál-

tozzál át villámokat szóró csatabárddá, védelmezd meg hű öreg szolgádat, az öreg Koncz Mártont!

Azután elszakította magát a keresztől s a felnyílt csapó ajtón lerohant a forrongó, égő gyeheennába . . .

Ferenc barát letépte az oltárról az arany keresztet, megcsóválta mint egy csatabárdot feje felett . . . két marokra fogta és lerohant vele Czinka Panna után . . .

András vajda népe betörte a kolostor kapuit s benyomult, a hangzavar irányát követve, a kápolnába. A sötét kápolnába beözönlő világítás hamar elárulta a nyitott csapóajtót. András vajda is népével lerohant a lépcsőzeten.

A RÁKÓCZI INDULÓ.

Bolstein Adél grófnő a meleg takarók dacára nem jött magához. Fiatal társa is kifáradtan, mivel sem törődve feküdt a csolnak fenekén. Amíg a barátok a vizet keresztül szelték, minden erejüket meg kellett feszíteniök. Az egyre dagadó ár a kitűzött iránytól mindig lennebb sodorta a csolnakot. Küzködni kellett, hogy ismét visszanyerjék eredeti irányukat. E folytonos küzködésben az árral amíg a már említett cölöpsorozathoz értek, dacára a hűvös kora tavaszi éjnek, mindnyájan megizzadtak. A cölöpsorozatnál a zsílípeket felhúzták. A betóduló vízen játszva haladt a csolnak a fehér barátok kolostorának amaz elzárt részébe, hol a víz bevezetésével bármikor tó volt képezhető. Átvágva a tavon, a csolnakot a kikötőben hagyták. Karjaikra emelték a grófnőt, ama csapóajtóhoz vitték, melynek nyílása a kettős köfal közti folyosóra vezetett. A grófnő társát, ki magát Molónak nevezte, nem kellett segíteni, valahogy nagy nehezen feltápászkó-

dott. Levette egyik barátáról a kulacsot, nagyot húzott belőle, átvette a kulacs szíjját a nyakán, ezzel jelezve, hogy visszatérni nem szándékozik, azután cammogott a menettel. Píllanatra sem bocsátva el szeme elől a grófnőt. Így jutott a grófnő még mindig teljesen öntudat nélkül azon épület tömkelegbe, mely a fehér barátok igénytelen kolostorának sziklatömb alapjába mintegy bevésve volt . . .

A sziklából kifaragott oszlopsorozat, mely mellett elhaladtak, téli kertet vágott ketté. E téli kertben szökőkutak csobogtak, haragos zöld kaktusok, könnyű hajladozó pálmák között kaméliák nyíltak. A lég kellemes meleg hőmérsékével Olaszország éghajlatára emlékeztetett. A sistergő színes borszeszlángokon kívül, melyek az oszlopok ívezeténél kis ezüst üstökben himbálóztak a délszaki növényektől csak alig láthatólag kékes fekete üvegfalon át, a Hernád vizével megtörött csillagfény vetett némi világot a márvánnyal kirakott padmalyra, a színes freskókkal ékesített boltívekre, a nyíló virágokra, a pompázó zöld bokrokra. Ez oszlopsorozat téli kertestől együtt jól megfigyelve egy nagy csarnok volt. Kör alakban, részben felfelé, részben alá felé futó lépcsőzetek árulták el, hogy az építkezés ezen központtól kiindulva sugárszerűleg terjed szerteszét. A csarnok egy-egy benyúló sugarában nehéz selyem függönyök zárták el a fürkésző tekintetet elől az építkezés titkait. Más helyt díszes fa faragványos, rézveretes ajtók állották el az utat. A márvány padlózatot erre-arra a pálma lígetbe, vagy a zöld kaktusok között süppedő keleti szőnyegek vezettek. E szőnyegek irányát követve, a pálmafák között a haragos kaktusok alatt, a kaméliás bokrok körül, itt is, ott is pazarfényű butorzat

volt elrendezve, mintegy kínálva csillogó selymét, süppedő bársonyát. A nagy szikla oszlopok körül hanyagul szétszórta kisebb-nagyobb csoport tölgyfa, diófa s más erős fából díszesen kifaragott asztalka volt, ez asztalkák mindenikében berakott vagy beégett alakok, csoportozatok, ugyanilyen rendetlen összevisszaságban kifaragott székek, a római sedes curulis mintájára. Nagy erős alkotmányok összhangban a sziklatömbből kifaragott hatalmas oszlopokkal.

E méreteiben hatalmas, izlésében előkelő, berendezésében különös csarnok a maga virágaival, vízmedencéivel, szökőkutjaival, futó szőnyegeivel, pálmáival, kaktuszaival, freskóival, selyem és bársony butorzatával, pompás kereveteivel, keletiesen letelepedésre szánt nagy szőnyegeivel, mégis néma volt. Első látásra nem árult el semmit azoknak világáról, kiknek használatára rendeltetett.

A négy fehér barát, kik Bolstein Adél grófnőt karjaikon emelték, közömbösen haladt el a pompa között. Az otthonosság biztossá ával vitték védencüket, vagy áldozatukat az egyik rézveretes ajtónak.

A rézveretes ajtó felett fehér alapon juharfából kifaragva női csoportozat volt látható. E teljesen fehér képen egyetlen, folyton váltokozó sötétkéék folt volt. E folt hol kiterjeszkedett, hol összébb húzódott, aszerint, mint a reá világító kékes borszeszfény felélénkült, vagy elhalványodott. A váltokozó sötétkéekes folt előtt kimagasló női alak kiválóan fénylő fehérsége olykor pillanatokra elmerült a kékes folt alatt, azután ismét előtűnt, mereven, szilárdan, parancsolólag . . .

Az ajtón vezették be Bolstein Adél grófnőt. Illatszerekkel telített levegője folyosó tárult fel, a csarnoknál már jóval hűvösebb. E folyosóra több fehér ajtó

nyílt, aranyozott szegélyekkel. Csak e díszes kiállítás és az átható illatszer enyhítette azon benyomást, hogy a hűvös folyosóra nyíló ajtók apáca-cellák ajtóí. Egyébként ugyanaz az ünnepélyes csend, beszédes némaság.

A férfileptek zajára kinyílt egyik ilyen fehér ajtó, Csinos, fiatal lány jött ki, elzászi népviseletben. Oda-kacagott a barátnak, majd vizsgálgatni kezdte a grófnő tépett ruházatát, kúszált hajzatát, halavány arcát. Aztán lebiggyesztett ajakkal szólott:

-- Ezt hoztátok a napkirály ünnepélyére? Nem nászágy, koporsó kell már ennek.

A gúnyolódásra Moló szólalt meg, a fiatal kísérő:

— Élceidet tedd el máskorra és másnak, most láss kötelességed után. E hölgy valami magyar, vagy osztrák főúri nő. Jaj neked, ha nem ápolod tisztességesen! Én őrizni fogom, mint a kutya, de harapok, ha valaki rosszul bánik vele. — Az indulatos hang nem hagyott semmi kétséget az elzásziban, hogy Moló csakugyan harapni fog. Kinyitotta a legközelebbi fehér ajtót. Pompás hálószoa tárult fel. Kékselyem függönyös ágy. Dagadó, kékselyemmel szalagozott fehér vánkosokkal, kékselyem takaró az ágyon. Az egész kis szoba kékselyem függönyeivel, ugyanolyan butorai-
ival, egy díszes kékselyem virágokkal kivarrott hinta-
székkal, nagy velencei tükörével, kis pipere asztalával, barátságos kandallójával, csinos mosdókészletével a legkényesebb igényt is kielégítette. Még emelte a fényűzést az a kis oldalszalon, mely a kandallóval átellenben, a félrehuzott kékselyem függönyök között látszott. Rózsaszín virágos áttört butorzataival, ébenfa-asztalkájával és azon sajtóságos rózsaszín világítással, amit a borszesz bizalmas, meleg fénye a rózsaszínü

üvegtartályból szétárasztott. A kis szalon rózsáillatszer illata áttört a kékszobába s itt ezen szoba viola illatával egyesült.

A barátok letették a pamlagra a grófnőt. A kandalló elé siettek. Ott azonban annyira jól találták magukat, hogy az elzászi többszöri felszólítására sem akartak távozni.

Az elzászi levetkeztetni akarta a grófnőt. Most már taszigálni kezdte kifelé a barátokat. Egyik hímlőhelyes, erőteljes barát, kit már láttunk egyszer, mint Bambó cigányt s ki már akkor szemet vetett a grófnőre, — semmiként távozni nem akart.

— Eh, nem azért hoztam tüzen, vízen át, hogy ne lássam közélről az aranyhalat. Vetkeztess csak le, ugysem tud semmit róla, én itt maradok.

— Akkor én is itt maradok, — mondta a fiatal Moló s átázott, piszkos ruhájával letelepedett a tűz elé. A más három barát kacagva távozott.

Bambó és Moló — amint mi eddig ismerjük — sokáig néztek farkasszemet egymással.

Az elzászi azalatt vetkeztetni kezdte a grófnőt. A fiatal Moló felugrott helyéről, levetette a megvetett ág takaróját, széthúzott karral kifeszítette oly módon, hogy annak hátterében a grófnőt anélkül, hogy bármelyikök tekintetével megsérthetné, vetkeztetni lehetett.

Bambó egyidejűleg türte a gyerek kötekedését. Míkor azonban az elzászi a grófnőt ágybafektette, marék pénzt tuszkolt reá s odasúgott, hogy távozzék a szobából.

A lány könnyed főhajtással intett búcsut a fiatal Molónak, azután odaszólt:

— No vicomte, jöjjön át hozzám, innen már kiturta Kenéz, — becsapta az ajtót s kacagva távozott.

A két férfi a védtelen nővel bent maradt a szobában.

Egy ideig hallgattak mind a ketten. De mikor a kényelmes fekvőhelytől, a jó meleg szobától Bolstein Adél grófné arcára az élet rózsapírja visszatért, mikor keble a takaró alatt egyre észrevehetőbben hullámszerűen kezdett, Bambó felegyenesedett és indult az ágy felé.

Moló elébe állt, suttogva mondotta:

— Ha nem nyulsz hozzá, ha teljesen békén hagyod, legközelebbi osztozásnál javadra tölem 100 arany libertás, ha hozzá nyulsz, vagy csak még egy lépéssel közeledel, leütlek mint egy kutyát!

— Félre kölyök! Elég hogy a vízparton előmbe álltál. Másodszor már nem lehet! — mormogta amaz, — vállával teljes erejével neki lőkött a fiatal embernek.

Moló félreugrott a lökés elől. A nagy, erős test súlyát Bambó nem tudta visszatartani, az amugy is síkos padlón megtántorodott. E pillanatban Moló a kandalló mellől felragadott fahasábbal erős ütést mért reá. Az ütés nyakszirten találta. Az óriás lehullott a padlóra. Pillanatnyi gondolkozást sem hagyva, Moló megragadta Bambó lábait s kinyitva az ajtót, kihurcolta rajta az óriást.

E pillanatban utánuk becsapódott az ajtó. Bolstein Adél grófnő állott ott, úgy, amint az ágyból kiugrott. Szinte didergett még a kiállott izgalmaktól. Mégis volt annyi lélekjelenléte, hogy belülről lecsattantotta az ajtó závarát. Azután gondosan vizsgálni kezdte újabb szállását. Az üvegkristályból készült mosdón kis ezüst üstöt fedezett fel. Az üstben valami folyadék volt. Megkóstolta. Erős narancs szesz íze volt. A

melléje készített gyújtószerrel belegyújtott az italba. A párolgásból azután megismerte, hogy ugyanaz a sorbett, mit a francia udvarnál a hölgyek annyira kedvelnek. Amíg a szesz vígan lobogott, szemügyre vette kis szalonját. Mindent igen diszesnek talált. Szinte csak kíváncsiságból a ruhaszekrénybe nyitott. Kék és rózsaszín selyem ruhákat talált ott, csipkéekkel gazdagon. Átázott ruhái helyett szinte jól esett e finom öltözékek tapintása. Kiválasztott egy kék selyem ruhát. Magára vette. Teljesen apáca ruha szabása volt, nagy kék selyem zsinorral derekán. A fehér kemény fejkötőnek is teljesen megfelelő kék selyem főkötő. Még a kereszt sem hiányzott. A ruhaszekrény piperés polcán ott volt az is. Kék zománcozással. Tűrkiszekből faragott olvasó egészítette ki a keresztet. Önkénytelenül szedte magára a diszes öltözetet, mikor készen volt, a tükör elé állott.

Most már rendetlen hajzatát kellett rendbeszednie. Ehez is ott volt minden készülék. A világlátott nő könnyedségével, a szeszélyeinek korlátját nem ismerő temperamentum könnyelműségével rendezkedett uj otthonában. Odahuzta a kék virágokkal kivarrott hintaszéket a kandalló elé, a párolgó üstöt átette egy kis asztalkára s ezzel együtt a hintaszék felé vonta.

Azután előszedte a ruhához tartozó kék papucsokat, kék selyem harisnyát a ruhaszekrény piperés polcáról s így teljesen átöltözve, ledőlt a hintaszékbe oly módon, hogy az ágya felett levő nagy velencei tükör egész alakját visszaadta.

Azután szinte frivol tüntetésével a nyugodtságnak hintáztatta magát, míg az ital elkészült. Mikor ez végső lobot vetett, szürcsölni kezdette. Az elcsigázott testnek, mint szomjas földnek az eső, ugy esett az

erős ital. Alig pár pillanat alatt kiürítette egészen. Az ital után valami kellemes mámor fogta el. A félig ébrenlét és félálom édes mámora. A pár óra előtti rémületes események után szinte megfoghatatlan volt e hirtelen jólét. Mégis nem töprengett rajta, hogy került e barátságos, díszes környezetbe, az sem aggasztotta, mi lesz tovább, nem törődött sem az előző, sem a következő eseményekkel. Teljes lélekkel adta magát neki fizikai énje zsibbadtságában rejlő boldogságnak, a kellemes melegségnek, az illatos légnek, a kielégített testi szükségletnek összhangja egy időre kizárt lelkéből minden emberi gondolatot. Mintha csak a természeti ösztönök érzékével mérlegelné, amit ád a pillanat. A fénynek, a hőnek, a tápláléknak, a testhez tapadó finom ruházatnak, az illatos légnek, a pattagó tűz szípkázó játékának, mintha mindmegannyi egyénisége volna egy kis boldog világ, melynek központja, világító napja ő maga. Hanem a zsibbadtság egyre nagyobb erőt vett rajta. Karjai aláhullottak. Az átellenes tükör ennek dacára égő piros arcot, egyre jobban csillogó, kék szemeket mutatott. forrósága volt. Kígombolta apáca öltönyét, alatta a csipkézett ing is mintha égette volna, kígombolta azt is. Amint keble, vállai a tükörből visszaverődtek. mintha azok is fénysugárban égtek volna. Mintha minden, ami rajta volt, éjsötét hajától, kékselyem, törökös papucsáig tűzszikrákat szórna szerte-széjjel, e tűzszikrák a tükörből, a bútorokból, a falakról mind visszaverődnének, sugárkévét ontva reá és sugárkévéket váltva ki mindenfelől belőle.

A sugárkévék korbácsolták vérét. Felugrott hintaszékéről, lábai azonban erőteleneke voltak. Fogódzkodva, támolyogva ment a kis rózsaszínű szalonba. Háttha a

légváltozás hasznára lesz. Ott leroskadt a pamlagra. A nagy, földig érő velencei tükör úgy verte vissza alakját, mint rózsaszínben égő napot, melynek minden sugara perzsel, éget. Szinte látta, miként gyúfel tekintetétől, érintésétől minden körülötte. Az aranyra játszó fénysugár, mely körülvette, mintha magának a napnak ellopott sugara volna. Mégis nem érzett félelmet. Sőt gyönyörködött az eléje tárult képben, önmagában... A tükörből visszamosolygott az ő mosolyára. Soha ilyen szép, soha ilyen bájos nem volt, nem lehet soha. Ha így látná Csáthy . . . — gondolá, — vagy Benczédi Wallerstädter . . . vagy . . . Itt arra a fiatal cigányra gondolt, kivel együtt indultak a tűzhalálra. És amint így lelkében egyik férfi-alak a másik után felmerült, kimondhatatlan vágyat érzett egy csók, egy ölelés után. E vágy, mint egy fékevesztett lávafolyam, egyre nőtt, egyre áradott. Valami eddig sohasem ismert türelmetlenség, valami követelő, elolthatatlan szenvedély hajtotta minden gondolatát, minden érzését feltartóztatlanul előre, mindig nyíltabb, mindig lázasabb, mindig követelőbb epedéssé a férfi után.

És amint a vérnek ez a szenvedélyes követelése egyre fokozódott, amint e szenvedély nyomán mind inkább tépdeste, szaggatta le magáról a ruháit, a tükör egyre sugarasabbnak, egyre ígézőbbnek mutatta alakját.

Odament a tükörhöz. A hideg kristályüvegre rányomta forró homlokát. Majd oldalt állott a tükörnek, hogy csak forró égő arca látszott. Ekkor a képzelet teljes erejével a visszatükröződő arcból összeszedte, összeállította, kiegészítette a vonásokat, melyek egy férfi képét adták vissza. E kép a legutolsó órák emlékezete, Moló volt. Ettől vette, ennek adta vissza

égő lázas szenvedéllyel a hideg üvegen az annyira epedett férfi csókokat.

A heves, szenvedélyes rázástól mintha a tükör meg-ingogott volna. A másik oldalon mintha rés keletkez-nék. Bolstein Adél grófnő már nem tudta ébren van, vagy álmodik. A tükör oldalt megnyílt s azon egy fiatal alak lépett be. Rákóczi francia tűzéreinek tisztí egyenruhájában.

A tükör visszacsapódott helyére. A fiatal tiszt ott állott Adél grófnő előtt. Adél grófnő felsíkkoltott. Az ő szemében ez alak a nap izzó, éltető, világító sugara-ival volt körülragyogva. A barnapiros égő arcon, a csillogó fekete szemeken, a kis göndör bajuszon, a sötét hullámos hajzaton, az élet ezer változatu ragyo-gása pompázott.

A férfi . . . a teremtés ura . . . összes varázsával azon titokzatos erőnek, mely a növel elfeledtet a jele-nért multat, jövőt. Egy szíkrája az örökkévalóságnak, mely a nőt kényszeríti a természet erejével hívására, az örök hódító, a lázas vággyal epedett férfi ott ál-lott előtte.

Felismerte a díszes ruha dacára. Igen, ez Moló, ugyanaz, kivel csak pár órával együtt voltak a tűz-esőben. Igen, ez Moló! Kinek felidézett alakját csak pillanatokkal előbb a hideg üvegen égő szenvedéllyel csókolgatta. Eh! talán csak álmodik . . .

A férfi közelebb lépett hozzá. Majd átkarolta. Az-után forró csókot nyomolt az apácamezből kifehérlő vállaira.

E csók feloldotta lekötött szenvedélyét. Magához szorította az ifjut s csókjaikat hosszan, szenvedélyesen cserélték ki.

Igy maradtak sokáig, némán, egymásba fonódva.

Adél grófnő még szemeit is lehunyta, úgy engedte át magát a mámoros pillanatnak.

A férfi suttogva, hogy el ne riassza a leszállott édent, beszélni kezdett:

— Soha egy pillanattig sem voltam boldog, de mindazt, amit zaklatott életem keserőséget adott, elnyomta ez édes pillanat . . . De loptam ezt . . . Én nem a maga választottja, én magának csak a napkirály vagyok! . . . Nem élek vissza vele . . . Valami arra készítet, hogy ha már egyszer szívem szerint szolgálhattam magának, szolgálja legyek igaz, hű szívvel tovább . . . Amit most öntől én raboltam el, egykor talán sikerül megszolgálnom. Egykor megérti, hogy védelem volt ez is, nagyobb veszély ellen. Nyugodjék le e pamlagra. Én őrizni fogom. Mert őrizni kell . . . Aztán, ha lelkéről elmúlt a hasis hatása, ha kipihente magát, akkor cseveghetünk. — Azután mosolyogva folytatta: — Higyje el asszonyom, bennem igazi párisi vig fickóra talál . . .

Bolstein Adél grófnő, akarata ellen, még mindig valamely érthetetlen vágy hatása alatt magával vonta az ifjut, követelte, hogy az is üljön a pamlagra, karolja át derekát. Mikor ez megtörtént, ráhajtotta fejét vállára.

Tudta, hogy ezeket a pillanatokat hosszú órák megbánása fogja követni. Volt egy-egy pillanata, mikor lelkében, mint egy elsűlyedt s ismét előtört tenger, felmerültek az álmatlan, keserűségben, zokogás közt töltött éjszakák, melyeket első gyerek-szerelmének csalódása okozott. Volt pillanata, mikor kétség kelt lelkében, hogy esküjét, hitvesi esküjét szegi meg, de nem volt ereje pillanattig sem megfékezni tomboló vérének, lázongó idegeinek élvezetre sóvárgását.

Egy ideig hánykódott a pamlagon. Azután felugrott, átszaladt a kékselyem szobába. Ott megtalálta a narancsszeszüveget, újra megtöltötte a kis üstöt. A tűzértiszt akkor érkezett oda, mikor már az ital lángolt a kis üstben. Odarohant olyan mozdulattal, mintha az égő boszorkánykonyhát akarná lefojtani. A nő elállotta útját. Kioltotta a lángot és a párolgó italt kristálypoharába töltve, mohón szürcsölte újra meg újra . . .

A fiatal tiszt előbb elsötétült arca rendre földerült. Megvonogatta vállát, valamit mormogott magában, hogy hát így is jól van! Az üstben maradt italt úgy az üstből egy hajtásra itta ki. Azután a hintaszékre letelepedett grófnő elé térdelt s szelíden szólott:

— Tudja asszonyom, hogy abban az italban a legerősebb hasist vette be? Tudja-e, asszonyom, hogy ez a fény, pompa itt körül mindenütt, Középeurópa legelégánsabb bünbarlangja? Tudja-e, hogy itt ma a napkirály ünnepe van, a napkirály ünnepe, amit a francia királyi udvartól tanultunk el, azzal a különbséggel, hogy itt minden nőnek megjelenik a maga napkirálya, akkor, mikor a hasistól és az egyiptomi lótusz porától minden érzéke felingerelve van? Tudja-e, hogy itt mesterséges eszközökkel romboljuk le a szemérmet, típorjuk szét az erkölcsöt?

— Mit kell még tudnom? — kacagott fel a grófnő — Azt tudom, hogy maga a tűzhalálba jött velem, azt is tudom, hogy egy tolakodó pajtását csak az imént hagyta helyben miattam, sőt azt is tudni vélem, hogy maga vagy nem cigány, vagy nem tűzértiszt. Aztán meg ha semmit sem tudnék is.

Cigányasszony volt az anyám,
Egy könnycseppet hagyott reám,
Eltettem egy kavicskőbe,
Fényes gyémánt lett belőle . . .
Amíg az a gyémánt ragyog,
Akármilyen árva vagyok,
Mindent lesz ki védelmezzem,
Aki igazán szeressen ?

E sorokat már énekelte a grófnő. A csengő szoprán hang végig csilingelt a puha kis fészken. A tűzértiszt tapsolt, ujjongott, megújrázta a dalt. A grófnő mosolyogva énekelte el kétszer-háromszor egymásután. A tiszt is kedvet kapott, szép bariton hangon énekelt valami francia chansonettet. A grófnő ismerte a dalt, belevegyült az éneklésbe. Így mentek át egyik dalból a másikba, mind vidámabban, mind zajosabban. A grófnő a dal, az ital hatása alatt egyre szilajabb lett. Hátradőlt hintaszékében, felrakta a kandallóra apró lábait. Kíragadta a tiszt övéből a kis ezüst kupakos selmeczi pipát, arra is reagyuított.

Azután mintegy magában mondogatta :

— Ha most látná Csáthy . . . Az eddig már barát. lett . . . Hány „üdvözlégy“-et mondana? Ha . . . ha . . . ha . . . Ugy szép igazán az élet, ha felejtjük a tegnapot, ha nem tudjuk a holnapot . . . Zajlik . . . Hadd zajoljon ! . . . Ma vesztemet érzem ! . . . Ha . . . ha . . . ha . . . Ha csak meg nem ment a szent kereszttel az a gyáva ! . . . Ha . . . ha . . . ha . . . Jöjjön ide maga nem tudom ki . . . Én fázom . . . Ma bolond napom van, mulatni akarok . . . Van-e zenénk ? Huzassa rá ! . . .

A tűzértiszt közelebb hajolt. Egészen a grófnő arcához. Valami kimondhatatlan szomorú vágygal nézett

szeme közé. E nézésben mintha egész lelke benne volna.

— Látja, asszonyom vagy kísasszonyom, én nem tudom, nem kérdezem, ki ön. Abban a pillanatban, mikor megláttam, megváltását láttam önben fiatal, bűnös, könnyelmű életemnek. Én nem vesztetem érzem az ön körében, hanem újjászületésemet. Amint nótája mondja, mindig lesz ki védelmezze, amíg élni hágy az örök kegyelem. De hogy tudjon mindent rólam: cigány is vagyok, tűzértiszt is vagyok, egyéb is vagyok, mikor hogy hozza az alkalom. Különben pedig francia vicomtenak születtem, aféle vagyontalan nemesnek, kik végig kóborolják a világot, őrí módon élnek semmiből és semmivé lesznek nyomtalanul, megsíratatlanul. Valois Armand vicomt az igazi nevem. De amíg semmivé lennék, amíg nyomtalanul eltűnnek, élni akartam és élni akarok. Ha már e bűnbarlangba került, azt is elárulhatom, Falieri volt a mesterem. Dédunokája Falieri dogenak, kit szerelmes szíve vitt árulásra és árulása a vérpadra. Amí itt mozog, amí itt él, árulásokkal megejtett szerelmes szívek s szerelmes szívekkel megejtett árulások, minden pillanatban elkészítheti számunkra a vérpadot. Nincs bűne a mélyen szántó emberi szenvedélynek, fel a hazaárulásig, mely meg ne fordulna e fényes helyiségekben. Kóbor rablólovagok vagyunk a lámpafénynél, ájtatos fehér barátok, ha felsüt a hajnal. Magam is az vagyok. Nappal imádkozom a fehér barátok templomában, éjjel élek, nagyon élek itt a föld alatt, a Falieri palotában. Akar még többet?

Az ifju azt várta, hogy a hölgy ijedten fordul el tőle. E helyett arca a legnagyobb foku érdeklődést árulta el és csaknem felkiáltott:

— Igen, akarok! Tudni akarom, milyen a Falieri palotája. Milyenek az ember-arccal járó ördögök? Minő balsors, vagy minő szenvedély sodorta őket együvé? Minő varázshatalma van amaz egynek, ki mindezt összehozta, együtt tartja? Tudni akarom, látni akarom, ki az a Falieri?

— Tudni akarja? Látni akarja? . . . Egy ember ez, kinek családjára a hazaárulás vádja évszázadok óta kimondva van. Kinek hazájában maradása nincs és nem is lehet. Egy ember, kire az Isten pazar kézzel szórta mindenféle tehetség áldását. Egyike a legdaliásabb, legerősebb, legszebb alakoknak, kik saruikkal vacskolják a földtekét. De kinek szíve nincs. Lelke, mint a csapongó pillangó virágról-virágokra száll. Tépdesi, szaggatja a virágot sokszor tiszta, de ha kell véres kézzel is. Egyetlen szenvedélye a vérből, húsból idegzetből alakult virág, a nő. Ezért feláldoz hazát, hitet, becsületet . . . Ha megnyerte, ha leszakította, eldobja mindeniket ismét egy legujabért.

— Érdekes ember? Mint ahogy érdekesek lehetnek maguk mindannyian. Míg itt táncolnak, dalolnak, mulatnak a gyehegnák közt, a gyehegnák felett élvezik a mai napot, nem rémiti a lelküket a bűntudat, vagy az emberi törvények tilalomfái?

-- Ez az ország jó nekünk mindnyájunknak. Itt mindenki talpa alatt évszázadok óta forrong a föld. Ez az ország hol erre, hol arra tolt hatalom örök ingatagságával nem tudja mi a bűn, nem tudja, mi az erény. Itt a hőstett a gáztettel nap-nap után váltakozik, aszerint, amint erről vagy arról az oldalról ítéltetik meg. Itt az idegenek agiója volt minden időben, agiója van ma is. Amíg a váltakozó hatalom egymást

emésztí, ennek vagy annak árnyékában könnyű élet-rekapni az idegennek. Ezen tudatban mi, ez a nemzedék idegen, ma labancok vagyunk, holnap kurucok, amikor, ahol a préda, több vagy jobb az alkalom. Ám a prédát, amit összegyűjtöttünk, nem vesszük el. Ez országban van a legjobb bor, a legtöbb szép asszony és szép leány. Módját ejtjük, hogy felkeressék a Falieri palotáját, rábeszéléssel, arannyal, ezüsttel amíg lehet, erőszakkal is, ha másként nem sikerül. Puha fészket rakunk, sokat, mind ilyet, mint ez itt. Hivjuk az alkalmat kerítőnek. A kocka, a kártya, a pazar lakoma, a zene, a dal és ez a kis folyadék . . .

Hiszen ismeri már . . . Döljön le ágyába, álmodjon egy tisztább világról. Én öröködöm álma felett . . . Ne akarjon minket megismerni.

Alólról egyszerre hangos társalgás zaja csapott fel, vegyesen női és férfi hangok. Majd mindezt elnyomta a zene. Egy egész zenekar, pengetős, fuvó és vonós hangszerekkel. Egy kis ideig mintha mind közelednék, azután fokozatosan mindinkább elhalóban, mintha távozódnék. A távolodó, elhaló zenébe belevegyült valami olasz barcollolla. Mindinkább erősödő női, majd férfi hangokkal. Adél grófnőnek úgy tetszett, hogy a vezető dallamos soprán női hangot valahol hallotta már.

— Mondja csak vicomte, mi ez? kérdezte.

— Kérem ismét — felelte a kérdezett — feküdjék le. Nézze, mily kedves, habzó selyem ágya van, álmodjék tisztát, édeset. Én öröködöm álma felett . . .

A rózsaszín salon felől e percben töredezett piros fény tört utat a kék hálószobába. Mintha az északi fény jelent volna meg.

A grófnő átfutott a rózsaszín szalonba. A festett

üvegtető, honnan a szoba világítását nyerhette, gyorsan váltakozó, egyre szípkázó vörös, kék, sárga fényt lövelt alá. Egy-egy helyt, egy-egy darabka szürkés, olykor feketés folt kivilágítatlan maradt. Majd mintegy ködkép gyanánt a távolból kisebb, nagyobb szürkés folt úszni látszott valamelyes síma vízfelületen. Amint e szürke foltok vonultak el, a barcallolla mélabús dallama, megtompítva vissza-vissza csengett. Olykor-olykor a dalolást vidám kacaj szakította meg. Ilyenkor hallani lehetett a zenekar művészi előadását.

— Hát mi ez? -- türelmetlenkedett a grófnő, — Ne rémitgessen, áltatgasson engem mint egy kis gyereket. Élni vágyom én is, aludni lesz időm évszázadokig. Miféle pompás hang az, mely vezeti az éneklést, micsoda művészi zenekar, miféle társaság? Miféle bomlott agyu emberek, akik így a föld alá építkeztek. Mi ez? Mondja mi ez! — A grófnő türelmetlenségében megragadta a vicomteot.

— Mondottam — kezdette a vicomt — hogy ez a Falieri palotája. — Ha már vesztére mindent akar tudni, itt csak félig vagyunk a föld alatt, ez itt felettünk a Hernád vize. A Hernád vize felett most foly a velencei éj. Megannyi napkirály a napkirálynékkal csólnakázva, dalolva, ölelözve, csókolozva élvezik az életet. Az, aki a barcallollát vezeti Ninon de Lenclos . . . ismeri talán? A művészi zene a bécsi császári zenekar . . . A tűzijáték a francia Oiseau . . . Hanem a borok, az asszonyok, asszonyok azok többnyire magyarok . . . Akar még többet a Falieri palotából? . . .

— Mondtam, hogy akarok . . . Falierit magát. Ezt a félistent, vagy fél ördögöt. Mindent látni, mindent tudni akarok . . .

— Éva is a tudás fája miatt vesztette el a paradicsomot . . .

— Már maga is bölcsekedik, aki vig párisi fickónak mondja magát. Ugy látszik maga is barátnak készül, mint az a másik. Ki nem állhatom a turbékoló férfiakat. A férfi legyen vagy fél isten, vagy fél ördög. De ide-oda dobható, fehérnépek szoknyáját ráncigáló pipogya báb ne legyen . . . Mutassa meg Falierit, az tetszik nekem! . . .

A fiatal tiszt arca elborult. Ajkába harapott, majd hirtelen elhatározással kinyitotta a bezárt ajtót, karját nyújtotta a hölgynek.

— Jöjjön velem asszonyom. Legyen óhajta szerint.

Végig mentek a fehér ajtós folyosón, át a nagy csarnokba.

A csarnok most teljes fényében pompázott. A szökőkutak vízsugarai a közvetlen mellékük helyezett tűzijátékok váltakozó színű fényétől ezer meg ezer apró hulló drága gyöngynek látszottak. A boltíveken a borszeszláng lámpák most már tizszeresen felszaporodva hányták a fénykévéket a levegőbe. A virágílatba most még valami átható, valami kábító illat is vegyült. A korábban szétszórt asztalok tiszta hófehér terítékekkel felterítve, gazdag ezüst készletekkel megrakottan csak a letelepedő vendégekre vártak. A függönyökkel elzárt helyiségek függönyei szét-huzva. Egyik hatalmas fülkében zajos férfitársaság. Ezüst billikomokból szürcsölték a bort, a nagy asztalokra helyezett rézveretes csebrekből újra meg újra megmerítvén azokat. — E terem közepén nagy tömör díófa asztalon perdült a kocka. A játékosok előtt halom számra az ezüst és arany. Európa min-

den részéből összehalmozott értékek, pénznemek: Lajos arany, Rákóczi líbertas, osztrák aranyok, angol dollárok, a szultán aranyai egymás hegyén, hátán, amint erre vagy arra lökte a forgandó szerencse. A bankadó ugyanaz a barát prior volt, kit már korábban láttunk. A fiatal tiszt a grófnéval kellő távolban megállott és magyarázott. A grófné a kártyaszenvedélytől s szeszes italoktól felhevült alakot ismerni vélte.

— Ez itt a Falieri palota egyik bevételi forrása, európai hírű kártyabarlang. Idejön, kinek sok szenvedélye, sok vagyona van, vagy kinek már nincs szenvedélye és nincs veszteni valója. Az öreg olasz pap szintén ilyen idegen ez országban. Roma és a császár jóvoltából prior fent a napvilágon, itt azonban krupier, semmi egyéb. Vidám legény, ha nem iszik, kockázik s ha nem kockázik, isszik. Különben Velenzében Falieri házi tanítója volt. Azokkal az olasz barátokkal és építészekkel jött, kik ezt itt fenn is, alant is építették. Az építészek visszamentek, mi a barátok itt maradtunk. Tudva, hogy ennek a nemzetnek még király is idegen kellett mindig, miért ne legyen papja is idegen?

Mentek egy másik fülkéhez. Ez fegyverterem volt. Telerakva szebbnél-szebb fegyverekkel. Ezüst veretű vertek, pikkelyes páncélok. Remekművű sisakok. Halomszámra fegyveres népnek való ruházat és felszerelés. Bolstein Adél grófnőnek különösen egy üvegszekrényben tartott női lovagöltözék keltette fel figyelmét. Piciny karmazsín csizmákhoz arany sarkantyúval áttört sodronyszövetű kurta szoknya. Ezüst sodronyos páncél-dérék, zöld díszítéssel, ugyanílyen rostélyos ezüst sisak, szépen emaillezott líliomokkal. A

sisakról leomló fehér hattyutoll. Ki is nyitotta a szekrényt, meg is tapogatta az öltözetet.

— Kié lehetett ez? — kérdezte.

— Azt épen úgy nem tudom, mint ahogy nem tudnám megmondani, hogy még kié lehet — válaszolt kísérője.

Még egy pár fülke bemutatása után egy pár fehér márvány lépcsőn mentek fel. Bezárt ajtóhoz értek. A vicomte kis acélkulcsot vett elő, felnyitotta az ajtót. A vörösen festett boltíves terem vörös lángokkal volt világítva. Nagy olajfestéses képek voltak a falon. Minden egyes képet négy fáklya világított meg. E fáklyák vöröses lángja még élénkitette a rémes hatást, amit e képek tettek. A világtörténet legrémesebb eseményei.

Mikor Neró felgyújtatja Romát; mikor Caligula átrohan kocsijával a levetköztetett rabszolgák ezreín, mikor Cromwell az angol parlamenttel lenyakasztatja Károly királyt; mikor Edwárd angol király egymásután fejeztette le a welsi énekeseket, mikor Torquemada kínzó kamarában veszi ki a vallomásokat, mikor Sigmond király lenyakasztatja Kontot és a harminc nemest, mikor Szapolyai fényes kísérete között tüzes trónon égeti meg Dózsa Györgyöt, mindezek között mintegy kiemelkedve egy nagyobb, mindeniknél diszegebb kivitelű kép: mikor a tízek tanácsa lefejezteti Falierit, a velencei doget.

A grófnét az irtózat fogta el.

— Ki festette e rémes képeket?

— Csaknem mind Fallieri maga, olykor én is segítettem neki. —

— Miféle fél ördög az, ki így szereti a vért, az irtózatot? Mikor láthatom a mesebeli alakokat?

— Várjon csak asszonyom, látni fogja azonnal. . .

A tiszt az ajtóhoz ment, egy csigaszerű szerkezetet csavart hosszasan. A fáklyák elaludtak. A folytonos csavarástól a képek egymásután fordultak meg sar-
kaikban. A bolthajtásról erős fehér fény szűrődött
alá. Látszott Róma a vatikánnal, a Szent-Péter temp-
lommal. A nagy, fényes város alatt egy nyomorult
féreg, kígyó teste szétدارaboltan, a feje, Neró maga...

Látszott a másik kép: a felszabadult rabszolgák
miként építik városaikat; amíg elhagyott temetőben
férgek között, félig rothadt hústömeg felett behorpadt
kereszt hirdeti, hogy ez Caligula volt . . . Tovább a
harmadik kép: Cromwell sírja behorpadva, a sír felett
örömtől tomboló nép a király parancsára akasztófát
állít Cromwell csontvázának. Ismét más kép: a Wels
énekesek martyr ruhában törtetnek az ég felé, alattuk
jeges folyó, a jég alatt a Lethe vizében elmerülve,
megüvesedett szemekkel Edward király . . . Ujra más
kép: Torquemada a purgatóriumban. Lucifer paran-
csára kínzó eszközeit rajta próbálják ki. Kifolyt, ki-
égetett szemével félig sült, félig forrázott tetemén néz-
nie kell az ide-oda hullámzó varangyokat, férgeket.
Hatodik kép: a harminc nemes glóriával környezve
lángpallóssal kezeikben őrzik Sigmond királyt, ki
láncokon, összeaszott testtel nézi, amint Gabriel ark-
angyal trombitával hirdeti ki a végítéletet. A hetedik
kép: Dózsa György tüzes trónja helyén zöld halom,
a zöld halmon felszentelt kápolna. Búcsut járó nagy
néptömeg boldogságtól sugárzó arcokkal hozza az
aransárga búzakoszorut . . . Színes zászlók lengenek
a tömeg felett, rabláncok szerteszét. A zászlókra láng-
gal égő betűkkel fel van írva „feltámadunk“. Az utolsó
kép a Falieri doge képe. Ez nem fordult meg, de

alatta egy más kép volt látható. Setét háttérben elmosódva Velencze, palotáival, tornyaival . . . Ott, a hol a két kép összeér, Fallieri doge vére átszakad az alsó képre . . . Ezüstös folyammá változik. Az ezüst folyam áthúzódik a képen, szinte élni, mozogni látszik. Annyira élénk a kép, hogy a folyamnak zúgása is hallható. E folyam partján fiatal pásztor halad, tépdesve a part melletti virágokat és szórva be a vízbe. A víz láthatóan sodorja el.

A vicomt egy fehér világu borszesz lángot gyújtott fel közvetlenül a kép alatt. Amint a láng teljes fénnnyel rávilágított a képre, az utolsó leszakított, eldobott úszó virágban, egy barna piros rózsában a grófné saját arcát ismerte fel. Pillanatra belesápadt a látományba.

— Ez Falieri André — szólt a pásztorra mutatva a tűzértiszt.

A grófnő odapillantott, azután szívéhez kapott.

— Ő az, az uram! — síkoltott és összeesett.

A vicomte felragadta, a közeli pamlagra vitte. Azután pár pillanatig élesen nézte a hölgy arcát, hasonlítgatva a vizen úszó utolsó barnapiros rózsával.

— Istenemre, ez Bolstein Adél grófnő, Kalános Éva! . . .

— Azután felsóhajtott — Hej Falieri mesterem még keresztül esünk egymáson. —

A grófnő hamar magához tért. Kétszer-háromszor végig simította kezével a homlokát. Azután újra a kép elé állott. Most már halovány volt. Sötétkék szemében mintha az éjszaka költözött volna összes titokzosságával.

Egyszer aztán felkacagott, lekapta az egyik égő fáklyát a kép mellől, hozzávágta a fiatal pásztor képéhez. A fáklya tüzes hamuja rajta maradt a képen.

Az olaj süstörgött, a vászon tüzet kapott. A fiatal tiszt alig tudta az üszkösödés terjedését kezeivel elfojtani.

— Mit művel ön grófné — kérdezte. A grófné nem felelt. A képnek látszott beszélni.

— Mind ilyenek a férfiak. S ez . . . ez az én uram? ez a képmutató? . . . Minek a nőknél szerelem . . . hűség . . . becsület . . . Ez hát nem Wallerstädter Henrich vértess főhadnagy, nem Benczédi Ferkó cigány szájbidsó, nem török spahi, nem Rákóczi tüzér, hanem egy világcsaló gazember, ki véletlenül Falieri grófnak született. De akkor kik ezek a többiek? — kérdezte a tiszt felé fordulva és rámutatva az úszó rózsákra.

— Széttépett, eldobott virágok — válaszolt a vicomte. Európa minden országából, a társadalom minden rétegéből. Királynék a színpadról és kis királynék az élet színpadáról. Most már nem is tudnám megmondani, viselte-e és melyik nevét viselte Falierinek. . . Jöjjön grófné, menjünk vissza kis szalonjába, már úgy is igen sokat tudott meg.

— Még többet is akarok tudni. Maga úgy látszik itt mindent tud. Mondja meg, ki vagyok én? A grófnő maga is mosolygott a kérdés felett.

— A grófné, gróf Falieri Andree neje, Bolstein Adél grófnő, úgy van beírva a fehér barátok születési jegyzékébe.

— De már én Wallerstädter Henrich császári vértess főhadnaggal esküdtem meg egy prior előtt egy régi malomban.

— Tudom, de az öreg prior, ki most itt kártyázik, szokás szerint az esketesnél is részeg volt, eldobta a jegyzéket s nekem mondotta be, hogy Bolstein Adél

grófnőt, Heister vezér rokonát megeskette Falierivel. Én beírtam úgy, ahogy mondva volt.

A grófnő tünődni látszott:

— E szerint a Waller-tädter Henrich, a Benczédi Ferkó mind felvett nevek, s én mégis az igazi Falieri grófnak lennék esketett felesége?

— Igen! és így ennek a palotának és még sok egyéb vagyonnak egyetlen törvényes urnője.

— A véletlen szeszélyből, de nem a Falieri akaratából. Mutatja az úszó rózsza, hogy rajtam már túl adott.

— Ha maga mindent tud, azt is tudnia kell kiért?

— Valami cigány leányért, ki Czinka Panna neven barangolja be a világot. Vézna kis virág, magam is csak akkor láttam, mikor hegedűjét Falieri arcába csapta. Falieri már régebb bomlik utána.

— Tehát az uram, az én esketett törvényes uram engem letépett, elhasznált, eldobott virágnak fest, mint a többieket. Tehát az uram az én esketett, törvényes uram, cigány sátorból cigány sátorba kínálja szerelmét, melyet esküvel kötött holtig nekem. Tehát az uram, az én esketett uram, még azzal sem mentheti magát, hogy kőborgó cigány vére üzte el a bizonytalanba a megszokott otthonból, mert nem is cigány. S én legyek hűség és, a hideggé lett házi tűzhelyhez, én a ki — itt dobolni kezdett:

Cigány vérből születtem, cigány leány vagyok

Cigány leány szemében ezer csillag ragyog.

Kinek egyszer kitárul cigány lány kebele,

Reászakad az éjjel s ezer csillag vele . . .

Kétszer háromszor megismételte a dalt mindig szenvedélyesebben. Egyszer csak elhallgatott. Megragadta kísérijét:

— Jöjjön, vigyen engem oda, ahol a napkirályok a napkirálynékkal élvezik a velencei éjjelt. Jöjjön vigyen engem oda, ahol ömlik a bor, ömlik a csók. Én, Falieri grófnő beakarom piszkolni e nevet, hogy emlegesse meg Falieri; emlegesse holtáiglan, holtomiglan, hogy ha valaha melengetett, kígyót melengetett bennem kebelén. Én Bertalan kígyója vagyok, kinek élni kell addig, míg egyszer fájón, sajgón harapni tud. Ma harapni akarok . . .

Azután szikrázó szeme összes tűzét rávetette egy mosolygó, csábító pillanatával az ifjú tűzértisztre s újra rácsendítette:

Cigányvérből születtem, cigányleány vagyok . . .

A fiatal tiszt szinte beleszédült a sötétkék szem tüzes pillantásába, szinte belekábult a szenvedélyes hang szenvedélyes dalába. Átkarolta a grófnőt. Az hozzásímult. Így mentek le a márványlépcsőn. A vicomte még gondosan bezárta a titkos képtárajtót. Ujra átkarolta a grófnőt. Így, énekelve, egymást átkarolva érkeztek le a nagy csarnokba.

Itt már folyt a vacsora, fényes ruházatu cselédség hordozta körül a pompás ételeket. A sok apró asztalka körül megoszolva üledett le a társaság.

A vicomte a grófnét messze elé vitte, csaknem azon bejáratig, hol már előbb öntudatlan útját tette meg. Itt a pálmafák között egyik asztalnál ült a híres színésznő, Ninon de Lenclos. Bolstein Adél grófnő ismerősen üdvözölte s a művésznő asztala felé tartott.

A fiatal tiszt is ismerős volt. Az asztalnál helyet foglalt még egy pár művésznőnek, a tűzijátékok és díszítések mesterének, Oiseaunak társaságában, a bemutatásokból kivételöleg nagyon előkelő urak és höl-

gyek voltak. Történelmi hangzású nevek, Európa nagyobb országainak csaknem mindenikéből. Francia, lengyel, olasz, orosz főúri nevek. A férfiak többnyire Rákóczi tüzérei. Egy pár diplomata arc, ehhez találó hajlékony, simulékony alakok, polgári franciás viselkedésben.

A híres színész mellett egy tagbaszakadt parasztos külsejű alak, kuruc gyalogkapitány ruhában. Tompa orra, széles ábrázata úgy, mint hatalmas vállai messziről elárulták cseh származását. Ez a cseh Holubár kinézésű alak, magát Scharodi kuruc-kapitánynak nevezte meg.

Adél grófnőt kitérő lelkesedéssel fogadták. Scharodi kapitány valami csípős megjegyzést alig tudott elnyomni magában. De a mint megindította, a fiatal tüzértiszt komor tekintete menten visszariasztotta. Így a társaság, dacára az elfogyasztott szeszes italoknak, meglehetősen tisztességes mederben maradt.

Így tudta meg Adél grófnő, hogy Oiseau francia igazgató vezetése alatt egy nemzetközi színész-társaság közé került, kiket Falieri nagy költséggel hozatott ide egy pár előadásra. Ezen előadások a kártyázó, kockázó, borozó társaságnak képezték szellemi táplálékát. Mulatságosan adták elő a művészek, miként lopózkodtak egyenkint a helyi viszonyokkal ismerős Rákóczi-tüzérek vezetése mellett Kassáról, Késmárkról, a lengyel határról többnyire népviseletekben, ki gyalog, ki lóháton, ki kocsin ide. Azt azonban mindenik elismerte, hogy fáradságukért gazdagon kárpótolva lettek.

A fényes vacsora után a kockázók, kártyások visszatértek fülkéikbe, a csarnokban maradt nagyobb társaság előbb apróbb csoportokban a zene szerint énekelni kezdett.

Adél grófnő, Ninon de Lenclosszal már Bécsből ismerős lévén, ismeretségük hamar felújult s az erős borok hatása alatt mind inkább bizalmassá változott. A zenekar mind inkább közeledett feléjük. A fiatal vicomteot ismerték a bécsi zenészek, mind többször integettek egymásnak.

Végre a zenekar egészen a grófnő asztaláig húzódott. Itt azután a vicomte sugására valami búsongó cigány dalt kezdettek el. Bolstein grófnő énekelni kezdett, Ninon de Lenclos is követte az ismeretlen dalban a grófné énekét. A nóta azonban elevenebb lett. A fiatal francia tűzértiszt is énekelni kezdett néhány kuruc toborzót. Végre a francia chansonettek mentek át. Ezt valamennyien tudták. Ebbe még Scharodí borízü hangja is belevegyült.

Ninon de Lenclos felugrott az asztaltól és chansonetteket énekelve, ritmikusán táncolni kezdett a zenekar fölött. Adél grófné kivette az első hegedűs kezéből a hegedűt, maga kezdette húzni egyre vigabban, egyre tüzesebben a francia dalokat. Énekel is hozzá. A zene, az ének, a tánc mind több-több kíváncsit csalt oda. A művésznő is, a grófnő is az egyre növekvő közönség egyre zajosabb hangulatától elragadtatva, egyre szenvedélyesebben daloltak, táncoltak. A grófnő, kezében a hegedűvel, egyre szíljábban húzta is, dalolta is, járta is a nótát. A társaság egyre gyűlt, egyre nagyobbodott. Még a kártyások is ott hagyták Fortuna Isten asszonyért a versengést s tolongtak a hatalmas mulató csoport felé. E forgatagban a fiatal vicomte elkapta Adél grófnőt, egy másik tűzértiszt Ninon de Lenclost s a már lobogó szenvedély terjedt egyre tovább.

Egyszerre csak megtelt a csarnok szenvedélyesen

táncoló párokkal. A zene egyre erősödött már a dalba belecsengettek a velencei kristályüvegekkel belesongattak a nagy ezüst serlegekkel, belekiáltoztak mindenféle nyelven a vén Európának. Már az ittas férfiak csoportjából maga az öreg prior is ott volt a táncolók között. Már a kipírult, felízgatott, a tánc szenvedélyétől elragadott hölgyek egyre kihívóbb, egyre kacérabb mozdulatai az amugyis csordul-tig töltött poharát az élvezetnek itt is, ott is kicsordulásra birták. Már a vén prior is odacsókolt táncos-nője hófehér vállára, mikor előtörtetett dőlíndezve a kártyás fülkéből Bambó, a horvát kenéz. Áttörtetett a a táncoló párokon, fél kezét állandóan rejtve tartotta. Így haladt azon sarokig, hol a zene hallszott, mintegy keresve folyvást valakit. A tánc épen ezen ponton volt legtüzesebb, legszenvedélyesebb. A fiatal vicomte járta Adél grófnővel. A kenéz feléjük tartott. Hirtelen felkapta magasra eddig rejtett jobb karját, kezében egy rozsdás kovás puska volt, ezzel sujtott reá az épen háttal fordult fiatal vicomtera. A vicomte a hatalmas ütéstől leszédült, elnyúlt a padlón. A kenéz megragadta Bolstein Adél grófnét.

— Így, szép virágszálom! — mondta — neked én leszek a napkirály. Mit akarsz azzal a tacsóval? Nyertem . . . sokat nyertem . . . Amit nyertem, mind a tied . . . de én, ha már kockáztam éretted mindent, tőled is mindent nyerni akarok. — Azzal hurcolni kezdte ki a táncosok közül.

A grófnő rémülve látta, hogy neki senki sem kél segítségére; sőt mosolyogva nyitnak utat a kenéznek. Egy-egy éles megjegyzést is hallott termetére, arcára, a tánctól még ziháló mellére. Éreznie kellett, hogy ebben a nagy tömegben egyedül van. Teljes erejéből

védekezett. Beleharapott a kenéz kezébe, megfeszítette minden erejét, hogy ne hurcolhassa tovább, de a férfi hatalmas természetben egy óriás ereje lakozott. Könnyen ragadta, sodorta el, mint saskeselyű a galambot. Már-már azon lépcsőzethez értek, hol az elkülönített női hálókamrák feljárója volt, mikor egyszerre a csarnok nagy rézveretes ajtaján három koppanás halatszott. A három koppanás a részeken visszacsengett oly élesen, hogy a táncnak zsívaján is keresztül hallszott. — A kapitány, a kapitány! — kiáltoztak mindenfelől . . . A zene elhallgatott. A csarnok egész közönsége tolongott az ajtó felé. Az ajtó megnyílt. Fekete lovon egy kopottas fekete alak léptetett be. Koncz Márton uram volt.

Píllanatokig meghökkenve nézték a sötét alakot Falieri ismert fekete lován. A ló azonban türelmetlenkedett, hánykolódott. Koncz Mártont, a csürhe nép láttára elkeseredés lepte meg. Ezeknek adja ki Rákóczi parancsát? . . . Ezeket a bortól, szerelmi-mámortól gőzölgő kéjittas alakokat hogyan bírja arra, hogy vérüket ontsák a magyar szabadságért? . . . A fekete ló váratlanul két lábra ágoskodott, hanyatt vágta magát, leterítve lovasát, azután hirtelen felugrott és mielőtt Koncz Márton kötőfékszarát megragadhatta volna, a csarnokon át a női szobák felé vezető folyosón elvágatott. Koncz Márton is felugrott, de akkor már körül volt fogva fenyegetőző alakokkal. Az egész tarka, ittas csoport hadonázva kérdezgette, ordítózza támadt reá. A bátrabbak vagyis ittasabbak megragadták. Ráncigálni, lökdösní kezdtek. Egy páran a fegyverfűlkébe rohantak, vasbotokkal, buzogányokkal tértek vissza.

— Mit akarsz itt? Hogy mertél ide jönni? Ki

árulta el e rejtekhelyet? Ki küldött? Ki vagy? Ordítottak össze-vissza, anélkül, hogy bármelyik a kérdésére a feleletet bevárta volna. Koncz Márton megrázta magát. Szikár erős alakja kimagaslott a tömegből. Píllanatra kiszabadulni látszott. Hosszu erős karjai feloldódtak, mint csontbuzogányt szorította ököibe kezeit s kört ütött maga körül. Azután dörgő hangon belekiáltott a tömegbe:

Czenkek, gonosz latrok, Síséra csoportja,

Ki ördög létere Isten képét hordja,

Szentségtörő bitang, szedett-vedett fajzat . . .

Tovább nem mondhatta. Ujra reárohantak. Most már nem ráncigálták, de ütlegelni kezdték mindenfelől. A vasbotosok, buzogányosok lökdösték félre azokat, kik pusztá kézzel voltak.

— Üsd le! — ordították, biztatva egymást.

Koncz Márton uram kiragadott egy buzogányt az egyik hadonászó kezéből. Ezzel védekezett. A fegyvertelen népség hamar odább állott. A Rákóczi tüzérei szaladtak kardjaik után. Mire visszatértek, már négy vasbotos társuk feküdt a földön elterülve. A tüzérek kirántották kardjaikat.

— Vágd, nem apád! — kiabáltak mindenfelől. A tüzérek reá rohantak.

— Vissza! hallszott egy éles vezényszószzerű hang. A fiatal tüzértiszt, a vicomte rohant közibök kivont karddal, fején még vérzett a kenéz ütésétől, de a váratlanul fejlődni látszott tragédia talpra állította.

— Vissza! — ismételte — kivont kardjával igyekezett felfogni a Koncz Mártonra mért csapásokat. — Azt sem tudjátok ki, azt sem tudjátok mit akar, hallgassátok legalább meg s azután ítéljete. — Ám a vérszomjas tömeg józan szóra már nem hallgatott.

Az éles kardok ott villogtak Koncz Márton körül. Egy pár könnyü vágás már el is érte. A vér már csepegni kezdett róla.

— Aprítsátok szét! — ordították. A fiatal tisztet félre lökni akarták. Az még védte teljes erejével az öreg kopott sólymot, de ez már nem látott menekülést. Ledobta buzogányát, össze kulcsolta kezét, égre emelte szemeit, mormogta „minden elvégeztetett“. Azután érces bariton hangon énekelni kezdte:

„Erös várunk nekünk az Isten!“

Nyitott szemmel akart szembe nézni a halállal . . .

Friss üde levegő csapta meg. E levegő szárnyaín egy törékeny fiatal női alak rohant feléje . . . Czinka Pannát ismerte fel . . . Czinka Panna nyomába csak pillanatokkal késve, fehér barátok ruhájában fiatal életerős férfi törtetett, egy nagy arany kereszttel. Mindjárt a benyíló lépcsőzeten túl lesujtott a kereszt. Egy marcona alak véresen hemperedett fel a szörnyű ütéstől s egy kék selyemruhas fiatal nő térdre borult, imádkozásra kulcsolt kezekkel. Bolstein Adél grófnő volt. A fiatal fehér barát pillanat alatt ott volt a tömeg mellett, mely Koncz Mártont szétdarabolni szándékozott. Az arany kereszt süvöltve csapott közibök. Széttördelt kardok, szétroncsolt emberi alakok jelezték utját. És amint a kereszt gyorsan egymásután szállott és emelkedett, vér bugyogott fel nyomában mindenfelé. Az üldözö csoport üldözöttnek kezdte érezni magát.

Czinka Panna odarohant Koncz Mártonhoz, a villogó fegyvereket nem félve, nem látva, kiragadta Koncz Márton mentéjéből a Rákóczi parancsát és ahogy csak hangja engedte, harsányan kiáltotta:

— Fogjátok, tépjétek szét Rákóczi küldöttjét, Rákó-

czí parancsát! — A parancsot a fiatal tisztnek adta át. Az felismerte Rákóczi írását. Az ittas küzködő csoportban megpillantotta a tüzérség trombitását, kikapta nyakából a zsinorral együtt a trombitát és teljes erővel fujni kezdte a sorakozót.

A kápolna felé nyitva hagyott ajtón a világosság és hang után nyomultak le a lépcsőn be a csarnokba András cigány vajda fegyveresei, elől maga András vajda.

A tüzérek a trombita szóra s még inkább a fegyveres nép láttára sorakozni kezdettek. A vajda népe is sorakozott. Ez sem tudta, amaz sem, együtt avagy egymás ellen kellend harcolniok.

A két fegyveres-csoport között mind nagyobb letta távolság; de mintha minden fénysugár egybegyült volna; ott állott a két fegyveres csoport között Koncz Márton uram vértől gyöngyöző homlokával, Czinka Panna az izgalomtól bíbor színben égő arcával és Ferenc barát Csáthy gróf a véres arany kereszttel.

Bolstein Adél grófné a csodálat elragadtatásával nézte a csillogó véres arany keresztet, Csáthy gróf lángban égő arcát, kiegyenesedett sugár termetét. — Így, így képzelem a férfit, aki fél Isten tud lenni a hivatás pillanatában! — vallotta be önmagának. Ez Csáthy gróf lenne? Csáthy gróf az alázatos szerzetes? Csáthy gróf a turbékoló kis diák szerelmes? Nem tudta elhinni saját szemeinek, önmagának . . .

Az előbbi rivalgást mély csend váltotta fel. Az a mély csend, melyről nem lehet tudni, hogy az elült vihart jelzi, avagy egy újra kitoróban levőnek bevezetése csupán.

* * *

Czinka Panna mikor a fegyveres cigányságot meg-

látta, megrémülve húzódott Ferenc barát felé. Majd mint egy különös gondolattól megkapatva, egyenesen András vajda felé ment. András vajda már intett is pár fegyveresének odaszólva:

— Ragadjátok meg s aztán mehetünk!

Mielőtt azonban a fegyveresek teljesítették volna a parancsot, Czinka Panna kivette övéből a Benczédi levelét s átadta a vajdának.

— Nem gondolod vajda — szólott hozzá, hogy aki ezt a levelet írta, ismerős, vagy ismeretes e bünbarlanggal, hova a véletlen engem is, téged is bevett?

András vajda amint a kezébe vette a pergament darabot, azonnal megismerte, hogy az ő bibliájából kitépett darab. Felháborodással látta, hogy épen az a rész, hova gyermeke születése bejegyezve van. Amint azután a levelet olvasta, egyre komorabb lett. Czinka Panna felhasználta ezeket a pillanatokot s visszalopdzott Koncz Márton mellé. A vajda nem bánta már. Lelkét előbb a keserűség, azután az aggodalom szállotta meg. Mire azután másodszor is elolvasta a pergamentet s látta, hogy nem csalódik — mint a sebzett oroszán ordított fel:

— Itt, itt kell lenni a gazembernek valahol! Azután ordítva parancsolt rá kíséretére, hogy törjenek, zúzzanak össze mindent. Ami értéktárgy akad, vegyék maguhoz, de keressék fel Benczédi Ferkót és Rafilát s ha megtalálják, élve vagy halva hozzák mindkettőt elébe. Utasította a fegyvereseket arra is, hogyha bárki ellenáll, löjjék agyon vagy vágják össze. Azután, ha kivonultak, gyűjtsák fel az egész bünbarlangot.

A cigányság szerte-szétömlött a termekbe. Maga a vajda egy csoport fegyveressel törve, zúzva útjában

mindent, a képtárhoz jutott. A zárt ajtó még jobban ingerelte. Vasbuzogányával betörte azt. Amint aztán a még most is fehéren világított pásztorképen Falie-riben felismerte Benczédit, egészen megértette a levelet, fájdalmában fogait csikorgatva rohant a képnek. Eldobta buzogányát, kirántotta kardját s vágta-vágta a képet, míg mind cafatokban rongyolódott szét. Akkor aztán beledobta az égő fáklyát a cafatok közé. A kép tüzet kapott. Alig pár pillanat alatt a függönyök, kárpitok mind lángban állottak. A füst a szál-lingózó szíkrákkal áttört a fehér folyosóra, mire az is lángott vetett, sikoltozással, kiabálással telt meg a levegő. A hölgyek ezen osztályából félig öltözött szebbnél-szebb alakok törtek a rémület kifejezésével arcukon elé s az amugy is zsúfolt kő-kockás terem, mint a háborgó tenger mindinkább hullámozott, magasra vetve az emberi szenvedélyek hol egyikét, hol másikat. A félelmet, a haragot, az elkeseredést a gyűlöletet.

A tüzéség e chaosban teljesen elvesztette fejét. Mindenki csak arra nézett, hogy szobájába juthasson s onnan értékeit megmenthesse. A terjedő tűz azonban a nagy csarnokba összeverte ismét valameny-nyit.

A felzaklatott hangyabolyszerű ember tömegben legelőbb visszanyerte akaraturalmát Koncz Márton uram. Érces hangon bekialtott a kavargó, jajveszékelő tömegbe:

Sodoma, Gomora így pusztult el épen,
Pusztulásotokon nem örvendek még sem.
Az én hulló vérem még ne legyen átok,
Hadur villáma még ne csapjon le rátok . . .
Szükség van a vérre, szükség minden karra,

Idegen bitang nép törtet a magyarra!
 Idegen bitang nép verí a rabláncot,
 Prédálja, hervasztja, sorvasztja hazánkat.
 Felgyújtott falvaink messze csapó lángja,
 Meggyalázott nőink letépett virága,
 Árva gyermekeink hulldogáló könnye,
 Szentséges koronánk szertetördelt gyöngye,
 Felkiált az égre: Szégyen és gyalázat!
 Nincs aki megvédje elárvult hazánkat! . . .
 Labanc issza vérünk, békében és harcban,
 Lassu sorvadásban, nemzeti kudarcban,
 Labanc issza vérünk s gyermekünk, ez árnyak,
 Merevült tagokkal mind, mind visszaszállnak.
 Ki lesz majd a nemzet, ha más lesz ur rajtunk?
 Ha elzsibbad karunk, ha elnémul ajkunk?
 Gyáva tétlenséggel Árpád öröksége,
 Mind eloszlik-foszlik idegen kezére.
 Akitől rettegték egyszer hajdanában,
 Idegen a magyar saját otthonában,
 Párducos Árpádnak, Hunyadi Mátyásnak
 Hadat verő népe szolgálhat-e másnak?
 Rákóczi kezében a szabadság zászló
 Eltűnt századoktól századokig látszó . . .
 Czenkek! gonosz latrok, Sisera csoportja,
 Ki ördög létere Isten képét hordja,
 Szentségtörő bitang, szedett-vedett fajzat,
 Ki megissza borát a szegény magyarnak,
 Megöleli lányát s hűtlen lesz hozzája,
 Kinek a magyar föld nem édes hazája,
 Kit csapkod a szellő, mint a fa levelét,
 S ki úgy emelkedik, mint az úti szemét,
 Csapongva ma erre, holnap pedig arra . . .
 Átok legyen rajta! Vesse ki a sírja!

És vezeklésének sohse legyen vége,
Földön boldogsága, mennyben üdvössége!
De kinek a lelke szabadságért lángol,
Akire Rákóczi szelleme világol,
Aki igaz fia ennek a hazának,--
Az keressen fegyvert azonnal magának:
Rákóczi parancsa, hogy velem jönnétek,
Megsegítésére Bercsényi vezérnek! . . .

Itt a barát felé fordulva folytatá:
Az Isten, a haza, szabadság nevében,
Vedd fel a keresztet s légy te a vezérem!
Mosd le a keresztről a szabadságharcba,
Ha tán szentségtelen érintés van rajta,
Vedd fel a keresztet s vezess oda minket,
Hova a Rákóczi parancsszava intett,
Hol a szabadságnak ragyog örök fénye,
Ez örök fényben a magyar dicsősége,
Rákóczi — zászlókkal Bercsényi elébe! . . .

Csáthy gróf, ki eddig az aranykeresztre dőlve, hidegen nézte a kavargó örvényt Koncz Márton felhívására sem mozdult meg. Érezte, hogy az egyszerű ember hite, fanatismusa hatással van reá is, mint általában mindenkire, ki hallgatója volt, de nem érzett semmi olyan ösztönt, mely őt újabb tettere készítse.

Bolstein Adél grófnő jött. Ő már égett a vágytól, menni, szabadulni innen. Égett a vágytól valami új kalados tette. Már Koncz Márton beszéde alatt belopódzott a fegyver-terembe, magára öltötte a pikkelyes amazon ruhát. Karmazsin csizmája sarkantyujától ezüst sisakja fehér tolláig, minden szemkápráztató fényesség elhalványult, égő, piros arcához, fekete haja fényéhez és fekete szeme ragyogásához képest.

Oda állott Csáthy gróf elé, megragadta kezét.

— Jöjjön velem! Jöjjön utánam! Maga után jön az egész fegyveres népség . . . a dicsőségre itt a pillanatot!

Csáthy gróf visszavonta kezét, szomorúan mondta:

— A dicsőség még sohasem adott lelki nyugalmat, maga tudja, hogy azt keresem!

Czinka Panna szólalt meg félénken, szinte suttogva Ferenc barát felé:

Lelki nyugalmat csak a kötelesség hű teljesítése adja meg. Ki tudja, nincs-e Rákóczi szerencsecsillaga nálad, nagy jó uram, e pillanatban?!

Vedd fel a keresztet, vezess oda minket,

Hova a Rákóczi parancsszava intett,

Hol a szabadságnak ragyog örök fénye,

Ez örök fényben a magyar dicsősége

Rákóczi-zászlókkal Bercsényi elébe!

Czinka Panna arcán a felmagasztosultság megragadta Ferenc barát figyelmét. Megmozdult helyéről, magásra emelte az arany keresztet. Czinka Panna örömujjongással fogadta e mozdulatot. Előrántotta időközben megtalált hegedűjét és huzni kezdett valami soha nem hallott dalt, amelynek minden hangja a magyar vért lángra gyújtja, melyet átörököltünk talán évezredek-ről és bizonytalán át hagyunk évezredek-re. Riadó, búsongó keserű s mégis édes dalt, melytől átalakul, megtisztul, felmagasztosul minden igaz magyar szíve. Dalt, melyben benne van az öröme, gyásza elmerült és ezután eljövendő évszázadoknak. Dalt, melytől férfi lesz a gyermek és megifjodnak az aggok . . . Dalt, amelyből ennek a magyar földnek lelke szólt sirva, panaszkodva, követelve, parancsolva . . . Czinka Panna lelke a fehér baráton át úgy, amint álmodta egykor,

repült már Rákóczi felé; az, ami hegedűjén felzendült, a Rákóczi induló volt.

„NEM A MI VILÁGUNK.“

A fehér barát az arany keresztet, mint csatabárdot forgatta meg feje felett, azután felkiáltott:

— Utánam! Előre! Én tisztára mosom e kereszttel üzött gyalázatot. Ti mossátok tisztára saját gyalázatokokat! Azzal megindult a lépcsőzet felé, a hó! előbb bejött.

András vajdának mindenfelől jelentették, hogy sem Benczédi, sem Rafila nincs sehol.

— Tehát a Heister táborában! — sóhajtott fel a vajda.

— Oda megyünk! Vezess oda minket! kiáltották a vajda fegyveresei.

A Rákóczi-induló zengett, harsogott s valamennyi szívnék egyetlen érzést, egyetlen gondolatot oltott be: Előre a Rákóczi táborába!

Bolstein Adél grófnő sajogni érezte szívét. Talán az fájt, hogy a szeme előtt hössé változott alázatos barát másnak kérésére indult meg csupán. Talán az fájt, hogy a felkorbácsolt nagy nemzeti szenvedélyt, mely ott előtte mindenfelől lobogó lánggal égett, átérezni, megérteni nem tudta. Mégis a fellelkesült arcok, a tettere hívott, harcrakész csoportok igézete és az elől mintegy világító fáklya gyanánt fel-fel csillámló arany kereszt hívta, ragadta magával, magához.

Mégis érezte, hogy habár lelkében ez embertömeg felkorbácsolt érzelmvilágával a végcél tekintetében nem érez közösséget, a környezet zajló, áradó hangulata ellentmondás nélkül hajtja, mint falevelet a tavaszi szellő. Valami volt az olykor felsíró, majd csattogó

hegedűszóban is, ami szívébe nyílallott. Valami édes emlékezet a multból, valami az édes anyja bölcsődalának emlékezetéből és ez emlékezet tükrében megmagyarázhatatlan vonzalmat érzett ahoz az ímbolygó halovány, kékszemű, törékeny alakhoz, kinek síró hegedűje szeme előtt lett urává, vezetőjévé e marcona férficsoport érzelmvilágának. Hátra lopódzott, ahol még a bolthajtások sötétsége elfedni tudta. Elővette tarsolyából a hegedűjét, halkán, mintegy csak önmagának pengetni kezdte a forradalmi indulót, — nem ment sehogy. Búsongva tette vissza hegedűjét. Most még kevésbé tudta kimagyarázni mi köti, mi vonzza ahoz az ímbolygó, halovány, kékszemű alakhoz. Hísz neki irigyelnie kellene azt a csodálatos tehetséget, mely abból a köből is, mit ő, mint értéktelent az útszélre eldobott, tűzsugarat csíszolt ki. Tűzsugarat, melynek melege és fénye van . . .

Ez a tűzsugár most vezeti, hajtja Csáthy grófot, a barátot, hivatása felé. Elmaradjon-e tőle? Elmaradjon-e most, mikor úgy kezd megismerni, a milyennek ismerni szerette volna? Vajjon az az ismerős ismeretlen leány, kit már párszor a sors utjába hozott, nem-e egyike szintén azoknak a lepkéknek, melyet elfog minden fellobbanó láng s mely csak önmagát égeti meg, anélkül, hogy a láng tudna róla. Így töprengett Bolstein Adél grófnő önmagával önmagában, míg töprengését a fiatal tűzértiszt szakította meg. Alig ismert reá. A csinos fiu, ki csak előbb kifogástalanul választékos ruhában vezényelte a Rákóczi-tűzereket, most lucskos volt, át volt ázva teljesen. Hangja, mellyel csak rövid idővel előbb a francia chansonetteket oly ügyesen énekelte, most rekedtes volt, alig-alig érthető.

— Szép grófné siessen el innen; a tűzre a víz jött Sodoma és Gomoránál. Itt is jönni fog. Én magam vertem be a Hernád felőli üveg falat ezzel a csákánnyal hogy senki se maradhasson itt. A víz már zuhog a maga kis szalonjába, selyem paplanos ágyán megülekszik a mocsár. Most még küzködnek talán, de a víz csak eloltja a tüzet. Tudja, épen úgy, amint eloltotta akkor, mikor együtt már meghalni akartunk. Jó barátom a víz. Attól tudom, hogy itt nemsokára eltűnik a szépség, ifjuság, pompa, gazdagság, bűn és erény: eltűnik minden és aligha támad fel valaha. Falieri palotáját elmossa a víz. E palotából egy kincset mégis megmenteni szeretnék: a Falieri feleségét!

Nehéz lesz megmenteni — szólt mosolyogva a grófnő — s ha sikerül is, aligha lesz köszönet benne. Én megyek vakon ama kereszt után vízen-tüzen át. Itt a grófné a barát kezében fel-fel csillanó keresztre mutatott. Az a kereszt lidércfény is lehet, mocsárba is vezethet, hol menthetetlenül elpusztulok. De mennem kell. . . Érzem, hogy mennem kell, mit tudom én miért, mit tudom én hová?

— És én érzem, hogy mennem kell maga után. Nem kutatom miért, nem kérdelem, hogy hová? Megyek, ha akarja és megyek, ha nem akarja. Megyek a szívemben felgyúlt melegség világossága után. Megyek, ha ez lidércfény volna is. Megyek ha e lidércfény mocsárba vezet is. Megyek, ha elpusztulok is . . . Még egyszer s most már örökre mondom, ne vessen ki, én el akarok pusztulni magáért vagy magával! . . .

A grófné mosolyogni próbált.

— Fiatal maga még — mondta az „örökre“ szó-

hoz. Én pedig elvesztegettem ezt a szót s így ifjkorom dacára már öreg vagyok. Ne beszéljünk erről, de ha körülöttem akar maradni, hívja össze a Rákóczi-tüzéreket s menjünk mindnyájan úgy, a hogy az öreg kopott sólyom riadója szólt: „Rákóczi-zászlókkal Bercsényi táborában. Az a dicsőség útja lesz talán magának, talán másnak; a megérdemelt kálvária nekem . . . Most a tüzérhadnagy mosolyodott el: — követem a kálvárián, hisz én is barát vagyok. Azután visszakapva könnyű kedélyét, gyerekes sietséggel fujta meg a trombitát. A tüzérség a trombitaszóra a már elhagyott szobákból, termekből minden felőlről zsákmánnyal megrakodva törtetett elő. A fiatal tiszt összeszedte őket. Kihuzta kardját, átvette a vezényletet, a tüzérek most már hadírendben nyomultak András vajda fegyveresei után, élükön Bolstein Adél grófnővel. A barát főúr az aranykeresztrel folyvást legelől járt. Koncz Márton alig tudott hozzáérközni. Pedig neki sok mondani valója volt. Menet közben suttogva folyton beszélt a barát főurnak.

Minden egyes szava jól megfontoltnak látszott. Csáthy gróf egyetlen megjegyzést sem tett a megbeszélésre. Csak mikor Koncz Márton uram könnyörögve kérte, hogy a kápolna oltárnál esküdjék meg Rákóczi hívek, akkor mondott annyit;

— Én lemosom a keresztről, ha szenny tapadt hozzá, azután a többi Isten kezében van!

Mikor kikerültek a kápolna udvarára, Csáthy gróf csakugyan átvette a parancsnokságot. Koncz Márton uram is, hivatkozva Rákóczi rendeletére, felhívta a Rákóczi-tüzéreket, hogy tartsák magukat a barát, mint vezér rendelkezéséhez.

Csáthyt most a fiatal tüzértiszt figyelmeztette, hogy

a kuruc táborba jobb lesz, ha lovakat is visznek. A tüzérek szét is osztották lovaikat felnyergelni. Koncz Márton uram magának Falieri feketéjét kérte, mert amint mondotta, azzal már ismerik egymást. Bolstein Adél grófnőnek is, a barát vezérnek is hozatott fel a fiatal tisztt a legkényesebb ízlést is kielégítő paripákat, gyönyörű nyeregszereket. A cigány fegyveresek már összeszedték a legszebb harci ruhákat és harci eszközöket. Míg a Rákóczi-tüzérek nyergeltek, átöltöztek, azalatt a cigány fegyveresek is felvették az összeszedett díszes ruházatot, fényes fegyverzetet, úgy, hogy mire az egész harcra induló sereg együtt volt, csillogott, ragyogott valamennyi. Csak Czinka Panna jött elő régi, kopott, cigányos ruhájában. A zöld menyasszony ruhát hozta a karján magával. András vajdához ment. Odasímult úgy, amint gyerek korában annyiszor szokta.

— András vajda, édes bátyám — szólott — küldj egy lovas legényt haza a sátrakhoz e ruhával; vigye Rafilának.

— A vajda megölelte a lányt, szomoruan mondta:

— Jó szíved van lelkem! De az én lányomnak nem kell már menyasszony ruha. Ott lesz valahol letörve, eldobva a Heister táborában. De ott leszek én is s végig csorog vére csábítójának buzogányomon!

Nem jól ismered Rafilát vajda! Küld csak haza a Zöld György menyasszony ruhát, otthon a sátrak között várni fogja. Te mondtad, hogy lázában is ezzel foglalkozik. Én érzem, hogy még ma este boldog perceket szerzesz vele neki!

— Nem jól ismered Benczédit lányom! Az a haramia képes erőszakkal elragadni Rafilát, hogy eleget tehessen bűnös szenvedélyének. Mégis, hogy akaratod

teljesüljön, köszönettel átveszem és elküldöm a ruhát. Azzal intett egy cigány legénynek, utasította, hogy válasszon ki az istállóból egy jó lovat s vigye a ruhát vissza a sátrak közé Rafilának.

A cigány legény nem mozdult. A tűzérek közül elévágott Scharodi kapitány.— Majd elviszem én kiáltott, még mindig ittasson tette magát. Majd elviszem én, ha kijózanodom, nekem úgy sem vennétek hasznomat. A vízbe bukni nem akarok . . . Teljes életemben gyűlöltem a vizet . . .

A vajda átadta a ruhát az előtte különben ismeretlen katonának, lelkére kötve, hogy hova vigye.

A fényes csapat közé egy huszártiszt kihozott három Rákóczi zászlót. Szép selyem zászlók voltak. Riadó éljenzés fogadta mindeniket, mintha nem is élettelen tárgyak, de valami élő lények volnának, kiken szeretettel csüngnek mindannyian. A kora tavasz még hideg, itt-ott hóval fedett táj felé mosolyogva intettek a veres, kék színek és mintha csak attól nyerne erőt a napsugár is, reáragyogott a zászlók feliratára s mintha az a felirat visszasugárzódott volna a kristálytisza levegőben az égnek azurkékjén, minden megtelni látszott a szabadságharc jelszavával: „Pro libertate!”

— Fel a csolnakokhoz! — kiáltotta Koncz Márton uram -- fel a csolnakokhoz! — hallatszott Valois tüzértiszt vezényszava. A kijáratokkal ismerős Rákóczi-tűzérek előlkerültek s nyomukban az egész csapat áttörtetett az udvaron, míg a falba vésett már ismert bejáróhoz jutottak. Itt hosszú vonalban csak párosával mehettek a tó bejáratához.

Jó egy óra idő telt el, míg mindnyájan a csolnakok köré értek. A vízmedence most lényegesen le volt

apadva. Az áradat a tüzértiszt által az üvegfalón vágoft résen új irányt kapván, a víz megoszlott. Sietni kellett, hogy a csolnakokat a Hernádra kivigyék, nehogy a víz sekély volta miatt a lovak szállítása lehetetlen legyen.

Mikor a csolnakokban elhelyezkedtek, Czinka Panna a cigánycsoportban hátul maradt.

Csáthy gróf azonban utána ment s maga vezette az ő maga részére kijelölt csolnakba. Csáthy még a kikötő parton maradt. Koncz Márton uram ezalatt kiválasztott egy kis lélekvesztőt, belevetette magát s mielőtt a többi csolnakok és tutajok megindultak volna, megfeszítette a lapátot és gyorsan síklott le a vízen, ki a tóból s víz ellen neki a Hernádnak. Csakugy vissza-vissza kiáltva töredezetten mondogatta a barát főúr felé:

Barát Brigádiros! Isten áldjon téged!

Amint megmondottam, úgy vezérelj néped!

Én ha Isten után még estélíg élek,

Megviszem a jó hírt Bercsényi vezérnek . . .

Megviszem a jó hírt; jötök háromszázan

A barát vezérrel Isten oltalmában! . . .

Vezérnek tehát a barátfőúr maradt. András vajdát és Valois tüzértisztet s még egy pár kijelöltebb csapat vezetőt gyűjtve maga körül, részletesen megbeszélte a rendelkezésre álló csolnakokon, ladikokon és tutajokon a Hernád vizén felfelé nyomulás módozatait. A még mindig megáradt folyam mélysége kilátást nyújtott arra nézve, hogy a víz sekély volta akadály sehol nem leend, de aggodalmat kelthetett azon irányban, hogy szemben a vízzel az evezés a csolnakoknál is nehéz lesz, a tutajok pedig sok helyt csakis vontatással lesznek a Hernádon felvíhetők.

Egy világlátott tüzér altiszt figyelmeztette a barát vezért, hogy a csolnakokhoz vitorlák is vannak. Ezeket is előszedték. Élelmi szereket is raktak a csolnakokra. Arra is számítottak, hogy a tutajokat esetleg vontatni lehessen. E célra a tutajokra vitt lovaknak tüzér hámszerszámot is raktak fel. A magyarázat után tudták már, hogy a fáradtságos munka csak addig tart, míg a csolnakokat, tutajokat a Hernádon felfelé viszik s ott a Koncz Márton zsílipjeivel feldugott árterére a Vágnak átcipelik. A Vágon aztán a zsílipék kibontásával rögtönzött vízáradás olyan gyorsasággal viszi alá Nagyszombatig, hogy az elvesztegetett idő bizonynyal pótolva lesz. Mikor a barát főúr felsorolta a nehézségeket, melyekkel megküzdeni kell, a veszélyt, mellyel az egész merész vállalkozás járt, felszólította az egész csapatot, hogy aki magát elég erősnek nem érzi, ne foglaljon helyet a csolnakokban.

Nem akadt egy sem, ki visszaretent volna vagy visszatérni ne átalotta volna. Gyorsan egyinásután ugráltak be a csolnakokba, helyezkedtek el a tutajokon úgy, hogy nem sokára a kikötőben csak a barát főúr, András vajda, Valois tüzértiszt a tanácskozásban részt vett csapatvezetők és Bolstein Adél grófnő maradtak. Mikor a csapatvezetők is a barát utasítása szerint elhelyezkedtek, a vajdát kérte a barát vezér, hogy szálljon be az első csolnakba, hol már Czinka Panna mint egy fázós kopott fecske üldögélt a kormányrud mellett. A vajda el is indult. Így csak Valois, a barát és Adél grófnő maradtak a parton. Adél grófnő és a barát is érezték, hogy most kettőjük között harc következik.

Adél grófnő szólalt meg:

— Engem hova rendel Csáthy?

— Vissza a kolostorba, ahonnan engem ismeretlen érzés, ismeretlen gondolatvilág kidobott!

— Ismeretlen érzés? ismeretlen gondolatvilág? s nem az a síró hegedű? — kérdezte a grófné Czinka Pannára mutatva.

Csáthy gróf a szeretet meleg pillantásaival nézett a jelölt irányba. Ez a pillantás, mint éles tör nyílallott Bolstein Adél grófnő szívébe.

Az is lehet! — mondta a most már megint szomorú barát — talán hogy megszakítsa a beszélgetés fonalát — de menjen vissza grófnő és menjen útjára békével. Felnyergelt lovat talál az istállókban eleget, este előtt még könnyen Kassán lehet.

— Ha, ha, ha! — kacagott a grófnő — ez viszonzás akar lenni arra, hogy tegnapelőtt én magát felnyergelt lovastól együtt elkergettem? Engem nem kerget el . . . felfogadtam, hogy megyek az után az arany kereszt után. Mit tehetek róla, hogy az épen a maga kezében van. Jöjjön vicomte.

Azzal megragadva a tüzértiszt kezét, beugrott a csolnakba, hol már a vajda és Czinka Panna voltak. Az ugrással magával rántotta a tüzértisztet is, ki alig tudta az utánaugrással megtartani az egyensúlyt. Amint a csolnakban voltak, a grófnő azonnal megragadta az egyik evezőt, kérte a vicomtot, hogy vonja fel a vitorlákat. Azután kikiáltott a partra:

— Csáthy gróf, üres egy evező, akar jönni velünk?

Csáthy kénytelen-kelletlenül lépett a csolnakba. A fiatal tüzértiszt riadót fujt, a vitorla megfeszült, az evezők belecsaptak a vízbe, a vezető csolnak a Hernád medre felé gyorsan síklott alá. Hurrá! Hurrá!

kiabáltak a többi csolnakokról, amint azok egymásután sodródtak a zárt tóból a szabad vízbe alá.

A Hernáddal szemben az evezés nehezebbé vált. Szerencsére a szél a víz irányával szemben fújt. A vitorlák megdagadtak s ez lényegesen könnyebbé tette a víz ellen haladást. Mégis olykor a tutajok rekedtek meg, olykor egyik-másik csolnak került zátonyra. Ilyenkor aztán nem lehetett kimélni senkit. A barát a szomszéd csolnakokról, tutajokról, kirendelte a legénységet, sokszor derékig a vízbe, kiemelni a tutajt vagy csolnakot. Máskor a lovakat kellett kiúztatni az áradaton, hogy aztán a partról vontatni tudják a tutajokat. Egyszer aztán a vezető csolnak is megrekedt. Bolstein Adél grófnő ragyogó páncéljával elsőnek ugrott a zavaros áradatba, hogy csolnakjukat kiemeljék s tovább lökjék a sík vízre.

A barátvezér, András vajda, Valois tüzértiszt s még Czinka Panna is gondolkozás nélkül ugráltak ki a csolnakból utána. Ugy, hogy szükség sem volt a szomszéd csolnakokból segélyükre siető legénységre, már a csolnak újra megindult, mégis, hogy a hölgyek kimélve legyenek, a vicomte a barát engedelmével négy tüzer altisztet rendelt a csolnakra az evező lapátok átvétele végett. Bolstein Adél grófnő is, Czinka Panna is átadták az evezőket, csak ekkor érezték, hogy a megfeszített erővel folytatott szokatlan munka mennyire kimerítette minden idegüket. Fázósan, kimerülten húzódtak meg a csolnakban. Czinka Panna András vajda mellé, ki most a kormányrudat kezelte, Bolstein Adél grófné a középen, hol a vitorlával Ferenc barát küzködött. Mélyen hallgattak mind a ketten. Bolstein Adél grófnő azonban gyakran hosszas ideig kémlelte tekintetével Czinka Pannát. Czinka

Panna olykor megérezte a kémlelő tekintetet, odavetett egy-egy bágyadt pillantást, mikor így tekintetük találkozott, megérezte azt is, hogy az úri nő ragyogó szemei kérdeznek, követelnek. Ám a grófnőnek is éreznie kellett, hogy Czinka Panna tiszta világos tekintetében, fátyolozott fényű kék szemeiben az ő kérdésére nincs felelet, az ő kihívó, követelő pillantása mint bolygó fény a kék egen nem hagy semmi nyomot a lányka arcán. Az arc halvány marad, amint halvány volt mindig.

A vízáradattal folytonos küzködés, ennek sok apróbb nagyobb eseménye, sokszor komikus, sokszor veszélyes helyzetek, a megpróbáltatások folyton változó sorozata, mintegy behúzta az egész csapatot a küzdelembe. Koncz Márton uramnak számítása ebben is helyes volt, hogy a küzdelem szükségessége feléleszti a küzködés szenvedélyét s fokozza értékét az elérendő eredménynek. Mire kifáradtan, elcsigázva a Hernád folyó kezdetéhez értek, ott hol annak három patakából alakult ága egybefoly, valóságos lelkesedés vett uralmat a csapat felett. Pedig a munka legnehezebb része ezután következett. Emberi erővel átemelni tutajokat, csolnakokat azon lankás halmon, mely a Hernád és a Vág eredete között vízválasztót képez.

Bolstein Adél grófnő itt is férfiszámban segített a gyengébb Czinka Pannának. Egy kormányrudat adtak át, hogy cipelje a halmon át. A halmon túl a felduzzasztott Vág nagy darab területet lepett el, itt már könnyebb volt a munka. A csolnakokat, tutajokat a lankás dombon lefelé már vontatni is lehetett. Mindezt a nehéz munkát a cigány fegyveresek dalolva, a tűzerek egymással évődve, valamennyien egymással vetekedve végezték el. A vezetőknek alig kellett ren-

delkezni. Inkább csak a munka helyes beosztására kellett gondolniok.

Mikor már az összes tutajok, csolnakok és állatok a felduzzasztott vizen voltak, a barát összehívta a csapatot a domboldalba s úgy rendelkezett, hogy addig mindenki étkezzék, igyék, mulasson vagy pihenjen, míg a hold feljön. Holdfeljötte után mindenki szálljon be a tutajba vagy csolnakba, a tűzértiszt által megadandó jelre.

Akkorra a duzzasztót feltörik és a felduzzasztott vízzel rohanni fognak alá Nagyszombatig.

Az éjszaka igen hűvös volt. A már átázott, átfagyott, különben igen jó ruházatoknak nagy szükség volt, hogy újra átmelegedjenek.

A tábortüzekkel siettek is mindenfelé. — Czinka Panna maga is elszaladt rőzsét gyűjteni az erdőből.

Mikor a tűz mindenfelé kigyúlt s azokat körül ülhatték, mindinkább terjedt a jóllét, dacára a nyirkos fekvőhelyeknek és dacára a szállingáló késői havazásnak.

Czinka Panna tűzrakásához legelőször András vajda telepedett le. Ferenc barát még végig járta a táborozó fegyvereseket, megvizsgálta Koncz Márton uram zsilipjeit. A tűzértiszt ezalatt az élelmi szereket készítette elő.

— Vitézlő társunk, — szólította meg a grófnét — nem tart velünk, hisz ezek még az ura palotájából hozott ételek és italok, mi szeretnénk a maga vendégei lenni.

— Én csak a keresztnél maradok — felelt kötekedve a grófnő.

— Rosszul jár vele! Az olyan aranykeresztnek csak fénye van, de nincs semmi melege.

Ekkor érkezett vissza Ferenc barát. Letette a tűz elé a keresztet s maga is ledőlt a kereszt mellé.

A francia bocsánatot kért, hogy ő is a tűz mellé telepedhessék. Ferenc barát pillanatra felébredt. Csáthy gróf felugrott helyéről s kezét nyújtva a grófnőnek, lesegíteni akarta a csúszos gyepen, a saját már elfoglalt helyét jelölve meg.

— Parancsoljon grófnő, itt legjobb lesz, erre nem csap a füst.

— Ha megengedi, ledőlök az aranykereszt mellé, habár épen most mondták róla, hogy csak fénye van, de melege nincs.

Czinka Panna épen ekkor dobott egy rőzseköteget a tűzre.

A grófnő rögtön folytatta:

— Különben látom, maga jól választotta a tüzet, amelynél melegedjék . . .

Itt Czinka Pannára nézett, azután vissza a barátára, majd ismét hosszasan, kihívólag a barátára. A barát alig észrevehetőleg elpirult, Czinka Panna mintha még halványabb lett volna. Az is lehet, hogy az ide-oda csapkodott láng határozatlan fénye játszott egyik arcon rózsaszínben, a másíkon halovány sárgában.

A tűzértiszt már vigan huzogatta fanyársra a rablópecsenyének elkészített hússzeleteket. Szakértően rendezte be, váltakozva a sertéshúst, marhahúst, szalonnát és hagymát sűrűn egymás mellé, a meghatározott sorrendben. Amíg Ferenc barát is letelepedett.

Nem ment messze az aranykeresztől. Annak fejénél foglalt helyet s így közvetlenül Adél grófnő mellé jutott. Czinka Panna messzebb a tüztől, András vajda lábánál húzódott meg. A francia kenyérszeletekre

csepegtette a rablópecsenye zsírját sütés közben s izelítőül ezt osztotta ki vendégeinek. A butykost is előszedte valahonnan s azt is kézzől-kézre adta. Az elcsigázott testnek élénk szükségérzete mindannyiok előtt kíváratossá tette az ételt, épugy, mint az italt. Egy ideig mindnyájan csakis ezzel voltak elfoglalva. Étkezés közben Czinka Pannát hívták közelebb a tűzhöz, de ő semmi biztatásra nem mozdult meg. András vajda lábaitól úgy, hogy az ételt és italt is részére mindig András vajda közvetítette.

Mire a francia vendégsége kimerült, a többi tábortűznél már zajlott az élet. Hangos beszélgetés, vidám kacagás. Itt-ott egy-egy búsongó füttyszó, majd éneklés verte fel a mindinkább fogyó éjszakát. A fáradtság, a vesződésnek, a veszélynek, mit kiállottak, az árnyéka mintha csak a tűzvilág barátságos fényétől válnék mind kisebbé, míg az általánosan emelkedett hangulatban nyomtalanul elveszni látszott. A tegnapról megfeledkezve, a holnappal nem gondolva, élt az egész embercsoport a pillanatnak. Ezek a gondtalan pillanatok, a kielégített test jó közérzése és a léleknek fel-felszárnyalása a dicsőséges élet vagy a dicsőséges halál előcsarnokában, a multak emlékezetéből megzománcozva vetették fel a legkedvesebb emlékeket és a jövő kétes ködére a remény tündérfáklyájával azon képeket vetítették, melyekkel a szív legtöbbet és legszívesebben foglalkozott. Ezek voltak a tábori életnek délibábjai, tele csillogó ködfátyol képeivel multnak, jövőnek.

A Czinka Panna tábortűzénél a társalgást annyira, amennyire a francia tartotta fenn. Ingerkedett folytonosan valamennyiökkel. Mikor azonban ő maga is kivette részét a lakmározás örömeiből, mintegy bele-

fáradt a nehezen fenttartható kapcsolásába, magukba elmélyedt társainak. Leterítette zsinórozott bőrös bekecsét, lehúzódott ő is arra. Piríttatni kezdette orrát a tűzvilágával s bámulta, mint a többiek, miként lesz a lángból tűz, a tűzből szürke hamú.

A szomszéd tábortűzek mind élénkebb zsívaja csak nyomasztóbbá tette ezen tábortűz némaságát.

Bolstein Adél grófnő forróságot érzett. A szállongoló hópelyhek, az éles keleti szél, a légnek nyirkos hidegsége mind együtt sem tudták lefojtani forróságát. Bosszankodott megnémult környezetére. Békületlen volt önmagával. Bántotta tábortűzök csendje és izgatta a körül mindenfelől felcsengő vidámság. Érezte, hogy társai valamelyikébe bele kell kötnie.

— Maga most is misézik Csáthy? — kérdezte a barát felé fordulva.

— Az imádkozás soha sincs korán és soha sincs későn, a misézésnek azonban mindig előre meghatározott ideje van, amit sem korábban, sem később nem helyes.

Sohaseem felé egyenesen. Hát imádkozott, hogy a holnapi napra megerősítse szívét? Mert más a templom biztos falai közt orgona hang mellett gondolni a jövő életre, mint a Heister ágyúinak hangja mellett a hóval fedett pusztaságon.

— A hóval fedett pusztaság is templommá válhatik s a kuruc és labanc ágyuk dörgése is zsolozsmákká, ha az ember eszményekért harcol.

— Maga eszményekért indult harcba? Hát nem csak azért, hogy lemossa a keresztről a gyalázatot?

— Engem a lelkebben feltámadt kötelességérzet vezet. Az eszményt nem látom még. Itt gomolyog előttem mint a chaos, melyből egykor az Ur akarata

egy iddig ismeretlen világ állott elő. Olykor egy-egy pillanat, egy-egy esemény, egy-egy szó, egy-egy dal, reávilágít a chaosra s az engem megragad, ellenállhatatlanul sodor elébb megkezdett utamon. Hová? miért? mi célból? és meddig? Hiában tűnődöm rajta.

Czinka Panna előhajolt s a tűzbe bámulva, mintha nem is a beszélgetés folytatásaként, hanem csak hangosan gondolkozva szólna, kérdezte:

— És nem fáj a gomolygó chaos nyomásától lelke? Nincs-e sejtelve arról a keletkező új világról amely kötelességének irányát, útjait megszabja majd?

— Nincs! De már éreztem pillanatokat, mikor mások lelkesültségének árnyéka esett lelkemre, azoknál a fényt láttam, magamnál a fénynek árnyékát csupán. Éreztem nagy és nehéz tartozást azon eszmények iránt, melyeknek szolgálatában a kicsinyek, az alattvalók felmagasztosultak, alkottak, teremtetek és abban amit alkottak és abban amit teremtetek, vádat éreztem magunk, e nemzet előkelőbbjei ellen, hogy nem mi alkottunk, nem mi teremtetünk s hogy megérteni sem tudtuk ez alkotásokat. Mit adnék én az öreg Koncz Márton lelki öröméért, mikor mi ígéretéhez képest Bercsényi vezér előtt jelentkezünk? S mit adnék a te búsongó, felsíró, panaszkodó, követelő hegedűért, mikor a te szílj lelked beleszakad, — Czinka Panna? Igen! Ti közelebb a földhöz, megérettetek már ennek a magyar föld szívének égető fájdalmát. Belőletek már az évszázados fájdalomnak gyöngye pereg alá. Elhullatjátok a pusztaságba, míg befujja a hó, elvegyül az út porába, míg befödi a sár, vagy összegyűjti valaki valahol megsokasodva, ki tudná azt ma még megmondani?

— És ki törödnék vele? — szólt gúnyosan Bolstein

grófné, -- hogy egy öreg magyar ígric nagyokat mond s hogy egy fiatal cigány leány jól hegedül.

Czinka Panna — kinek tekintete odatapadt a barát-ra míg az beszélt, Bolstein grófné beszédétől csaknem ijedten húzódott vissza András vajda lábaihoz.

Bolstein Adél grófné közbeszólására, mint mikor a csillagos égre egyszerre fekete felleg borul, komor lett a barát arca, majd lassan, inkább csak önmagának mormogta :

— Pedig úgy tetszik, gyűjti valaki . . . Egy mi közülünk . . . Valaki, kinek nevét kicsinyléssel, lenézéssel emlegettük csak nemrég Lipót császár udvarában. „Egy bizonyos Ragoczkí“ „vagy hogy is mondják.“ Hísz emlékszik grófnő, hogy mulattak az osztrák főúri körökben e pogány név felett. Ugy tetszik, hogy e nemzetnek tenger könnye mind ennek az egynek szívére gyűlt s e szív dobogni kezd.

Czinka Panna felugrott helyéről, odatérdelt a barát elé :

— Oh mondja, mondja kérem, hogy megértette e nagy és nemes szív dobbanását, hogy elolvasta, át-érezte Rákóczi lobogójának hívó szózatát „Pro libertate!“ Hogy érzi, a mint e zászló körülhordozására mint a láva tör elő évszázadok elfojtott keserve, évszázadok eltemetett nemzeti büszkesége! Hogy e lávának egyik tüzes villama ön leend, hogy feltámadt nemzeti büszkeségünk csillagsorozatában a Bercsényiek, Vak Bottyánok, Ocskayék, Bezerédiék és annyi más neves és névtelen között az önt megillető helyet elfoglalja. Mondja, mondja kérem! . . .

— Ha hinném, ha merném mondani! sóhajtott a barát. — Czinka Panna felugrott térdelő helyzetéből, oda állott a barát elé.

— Lehet-e más hite a magyarnak, mint hite Rákóczi elhívásában. A képzelet, mely az ő alakjával, az ő nevével foglalkozik a kesergő kuruc nótákon, harci dalokon át a magyar föld lelkével forr össze. A gondolat, mely tőle jön, vagy hozzá visszavezet, megtermékenyít, lángragyújt minden magyar szívet. Az ő nevében, az ő zászlója alatt hüvelyéből kirepült fegyver megannyi lángnyelve a magyar dicsőségnek!

E lángostor a nemzet szívvéréből, a multa s a jövőre egyaránt világít, mikor korbácsolja a jelent. Kikorbácsolja, kiégeti mindazt, ami idegen és feléleszti, lángra gyújtja mindazt, ami magyar! Lehet-e más hite a magyarnak, mint hite Rákóczi elhívásában!

Bolstein Adél grófnő hidegen nézett fel a tűz világtól megvilágított halovány alakra, lepíttyesztette ajakát, legyintett egyet jobb kezével, azután gúnyosan szólott:

— Semmi sem új a nap alatt és nincsen semmi, a mit csodálni lehetne. Én Bolstein grófné szerelmes voltam egy cigány legénybe s ennek a cigányleánynak már nem elég Csáthy gróf a barát, ez már Rákóczi szerelmes. Ha . . . ha . . . ha! . . .

A gúnyos megjegyzésre a mindig halvány Czinka Panna egyszerre lángvörös lett, azután megszedült s lerogyott az izzó zsarátnokra. Szerencsére még ruházata nyirkos volt s így mielőtt tüzet fogott volna, a barát, a francia és András vajda kirántották a havas földre. Dörzsölni kezdték hóval izzó arcát, homlokát. A szokatlan pirosság azonban csak lassan szivárgott el az arcról, hogy azután helyet adjon a csaknem halálos sápadtságnak.

Csáthy gróf a legnagyobb részvéttel és aggodalom-

mal leste most már ujlag, mikor tér vissza a lélekzetvétel. Jó idő telt el, míg a vérkeringés megindultát megállapítani lehetett. De amint a különben szívós szervezetben a rendszeres életműködés helyre állott, a javulás gyorsnak ígérkezett. Czinka Panna magához tért. Felült, majd felkelt, megköszönte azoknak, kik vele szívesseget tettek s az őrültől eltávozott. A társaság többi tagjára a leány borongó arca, könnyes szeme oly mély benyomást tett, hogy feltartóztatni meg sem kísérelték. Mikor már Czinka Panna alakja elveszett az éjszaka ködében, Csáthy szólalt meg:

— Nem először mondom, hogy rossz szíve van grófnő, érzéketlen rossz szíve.

— Miért? Hogy nevén neveztem meg egy kígyót, ami a maga szívét megharapta, vagy hogy meg tudtam, mit fed a maga Ferenc barát csuhája. Láttam, hogy égett az arca ennek a mindig sápadt leánynak, mikor reápirítottam. Én láttam, hogy maga sápadt lett, mint ez az aranykereszt, olyan sápadt, attól a pirosságtól. Rákóczi mégis igen szép legény vetélytársnak, még ha nem tud is róla semmit.

— Rossz szíve van, érzéketlen rossz szíve!

— Persze, maguknak mindig rossz a szívünk, ha látni merünk, vagy valamit merészelné akarunk. Ha én, az én rossz szívemmel követem az aranykeresztjét magának, mert fel akarom venni keresztjét, mely útjában érheti, — mert most már érdekesebbnek látom — az csak természetes, szinte köteles hódolat, amit észrevenni, méltatni nem szükséges; de ha maga, a jó szívével belebolondul egy cigányleánynak a kék szemébe és akkor ráfogja, hogy a hegedűje babonázta meg s el akarja hitetni velem és mindenkivel, hogy habár kiforratlan, de tiszta érzések rántották a szép

fehér oltár mellől közénk, bűnös halandók közé, azt már nekem látnom kell, hinnem kell, az már nem épen olyan ösztönszerű a viszonzás hiányában mind inkább megzabolázhatatlan szenvedély, mint az enyém, hanem ez valami más, földiekkel játszó égi tünemény! A grófnő pillanatig elhallgatott, majd fokozottabb hévvel tört ki ismét: — fájhat a teremtség elbizakodott urának, a férfinak még inkább fájhat a barátcsuhában is arisztokratának maradt szívnek, hogy éreznie kell azt a minden férfivel közös érzést, hogy a nő ha fennebb becsüli önmagát, nagyobb a vágy utána. Fájhat érezni a minden emberi lénnel közös féltékenységet, amíg képzeletben lefesté, hogy maga helyett más szívhatja csókját, más ölelheti derekát, igaz szerelem tüzeiben — annak, kit a maga jelenléte, égő szemei, arca, sőt forró szavai is hidegen hagynak. Fájhat, hogy éreznie kell, mi a nő a férfinak, de csak így értheti meg, mi a nőnek az a férfi, kihez szenvedélyének utja vezetett. Csakis így érthet meg valamikor engem . . .

— Az ilyen szenvedély ép oly távol áll a szerelemtől, mint a mily távol áll a közös eszményben felismert lelki kapcsolat.

— A közös eszményben felismert lelki kapcsolat? . . . Szép beszéd ez . . . papnak. De én tudom, hogy az életben férfit, nőt egyaránt rendkívüli gondolatokra csak a szenvedély tüzel, rendkívüli tettekre csak az ösztönöz és rendkívüli eredményeket csakis azok érhetnek el, kiket valamely mély szenvedély vezet. A szenvedélyt a férfiban legtöbbször a nő kelti fel. Hogy melyik nő és hogy milyen körülmények között, annak ezer meg ezer változata van, az eredmény azonban egy: hogy a felkeltett szenvedély rabul ejt, porázo

vezeti bármelyikét a férfiaknak. Alkothat a gyávából hőst, a hősből pipogyát a nő, ha egyszer fel tudta keltetni a férfiban a szenvedélyt. És a férfiban, e hiu elbizakodott részében az emberiségnek mindig fel lehet keltetni a szenvedélyt. Saját égő szenvedélyünkkel olykor, melytől magunk is elégünk, elkárhozunk, olcsóbban kisebb eszközökkel máskor, kit kit a reá találó módszer szerint.

Csak kitartás, olykor merészség, mindig mindennek kockára dobása kell, megjön az alkalom s az alkalommal megjön a pillanat. E pillanattal a gyengeség. A gyengeség eme pillanatával szemben erőtelen a hadverő vezér, az ascéta barát egyaránt.

A fiatal francia tiszt gyönyörködve nézte, mint tüzelte magát egyre bennebb Adél grófnő. Mikor már kifáradtan szünetet tartani látszott, mosolyogva jegyezte meg:

— Ugyan grófnő hódítsa meg, gyűjtsa vagy gyűjtassa szenvedélyre urunkat, Rákóczit, vagy ha már az mégis igen nagy dolog volna, legalább itt Ferenc barátot. Én ígérem, hogy kucsmámat szemembe húzom s lehúzódom fal felé fordulok, falnak nézván a csillagos kék eget a hegyek felől.

A grófné visszanyerte dévaj kedvét s mosolyogva mondta:

— Rákóczit még nem ismerem, Csáthy gróft tudom hogy lehetne, de nem érdemes! Ha majd érdemes lesz, akkor ő sem lesz kevés, de maga Rákóczi sem sok bebizonyítani, hogy mi a férfi lelki világában egy nő.

— Sajátságos, — szólt a francia — én ebből a tükröből mit most előnkbe tartott, csak azt látom, mi egy nőnek a férfi. Szerencsére láttam már sok tükröt

női kezekben összetörve, különben vigasztalhatatlan volnék.

Adél grófné már csak félig hallotta a megjegyzést. gombolgatta összebb ruházatát, csatolgatta az ezüst páncélzatot, a hegyek felett derengett a világosság, közeledett a hajnal.

A barát is felszedte a földről az aranykeresztet, kérte a franciát, hogy a trombitával adjon jelt az indulásra. A francia riadót fuit s mindenfelőlről tódultak a csolnakokra, tutajokra.

Mikor a barát a csolnakba besegítette Bolstein grófnőt és András vajdát, kérte a franciát, hogy keresse meg Czinka Pannát s hozza az ő csolnakjukba. Czinka Pannát egy cigány csoportban találta meg az utolsó tutajon. Pengette hegedűjét s tanítgatott néhány cigány fegyverest valami ismeretlen új dallamra. E fegyveresek ugyanis magukkal hozták felcsatolt bőrtáskájokban egyik hegedűjét, másik tárogatóját, fuvaláját, furulyáját, úgy, hogy Czinka Panna körül egész banda képződött. E banda nem akarta elengedni Czinka Pannát. A dallam, amit tanultak, annyira lázba hozta mindnyájukat, hogy mozdulni sem akartak, míg teljesen meg nem tanulják. Majd megverték a franciát, mikor Czinka Pannát elvinni akarta.

Ferenc barát mikor egy ideig hiában várt Czinka Pannára, András vajdát küldötte utána. Így a csolnakban egyedül Adél grófné maradt. A csolnak mellett egyedül Csáthy gróf.

— Fél tőlem Csáthy? -- kérdezte a grófné, vagy már mint Ferenc barátot, megtanították, hogy egy szép nő ölelése, csókja, maga a kárhozat?

— Csak azt tanultam meg, hogy a szép nő ölelése,

csókja csak úgy értékes, ha jutalom. Én még nem szolgáltam reá — felelte komoran a barát — s alig is fogok valaha rászolgálni. Azért a szép nőknek belém kötni lehet, de nem érdemes.

A grófné félreértette Ferenc barátot. Felkacagott:

— Ahá! tehát megfájdult a hiuságunk. Már elfelejtettük, pedig csak tegnapelőtt mondtam, hogy a maga akaraterejével, a maga eszével, apát, prépost, püspök lehet, most azt mondom mindezeknél több, még szabadsághős is lehet. Akkor eljöhet az idő, hogy érdemes lesz küzdeni merészen magáért, megmozgatni fent és alant mindent, hogy oda mondhassuk a mindenkénnél hatalmasabbnak: te teremtetted, én pedig megöltem! . . . Emlékszik még?

— Rég volt . . . igaz sem volt . . . emlékezem! mondta elmélázva tűnődve a barát.

A két ellentétes irányban kalandozó léleknek pillanatokig nem volt újabb érintkezési pontja. Bolstein Adél grófnő dacosan fordította el tekintetét Csáthyról, Csáthy pedig messze elnézett a már zajló víztömeg felett.

András vajda érkezett Czinka Pannával, de nyomukban a hangszerekkel ellátott fegyveresek is. Ezek követelték András vajdától és a baráttól, hogy őket Czinka Pannával egy csolnakba tegyék. Amíg a Vágon lerohannak, jó pár óra telik bele, azalatt azt a csodálatos dalt megtanulják; már is próbálgatták a kíséretét.

Késlekedni nem volt idő. A barát úgy rendelkezett, hogy egy nagyobb csolnakot hajtatott elől, melybe a nyolc legény is könnyen elfért. A tutajokról még négy evezőst rendelt elé és így mindnyájan behelyezkedtek a vezető csolnakba.

Czinka Panna megint csak András vajda mellé telepedett, ki hátul a kormány mellett állott. A zenészlégények körülvették Czinka Pannát.

A kisebb csolnakokkal egy pár tüzéraltiszt a gátlásokhoz ment, szétütötték a gátlásokat; a feldugott nagy víztömeg iszonyu robajjal törtetett alá, magával ragadva, mint könnyü pelyhet a csolnakokat, tutajokat és azokon a hurrázó, zajongó, daloló embertömeget, a megszeppent, kapálózó, horkoló harci paripákat.

A gyors rohanásban minden testi és lelki erejüket össze kellett szedjék a vízi járműveken, hogy az áradat medrében maradhassanak, hogy az itt-ott feltorlódó s hol ezen, hol azon csolnakon átcsapó hullámok a mélybe ne ragadják, hogy a Vág folyamába beszögellő szíklákat, óriás fatörzseket kikerüljék. Amint a megáradt, megvadult víz csavarta ki az erdőkben, hol elhaladtak az élőfákat, amint görgette alább-alább, letördelt szíkladarabokat, e zugás, recsegés, ropogás megtöltötte, szinte megrengetni látszott a folyam völgyét. A tajtékzó hullámok tetején azonban amint a pirkadó hajnal kibontotta arany hajzatát, amint a Vág melletti tornyos faluk, régi lovagvárak egymásután tűntek el, ép oly rohamosan nőtt a veszély legyőzésének diadalérzete. Mikor azután a távol ködében, a domb oldalon feltünedeztek Nagyszombatnak karcsu tornyai, mikor még később a a tábortüzekről fel-felcsillanó fegyverek sejteniengedték a kuruc tábort, rázendített Czinka Panna hegedűje . . .

A nyolc muzsikusz fegyveres, hangszerei szárnyra kapták a vezető hegedűt és amint az ismeretlen dal tüze belecsapott a lelkekbe, nem volt maradása senki-

nek a csolnakok ülésein. A dal mintha mindenkinek lelkéből mindenki helyett sírna, vigadna, buzdítana, követelne, mindenkit lázba hozott. Beleénekeltek, belekurjantottak, kibontották a zászlókat, megmegrázták a levegőbe. Marcona alakok kitüzült arccal, égő szemekkel rángatták ki kardjaikat hüvelyekéből. A csillogó, villogó fegyverek mintha ezer meg ezer szíporkát vetnének a napnak sugarától és ez ezer meg ezer szíporka, mind annak a dallamnak tűzszikrákkal színezése volna és mintha a daltól elmosódó erdők, berkek, szírtek, tornyos faluk, mind fénnel teltek volna meg s e fényt valamennyi a lelkesült csapatra verné vissza és a visszavert fény vetekedve a bíbor hajnalfénnel, mind odagyülne a Rákóczi-zászlókra, Rákóczi-zászlókon az örök eszménynek a szabadságnak jelmondatára. E dalban egyé lett a magyar szabadságért küzdeni kész csapat a magyar vízzel, a magyar földdel, a magyar léggel és mindennel körös-körül; e dallam ismét csak a Rákóczi-induló volt. . . Bolstein Adél grófnő feszült figyelemmel kapta el a riadó minden egyes hangját. Lelkében az egészlet összeállítani akarta. Most sem ment sehogy. . . Lehangoltan, szinte szomorúan nézte a dal s a zene tagadhatatlan nagy hatását. Lehangoltan, szinte megdöbbenve látta, miként egyenesedik fel a barát délceg termete, miként tűzül ki arca, ragyognak szemei. A vicomte felé fordult.

— Ez nem a mi világunk, ugy-e? — kérdezte halkán. A kis francia éppen akkor rántotta ki a kardját, hogy csillogjon az is a hajnali fényben, ő maga is teljesen a varázslatos zene hatása alatt akkor kiáltotta el: „Pro príncipe Rákóczi! Pro Libertate! A kérdésre mégis a grófnő felé fordult s megindultan mondá:

— Világok dőlnek romba, hogy új világok alakuljanak. Ez egy alakuló új világ. Én nem értem, de különössége, bűbája megragad.

— A régi világ ez, — szólalt meg csengő hangon a barát, — egy közel ezer éves nemzet felszabadult lelki világa. A mi világunk, a dicsőséges nemzeti múlté, egy szabad, egy független nemzetnek, a magyarnak jövőjét méhében hordozó. Értem már Rákóczi. Érzem is, hogy minden lábanyomát, ha vérrel, ha könnyel, de meg kell szentelni minden jó magyarnak.

Czinka Panna a nyírettyű hátával kezdte csattogatni hegedűjét, kék szeméből egy háladatos tekintet röpült a barát felé . . .

Bolstein Adél grófnő szomorúan ismételte:

— Lehet egy rég eltemetett világ, lehet egy még meg sem született világ, de a mi világunk!

* * *

Koncz Márton uram Bercsényi sátrából úgy tűnt el, hogy a kuruc vezérek észre sem vették eltűnését. Az öregnek fellengző jelentése felett egy pár többé-kevésbé csipős megjegyzéssel napirendre tértek. Csak maga Bercsényi volt, kinek lelkében a jelentés valamelyes nyomot hagyott. Mikor vezértársai csapataikhoz elszéledtek, hívatta Koncz Mártont. Az öreg már rég a hajduk között volt, azokat tartotta szóval, lelkesítette a közelgő küzdelemre.

Majd felhívta környezetének figyelmét az időközben kiüszult égre. Mutatta, magyarázta, hogy az égen három csillag harcol egymással. A nagyobb csillag először a két kisebbet üzte, kergette, azok kisebb-nagyobb fényivet hagyva hátra, menekülni látszottak; később a nagyobb csillag elé felleg tódult, ekkor a

két kisebb egyszerre tört a nagy csillagra és a nagy csillagot elűzték. Bercsényi küldöttének felszólítására Koncz Márton uram azt válaszolta, küldené ide Bercsényi vezért, mert ő most nem hallgathat földi parancsra, neki most a csillagok beszélnek.

A küldött elmondta az üzenetet. Bercsényi elhagyta sátorát, oda ment a hajduk közé. A nagy csillag és a két kis csillag csatája a derült égen többször megismétlődött. A természeti tünetekben hiszékeny Bercsényi ép oly figyelemmel hallgatta Koncz Márton uram csillagjóslásait, mint a körülöttük csoportosult hajducsapat.

Az a fejedelem, mely messze kiválik
Heister és Herberstein lenne a két másik?

Az a fényes csillag elverí a kettőt,
Míg rá nem tolulnak apró piciny felhők.

E piciny felhőkön tompul el fegyvere,

E piciny felhőknek árulás a neve . . .

Hjába a vezényszó „lóra magyar, lóra! “

Ha nem akadtatok rá az árulóra . . .

Koncz Márton uram elhallgatott. Hiába kérdezték a hajduk, hiába maga Bercsényi, hogy jósoljon többet, vagy jobbat a csillagokból, az öreg nem volt többet megszólalásra bírható. Leült egy farakásra, összehúzta köpenyét, nézegette az eget, el-elnézett fel a Vág folyásán a setétlő hegyekre. Várt valamit.

Bercsényi meleg ruhát hozatott a sátorból. Pokrócot terített a farakásra, tüzet gyújtatott a farakáson túl. Azután ledőlt a pokrócból hevenyészett nyugvóhelyre. Magára húzott egy másik pokrócot s rászólt Koncz Mártonra.

— Te most örködöl felettem, ha meglátod, amit vársz, felébresztesz, értetted . . . felébresztesz . . .

Azzal lehunyta szemét s nemsokára csendes, egyenletes horkolással mutatta, hogy elaludt.

Koncz Márton uram számítgatta az esélyeket, hogy a fehér barátoktól mikor indulhatott el a csapat, hogy a vontatásokkal mikor érkezhettek a Hernád fejéhez, mennyi idő kellett, míg átszedőzködtek a Vágnál fel-dugott vízre.

Számítgatta, hogy az elszabadult, megárasztott Vág zajlása mikor juthat eddig. Türelmetlenkedett. A hajnal már reá világított a kuruc táborra. A fegyveres hadak már szedelőzködtek fel az örtüzekről. A csapat-tisztek már ott állottak csapataik előtt, az ő csapata a baráttal még nem volt sehól.

Egyszerre valami szokatlan hang csapott fülébe. Pillanatig úgy hitte, hogy hajnali harangszó. De amint a hang erősödött, megismerte. Ez Czinka Panna hegedűje. Még élesebben figyelt. Mintha lelkesült tömegnek rivalsága folya össze valami erős cigánybanda zenéjével. Amíg egyszerre a távolban megcsillant egy magasra tartott arany kereszt. Többet nem látott, szeme megtelt örömkönnyel. Szótlanul rázta fel Bercsényi vezért álmából s a megáradott Vágra mutatott.

Bercsényi kitérülte szeméből az álmod. Talpra ugrott és épen úgy, ahogy Koncz Márton uram az este előadta, a harsogó folyam felett tutajokon, csolnakokon jönni látta a Rákóczi-tüzéreit csoportos lovakkal. Ezüst sisakos vitézeket hadirendben, szépen. Elöl a barátot az arany kereszttel, fényes főúri nőt páncél vértességgel. A fekete alakokat, egy egész fegyveres osztályt, a hajnalsugárban fűrésztött Rákóczi-zászlókkal. És a kopott fecskét, Czinka Pannát, a cigánybanda élén, amint húzta a riadó kurucnótát. Koncz Márton uramnak könnyes szeméből látta a diadalérzetet Bercsényi vezér. Valami

hálafelet érzett ő is. Megragadta kezét az öregnek s megszorította igaz magyar barátsággal.

A nótától és a lelkesült csoporttól, mint egy süstörgő, égő kanóctól, egyszerre lobot vetett az egész kuruc tábor. A kikötő csolnakok elé Bercsényi magasietett. De amint azokból kiugráltak, minden egyes új kuruc vitézt tíz-husz régi akarta kebelére ölelni. Kézről-kézre adták, csókolgatták a sohasem látott idegeket, mintha valamennyi édes testvér volna. Csókolgatták, ölelgették, mert fölöttük lengett a hajnalfénytől csillogó, nemzeti lelkesültségtől felmagasztosult Rákóczi zászló.

Az arany keresztes barátot Bercsényi maga ölelte át s csak mikor bajtárs csókjával felszentelte, akkor ismert reá:

— Te vagy az Csáthy! csakhogy rátaláltál magadban Árpád vérére, kinek köszönhetünk téged?

Csáthy oldalt mutatott.

— Annak a lánynak, vagy a hegedűjének, magam sem tudom — mondta

Bercsényi a fényes főúri nőre nézett, kinek elfogadó párja nem akadt. Elébe lépett, tiszteletteljesen üdvözölte, valamit köszönt is neki. Meg sem látta az ütött-kopott fecskét, Czinka Pannát, ki távolabb ott pihedett Koncz Márton keblén, elvonultan egy bokor mellett s míg örömkönnyeik összefolytak, Csáthy Glóriát látott fejük felett.

Bolstein Adél grófnőt bántotta a megnem érdemelt köszönet. Bántotta a lelkesültségtől mámoros tömeg. Bántotta a mellőztetés, melyet abban látott, hogy a nemzeti öröm hullámcsapásai őt teljesen elkerülték. Bántotta Bercsényi kimért, szinte gyanakodó udvariasága. A csodálkozás, mely Bercsényi arcán visszatük-

röződött, mikor feltennie kellett, hogy Csáthyt az ő befolyása vezette ide.

Alig várta az alkalmat, hogy róla megfeledkezzenek. El is maradt Bercsényi csoportjából . . . Majd a Rákóczi tüzérséghez csatlakozott. Mire az ujonnan jöttek a hadi rendben elhelyezkedtek, Czinka Panna és Koncz Márton ott maradtak a hajdu csoportokhoz beosztott cigány fegyveresek között, kiknek vezérül Csáthy gróf a barát jelöltetett ki. Bolstein Adél grófnő a Rákóczi tüzéreknél maradt s tüntetőleg foglalkozott a fiatal Valois vicomttal. Bercsényinek feltűnt e dolog, sajnálta is Csáthyt, de megjegyzést nem tett. Ilyen dolgokat jó mentire hagyni gondolá.

Mire az est ismét eljött, a szép grófnő meggondolkozott, felkereste Bercsényit, kérte, hogy neki külön kis sátrat rendeljen lehetőleg oda, hol a rendes katonák, a tüzérek vannak, mert a szedett-vedett hajduktól és szervezetlen kurucoktól nem érzi magát biztonságban. Bercsényi borus lett e kérésre, indulatosan válaszolt:

— Nőnek csak akkor lehet helye a harcban, ha nem a pillanatnyi szeszély, vagy csapongó szenvedély, de valami eszmény vezette oda. Akit nem az vezet, maradjon a rokka mellett.

Bolstein Adél grófnő elfordult Bercsényitől, megindult vissza a tüzérek közé.

Másnap reggel az egyik ágyu őrsége nem jelentkezett a riadóra. Az árván hagyott ágyun egy levél volt „Ferenc barátnak“.

„Magával még találkozom abban a régi világban, ahol boldogok lehattünk volna . . . Százszor ismétlem, nem ez a mi világunk. A kis Valois vicomteot ne keressék, udvariasabb Bercsényinél, ahova kértem, oda kísér. Adél.“

Mikor a tüzértiszt és szakaszának megszökése a kuruc táboron szájról-szájra járt, Koncz Márton uram felsóhajtott: „Az első felleg a nagy fénylő csillagon. Vajjon melyik lesz a másik?”

„REPÜLJ FECSKÉM, ABLAKÁRA!”

Heister táborában már kialudták azt a 3000 akó bort, amit Érsekújvár megvételenél elgarázdálkodtak. A jól fegyverzett, pompásan ruházott csapatok közé a katonai fegyelem ismét visszatért. A nagy német fegyveres hatalom válogatott hadsorai a nyugodt tenger benyomását tették. A tengerét, mely tudja, érzi hatalmát. Amint a parancsszavak után sorakoztak hadi-rendben a Haislinger-gyalogosok, Virmond-gránátosok, gr. Schlick-vasasok, De Vent-gyalogok, Montecucolli vasasai, a La March-féle, a Fels-féle, a Darmstadt-ezredbeli vasasok, a Stahrenberg-, Vobezér-, Vilmond-, Trisler-gyalogság, a Latour-lovasság, a Virmond-, a Neuburg-batalionok, a Barraít-lovasság és így váltokozva a fegyveres hadak, a harcban edzett, jól táplált erőteljes alakok; amint engedelmesen jöttek-mentek, oszladoztak, csoportosultak: mint a tengernek állandó gyűrűződése volna. A part, ahonnan ez állandó hullámverés megindult s ahova visszaverődni látszott, Heister fővezér tábori sátora volt. E sátor körül volt legélénkebb az élet. Vágtató lovasok ide tértek vissza a kémszemlékről; vezető főtisztek ide nyargaltak, utasításait átveendő. A tenger hullámzását irányító mozgó erő, a császár átruházott hatalma itt székelt.

E nagyhatalom, ki ezen pillanatokban annyi ezer meg ezer élet felett rendelkezett, kinek akaratától függött elbocsátani a halál angyalait: fáradtan, kedvetle-

nül gubbasztott díszes sátorában a tűz mellett. Törődött, öregedő testét selyem pokróccal takargatta hol itt, hol amott, aszerint, amint a csípős, hideg szél ellen védekeznie kellett.

A hevenyészett asztalon kiterített térképen segéd-tisztjeivel számítgatta a hadállások esélyeit. A kuruc tábor elhelyezéséről, erejéről, mozdulatairól ellentétes híradások jöttek. E híradások mindenike újabb meg újabb számításoknak adott alapot.

A vezér kedvetlensége türelmetlenséggé nőtt. Türelmetlensége kihatott a körülötte álló főtisztekre. A kuruc hadviselési mód a haditervek gyors változását követelte meg. A rendszeres hadseregnek előre megállapított, a harcászati tudomány rendes keretében mozgó haditervei, szemben az ellenség mindig váltakozó, sohasem egységes harcmodorával már igen gyakran bizonyultak sikertelennek. A tervezetek, a megbeszélések, mind csak botorkálás lehetett ismeretlen vidéken, csillagtalanul setét éjszakában.

Amíg a főtisztek Heister körül tanácstalanul álltak, egy lovas őrjárat jelentkezett. Az őrjárat parancsnoka jelentést tett, hogy a táborvonalon belől, az előőrsöket kijátszva, egy kémét fogtak el. A kém valami kóbor cigánynak látszik. Feltűnő azonban, hogy alatta egy gyönyörű paripa van, túszejében, mikor megmotozták, nagymennyiségű aranyat találtak. Rákóczi-aranyat, Lajos-aranyat, Lipót császár aranyait, török aranyat vegyesen. Feltűnő az is, hogy a cigány maga is kérte, vezessék Heister vezér elé.

Heister még mindig kedvetlenül intett kezével, hogy vezessék hát elébe a foglyot.

A parancsőtiszt a sátor elé ment, leszállította a lóról s fegyveresek közé fogatva, a sátorba tuszkolta az állítólagos kémét.

A tűzvillám a sátorban egy hatalmas termetű fiatal alakot világított meg a belépőben. Habár karjai leköötözve voltak jobb lábszáraihoz, a kötelek dacára teljesen kiegyenesedett. E mozdulattól a kötelek szétpattantak rajta. Most már szabadon lépett a fáklya felé, mely Heister vezér ülőhelyét világította meg. A rongyos cigány öltözet teljesen elveszett a kidomborodó mell, hatalmas karok, nyílt, erős tekintet és feltűnően szép alak láttára.

Heister felemelkedett. Jobban szeme közé nézett az idegennek. Ugy rémlett neki, mintha ez alakot valaha látta volna.

Az idegen katonásan tisztelgett Heisternek s ugyanazon állásban, mint az osztrák tisztnek jelentéstételnél előírva van, tette meg a jelentést:

Wallerstädter Heinrich főhadnagy vagyok a La Marche dragonyosoktól Rákóczi tüzérei között voltam kémszolgálaton. Kassáról jövök, váltott lovakon. Scharodí kuruc ezredestől hozok üzenetet. Itt elhallgatott. Heister figyelmesen vizsgálta újból, meg újból. Végre felismerte.

-- Te vagy a Bolstein grófnő vőlegénye, a katonaszökevény. Verjétek vasra, majd csak azután beszéljen . . .

— Leszedeti még rólam a vasat, ha le nem rázom magam — mondta nyugodtan az ifjú — amint leszedeti e cigány ruhát, a mivel kalandot kerestem, meg is találtam. Most már visszatérek grófnőmhöz és régi csapatomhoz.

Mikor a vasat reá verték kezére, lábára, leguggolt, aztán ezen helyzetéből mosolyogva, félig alázatosan, félig gúnyosan nézte Heister vezér nagy fejét. Amint rakosgatta keresztbe megvasalt lábait, rázta karjait,

tökéletes cigány volt. Bárki felismerhette benne Benczédi Ferkót. Mikor azután kezeire is ráalapácsolták a vasat, gúnyosan kiáltott rá a vele foglalatoskodó profuszokra: — Elvégeztetek? Azután összehúzta lábafejét egy irányba a lábszárral s megláncolt lábáról lerázta a vasat. Ép úgy húzta ki kezeit a vasból, mintha csak könnyű karperecekkal játszanék. Mikor szabad volt, felugrott a földről, ekkor már ismét kifogástalanul választékos tartásu, előkelő ur volt. Ujra Heister elé állott és újra jelentett:

— Wallerstädter Heinrich főhadnagy vagyok a La Marche dragonyosoktól. Rákóczi francia tüzérei között mint főhadnagy voltam, persze kémszolgalaton. Kaszáról jövök. Váltott lovakon. Scharodí kuruc ezredes-től hozok izenetet. Jelentést hozok Rákóczi hadáról, amelyen átjöttem. S ha jelentésem ér valamit, visszahelyezésemet kérem főhadnagyi rangomba, oda, ahol voltam a Neuhausen-i zárdá örsébe.

— Hol van Bolstzin Adél grófnő? Tudhatod, hogy atyja tábornoktársam és jó barátom volt. Te megszöktetted, mit tettél vele?

— Megesküdtem vele. Oltár előtt a fehér barátoknál. Azután elszöktünk egymástól, most ismét kergetjük egymást.

Heister félreértette a szándékosan homályos kifejezést.

— Ha kergetitek egymást, lesz gondom reá, hogy meg is találjátok. Majd a kis grófnő is visszakerül a Neuhausen-i zárdába. Csakhogy akkor már te ablakon át nyalhatod a mézet. A jelentést várom.

A rongyos ruházatu, délceg alak szeme felcsillant. Most már Falieri volt — az előkelő olasz főúr kiismerhetetlen kígyó tekintetével, a merész világkalan-

doréval. Heister a császár katonája az ő szegletességével, közép nagyságu természetén hatalmas fejével, e hatalmas főben megcsontosodott rendszerekhez szokott gondolatvilágával, nyitott könyv volt már előtte. A fényes egyenruházat, a díszes környezet dacára érezte már Falieri azt a felsőbbiséget, amit a világlátott, magasabb szellemi tulajdonokkal bíró ember önbizalma ad meg mindazok felett, kiknek a végzet kevesebb egyéni értéket adott. Körülnézett a még bent ögyelgő pár tábori tiszten. Heister elérte a tekintetet. A tiszteket távozásra hívta fel.

Mikor csak ketten maradtak, Falieri kínálás nélkül a térképekkel megrakott asztal mellé húzott egy tábori széket s leült.

— Fáradt vagyok táborszernagy ur, rendeznem kell gondolataimat — mondta. A dőlyfős katonának már nem volt lelki ereje megjegyzést tenni a váratlan merész fellépésre. Ő maga is egy tábori széket tolt az asztalhoz s azután pillanatra mégis visszakapva alaptermészetét, most már fenyegetőleg mondta: Várom, hogy félóra múlva függeni fogsz-e, vagv visszakapod kardodat? Beszélj! . . .

Falieri halkán beszélni kezdett. Röviden érintette gyógykezelését András vajda sátorában. Scharodi megjelenését a Zöld György menyasszony ruhával. Scharodi jelentése alapján a fehér barátoknál Koncz Márton és Czinka Panna izgatásainak hatása alatt összetoborzott kuruc haderőt. Azután szinte csak sutogva mutatta meg a térképen Rákóczi haderejének előnyomulását, Bercsényi hadseregének jelenlegi összealkotását. Megjelölve a haderő gyengéjét szabatosan és pontosan. Elmondta a Rákóczi tábor elhelyezését, beosztását, az ágyuk, tüzérek számát. Végre Scharodinak

ízenetét, hogy az első támadás közben kitűzi a fehér zászlót, egész ezredével át áll Heisterhez s oldalban támadja meg a mellette álló Rákóczi-kurucokat.

Heister csak lógatta nagy fejét. Sem nem hitte el, sem pedig elnem utasította magától a hallottakat. A jelentés annyira részletesnek látszott s minden részlet annyira egybevágó, hogy feltett kérdései keresztútjében pillanatra sem fedezhetett fel kapkodást, ingadozást, avagy következtelenséget. Csengetett a parancsőr tiszteknek. Amint megjelentek, bemutatta nekik Wallerstädter Heinrichet, utasította őket, fogassák fegyverek közé, vigyék a La Marche dragonyosokhoz, ott adjanak ki neki tiszta ruhát, azután vasalják meg s tartsák további rendelkezésig a legszigorubb őrizet alatt. Hozzá tette a rendelkezéshez, hogy egyebekben, mint kiváló vendéggel kell bánni, sem ételben, sem italban, sem dohányban fogyatozása ne legyen. Falieri felugrott helyéről, katonásan tisztelgett s követte a parancsőrtiszteket.

Alig vonult el a fegyveres csapat Falierivel, valahol a német tábor külső körvonalán puskaropogás, majd szaggatott össze-vissza kiabálás hallszott. Heister maga is felkötötte kardját, kirohant sátra elé.

— Mi ez? — kiáltotta. De a körülállók egyike sem tudott feleletet adni. A puskaropogás hamar elnémult. Ám a zagyva beszéd, kiabálás, ide-oda rendelkezés még erősödött. Jó negyedóra telt el, mire a tábor széléről jött egy dragonyos járőr jelenteni, hogy 32 Rákóczi-tüzér egy tiszttel és egy hadi mezbe öltözött páncélos hölgygel az előőrson átverte magát s fehér kendőt lobogtatva áll a tábor előtt. Heister rendelkezett, hogy fegyverezzék le azonnal s hozzák valamennyit elébe.

Kevés idő múltán nagy fegyveres csoporttól körülvéve jöttek a Rákóczi-tüzérek, élükön Bolstein grófnő s Valois vicomte, a tüzérhadnagy.

Heister fáklyákat hozatott. A sűrű fáklyavilágnál a tömegből kibontakozó alakok közül csak Bolstein grófnét látta meg. A csillogó ezüst páncél, a ragyogó barnapiros arc s ez arcon a kötekedő, szinte gúnyos mosoly minden figyelmét lekötötte.

A grófné katonásan állott meg Heister előtt. Sisakjához emelte kezét s belenevetve szemébe a vén katonának, jelentette:

— Tábornagynak urnak jelentem, hogy egy tüzértiszttel, harminckét Rákóczi-tüzérrel megszöktettem magamat a vén medve Bercsényitől, mert nem adott sátrat éjszakára. S mert az ott nem a mi világunk.

Heister arca elkomorodott. A kötekedésre nem felelt, mintha az egész jelentést nem hallotta volna. Mereven nézett a fiatal tüzértisztre.

A tüzértiszt előlépett, katonásan tisztelegve tette meg a jelentést:

— Francia tüzérek vagyunk Rákóczi táborából. Nekem jönnöm kellett, mint árnyéknak a fény után, társaim mindig követtek, tűzbe-vízbe s most az árulásba. Elárultuk Rákóczi zászlóját, ott hagytuk leszögezett ágyuinkkal katona becsületünket. Lövess főbe vezér mindnyájunkat, vagy bízd ránk a dicsőséges császár ágyúit, hogy szerezhessük vissza elvesztett katonai becsületünket.

— Rákóczitól jöttök tehát – szolt komoran Heister.

— Meguntátok a barangolást, a rossz ellátást. Elfogyott a bor, a dohány és a libertas ugy-e?

— Semmi sem fogyott el. Nincs panaszunk Rákó-

czíra, sem vezéreire — felelt hevesen a hadnagy. Nem untunk meg semmit, de azt a lelkesültséget nem értjük, annak a harcnak célját nem látjuk, az nem a mi világunk. Engem egy pillanatnyi szeszély csillogása vezet, én vezetem a többi, ennyi az egész.

— Te tetszel nekem — szólt Heister. Azután a szolgálattelvő ezredesnek rendelkezett. A francia tüzéreket fel kell esketni a császár hűségére, ellátni mindenel, amit a táborban jót kapni lehet. Átöltöztetni a császár egyenruhájába, azután szétosztani az ütegekhez, de úgy, hogy egy ütegnél együtt hatnál több ne maradjon. A hadnagy ur és a grófnő velem marad. A mint a csapat elvonult, Valois hadnagyot és a grófnőt meghívta Heister sátorába. Itt a fiatal hadnagy teljes nevével bemutatkozott.

— Te tetszel nekem, — szólott újra Heister — talán hasznára is lehetsz új gazdának, a felséges császárnak. Foglalj helyet. Kérem grófnő, vegye hatalmába kerevetemet. Rídeg katona-fekhely, de jobb, mint amit Bercsényi adott. A grófnő nem várt több kínálást, úgy páncélosan ledőlt a kerevetre. Heister az asztalhoz telepedett, szemben a fiatal hadnaggal.

— Nos akarsz-e szolgálni a császár ő felségének? Vedd a kardját. Ezzel átnyújtott egy kardot a sátor szögletéből. A tiszt átvette a kardot s komolyan válaszolt.

— Karommal, kardommal, véremmel, életemmel, igen.

— Mondj hát mit láttál Rikóczi táborában? Kikből áll? Kik a vezérei? Kiket várnak még? Mi a sereg beosztása, felállítása? . . .

A fiatal tiszt felugrott helyéről megszakította Heister

beszédét, lecsapva a csak ímént átvett kardot az asztalra.

— Veress vasra vezér s ne kiméld tőlem a golyót. Még a kutyát sem lehet úszítani előbbi gazdájára. Katonai becsületedre nem alkuszom . . . Ilyen szolgálatot nem tettem Rákóczinak, nem teszek a császárnak sem. Miért adtál kardot, dühöngött tovább, ha csak nyelvemre van szükséged. Vedd vissza, míg nem vágom szemed közé . . .

— Bravó, bravó! — ujjongott a grófné, megtapcsolva a jelenetet — lám mit tud a kis francia? . . . Kellott ez neked Heister vezér?

Heister megcsóválta hatalmas fejét;

— Így is jól van fiam — szólt váratlanul melegen. Majd elmondja a grófnő. Nekí nem adtam kardot.

A grófnő felkacagott.

— Azt várhatod vezér. Nekem tetszik a kis francia becsülete. Habár nem tudom, hogy a kardom Rákóczi kardja-e, miért ne legyen nekem is katona becsületed? A Rákóczi tüzérekkel én is Rákóczi tüzér vagyok.

Heister gúnyosan válaszolt:

— Nem minden Rákóczi tüzér ilyen kényes katona becsületére. Alig félórája hoztak katonáim egyet, ki mindent elmondott, mit tőletek kérdeztem. Épen csak azt akartam tudni, igazat mondott-e?

— Hazudott, bizony! hazudott — szólt hevesen a francia, — vagy te hazudsz vezér, mert ilyen francia tüzér nem lehet.

— Majd elmondja megint nektek, elöttetek, de igazán nem tudom, nem-e lesz igen kellemes a grófnőnek a találkozás? Azzal bekérgetett egy segédtszert, odasúgott annak, hogy hozza ide Wallerstädter főhadnagyot.

— Kíváncsivá tesz — mondotta a grófnő — valami régi ismerős?

Heister elmosolyodott . . . Nem kellett sokat várakozni. A kiküldött tisztt hamar visszatért, magával hozva a most már teljesen átöltöztetett La Marche dragonyos főhadnagyot. A bejelentés után Heister felkérte a grófnőt és kísérlőjét, vonuljanak a sátor megvilágítatlan háttérébe. Alig történt ez meg, belépett a két tisztt. Heister kiküldötte a segédtisztet. A bent maradt dragonyos tisztet élesen nézte egy ideig. Azután hirtelen reászólott:

— Amit főhadnagy úr nekem az előbb elmesélt, nem lehet igaz, egy francia tüzérhadnagy jelentkezett s ez mind ezekről nem szól semmit. — Ugy válaszoltotta meg kifejezéseit a vezér, hogy amit mond, igaz legyen ugyan, de a főhadnagy mulhatatlanul félreértse, félre is értette.

— Mi nem igaz belőle? A Rákóczi csapatok felállítása? A megbeszélt hadítelv? A fehér barát és Koncz Márton kuruc csapatai a Vágon? Vagy a Scharodí bejelentett átpártolása. Vagy . . .

A kis francia tisztt rohant elő, megszakította a beszédet. Megragadta a főhadnagyot, szeretetteljes fájdalommal nézett a szemébe, megrázta annak hatalmas vállait:

— Mit akarsz ember? Miért törsz te Rákóczira orozva? Te is nagyobb vagy, ő még sokkal nagyobb, hogysem meg ne találhasd barát vagy ellenség gyanánt nyíltan a csatamezőn. Mért alázod le magad kém szerepre? Vagy olyan nagy már előtled is Rákóczi, hogy csak árulás buktathatja el. Sérti talán szemedet a fény, amit e már történelmi alak egy nemzet lelkesültségéből összeszedett?

A dragonyos félre lökte a kis franciát.

— Eh! Hagyj engem a te örökké váltakozó, mégis örök lelkesültségeiddel. Miért vagy itt, ha Rákócziról így beszélsz? Mit csodálkozol rajtam? Egyszerű a dolog: a béka nyálat lövelt a Szent-János-bogárra. „Miért köpködsz?” kérdezte a Szent-János-bogár, — „miért világítasz?” felelte a béka. Akí a tömeg felett egy fejjel kinőtt, azt a fejet le kell ütni.

— Azt a fejet le kell ütni — ismételte Heister. — Ti ismeritek egymást? Ez csakugyan francia tüzértiszt Rákóczi táborában — kérdezte Valois vicomteot a dragonyos tisztre mutatva.

— Igen. Geramo lovag főhadnagy a Rákóczi tüzéreknel.

— Wallerstädter Heinrich la Marche dragonyos főhadnagy nálunk — mondta Heister.

Bolstein Adél grófnő lépett elő holt halványan. A dragonyos szinte megtántorodott e jelenségtől. Arcáról eltűnt a kötekedő mosoly, a megdöbbenés halvány-sága fogta el őt is.

— Benczédi Ferkó cigány szájbidzso nekem s mind ezeken kívül s mindezek felett a legmerészebb világkalandor, aki előtt nincs Isten, mert letagadja; nincsen oltár, mert meggyalázza; nincsen arany, nincs tisztaság, mert bepíszkolja, nincs boldogság, mert megírgyelve szertetépi, nincs erő vagy hatalom mert szét-töri vagy kijátszodja. Töresd kerékbe, húzasd karóba, mert ha elszabadul, tovább üzi megrontását asszonyoknak, férfiaknak. Ez Falieri gróf, a hazaáruló velencei doge dédunokája, az én hites uram! ha-ha-ha! . . .

Heister megütődve nézett az egyre sápadtabb alakra.

— Mi nem igaz belőle? — A Rákóczi csapatok

felállítása? A megbeszélrt hadíterv? A fehér barát és Koncz Márton kuruc csapatai a Vágon? Vagy a Scharodi bejelentett átpártolása. Vagy . . . A kis francia tiszrt rohant elő, megszakította a beszédet.

A grófnő fájdalmasan, szenvedélyesen felkacagott, kacagása közben megragadta a hatalmas férfit. A férfi nem ellenkezett.

-- Lökj el engem is magadtól, mint a kis Valoist, de tudd meg, hogy a tűz, a víz elemésztette a te Falieri palotádat minden rablott kincseiddel s én ott voltam, mikor a te büntanyádon a tűz s a víz osztozkodott. Még láttam, mikor festett képedet a láng rendre nyelte el, amíg utánad égtek az eldobott virágok, köztük én magam is, a legutolsó . . .

A kemény férfi inogni látszott. Mély tűzü kék szeméit kerekre nyitotta, mintha ki akarná delejezni a mind inkább felhevülő nőből, amitől tartania kellett. Az asszony önkénytelenül elérgette. — A bünjelek is oda égtek vagy elrongyolódtak a vízben bizonyára s nem fog téged soha senki megismerni igazán. Én megátkoztam minden percet, amíg ismertelek és megátkoztam önmagam, mikor igazán megismertelek. Töresd kerékbe Heister vezér, amint elárulta Rákóczit ma, elárul holnap titeket. Az élő nyughatatlanság ez. Amint magam is az vagyok, az élő rombolás . . . Falieri visszanyerte hidegvérét, Heister felé fordulva, ismét hetykén szólott:

— A romboló erő gyakran használható. Bolond lenne az a vezér, ki eldobná a iztosan robbantó petardát, amikor már kezében van. Engem egész életemben a szenvedély vezetett. Az élet egyetlen igaz szenvedélye, a törekvés az asszonyi állatban rejtett élvezet után. Ez élvezetért feladtam és feladok mindent, egyetlen koc-

kára, ha kell. E kockán most az én életem és Rákóczi, a fejedelem törbe csalása áll. Kerékbe törés, karóba húzás, ha célt nem érek . . . Mi az nekem?

Egyszer lehet csak meghalni s egyszer meghalni minden esetre kell. De ha Rákóczi szíve kihül az én vagy a más kardvasától, vagy megteszi egy bolond golyó . . . Eh, akkor . . . akkor kihül iránta minden most még lángoló szenvedély fent és alant s én alól-ról, legalólról megkaphatom a gyémánttól azt a pillanatot, mikor nem csillog csak, de éget és ég, mikor a testben a lélek lesz szenvedélyes s e szenvedélyben kiélvezhetem a pillanat teljes boldogságát.

A beszédet vezető gondolattól a halavány arc lassan neki tüzesedett. A tekintet kihívóvá, merésszé vált. Heister vezér mind több érdeklődéssel nézte ez elváltozást. Amint követte a bízarr gondolatmenetet, figyelmét leginkább az fogta meg, hogy e merész kalandor személyében Rákóczi ellen tör. Ez még valamire használható, gondolta.

— S hogy akard megközelíteni Rákóczit? — kérdezte.

— Nyílt csatamezőn a császár fegyverével, ha lehet s mikor lehet, de cselszövással is, ha kell.

— Gondolsz valamire — folytatta Heister.

— Még nem gondolok. De asszonya neki is van s az asszonyi hajsza messze elér. Azért kérezkedtem a neuhauseni helyőrségbe, hogy ha van a fejedelem-asszonynak elhullatni való hajszála, én találjam meg azt s ha egyszer számon kéri, én álljak utjába a számonkérőnek, bárki legyen az.

— De ha nincs elhullni való asszonyi hajsza? — kérdezte érdeklődve Bolstein grófné.

— Akkor kell egy másik asszony, — szólt Falieri,

majd mosolyogva folytatta — talán az élő nyughatatlanság maga.

Bolstein grófnő nem válaszolt. Mélyen elgondolkozni látszott. Valamin tépelődött önmagában. E tépelődés közben fokozatosan visszanyerte rózsapiros színét. Heister, mint a késő őszi tájék, ködbe burkoltan nézett maga elé. A kis franciának valami megcsavarta a szívét, amint Bolstein grófné tépelődését figyelgette. Talán a sápadt arcnak rózsaszínbe átka-landozása, vagy a csillogó fekete szemek könnyen felismerhető céltalan keresgélése a pislogó fáklyafény körül. A még ki nem alakult gondolatok vajudása szinte ünnepélyessé tette a csendet. Mintha csak visszhang csendült volna fel valahonnan a távolból.

— Emlékszik a közös eszményben felismert lelki kapcsolatra? Ez a lelki kapcsolat őt is viszi a Rákóczi-rajongók sorába. Nem jött el még az idő küzdeni merészen, hogy majd oda kiálthassa a mindenek alkotójának: te teremtetted, én megöltem. Az az asszony, kit Falieri mond, csak maga lehet grófnő, a Falieri asszonya!

A szeles fiatal gyerek elszólására Heister arcán felcsillant a megérlelt gondolat. Falieri mosolygott az ötleten, minden jelével a teljes hozzájárulásnak. Csak Bolstein grófnő lett ismét sápadt s lehúzott ajakkal mondta:

— Nem érdemes, nem érdemes . . . A hangban azonban, az arckifejezésben, mellyel azt kísérte, már inkább volt kétkedés és fájdalom, mint fitymálás vagy gúnyolódás.

Heister csengetett. Segédtsíztje lépett be. Ennek kiadta a parancsot, hogy Wallerstädter főhadnagyot vegyék tovább is őrizet alá.

Ma még elkészíti a levelet a hadügyi kormányzathoz, hogy őt a neuhauseni helyőrségbe helyezték át, holnap fegyveres kíséret egy magasabb rangu tiszttel kísérje el oda s ott adja számba a helyőrség parancsnokának. Bolstein grófnénak rendezzenek be egy díszes sátrat itt a közelben. Pár nap múlva egy magasabb törzstiszt őt is elkíséri a neuhauseni zárdába. Valois viszont itt marad a hátvédben tüzeireivel.

A rendelkezés egyiknek sem tetszett. Bolstein Adél grófnő Érsekújvárra akart menni. Wallerstädter és a kis francia részt akartak venni az első sorban az ütközetben. De Heister durva is tudott lenni, most már bosszusan rivalt vendégeire:

— Árulóknak nincs helye a harcosok első soraiban, csak ha már új érdemekkel oda küzdötték magukat. Csélcsap asszonyoknak zárdában kell vezekelniök . . . Rászolgáltatok parancsomra. Ha önként nem teljesítetek, van kényszer is hatalmamban . . . Távozzatok! Heister megfújta tábori sípját, fegyveres őrség tolt be. A segédtiszt rendelkezése szerint körül fogták mindhármukat, kivitték a sátorból, ott szétosztott az őrség háromfelé s mindenik a maga foglyát vitte a megrendelt helyre.

Bolstein Adél grófnő a díszes sátorban, hova beszélésolták, a felhalmozott finom étkeket asztalterítőtől, edényestől lerántotta a földre, mérgében zokogva vetette le magát a persaszőnyeggel bevont kerevetre . . . A fegyveres őrség ott telepedett meg sátra előtt . . .

* * *

Egy pár ködös, szürke nap telt el úgy, hogy Bolstein grófnő előtt a virradat csaknem összefolyt az alkonyattal. Sátrából az őrség pillanatra sem engedte eltávozni, de kényelmes, sőt fényes ellátásáról gondoskodva

volt. A kis francia kapott engedélyt párszor látogatást tenni a grófnőnél. Elpletykálta, hogy Falierit már elkisérték Neuhausenbe. Őt magát tüzeivel csakugyan a hátvédben helyezték el Babocsay és Simonyi százada mellé. Mert okos a német — mondá — nem bizik a labancban sem, ha magyarnak született. Bizonyosan ezért nem bíztak ágyut sem rájuk. Heister is felkereste egyikében az estéli óráknak a grófnőt s újra megismételte most már részletesebben, hogy célja van vele.

Kuruc összeköttetései révén könnyű lenne a grófnőnek Neuhausenben a fejedelemsasszony bizalmát megnyerni s mint a császár egyik tábornokának leányát, az udvar szívesen bizná meg a fejedelemsasszony körüli személyes szolgálatok révén politikai küldetéssel. Hozzátette azt is Heister, hogy amíg erre el nem határozza magát, mint kurucfogoly a legszorosabb felügyelet alatt marad, ha ezen ütközet eldől és addig nem határozott, mint kuruc foglyot Bécsbe kísérteti, felemlítette és kiszínezte más részről Heister az udvar kitüntetéseit, melyekre jogosan tarthat igényt, ha megbízásában eredményt ér el. A fényes, sőt pazar életet, melyhez annak idején minden anyagi segély rendelkezésére állhat, a biztosított jövőt a főrangú világ felszínén, szépségéhez és eszéhez méltó keretet, melyet ez esetben könnyen nyerhet el. Bolstein grófnő, ugy a kecsegtető ígéretekre, mint a fenyegetésekre határozatlan, mindegyre ellentmondó választ adott, mikor már Heister azt hihette, hogy meggyőznie sikerült, mintha valami messziről felhangzó visszhang volna, egyre csak azt ismételte:

— Nem érdemes, nem érdemes!

Egyik ilyen napon mindjárt a hajnali órákban

megdőrdültek az ágyuk. Ki volt nyitva a történelem könyvének lapja, hogy irassék teli lánggal, vérrel, gyávasággal, árulással, vitézséggel és dicsőséggel.

Az ágyudörgést a kuruc-tábor felől kezdték, a császár tábora hosszú vonalon át viszonozta. A halál angyalai elszabadultak. A rombolásnak, a pusztításnak, az öldöklésnek vágya reátelepedett az emberekre, állatokra, harci eszközökre egyaránt. Mintha minden egyes harci eszköz lelket kapott volna és mintha a lelkes emberek nagy tömegei is csak megannyi öldöklő gép volnának, kavarodott össze a két ellenséges tábor. E pillanatban rendelhette Rákóczi Bercsényi vezérnek:

„Nem mogyorókat ropogtatni jöttünk ide, rohan-tassa meg haladéktalanul az ellenség oldalát.“

Bolstein grófnő úgy páncélosan, ahogy elátkozott pár napját töltötte, kijött a sátor elé. A sátor valamennyire emelkedett helyen volt, így a küzködő táborokra nagy területen kilátás nyílt. Az őrség a sátor elől már el volt vonva. A kép, mely Bolstein grófné figyelmét legelőbbször ragadta meg, gyönyörűen fegyverezett kuruc-lovasság volt. Pompás negyedkanyarulattal jött, mint egy villámokkal terhes fergeteg, az Ebeczki dandára a Voimond-gránátosokra, Heislinger gyalogosokra. Ezek többszörös sortűzet adtak. A kuruc-lovasság kiállotta a gyilkos sortűz vérkeresztségét. „Rajta magyar, rajta!“ hangzott fel a biztató csatakiáltás, a megvadult vitézek megvadított lovaikkal mint megannyi tüzes sárkány gázolták le a gyönyörűen fegyverezett császári csapatokat. A gyalogság hátvédét képező Barait dragonyos századot meztelen karddal össze-visszavágták.

Mikor így a Heister ágyúit és társzekereit elfoglal-

ták, a dicsőség küszöbén a kuruc vitézek neki estek a társzekerek kifosztásának s nem volt elég erős tiszteik parancsszava, nem esdeklésük, fenyegetésük, hogy kötelességük további teljesítésére reászorítsák.

Bolstein grófnő elfordította tekintetét. Más képet látott. A szakadó hóban a császáriak centrumára jött a kuruc gyalogság. Nyolc dandár versenyezve egymással, ki ér előbb a császári seregekre. Mikor a dob megperdült a kurucok felől s a nyolc dandár a rohamot megkezdte, Heister ágyúi elől félrevonult a német gyalogság s egy hatalmas ágyu sortűz egész ösvényeket vágott a kuruc gyalogságban. Ám az ösvényeket nyomban befolyta az elhullottak helyett újra meg újra szenvedelmesebben hullámozó újabb meg újabb harc-vonal. Egyik dandár a szakadó hó dacára minden felszerelését, köpenyét tarisznyáját ledobálta s csak meztelen fegyverével indult szuronyrohamra az ágyuk ellen.

Egy-egy hangot, amint elkapott a szél, Bolstein grófnő szívébe nyilallott. Megfeszített figyelemmel nézte a gyorsan előtörtető csapatot. Valami csillogott a csapat élén . . . A csillogó tárgy olykor pillanatra alábukott, azután ismét magasra emelkedett.

A megfeszített figyelem rávezette Bolstein grófnét, hogy mindannyiszor, a mikor a német ágyuk megvillantak a tüzeléstől, aláhanyatlott a fényes tárgy, de már mire a dörrenés elhangzik, magasra emelkedik újra. Ismét és ismét a magasban fel-felcsillan egyre bennebb a német hadsorokban, míg egyszerre a német ágyuk a harcos kuruc-csoport előtt elnémulnak. Az ágyuknak kerekére, csövére lafettájára kuruc hajduk ugrálnak fél a földről, a hova a lövéskor meglapultak. A hajduk élén egy fehér barát magasra tartja,

megrázza a csillogó arany keresztet, az egész brigád ott tolong a barát körül. Ember ember ellen küzdve verik le egyenkint a Heister tüzéreit. Ám az aranykereszt a fehér barát kezében, mint csatabárd üt le köröskörül az ellenség közé. Nyomán az ütésnek sisakok szakadnak, csont törik, felszökel a vér és felharsan a halálordítás. Azután így vérbenáztatva halad az aranykeresztrel a barát egyre bennebb a Heister táborába, felforgatva a kihült ajku ágyukat, folyton nyomában a hajduság. Bolstein grófné rémülve ismeri fel a vértől átázott barátban Csáthy grófot, a hozzá méltó hős csapatban András vajda hajdunak öltözött cigányait és a csapat után és a csapat között szétomlott hajjal, vértől átázottan Czinka Pannát. Czinka Pannát, amint négy zenész társával csattogtatja, zúgatja, harsogtatja a Rákóczi indulót. És mikor nézi és mikor teljes lelkével reájok tapad, érzi már, hogy amíg körös-körül, mindenfelől a megsebesültek jajgatása, a haldoklók utolsó sóhajtása, a széttördelt, szétszaggatott emberi és állati testek meleg párája, mint nehéz köd gomolyog, a nélkül, hogy képes lenne kibontakozni belőlük a hajnal; ezekre már teljes fénnel sugárzik a kivivott harci dicsőség verőfénye.

Igy törik át a császáriak második, azután a harmadik vonalát. Letiporva, vérbe gázolva mindent, mi eléjük áll, messze hagyva maguktól segítő csapataikat. Elül mindig az aranykereszt és hol a csapat között, hol a csapat után a zúgó, csattogó, síró, vigadó hegedű.

A vértől ázott, de dicsőségtől ragyogó csapat, csaknem előtte halad el, hogy rávesse magát a tartalék hadakra. Píllanatra úgy tetszik, mintha a fehér barát

egy pillantása feléje röppenne. Pillanatra úgy tetszik, mintha a komoly, most lánggal égő szép férfi arcon felcsillanna valami gúnyolódó mosoly. Pillanatra úgy tetszik, mintha az aranykereszt a fehér barát kezében meghajlanék. Azután felzúg a vezér, felzúg valamennyi harcos ajakáról: Éljen Rákóczi! Éljen a szabadság! — S míg a csapat törtet, iszonyu erővel a tartalék hadakra egy magas, szikár hajdu oldalt kiválik s egyedül neki vág a német gyalogságnak. Az összegabalyodott embertömegén át élők és holtak között keresztül törtet a Heister tábornokaráig. Bolstein grófné a sátor támasz cölöpjére hágott, hogy lássa mi történik tovább.

A kuruc hajdu a levágott német vitézek holttestein át Heister vezérig vergődik el. Már közvetlen közelében van. Ekkor puskáját rásütí. Heister félre kapta fejét, a golyó nem talál . . .

A kuruc hajdu eldobja puskáját, karján szíjjonlógó kardját kapja fel. Heisterre rohan . . . Mikor a kard már, mint sas a zsákmányra, lecsapóban van, a labanc-párton levő gróf Czobor Márk, egyik tiszt a Heister kíséretéből, rásütí a kurucra pisztolyát. Magyar az igaz magyarra. Az öreg kuruc, kit a német golyó nem fogott, a magyar golyótól találtan összerogyott.

A hulló havazáson át, amint még a nap reálopózkodott elhalványuló arcára, Bolstein grófné felismerte a dudvági molnárt . . .

— Jeles vitéz! — szólott Heister.

— Fuit, — mondta Czobor Márk — álljunk messzebb tábornagy ur, mert egy kuruc brigád áttört a vonalon s a tartalékra vetette magát. A tartalékban magyarok vannak, azok ép úgy átállhatnak Rákóczihoz, mint az imént Scharodi ezrede hozzánk.

A tábornagy és kísérete arrább lovagolt. Az öreg kuruc ott maradt vérében lehunyt szemmel, az ellenséges tábor között, elhagyatva mindenkitől, rábízva a végzet kifürkészhetetlen akarataira. A hó hullott, egyre hullott, befogta az öreg vitéz lezárt szempilláját, nagy fekete szakállát, kopottas hajdu ruháját, de befogta lassan-lassan vérző sebét is. A fekete alak mind fehérebb lett, csak jobb felől jelezte egy halványodó veres folt azt a folyadékot, mellyel a történelem lapjaira a nemzet igaz, hűséges szolgálói emlékezetüket önmaguk írják fel.

Bolstein grófné még hosszasan merengett azon irányban, hol a névtelen hős merész küzdelmének színtere volt. Szinte látta a véres utat, melyet az öreg kuruc Heisterig a németek soraiban vágott. E bámulatos vitézi jelenet hatása alatt szinte megdöbbenve gondolt azon felsőbb hatalomra, mely elvégezte, hogy az igazi hős az utolsó pillanatban essék el a megérdemlett és már csaknem kivívott ütközetdöntő dicsőségtől, fájts talán szívének e kép . . . Másfelé fordította tekintetét. Látta, miként fosztogatja a kuruc vitézek egész serege a tábori podgyász szekereket, miként tűznek Scharodí ezredes katonái fehér kendőt a fegyvereikre s ez árulás után miként lövik oldalba Nyárádi kurucait, miként bomlik meg a kuruc tábor nem tudva már, ki közülök prédára éhes martalóc és ki az áruló. És azután látta Rákóczit magát, amint belerohant a csata egyik legerősebb örvényébe. Látta, miként vonszolták el nemes apródjai, palotásai, megragadva lova zabláját, kényszerítve, hogy a harc esélyeinek ne tegye ki életét. Eszébe jutott Heister, az összehasonlítás nem vált ennek előnyére. Látta Bercsényit, amint kezébe ragadott egy lehullott Rákóczi

zászlót s a közép had élén hányatta kardra az áruló Scharodi csapatjaít és Ocskayt, a Rákóczi villámát lovas csapatával, amint áttört Heister összes fegyelmezett csapatain. Hallotta a felharsanó riadalt, mikor Ocskay lovascsapata beérte a fehér barát hajduít. Mikor egyesült a két láva folyam s felcsengett a kuruc nóta a labanc tábor utolsó roncsai közt:

Hej Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi,
Ocskay és a nemzet más vezérei!

Megfogta a Heister-féle sátor díszes árbocfáját, reá-hajtotta fejét és sirt és zokogott keservesen. Mikor aztán odahozta a szellő Ocskay érces hangját: Rajta magyar! Rajta! Ha ma dicsőségünk lesz, köszöntsétek csak a barát generálist! Mikor az a kis magyar köszikla sziget a harc közben lelkesült rivalgással éltette, mint ezerszeres visszhang az új vezért a „barát generálist“, Bolstein grófné megrázta dühvel, elkeseredéssel az árbocfát, letörülte könnyeit és ment feltartóztatás nélkül a Heister üresen hagyott sátorába. Ott leült a nagy asztalhoz, elővette Heister író szereit s pár sort írt egy darabka papirosra:

Heister vezér! Most már érdemes mennem Rákóczi-né asszonyomhoz. Megyek is önkényt. A kis franciát küldjék utánam, beszédem lesz vele.

Adél grófnő.

Mikor a Heister sátorából visszatérőben volt a kezdődő alkonnyal, már az a szomorú csend nehezedett a harcolókra, mely minden lelket lenyűgöz. Nem volt győztes és nem volt legyőzött. Még nyüzsgött itt-ott egy-egy elvonuló csapat. Még meg-megperdült itt-ott a dob. Olykor felharsant egy-egy harci kürt, de a csapatok innen is, onnan is oszladoztak, foszladoztak. A csatatér mindinkább néptelenedett az előktől, hogy

borzalmasabban tűnjenek fel a roncsolt tagokkal szerte-szét elhullott halottak és nehéz sebesültek.

Mire az est beállott, Rákóczi csapatai elvonultak, a csatatér Heisternek maradt. Ám a csatatéren ötszörösnél nagyobb vesztesége volt Heisternek, mint Rákóczinak.

A három csillag jövődőlés bevált. Előbb a fényes csillag Rákóczi volt előnyben, majd árulás rendén és a zsákmányolási vágy megfélekezhetetlensége miatt Heister és Herberstein, a más két csillag kerültek felül. Így huzakodtak szinte eldöntetlenül, volt-e egyáltalában és kinek maradt a győzelem?

* * *

Bolstein Adél grófnő amint sátrába visszafutott, újra meg újra átgondolta hirtelen elhatározását. Píllanatokig úgy rémlett előtte, hogy az ut, melyre lépni akar, még sincs szíve szerint. Ha azonban lehunyta a szemét s újra látta a harci dicsőségben egészen átváltozott fehér barátot, nem tudott menekülni a gondolattól, hogy visszafordítani segítsen a sors kerekét oda, mikor még az a más világ volt, melyben a császár udvarában ragyogó környezetben együtt voltak Csáthynak csak ő volt reménye, boldogsága, eszményképe, mindene.

Mi változott azóta? . . . fűzte gondolatait tovább. Egy békétlen magyar nagyúr fegyverbe állította a nemzet felét a másik fele és királya ellen. E nagy ur személyes tulajdonságai elragadták, fanatikussá tették a nemzet legkiválóbbjait köztük ma már Csátháyt is, ki szíve szerint egyszer már az övé volt. Igen . . . az övé . . . és csakis az övé . . . Ma a Rákóczié. De Rákóczi tőle vette el. Igen, tőle. Még csak pár nappal előbb szívét, lelkét neki tárta fel s ő volt minden

vágya, minden boldogsága s mert játszott vele, mert kikacagta, csakis ezért és csakis így eshetett a Rákóczi-kultus bűvkörébe. Most már, amíg ez a varázslat meg nem törik, a régi boldog világ vissza nem állhat sehogy. Igaza van Falierinek, ha Rákóczi szíve kihül kard vasától, bolond golyótól, vagy utjába téved egy végzetes asszonyi hajszál, melyben elbotlanék, akkor bizonytalán kihül iránta minden lángoló szenvedély s az egész felkavart új világ áramlata medrébe visszatér. Visszatér Csáthy is. És ha visszatért . . . Bolstein grófnő elmosolyodott. Önmagának is alig vallotta be, hogy másként bánnék vele, mint ahogy bánt, a verőfényes idők eltemetett napjaiban . . .

E gondolatmenettel valami melegség férközött szívéhez. Nyomasztónak találta sátra levegőjét, kiállott a sátor elé.

A havazás már megszűnt. Csillagos, tiszta ég mosolygott a néma csatatérre. Amint a csillagfény hallvány sugaraí végigsíklottak a havon, elvezették Bolstein grófnő gondolatát ahhoz az öreg kuruc vitézhez, ki itt közel valahol álmodozhatik az örök dicsőségről. E gondolat megragadta lelkét. Milyen lehet egy igazi névtelen hős, kinek most még sírja az egész föld és szemfödele az egész égboltozat?

Önkénytelenül megindult a sátor mellől. Csendesen törtetett elő a friss hóban, a jól megjegyzett irányban. Nem zavarta senki. A betegápolók, a sírásó katonák munkájukat a harcvonat elején kezdték, az öreg Koncz Márton messke bent volt a császár táborában. Nem sok idő kellett, míg odaért. Letérdelt az öreg harcos mellé. Páncélos ruhájával leverte róla a havat. Amint így vizsgálni kezdte, keresve rajta a sebet, a test megmozdult. A mozdulatra a mellkas jobb oldaláról megindult ismét a vér.

Bolstein grófné szétkapcsolta a páncél mellvértjét, szétbontotta alsó ruháit s kiszakitva ingéből egy darabot, most már ráborult az öregre, tapasztani kezdte a ronggyá tépett fehérneművel a sebet. Azután hallgatta feszült figyelemmel, vajjon a kibuggyanó vér csakugyan az élet jele-e? Ezen helyzetében a keblén hordott amulett kicsillant, a gyémánt félcscsillag szinte sziporkázott az éjszakában. Valami neszt hallott. Nem figyelte meg . . . Annyira el volt foglalva az életmentés gondolatával és munkájával, hogy csak akkor ébredt mintegy fel, mikor arcán valami forróságot érzett. Visszafordult, Czinka Pannát látta maga mellett, ki sirva borult reá, csókokkal lepte el és forró könnyekkel öntözte nyakát, vállait.

Bolstein grófné csodálkozott. Az érzelemnek e heves, szinte meggondolatlan kitörését nem tudta kimagyarázni. Ám Czinka Panna amugy is érzelemteljes lelke ki kellett csorduljon.

A fájdalommal telt lélek nem bírta el azt az örömcseppet, hogy a Syndel király amulettjéről felismert édes testvér ápolja az öreg Koncz Mártont. Az öreg Koncz Mártont, a dalnoktársát, kért Czinka Panna visszatöretett az elhagyott csatatérre s kiért lelkével, szívével egész életével áldozatra keszen indult a bizonytalannak. Csak egyetlen szó volt, melylyel Cinka Panna magát elárulta, mely azonban lelkének mégis jól esett:

— Testvér! egyetlen édes testvér! — de azonnal csaknem mintegy mentegetőzve tette hozzá — testvér az emberszeretetben! — Azután csókolni kezdte a delnő lábait, kezeit s ismét sirt, zokogott, míg végül letérdelt ő is az öreg mellé. Megtapogatta sebet, majd szíve fölé tette kezét.

— Él, él! — kiáltotta örömmel.

— Él, él, csakugyan! — mondta a grófnő is — de ki ez neked, hogy úgy örülsz neki?

— Az öreg Koncz Márton! Az apám! Oh még több mint apám! Az egyetlen lélek, aki érti az én búsongó lelkemet. Az egyetlen lélek, kinek hozzám igaz szíve van. Ki még mély sebével is munkálja az én boldogságomat, mert így ismertem meg szívedet fényes nagy úri hölgy s így megismernem szívedet, boldogság nekem!

Bolstein grófnő most sem értette Czinka Pannát. Mégis a könnyek, a lázas, forró hangulatu beszéd többet mondott neki, mint mennyit a találkozás körülményei kimagyarázni képesek voltak. Valami homályos sejtelem tolult lelkére, alaktalan mint a köd, melyben már dereng a pirkadó hajnal. Az örök aszszony támadt fel szívében, amint versenyeztek az emberszeretet nagy munkájában. Hóval dörzsölgették az öreget. Tépdesett ruháikkal bekötözték a sebet. Akkor Bolstein grófnő indítványára felemelték karjaikra s bár nagy erőfeszítéssel, elvitték a grófnő sátorába. Itt a félre lökött zamatos borokból kiválasztották a legerősebbet s azt betöltötték Koncz Márton szájába. A melegebb levegő és az erős ital csakugyan hatással volt a sebesültre. Koncz Márton urampillanatra feleszmélt. Környezetét azonban nem ismerte fel. Mégis, hörögve bár, megtudta kérdeni:

— Meghalt Heister is? Győzött-e Rákóczi?

— Él, él! — rebegték most már mindketten a könnyөрületesség munkásai.

Adél grófnő szokásos gyors elhatározásával felugrott a beteg mellől, kiment a sátorból. Heistert kereste fel. A vezér kedvetlen volt, mégis mikor aszta-

lán meglátta Bolstein grófnő levelét, valami kis megelégedés felét érzett. E hangulatváltozással fogadta a grófnő látogatását:

— Tehát rendben vagyunk, lányom! Nagy küldetés vár rád, ha hű lesz apád emlékéhez.

— Feltételelem van. Azért jöttem, hogyha nem teljesíted, széttépjem levelemet. Hű akarok lenni anyám emlékéhez.

— Mit kívánsz?

— Egy öreg kuruc vitéz azonnali gyógykezelését a tábor legjobb orvosával. Apja ez annak a kuruc cigány lánynak, ki átmuzsikálta a fehér barát vezért és kurucait egész táborodon. Az a cigány leány az anyám törzséből való s nekem atyját meg kell mentenem, ha megmenthető.

— Hol van az öreg kuruc vitéz?

— Sátramban van. A cigányleánnyal mi ketten vittük oda.

— Vezess oda — szólt Heister. Bolstein grófné karon ragadta a vezért, sietve vonszolta sátra felé.

Hamar a sátorba értek. Heister amint meglátta az öreg kurucot, meghatottan levette csákóját.

— Ez derék vitéz volt! Isten rendelte úgy, hogy ő esett el, nem én. Bizony nem rajta mult. A lánya is derék munkát végzett. Láttam! Beismerem. Értékes hadifogoly mind a kettő, de ha szavadnak állsz, a te szolgálatod lehet még értékesebb.

Czinka Panna e percben úgy érezte, hogy oda kell rohannia Heisterhez, megcsókolni kezét, kérni Koncz Márton roncsolt életének gyógyítást, kegyelmet. De mikor mintegy tanácskésképpen reápillantott Koncz Márton uramra, mintha annak borongó arcáról olvasta volna, le sem véve szemét

róla, egy árnyalattal még sápadtabban éles metsző hanggal hidegen mondta :

— E hős megérdemel egy sortüzet vezér ! Én várom halálra korbácsoltatásomat ? Kegyelmet nem kérünk, nem várunk, nem fogadunk el töletek soha !

— Azzal reáborult ismét az öregre.

— E leánynak sem lesz bántódása. Ha meggyógyult az öreg, ha nem, őt átadatod mikor kéri a legelső kuruc őrszemnek, addig pedig menlevelet adsz mind a kettőnek — követelte Bolstein grófnő.

— Legyen úgy — felelte Heister — küldöm a főtörzsorvost s amint lehet elrendelem, vigyék az öreget tábori kórházunkba Érsekujvárra. — Ezzel sietve eltávozott.

Czinka Panna felugrott Koncz Márton mellől s Bolstein grófnőhöz közelítve megragadta kezét.

— Mit tettél nagy úri hölgy ? -- értünk nyomorultakért — és miért tetted ezt ?

— Magamat adtam helyettetek. Miért ? Magam sem tudom. De talizmánom azt mondja szívemnek, hogy ez jól volt, hogy ennek így kellett lenni.

Czinka Panna megcsókolta a kezében tartott finom kis kezét többször, mind nagyobb szenvedéllyel. Azután csillogó, búsongó szemeivel belemélyedt a grófnő mosolygó tekintetébe, mintha lelkébe akarná mintegy beleültetni az egész alakot, míg az ő dallamos, érzeményes hangján megszólalt :

— Nagy jót tettél velünk. Egyszer majd talán a halára nekem is jut alkalom. Ha a rögös úton, melyen járok, előbb-utóbb elér végzetem, reád hagyom testvér talizmánomat, hegedümet . . . lelkemet . . . hozzon szerencsét, adjon boldogságot neked.

Bolstein grófnőnek e borongó beszédből, a hang-

ból, mellyel előadva volt, a tekintetből, mellyel Czinka Panna kísérte a szavakat, lelkéhez tapadt mégis valami. Valami édes bús sejtelem. Hirtelen elhatározással magához ölelte s homlokon csókolta a cigányleányt. Czinka Panna az öleléstől, a csóktól lassán, lassan pirulni kezdett, pillanatra arcán mintha mosoly derült volna, pillanatra igazán boldog volt.

A főtörzsorvos jött. Hozzá kellett látniok ismét mind kettőjöknek a sebesült körül szükséges segítséghez.

A viszontagságos tél és tavasz után csak úgy eljött a nyár, mint a békés esztendőekben. A természet örök ifjúsága meghozta, megtelepítette a fecskéket, bimbóból virágokat fakasztott. A barátságos, kéklő ég szinte csodálkozott, hogy az emberek szívében a kibékülés utáni vágy nem ver tanyát. Ám a nemzet örök igazáért síkra szállott kuruc vitézek, mint a háborgó tenger megannyi hullámcsapása, elpihenni, megnyugodni nem tudtak, nem tudhattak. Folyt a harc tovább. Folyt a harc, váltakozó szerencsével. Diadallal, vereséggel, hőstettekkel, árulással. A történelem örökké haladó szekérének kerekei, mint más közönséges kerék, csak annyit fordultak felfelé, mint alá.

* * *

A Hernád mentén a fehér barátok kolostora felé kuruc csoport húzódott. Jól fegyverzett, jól ruházott lovas kurucok. Élükön fehér barát csuhában Csáthy, a barát generális. Egy pár fiatal kuruc tiszt lovagolt mellette. A lovak megeresztett kantárszárairól, a legénység felfelhangzó nótázásáról messziről ki lehetett venni, hogy valamerre pihenőre térőben vannak. A szigorú hadi rend nem volt betartva. Egyik-másik kuruc vitéz

olykor-olykor kicsapott a sorból egy-egy búzavirágért, nyíló vadrózsáért. Egy ilyen kuruc lovas nem nézve a pár napi esőzés után a Hernád partján visszamaradt iszapos sarat, egy lehajló orgonafa nyíló virágáért beugratott az iszapos sárba. Az orgonafa mellől azonban lova ijedten tüsszkölve vágott félre. A lovas figyelmes lett. Visszafordította lovát. A ló tüsszkölt, ágaskodott s csak nagynehezen volt ráhajtható, hogy az orgonafa mellé visszamenjen. Az orgonafa mellől halk nyöszörgés hallatszott. A kuruc vitéz odahajtotta a lovat egész a fa mellé. A fa mellett a sáros iszapban egy véres alak feküdt. A kuruc leugrott lováról s egyszersmint a már tovább haladott barát-generális felé kiáltva, mondta:

— Generális uram! Itt valami katonaféle fekszik vérében. Ugy látom él még . . . feladjam neki az utolsó kenetet?

A barát generális és fiai visszafordultak. A lódobogásra a vérében fetrengő vitéz valamennyire feleszmélt. Kinyitotta szemét, majd ismét behunyta. Csáthy és több társa leugrálva lovaikról, körülvették. Vizsgálgatták. A ruha rajta a Rákóczi tözerek egyenruhája volt. Tehát kuruc vitéz. Már szánakozni kezdtek rajta, amint vállán egy mély vágást, jobb mellkasán egy lövést fedeztek fel. De mikor kiemelték a sár közül s a pázsitos parton kitérítve mosni kezdték, egyszerre szinte rémülten kiáltott fel:

— Adjatok egy golyót még az irgalom nevében s ne üldözzetek . . .

Majd szakadozottan folytatta:

— A fecskét nem adhatom vissza . . . Elvitte a fehér barát prior — kergessétek azt . . . Falieri írt neki . . . úgy mondta . . . Nagyobb gazember, mint én . . .

Csáthy közel hajolt a sebesülthöz. Szétdúlt arcvonásaiban alig tudta felismerni a kis franciát. Mégis mikor felismerte, nem árulta el, hogy ugyanaz a tűzértiszt, ki a nagyszombati csatánál Heisterhez csapatos-tól átszökött. Parancsot adott, hogy vegyék karjaikra s lehetőleg kíméletesen vigyék a barátkolostorba. Maga is kísérte a menetet.

A kolostor csaknem teljesen üres volt. Csak a fráter, meg a gazdasszony s egypár nőcseléd lézengett benne. Ezeknek megparancsolta Csáthy, hogy csapatát mindennel lássák el, ő maga kísérte a kis franciát, kit a kórteremben helyeztek el. Itt a két mély sebet is mét kimosták s rendszeres gyógykezelés alá vették. Csáthy ebben is gyakorlott volt. A zivataros idők mindezekben jó mesternek bizonyultak. Az ágybafektetés után a sebláz erőt vett a sebesültön. Hosszas idei vívódott. Olykor-olykor feleszmélt, reávetette tekintetét Csáthyra, mintha kérdezne valamit. Máskor ismét mellére, a sebre tapasztotta kezét s erőlködni látszott, hogy mondjon valamit.

Csáthy türelemmel örködött felette s bizonytalan sejtelemmel virrasztott mellette. Még ételét is oda hozatta magának, hogy pillanatra se távozzék el.

Ez óráiban a magánynak a nagy beteg mellett százszor is elismételte gondolatban azt a pár szót, mit a sebesült a Hernád partján lázas ajakkal elmondott, de a fecske visszaadása, a fehér barát prior és Falieri közt sehogy sem találta meg az összefüggést. Végére járt a frátertől, hogy az öreg olasz prior pár napja kísétált a zárdából és Kassa felé elbarangolt az erdőben.

A fráter elárulta azt is, hogy ilyen időszakí eltávozás az öregnek amugy is szokása volt. A gazdasszonytól

már valamivel többet tudott meg. Ez megsugta súlyos titoktartás mellett, de súlyos pénz ellenében, hogy a Falieri galambpostája alig egy hete levelet hozott. Azóta az öreg prior nem lelte nyugtát sehol. Mindegyre felment az őrtoronyba és kémlelt Kassa felé. Onnan várt valamit, vagy valamit.

A kapott levelet elégette azonnal. A galamb itt maradt, de hogy melyik az a toronyban levő sok galamb közül, most már nem tudná kiválasztani. Mégis, összevetve a kis francia elszólásával, annyit látott Csáthy a szürke ködben is, hogy Falieri, kit már ismert, valami gáztettben jár s hogy annak egyik fonala a véletlen szeszélyéből kezébe akadt. Most már kétszeres buzgalommal ápolta a kis franciát.

A verőfényes késő tavaszi napok, holdvilágos éjszák egymásután tűntek el, de a kis francia életerejé egyre hanyatlott alább. Úgy látszott, hogy a gondos ápolás sem mentheti meg. A kuruc vitézek zúgolódtak már vezérükre. Tudakolóztak, mikor mehetnek tovább Kassa felé, a Rákóczi tábori sátraihoz. Ott vigabb élet folyt. Bővében volt a bor s gyakori a zene. Csáthy nem tarthatta már együtt. El is engedte őket, csak huszonnégy válogatott vitéz maradt vele. András vajda népéből valók, kikkel együtt ment át a vérkeresztségen s kik valóságos imádatlalt vették körül a barát-generálist.

A barát-generális levetette harci kardját, behozatta a kis házi oltárt a betegszobába és a virrasztás közt az oltár előtt hűségesen imádkozott. Megint az ájtatos, bűzgő, tiszta lelkű barát volt.

Egyik napon három kuruc vitéz állított be a betegszobába. Kassáról jöttek. A tulságosan élvezett szesz ital göze csak úgy omlott belőlük. Előbb katonásan

jelentették, hogy a kassai várparancsnoktól hallottak valamit egy fiatal ismeretlen Rákóczi-tüzérről, ki Rákóczi kassai palotájának ablakáról leverte a fecskéfészket s kivette a fészekből Rákóczi kedvenc fecskéjét. A várkapitány a szomszédos ablakból meglátta s fent a magasban kardjával feléje suhintott. El is találta. A lator lebukott véresen az emeletről, de még volt ereje felkapaszkodni lovára s azzal vágtatni kezdett. A várda utána lőtt. A gonosz lator megíngott a nyeregben, de a korai szürkületben utat vett mégis s a kivonult lovas hajduk nem találták fel sehol. E hajduk között ők is ott voltak s most, hogy meghallották a napokban bevonult újabb kuruc csapattal, hogy a Hernád mellett egy meglőtt és megvágott tüzértisztet találtak, nagy a gyanujok, hogy ez lopta el a Rákóczi fecskéjét. Ha pedig ellopta, arra nagy oka volt.

Csáthy gróf bár még mindig nem látott semmit a rejtély megfejtésére, mégis nem tudta leplezni feléledt gyanuját. Kinek kellett a fecske és miért? A katonákat azonban mégis határozottan utasította el.

— Ez a sebesült tüzértiszt az én oltalmam alatt áll, urunknak róla csakis én felelek.

— Nem addig van barát! kiabáltak a kuruc vitézek, most már felrugva az alárendeltségi viszonyt — mi azért jöttünk, hogy húzzuk fel ezt az áruló latort a legelső erős fára. Még kötelet is hoztunk. Mutogatták is kezeikben a vastag köteleket.

— Takarodjatok innen! — kiáltotta Csáthy, — az ittas kurucok azonban nem hallgatva a parancsra, megragadták az ágyban fekvő súlyos beteget. Most már nem volt gondolkozni való idő. Csáthy hatalmas öklével szemébe csapott az elsőnek, az leomlott a földre.

Azután villámgyorsan ragadta meg a másodikat s ki-lökte a nyitvahagyott ajtón. A harmadik látván társai csuffátételét, meghátrált s maga után becsapta az ajtót. Csáthy az ablakon kihajolva fegyveresei után kiáltott. Azok berohantak, mind három társukat elhur-colták. Csáthy gúzsba köttetni rendelte, amíg kijóza-nodnak. Csak ekkor fordíthatta figyelmét a sebesült felé. Ennek kötelékei felszakadtak s sűrűn ömlött se-beiből a vér. Szeme azonban nyitva volt. Csílogott, szinte beszélt. Csak ketten voltak a szobában. Csáthy újra hideg vízzel szitatni akarta a sebet, a tapló kö-ést is elővette, hogy elállítsa a vért.

— Hadd el barát, köszönöm — nem kell az már nekem . . . szólalt meg a kis francia alig hallhatóan — de mert sokat imádkoztál értem s nem hagytál a szárazfára, hogy fogjon az imádságod, gyónni aka-rok. Tartsd előmbe a szent keresztet.

Csáthy a kis oltárról levette a keresztet. Az ifju reátette kezét. S küzködve folyton a nagy fájdalom-mal, szaggatottan gyónt:

— Szerencsétlen voltam, mert léha voltam. Hajlandó minden rosszra. Eltejt . . . Egy ábrándvilágom volt nemrég, melyről azt hittem, hogy visszavezet a becsü-let utjára . . . Lidércfény volt az is . . . Mégis men-nem kellett vele . . . E lidércfény egy utat jelölt ki, hol apró eszközökkel nekünk apró embereknek kel-lene megfordítani rudját a történelem szekerének.

Nekem egy pár rég epedett csókért elkellett rabol-nom Rákóczi fecskéjét . . . hogy azt mások a fejede-lem asszony környezetéből . . . Rákócziné nyakán csüngő — kis arany keresztre kötött — levéllel, me-lyet magam hamisítottam Rákócziné kézírása után. . . visszaküldjék Rákóczihoz. Rákóczi — a levél után

— bizonynyal menni fog . . . Neuhausenben az őrség élén . . . Falieri várja . . . s egy asszony, aki részket akar Amália napkor . . . szétrombolni, összetörni a te eszményedet Rákóczit magát . . . s akkor ha még sem kell neked . . . oda dobni mint alamizsnát önnagát nekem . . . A fecskét a prior vette el tőlem . . . rajtam még rugott egyet . . . mint a dögön . . . s ott hagyott . . . Az ifju elhallgatott.

— Istentelen ördögök — kiáltott fel Csáthy — oldozz fel a gyónás meghallgatásának szent kötése alól, mond, hogy megbántad; hogy imádkozhassam le nagy vétkedre a bűnbocsánatot. Tudod-e ember, hogy Rákóczi e nemzet legszentebb fogadalma, a magyar szabadság! Ti ezt árulnátok el?

— A magyar szabadságban a világszabadság a franciák szabadsága . . . Tudom . . . — sóhajtott a sebesült — érzém, hogy az Isten nem segít . . . felkentjei ellen . . . Rákóczi az . . . Tedd, amit szíved parancsol . . . Keresd fel Czinka Pannát . . . ez a jövőbe lát . . . és olvas a szívekből . . .

Az ifju a fal felé fordult s elhallgatott.

Csáthy az imázsámolyra roskadt s hosszasan imádkozott. Az imádság erőt adott új gondolatokra s nála eddig szokatlan gyors elhatározásra. Összehívta 24 fegyveresét, levezette a már visszahelyezett oltárkereszthez, ott súlyos esküt tétetett velük, hogy vele, utána mennek a legvakmerőbb kísérletbe életre-halálra. Azután letette kardját, felvett egy nagy görbe botot, mellyel a fráter szokta bejárni a vidéket s elindult megkeresni Czinka Pannát, esetleg az öreg Koncz Mártont.

E barangolásában az abosi puszta malomhoz érkezett. A malomból hegedűszó hallszott. Felismerte

Czinka Panna hegedűjét. Csak úgy, kopogtatás nélkül rántotta fel a malomajtó reteszét s tört be a malomba. Egy avaték lisztes ládán ott ült Koncz Márton uram s a lábainál egy félrerakott malomkövön, Czinka Panna.

A találkozásnál mind a három alak csak úgy sugárzott az örömtől. Úgy üdvözölték egymást, mint rég nem látott édes testvérek. Csáthy gróf így is kezdte meg:

— Hát élsz még, édes öreg testvér? — kérdezte Koncz Mártontól. — Ugy hírelték Bercsényinél, hogy Heister mellett lőtt le Czobor Márk, mikor már levágtad volna a kétlelkű németet.

Élek! Bár ne élnék, hogy tudnom ne kéne,
Hogy nagyfejű Heistert magyar vitéz védte,
Kutyának szánt lelkét magyar fegyver óvta.

De hiszen ez úgy volt évszázadok óta,
Hogy megkímélhessük a németnek zsírját,
Szorgos kézzel ássuk egymásnak a sírját.

Élek, bár nehezen, mint az őszi tarló,
Melynek már erejét levágta a sarló,
Mely remélni nem tud, hogy jön még kikelet,
Már csak fagyokat vár s azután a telet.

Czinka Panna mondta, legyen igazsága! . . .

Heisterért elfujni mécsvilágom — drága.

Akkor lobbanjon el, ha Rákóczi hívja,

Helyette, érette vagy pedig miatta! . . .

— Helyette, érette, vagy pedig miatta, — ismételte Csáthy — úgy sejtem valami ilyesmit hozok neked s neked is részed lesz benne, Czinka Panna!

Csáthyt közre vették. Letelepedtek mindhárman a lisztes ládára. Feszült figyelemmel várta Koncz Márton is, Czinka Panna is a barát közlendőjét. Ugy

ismerték már, hogy nem szaporítja a szót, de minden szavának súlya van. Mégis suttogva beszélt. Suttogva mondta el a kis tüzer gyónását, kiemelve, hogy a vallomás felhasználására meghatalmazva van. Czinka Panna mindig halvány arca az elbeszélés alatt még sápadtabb lett. Nem árulta még sem el, hogy míg a németek táborában Koncz Márton súlyos sebét gyógyíttatni segített, hallotta már, hogy Bolstein grófné Neuhauseni zárdába rendeltetett. Nem mondta el a kárörvendő megjegyzéseket, miket egyik-másik osztrák főtiszt az idők folyamán ejtett el a kuruc vitéz menyecskéről, ki most már belső bizalmasa Rákóczinénak s ki Heister vezér bizalmát is bírja. Nem mondta el a kétértelmű, titkolózó megjegyzéseket, melyeket Bolstein grófnő és Vallerstädter dragonyos főhadnagyról a táborozás alatt sűrűn hallhatott. Neki fájt akkor is, még jobban fájt a hallottak után mindaz, mi Bolstein grófnőnek az ő szeretetteljes lelkében kitisztázott, kiszínezett alakjára más világítást, avagy épen árnyékot vetett. Mégis nem volt kétsége, hogy a feltalált testvér gondolatvilágához minden ilyen feltevés hozzáfér. Nem kételkedett, hogy a kis francia által meg nem nevezett főúri nő csakis ő lehet. Amíg ez a gondolatmenet lefoglalta lelkét, az elbeszélést elvégezte a barát. Komoran, szótlanul, hosszasan hallgattak mindhárman.

Végre Koncz Márton törte meg a csendet. Valószínűnek mondta, hogy az elfogott fecskével Rákócziné hamisított levelét visszajuttatják Kassára, az is valószínű, hogy a levélben olyan kérés lesz, mely elől Rákóczi alig fog kitérni. A fejedelem tisztára rabja a lovagias érzéseknek. Amália napot, a fejedelemasszony névnapját mindig a mély szerelem igaz kegyeletével

együtt ünnepelték, amíg csak lehetett. Ha lelkében megfogamzott a gondolat, hogy asszonyát felkeresse, a legvakmerőbb kísérlettől sem lehet visszatartani. Hunyadi Lászlóval is így volt . . . Akkor tanulta a német . . .

A tehetetlenség érzetében a feltevésekre nem volt válaszuk. Koncz Márton uram is elhallgatott. Így ültek együtt hárman, mint három búsongó vándormadár, melyek nem tudják elhatározni, merre induljanak, de érzik, hogy menniök kell mégis. Az este is rájuk szakadt anélkül, hogy bármire elhatározni tudták volna magukat.

Az együttlétben mégis az egy azon törekvés mind hármuk lelkében mintegy megerősödött. Nagy későre, mikor már a vacsora csillag is feljött, végigsímogatta tekintetével Koncz Márton uram a régi fringiát, ott a malomkö mellett azt a fringiát, melyet fél évvel előbb Heisterre fogott s csak úgy magának morogta: mink is ott leszünk!

Csáthy búcsuzkodni kezdett. Amint a ládáról felemelkedett, hatalmas termete kiegyenesedett, magához ölelte Koncz Mártont, azután Czinka Pannát. Elbúcsuzóban Koncz Márton felé fordulva, mosolyogva mondotta:

— Igen, mink is ott leszünk!

Azzal elsietett vissza a barát-kolostor felé. Az egyik vándormadár reátalált utjára.

Czinka Panna odasímult az öreg Koncz Mártonhoz, reátette térdére az öregnek a hegedűt s kínézve a csílagokba, kérlelte az öreget:

— A dudvági malomból engedd elhoznom a te sólymodat . . . Rákócziért a lehetetlen is lehetővé válik. Hátha elfogja azt az orgyilkos levelet.

Én lesni fogom itt az ablakban, míg a sólyom visszatér s magam leszek a fecske . . . viszem a levelet Rákóczihoz, nehogy egy más úton vitt másik levél mégis félrevezesse . . . Engedd meg ezt nekem . . .

— Én pedig Kassára megyek. Ott lesem a fecskét Rákóczi ablakánál s azzal a golyóval lövöm le, mit testemből vettek ki s mit te adtál át nekem.

Az egen a sok fénylő csillag biztatóan világította meg a tájat. Az első vándormadár után a más kettő is csakhamar elindult lelke ösztönétől kijelölt útjára.

* * *

Három napi küzdelmes yt után Czinka Panna az abosi puszta malom ablakában szemes búzával megtette a sólymot, azután elröpítette délkeletnek Kassa felé. A sólyom repült mind magasabban, míg a látávolból is elveszett.

Pár napig várt a sólyomra. Ez idő alatt alig mozgott el az ablakból. Valami száraz malompogácsát rágcsált, olykor erre pár korty forrásvízet. Ez volt összes tápláléka.

A sólyom kétszer, háromszor alászállott egy-egy nagy fára megpihenni, de a pitymallat már ismét útban kapta. Egy ilyen pitymallatnál hosszú egyenes vonalban a víz mentén nyugtalanul szárnyalt ide-oda. A sólyom rendes járásától elütő ez a zeg-zúgos szárnyalás feltűnt Czinka Pannának. Megerőltetve látását, úgy vélte, hogy a sólyom üldöz valamit. A remény-ség és kétkedés között kihajolt az ablakon. Magasan fent a levegőben valami vijjongás hallatszott . . . Pár pillanat múlva lecsapott a sólyom a malom ablakára, csőrében ott vonaglott egy jól kifejlett fecske. A fecske nyakán kis arany láncon egy safirokkal kirakott arany

kereszt, az arany keresztre rákötözve vörös selyem átvarrással kis pergament levél. Egész bensőjében égve valamely szokatlan indulattól, az öröm, a meghatottság, a háladatosság, az istenfélelem érzései közt hánynakódva fogta meg a sólymot s tiszteletteljes aggodalommal vette ki csőréből az elalélt fecskét.

A sólymot megsímogatta, ajakához vonva a kitörő öröm minden külső jelével megcsókolgatta s a szemelt búzás kosárra helyezte el. Azután a fecske élesztéséhez fogott.

Gondosan levette róla az arany láncot, lemosta a vért a nyakáról. A fecske lábadozni kezdett. Czinka Panna bekötözte sebeit, kebelébe rejtve a fecskét is, az arany láncot kereszttestől, levelestől, neki indult az erdőnek. Most már le tudta küzdeni igénytelenségét, szerénységét, ment erdei ösvényeken, zuhogó patakokon, vadcsapásokon, vizomlásokon, kezében hegedűjével, kebelében a Rákóczi fecskéjével, a Rákócziné aranyláncával, talizmánjával . . . ment bizalommal, sugárzó boldogságban . . . ment Rákóczi elébe . . . És amint ment, mintegy biztatásul égő lelkének, egymásután huzta el lelke elhullatott virágait, a kuruc nótákat és amint e nóták betöltötték az elmaradozó erdőket, völgyeket, berkeket, úgy érezte, úgy látta, hogy valami bűbajos fény lép meg az erdőket, völgyeket, berkeket előtte utána.

Mégis jól esett, hogy útjában ráborult az alkony. Gyönyörű szép nyári alkony. A csillagok, amint egymásután gyultak ki, hozva egyikét a legszebb nyári éjszakáknak. Elfoglalva lelke gondolataival, elbódítva hegedűje hangjaitól, észre sem vette a Hernád mellett fel-fel lobbanó kuruc őrtüzeket. Csak mikor már lőtávolnyira volt, az őrszem kiáltása állította meg.

Azok már régen felismerték, hogy a búsongó hegedűszó csak Czinka Panna hegedűjéből kerülhet elő. Nem is kérdezték tőle a tábori jelszót. Közrefogták s átadták az előørs parancsnokának.

Az előörsön épen a barát-generális csapatából valók voltak, ezek ismerték már, ott fogták maguk között. Kinálgatták bő vacsorával, jó italokkal. Czinka Panna mindent elutasított, csak mikor meghallotta, hogy a fejedelem is itt van a táborban s a fejedelmi sátorban még tanácskoznak, csakis akkor telepedett le közéjük. Ekkor már evett is, ivott is valamit, rá is zendített olykor-olykor egy-egy nótára. Így telt az idő éjfélig. Éjfélkor a kuruc csapatot az előörsön felváltották. A felváltott kurucok bevonultak a táborba. Ott elhelyezkedtek s a szigorú hadírendhez tartva magukat, le kell nyugodniok.

Czinka Panna is behúzódott egyik kuruc sátor mellé. Nem jött álom szemére. Azt forgatta lelkében folytonosan, miként juthasson Rákóczihoz. Egyik csillag biztatta, hogy Rákóczihoz ő maga elvezeti, elkíséri, másik csillag hidegen kérdezni látszott, mit akarsz te parány a legfényesebbnél, a leghatalmasabbnál?

E hánykódása a kétkedésnek és bizalomnak a nagy, nehéz útnál fáradságosabbnak tetszett. Izgatottságában, amint fekvőhelyén forgolódott, ruhája hozzáért a hegedűhöz. A hegedű valami alaktalan zengést hallatott. Czinka Panna lelkébe visszazállott a bátorság, felugrott fekhelyéről s kezében a hegedűvel, átlopózott a kuruc táboron. Úgy érezte, hogy egyik fényes csillag vezeti, a másik kíséri egészen a fejedelem sátoráig. Nem őrizte senki a fejedelmet, nem hagyta magát őriztetni. A sátor egyik függőnye még félre volt nyomva,

amint a tanácskozó vezérek valamelyike felejtette. A sátorban ott ült Rákóczi, karjára támasztva fejét, valamin elmélyedve gondolkozott. Amint előtte az asztalról reásütött a mécs bizalmas világa és amint a sok milliárd csillag fénye belopózkodott a sátorba, mintha minden fényét, mintha minden melegét a teremtésnek felfogná, visszaadná az a sugárzó fejedelmi alak s az az elmélázó tekintet.

Czinka Panna mint virágillatot szívta lelkébe a férfi varázsát s csak mikor érezte, hogy a varázstól megtermékenyül lelke, akkor zendített rá hegedűjével. Előbb csak mint valami könnyű nyári szellő, majd dalával is beleolvadva a hegedűszóba, mint valami üde havasi csermely, míg a hegedű ragadta tovább, a dal üzte, korbácsolta a hangulatból az érzést, az érzésből a szenvedélyt és a dal és a zene együtt viharzott, mint egy égő lávafolyam. Rákóczi meglátta a leányt, sugártekinetét reávetette. A mindig halovány leány bíborpiros lett, a dal is, a zene is elhallgatott.

— Jer közelebb lányom, szomorú vagyok ma; mondd el, ha még valami jót mondani tudsz nekem. — Igen, ez a Rákóczi hangja volt. A fejedelem szólítja magához őt. S ő az, ki be mer menni közvetlen a fejedelem elé. Amiről álmodni is merészségnek hitte, az a nagy boldogság reászakadt önkényt. S mégis megbírja a boldogságot, anélkül, hogy szíve szakadna meg. Megbírja a boldogságot, hisz, neki (vigyázz!) talizmánja van, a fejedelemasszony nyakéke s a fecske Rákóczi ablakából.

Belépett a fejedelem sátorába. Keblébe nyult, onnan kivette a sebesült fecskét, a fejedelemasszony nyaklancát, a kereszten a pergament levéllel.

Rákóczi rögtön felismerte felesége nyakékét. Arcán

az öröm pírja derült fel. Sietve bontotta fel a pergament levélkét. A levélkére mélyen elszomorodott.

Czinka Panna pillanatig tétovázott. Az elborult arc-ról azonban megítélte, hogy a levélben valarri szomorú hír lehet s kérdés nélkül, a nők éles ösztönével vegyítve amár tudott és a tudottak révén elképzelt dolgokat, sietett eloszlatni a fejedelem szomorúságát.

— A fecskét Valois tüzértiszt lopta el a nagyságos fejedelem kassái ablakából. A fejedelemasszony irását ő hamisította. A nyakéket Bolstein grófnő lophatta el, kít erre Heister biztatott. Koncz Márton uram sólyma fogta el az áruló levéllel haza tartó fecskét, de mert féltünk, hogy más úton más áruló fecske is jöhet, Koncz Márton uram kopott fecskéje lettem én. Az ő kérését mondom el: Akármí van a levélben, ne hídd, uram, fejedelmem!

— A levélben az van, — szolt Rákóczi — hogy a feleségem nagyon beteg, szivbaja ismét elővette, nincs semmi reménye a találkozáshoz. Egyedül, elhagyottan kell töltenie, ha megéri, Amália-napot. Még egy csókra szomjazik, egyre olyanra, mint az első volt, azt várja azt kéri, utolsónak.

— Istentelen elveteműltség -- sóhajtott Czinka Panna.

Rákóczi hallgatott. Majd mintha teljesen elfelejkezett volna Czinka Pannáról, mintegy magában mondta:

— Mégis mennem kell, nem bírom ki az aggodalmat, hátha mégis a levél igaz. Az irás az ő írása, az ékszer az ő ékszere, mit mindig nyakán hordott. Ettől megválni nem tudhatott soha, sehogy. Ha mégis várna s nem lennék ott?! . . .

— Ott leszek én, hívom Koncz Mártont is s együnk hírt hoz ide, ha a fejedelemasszony igazán be-

teg. Vigasztalódj nagy úr, fejedelem. Törbe akarnak csálni csupán. Mégis mi elmegyünk hűséges nagy-asszonyodhoz s hírt hozunk róla hamar! Addig engedd, hogy pár pillanatig beszélhessek veled. Örökélet nekem az a pár pillanat —

Czinka Panna újra kezébe vette a vonót. Borongó magyar dallamok mint egy virágcső hullottak ajkairól, a hegedű hangja, mint a csobogó csermely kapkodta el s vitte tovább a virágokat. Egyszer valami halk nóta következett, amit már csak a hegedű tudott elmondani és míg a hegedű sírt, panaszkodott, Rákóczi végiggondolt magasztos, de örömtelen életén, reá gondolt az annyiszor elképzelt csendes, családias boldogságra, feltűnt lelkében a hűséges élettárs, az elszakasztott édes vérei és amíg nézte a csillogó rubint keresztet, a szeretett hitves legkedvesebb ékszerét, lelke megtelt valami édes szomorúsággal s szeméből két könnycsepp hullott a rubint keresztre. Czinka Panna látta a két könnycseppet, Rákóczi szívének fényes gyöngyét; az ő szeme is megtelt könnyel és a fejedelem és a pórleány egyazon pillanatban hullatott könnyétől megilletett hegedűje megtalálta az utat a két igaz nagy magyar szívnek pillanatokra egybeolvasztására. Rákóczi átkarolta s magához vonta Czinka Pannát, nyakába akasztotta Rákócziné ékszerét.

— Vidd vissza kedves fecském az én hűséges asszonyomnak — mondta — s legyen jutalmad az, ami a többi nemes apródaimé — ezzel lehelletszerű csókot nyomott homlokára.

Czinka Panna szívét érezte megszakadni. Bíborpiros lett mind a két orcája, szemeiből mint a patak omlott vergődő galambszívének gyöngye, a soha nem remélt boldogság könyei.

Mikor újra kezébe vette a vonót, maga sem tudta mit beszél a hegedűje. A hegedű pedig beszélt. Beszélt egyenesen Rákóczi szívéhez. Addig beszélt, míg hangjaiba belevegyült a fejedelem gyönyörű baritonja:

Repülj fecském ablakára!

Mond — nyissa ki szavadra.

Mond, ezüstös papírt veszek,

Rá arannyal írom neved . . .

A fejedelemnek nem is kellett többet más nóta. Ezt ismételte Czinka Panna folyton, újra meg újra. Előbb lelke egész hevével, majd szíve szerint mindig halkabban, végre csak suttogásként, mint fáradt galamb szárnyalása, szinte elhalóan, míg a fejedelem ajakán mosolylyal, reáborult az asztalra és elszenderedett.

Czinka Panna átengedte a nagy embert a boldog álmodozásnak. Ő maga felszedte a beteg fecskét s igénytelenül, mint annak édes társa osont ki a fejedelem sátorából s ment neki a csillagos éjnek. Csillagos éjben még jó darab földön át Kassa városának, Kassa városában a fejedelem palotájának, fejedelem palotájánál a hálóház ablakának. Tudta, hogy Koncz Márton töltött fegyverével még ott találja. Amikor rátalált, keblére omlott s csillogó szemekkel boldogan susogta:

Csókold meg apám az én homlokomat, ott ég még Rákóczi fejedelem csókja. — Koncz Márton uram térdre ereszkedett, levette kalapiját, magához vonta s csak azután csókolt Czinka Panna homlokára.

— A beteg fecskét még visszahelyezték elhagyott fészkebe és azután elindultak, hogy repüljenek Rákócziné ablakára, hogy nyissa ki számukra, úgy ahogy Rákóczi Czinka Pannának eldalolta.

— A barát-prior már tegnap este értesített, hogy a Rákóczi fecskéjét megsebezve bár, de saját szemeivel

látta a kassai fejedelmi palota ablakánál. A nyaklánc le volt véve róla. Arra is esküszik, hogy Rákóczi kopott sötétkéék ruhában Czinka Pannával bujkálva jött váltott lovakon át a magyar határon. Minden arra vall, hogy holnap vagy holnapután itt lesznek Amália-napozni. Derék Amália-nap lesz, mondhatom . . .

— Mit tud Csáthyról? Be van-e avatva a fejedelem ezen regényeskedésébe?

— A prior szerint egy ideig ápolta a kis franciát, míg kurucai mind megszöktek mellőle. Azután rábízta a kulcsárnéra s maga is viasszaszökött a kuruc táborba borozgatni Bercsényivel és a többi nagy ívóval. De mit foglalkozik maga annyit ezzel az alamuszi szenttel? Mikor hagy már fel vele?

— Tudhatja, hogy csak miatta fellángolt szenvedélyemért tettem félre a maga iránti gyűlöletet egy időre. Azt is tudna kell, hogy a maguk bünszövetségüket csakis érette vállaltam. Mit bánom én, mi hajtja magát: a dicsőség, hírnév vagy a cigányleány iránti kiolthatatlan szenvedély? Nekem csak az kell, hogy álljon újra vissza a császár uralma, a régi világ, a mi világunk. Ha nem segítettek az égiek, a poklot kellett megmozgatnom; csakis úgy, csakis addig jövők össze magával. Azután nem akarom látni soha . . .

— Köszönöm. Most sem kívánok terhére lenni, megyek a priorhoz. Az már reggeltől fogva iszik a „Breierei“-ban, segíték neki magam is. Az örség ugyanis a legmegbízhatóbb tyrolí vadászok, az éjjel lettek melém beosztva, én már ma átvettem. Érdekes, hogy milyen lumpok ezek is. Az örmesterük még nem került elő a városból. De azért minden tisztára felszólva, kifényesítve, teljesen rendben volt. A legénység

azonban az erős meneteléstől vagy az éjjeli surolgatástól, de nagyon bágyadtnak látszik. Mégis kérem hogyha nappal látna valamit, sípoljon az őrségnek. Este már magam is itt leszek a kertben.

E párbeszéd a neuhauseni zárdá kertjében folyt le Bolstein grófnő és Falieri között. Hídegen, szinte bosszusan beszélgettek egymással, mint két egybebogozott ijj, melyek mindegyikének más-más irányban kell elpattannia. Búcsu nélkül hagyták el egymást s ment ez is, az is kijelölt útjára.

* * *

Az Amália-napot megelőző estén szapora zápor zuhogott Neuhausen vidékére. Koncz Márton uram és Czinka Panna a klostrom melletti erdőben egy terebélyes fa védelme alatt várták be a nyári zápor elvonulását. Mire véget ért, a fellegek is oszladozni kezdettek, csillagos nyári éj mosolygott a felüdült tájra.

A két magyar vándor feltartóztatás nélkül haladt keresztül Neuhausen kültelkein. Egy szembe jövő járőr elől egy kiszögellő épülethez lapultak. A járőr elhaladt a nélkül, hogy feltartóztatta volna őket. Így érkeztek a neuhauseni zárdá nyitva felejtett kertkapuján be a kertbe.

A klostrom egyik ablakában halavány világítás látszott, arrafelé tartottak. A leírásból úgy gondolták, hogy a fejedelemasszony hálólháza lehet megvilágítva. Ide is fennakadás nélkül jutottak el. Az ablak alatt magas jázminbokrok voltak még mindig virágzásban. A jázminbokrok között kertí pad, előtte asztallal. Czinka Panna az asztalra lépett, így csaknem az ablakig ért. Koncz Márton az épület falához elhúzódott a jázminbokrok között.

Megszólalt a hegedű. Egy ideig csak búsongott, sirt

egymagában. Addig búsongott, addig sírt, míg a hálókör ablaka kinyílt s két női arc mosolygott szembe a csillagos éjszakával. A fejedelemasszony volt és udvarhölgye, Bolstein grófnő. Czinka Panna felismerte mind a kettőt. Igen . . . úgy képzelte Rákóczinét, aranyhaja mint glória fonta körül magas homlokát; arca, habár mosolygott, át-meg áttört rajta valami mély bánat, valami állandó szomorúság, mint csak pár óranegyeddél előbb a csillagos égre fel-feltoluló fellegek. E lelkéhez annyira rokon jelenségtől elfogultan nem is tudta már, hogy kezdett a Rákóczi izenetébe, mégis érezte, hogy ajkai felnyílnak s hegedűje hangjával összeolvad érzelemteljes dala:

„Repülj fecském ablakára . . .

Mondd, nyissa ki szavadra,

Mondd, ezüstös papírt veszek,

Rá arannyal írom neved!”

A fejedelemasszony kihajolt az ablakon, hogy jobban hallgathassa a gyönyörű magyar dalt és hegedűszót. Czinka Panna újra meg újra ismételte. Bolstein grófnő izgatottan suttogott a fejedelemasszony fülébe s még izgatottabban igyekezett elvonni őt az ablakból. Erős küzdelembe került, míg a fejedelemasszonyt rábírhatta, hogy pár aranyat ledobott Czinka Pannának s visszavonult. Bolstein grófnő gyorsan csapta be mind a két ablakot s szinte vonszolta bennebb magával a hálókör fölkébe a fejedelemasszonyt. Czinka Panna csaknem leszédült a kerti asztalról, reáomlott az öreg Koncz Márton kebelére s zokogott keservesen.

E pillanatban egy lövés durranása hallatszott. Czinka Panna halott halványan hullott le a földre.

Falieri állott a vadász szakasz élén, alig 10 lépésre. Kezében még füstölgött a kilőtt fegyver. A pisztolyt

eldobta, kardját rántotta ki s a szakasz felé fordulva vezényelt:

— Ziel der Verräther Rákóczi! . . . Hoch an! . . . Feuer! . . .

Koncz Márton uram összekulcsolt kézzel boldogan nézte az elébe meredő gyilkos fegyvereket. Boldogan, hogy ő most Rákócziért halhat meg.

A sortüz elhangzott . . . Koncz Márton uram a löporfüst eloszlása után ott állott sértetlenül, ellenben Falieri, a vértestiszt szétroncsolt koponyával ott feküdt a földön. A vadászcsapat ajkáról egyszerre zúgott fel:

— Éljen Rákóczi, éljen a magyar szabadság!

E pillanatban újra megnyílt az ablak. Bolstein grófnő kivetette magát az ablakon s odarohant a vérben fetrengő Czinka Pannához.

Valami önvád sarkalta, valami rokonszeveg vezette oda. Amint letépte keblén ruháit, hogy a sebhez juthasson, kezébe akadt Syndel király másik amulettje:

— Testvér, édes testvér! — borult rá zokogva — szólj még egy pár szót. Megismertél? Bocsáss meg, hogy ellenetek vétettem . . . Szólj . . . ! Ne hagyj itt vigasztalanul.

Czinka Panna felnyitotta szemeit, keresni látszott valakit. Koncz Márton megértette a tekintetet, a leány mellé térdelt. Czinka Panna a sok fényes csillogra bámult, azután rávetette szemét az átöltözött kuruc csapatra. Egyszerre arca kiderült, felemelte karját, valakinek inteni látszott. Az őrmester lépett oda, Csáthy volt, ennek megfogta [kezét s azután minden erejét összeszedve hagyakozott:

-- Neked hagyom, testvér, a hegedümet . . . légy te ezután Czinka Panna . . . Falierit temessék a Zöld György ruhában . . . Rafila mellé . . . az abosi erdőbe

. . . rég várja már . . . Márton bátyámnak hagyom az én árva lelkeket . . . Ferenc barátomra kérem az Isten minden áldását . . . Rákóczinak a nagynak . . . az igaz magyarnak . . . hagyom az én szegénységemet minden gazdagságával! Rám nézve már minden elvégeztetett . . . de nemzetem harca elvégezve nincs . . . Húzzad testvér hegedűmön a Rákóczi indulót!! és húzzátok, míg a magyar nemzetnek is az idők teljessége eljövend! . . .

Bolstein grófné kezébe vette a hegedűt s amit eddig nem talált el soha, zúgva, zokogva csendült meg az átöröklött hegedűn a Rákóczi-induló . . . Hallotta-e még Czinka Panna vagy nem hallotta már, csak a fénylő csillagok mondhatják el azoknak, kiknek az egész természet beszél.

* * *

Regényünk itt már csak bús regékbe vész. Miként kérte Ferenc barát a fejedelemszöveget, hogy a német őrseget kardra hányt kuruc csapattal szökjék el hítes urához, míg nagyobb német csapat el nem vágja a menekülés útját, ezt a kérést a hercegnő miként tagadta meg . . . Miként vette át Ferenc barát mint Csáthy püspök a fehér barátok klostromát, a klostromba egy ifjan elhagyott élő halottat, kíról azt beszélték, hogy egykor Rákóczi tüzére volt, miként jött ez élőhalott után Czinka Panna, az egykori Bolstein grófnő s választotta hítes urának, Sárközi nevet adva neki. Mi lett a magyar népköltészet apostolából, mikor Rákóczi kibujdosott? Talán majd ifjabbak ajakán felevenednek újra, az eltűnt árnyak leszállnak az élők közé és felhangzik újra „A régi dal, régi dal, régi dicsőségről!”

(Vége.)

TARTALOM:

I. KÖTET.	Lapszám
Szent Bertalan kígyója	5
A dudvági molnár	35
Rákóczi parolája	67
Czinka Panna hegedűje	93
II. KÖTET.	
Az arany kereszt csata bárdká változik	131
A Rákóczi induló	165
„Nem a mi világunk“	202
Repülj fecském ablakára	232

TARTALOM:

Lapszám

I. KÖTET.

5	Szent Bertalan királyja
35	A dudvági molnár
67	Rákóczi parolája
93	Czinka Panna megdöjté

II. KÖTET.

131	Az arany kereszt csata párddá változik
165	A Rákóczi induló
202	„Nem a mi világunk”
232	Repülj lelkem ablakára

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1973 NOV 0

